

Національна академія наук України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського

Філарет КОЛЕССА

ОБНОВА УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОГРАФІЇ
Й ФОЛЬКЛОРИСТИКИ
НА ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР

До 140-річчя від дня народження Філарета Колесси

Колесса Ф. М.

Обнова української етнографії й фольклористики на Західних областях УРСР. Листування Ф. Колесси й М. Азадовського /
Упорядкування, підготовка тексту, передмова, коментарі, додатки,
показчик Ірини Коваль-Фучило.— К.: Логос, 2011.— 239 с.

Книга репрезентує досі невідомі архівні матеріали, які висвітлюють трагічну сторінку історії народознавчої української науки 1939–1949 років, зокрема діяльність Відділу фольклору та етнографії Львівського філіалу Інституту мистецтвознавства, фольклору й етнографії АН УРСР.

Для фольклористів, етнографів, краєзнавців і широкого кола читачів.

Науковий редактор:

Роман Кирчів *доктор філологічних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, провідний науковий співробітник відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України*

Рецензенти:

Василь Івашків *доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української фольклористики ім. Філарета Колесси*

Надія Пастух *кандидат філологічних наук, науковий співробітник відділу фольклористики Інституту народознавства НАН України*

ISBN 978-966-171-441-9

© Коваль-Фучило І.М., 2011

*Світлій пам'яті
усіх співробітників Відділу
фольклору та етнографії ІМФЕ у Львові
присвячую.*

*Упорядник
Ірина Коваль-Фучило*

ІМФЕ

Від упорядника

Пропоноване видання – це перша спроба наукового осмислення доробку працівників Львівського відділу фольклору та етнографії Інституту фольклору АН УРСР (після Другої світової війни – Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії, сьогодні – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України), який діяв від кінця 1939-го – до 1949 р. із перервою на час Другої світової війни на теренах України.

У Відділі працювали видатні українські вчені, колишні співробітники Етнографічної комісії НТШ, які дотепер не належно пошановані, а то й не знані сучасним фахівцям фольклористам і етнологам. Маю на увазі, насамперед, Михайла Скорика, Василя Пастушина, Калістрата Добрянського.

Філарет Колесса, який від початку створення Відділу і до кінця свого життя очолював цю структуру, перший описав її роботу у статті «Обнова української етнографії й фольклористики на Західних областях УРСР», яка й становить основу видання. До неї долучаємо архівні матеріали – листування Філарета Михайловича Колесси і Марка Константиновича Азадовського, яке пояснює історію написання і віднайдення статті, а також матеріали (додатки), що безпосередньо стосуються роботи Відділу.

Для написання пропонованого видання використано матеріали таких наукових архівів: Науково-дослідний відділ рукописів Російської державної бібліотеки при Російській державній бібліотеці в м. Москві (НИОР РГБ); Наукові архівні фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ НАН України (НАРФ ІМФЕ); Рукописний архів Інституту народознавства НАН України (ІН); Державний архів Львівської області (ДАЛО); Приватний архів родини Колессів; Науково-допоміжна картотека Наукового відділу ЛКП «Музей «Личаківський цвинтар».

Складаємо глибоку подяку Роксолянці Залеській, Юрію Луціву, Мирославі Скорику, Ларисі Крушельницькій, Романові Фіголю, які надали цінні усні свідчення про своїх рідних і близьких, згаданих у цій книзі.

Щиро вдячна своїм друзям-москвичам Ользі Виноградовій і Олександрі Гусареву, завдяки яким я мала змогу жити і працювати в Москві, а також тим, хто словом, ділом чи добрим помислом спричинилися до написання цієї праці.

Ірина Коваль-Фучило

Філарет Колесса і його Відділ

Відоме арабське прислів'я гласить: перед тим, як вкрасти мінарет, подумай, куди його сховати. Одним із таких «мінаретів» для радянської влади був академік Філарет Михайлович Колесса. Працелюбний учений-патріот, високий інтелектуал, який сумлінно трудився на ниві українського народознавства, насамперед, як музикознавець, фольклорист, етнолог. У час, коли радянська влада захопила Західну Україну, Ф. М. Колесса вже був ученим зі світовим ім'ям. «Вкрасти» його, тобто знищити, було не так просто.

Формально під час першої окупації Західної України і після Другої світової війни Філаретові Михайловичу були створені умови для праці. Так, він обіймав одразу три посади: директор Етнографічного музею, завідувач Львівського відділу фольклору та етнографії Інституту фольклору АН УРСР (далі Відділ), завідувач кафедри фольклористики та етнографії у Львівському університеті. Водночас кореспонденція Ф. Колесси, зокрема публіковане тут листування з Марком Константиновичем Азадовським¹, свідчить, наскільки обтяжливою була ця праця для вченого, особливо після війни, для вченого у такому поважному віці, змордованого важкою недугою: «Ваше [тобто М. К. Азадовського – *І. К.-Ф.*] письмо дійшло до мене щойно 10. II [1940]; та я задержувався з відповіддю в надії, що зможу на час виготовити бодай одну статтю. На жаль показалося, що на це не дозволяють тяжкі обов'язки і праці, які наложено на мене і які мушу виконати ще в 1940 р., а саме: курс університетських викладів з українського фольклору, організація Львівського філіалу Фольклорного Інституту Академії Наук і праць за його планом, між іншим – виготовлення значного розділу для підручника «Український фольклор», який видає Академія Наук, організація Державного Етнографічного Музею у Львові і т.д. Отже прошу ласкаво вибачити мені, що

¹ Листування зберігається у Науково-дослідному відділі рукописів Російської державної бібліотеки (м. Москва) (НИОР РГБ) у фонді Азадовського М. К., картон 63, одиниця зберігання 1, 14 листів, 2 телеграми. У передмові при цитуванні цих листів подаватимемо лише номер аркуша.

не можу сповнити Вашого бажання, хоч маю до того найширшу охоту. – Як тільки оброблюся з найпильнішими працями, буду собі уважати за милий обов'язок – прислати для «Советского Фольклору» відповідну статтю» (Лист до М. К. Азадовського № 1 від 28. II. 1940, А. 1); «Мені йде вже 74-й рік життя і бажаю щиро звільнитися від керівництва кафедри, тим більше, що я є рівночасно керівником Інст. Фольклору АН УРСР і Львівського Держ. Етнографічного Музею» (Лист до М. К. Азадовського № 7 від 15. XII. 1944, А. 14).

Філарет Михайлович був обтяжений відповідальною адміністративною роботою, яка не давала змоги виконувати наукову роботу, пригнічувала вченого. Про це свідчить його лист від 20. I. 1941: «Я завидую Вам, Вельмишановний Товаришу Професоре [звернення до М. К. Азадовського – *І. К-Ф.*], що ви так всеціло можете віддаватися науковій праці; на таку розкіш я, на жаль, не можу собі дозволити. Праця на трьох позиціях (Університет, Інститут Фольклору, Етнографічний Музей) перевантажує й розриває мене, та абсорбує адміністраційними справами, так що на спокійну наукову роботу не стає ані часу, ані сил, тим більше, що я ще дуже ослаблений довгою серцевою недугою. Оця неможливість – працювати над улюбленими темами, спокійно розложивши книги – дуже мене пригноблює й викликає несмак: кожний день вважаю за страчений для життя». Його праць, таких цінних для української науки і важливих для самого їх автора, не публікували. Це стосується пропонованої увазі читача статті «Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР» (сьогодні зберігається в НИОР РГБ фонд 542 Азадовский М. К., картон 78, одиниця збереження 3, аркуші 1–28). Така ж доля й інших праць Філарета Колесси, зокрема його розвідки про Юрія Соклова («Юрій Матвійович Соколов (реферат, призначений на наукове засідання кафедри фольклору і етнографії Львівського ун-ту)»), праці «Спроба періодизації українського народної поезії» (обидві зберігаються в НАРФ ІМФЕ). Лише в наш час для широкого читачів стали доступні його роботи про українську похоронну

традицію («Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності», ЗНТШ, т. ССХІІ) і його фундаментальне дослідження про історію української етнографічної науки («Історія української етнографії», К., 2005).

Працю «Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР» Філарет Колесса надіслав Марку Азадовському на численні прохання останнього подати матеріал до редакovanого ним «Советского фольклора». Стаття була офіційно замовлена Ф. Колессі редакцією цього видання. Про це свідчить лист від редакції до Філарета Михайловича (повністю текст листа див. у коментарі до листів М. Азадовського до Ф. Колесси). Останній дуже хвилювався, щоб стаття не загубилася в дорозі. Щоб уникнути цього, він надіслав її рекомендованим листом: «Рівночасно з оцим листом пересилаю Вам мою згадану статтю, як «заказное», тільки боюся, щоби не згубилася де на пошті, тому прошу мене повідомити негайно, чи Ви одержали» (Лист до М. К. Азадовського № 7 від 08. V. 1946, А. 9).

Ф. Колесса не дочекався на повідомлення про отримання статті – за півтора місяця, 22. VI. 1946 він надіслав М. Азадовському поштову картку з проханням повідомити, чи одержав той його листа: «Дня 9. V. 1946 р. післав я Вам у відповіді на Ваші 2 листи мою статтю (машинопис) «Обнова української етнології й фольклористики на Західніх областях УРСР» і окремого листа, – обі посилки, як «заказное». Досі не маю ніякої відомості. Отже будьте ласкаві повідомити мене карткою, чи Ви одержали посилки і чи використаєте мою статтю для Вашого фольклористичного журналу. Ожидаю нетерпляче Вашого повідомлення і здоровлю щиро та остаю з глибокою до Вас пошаною Ваш Ф. М. Колесса» (А. 21 зв). Але і на це прохання-повідомлення відповіді не було, тому 19 липня 1946 р. Філарет Михайлович надіслав до Ленінграда таку телеграму: «Сердечно дякую за привет и щери побажання чи одержали рукопись моей стати обнова украинского фольклору» (А. 24). Уся ця кореспонденція промовисто свідчить про

прагнення Ф. М. Колесси знати, що стаття буде опублікована, а про плідну роботу Львівського філіалу фольклору та етнографії Інституту фольклору АН УРСР, описану в цій студії, довідаються російські й українські дослідники.

Про долю статті Філарета Михайловича Колесси «Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР» довідуємося аж із його листа-відповіді від 28. XII. 1946: «Бачу, що з моєю статтею («Обнова укр. фольклористики...») маєте клопіт. Ця стаття має не строго науковий, але більше інформаційний характер, і може бути, що до Ваших строго наукових видань вона не підходить; але я думав що Ваші спеціалісти хотіли б знати, що робиться у нас у Львові на полі етнографії й фольклористики. Я дуже рад би знати, чи є якісь вигляди на печатання цієї статті» (Лист до М. К. Азадовського № 11, А. 22).

Звісно, що причиною клопоту був не «інформаційний характер» статті, а її проукраїнське спрямування, зорієнтованість на наукову проблематику найкращих зразків європейської науки, чого ніяк не могли прикрити реверанси Ф. Колесси в бік радянської влади. Із листів М. Азадовського довідуємося, що він передав її на переклад, але опублікованою вона так і не була, а в 1948-1949 роках і Марк Константинович зазнав переслідувань під час «боротьби з космополітизмом».

Вже сам початок статті «Обнова...», де високо оцінено досягнення НТШ, а далі подано перелік абсолютно не актуальних для радянської ідеології тем і проблем (похоронна обрядовість і вірування, пов'язані зі смертю, увага до дум і пісень з архіву Д. Яворницького, згадка про М. Драгоманова, тривога про записи музичного фольклору О. Роздольського, український фольклор XVII–XVIII ст., розмаїття досліджень матеріальної культури) унеможлилювали появу друком цієї, наважуся сказати, безцінної праці, яка відкриває невідомі і маловідомі дослідження і їх авторів.

Сучасні дослідники тієї епохи, на підставі архівних даних, зазначають, що в тогочасній науці «головна увага акцентувалася на вивченні колгоспного та робітничого побуту "української соціалістичної нації", передусім на тих

змінах, що відбулися за роки радянської влади. Здійснювали такі дослідження за допомогою двох методик. Одна з них – це монографічне вивчення окремого підприємства, колгоспу чи артїлі задля показу соціально-культурних явищ у взаємозв'язках, осягнення їхнього розвитку, а також зв'язку з історією краю. /.../ Методика друга: розробка окремих тем, переважно тих, що стосуються різних ділянок народної культури (сільські поселення, житло, сімейний побут, промисли колгоспників тощо. /.../ У цих працях ішлося передусім про "прогресивні соціалістичні зміни"); учені прагнули «показати "колосальні зміни, що сталися в житті області² за радянський час"» (Гілевич. Українська етнографічна наука... – С. 36-37, 40). Надто мало було такого в Колессиному «Возобновлении...», та й не це було основне.

Стаття Філарета Михайловича Колесси «Обнова української етнографії й фольклористики на Західніх областях УРСР», у російському перекладі «Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР», присвячена аналізу діяльності трьох установ, які працювали в галузі української фольклористики та етнографії у Львові, а саме: Відділу фольклору та етнографії Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії (така назва – від липня 1944 р., від липня 1964 р. – імені М. Т. Рильського)³; Державного етнографічного музею, Кафедри фольклору та етнографії при Львівському університеті. У цих установах Ф. Колесса був, як вже було зазначено у цитованій кореспонденції академіка, керівником.

Найбільше уваги у статті приділено Відділу фольклору та етнографії. Ця структура була створена 1939 року у Львові як показове підтвердження проукраїнського настрою радянської влади, яка захопила західноукраїнські землі цього ж року. Відділ діяв у 1939–1941 роках⁴, тобто до початку Великої

² Йшлося про Закарпатську обл.

³ Історія Академії наук УРСР... – С. 29.

⁴ Показово, що «Історія Академії наук УРСР», видана 1967 року згадує тільки перший період існування Відділу, а про те, що відділ існував і після війни не сказано нічого (Історія Академії наук УРСР... – С. 28-29).

вітчизняної війни, а згодом відновив свою роботу у липні 1944 р. і проіснував десь до літа 1949 р. По суті, і Відділ, і кафедра функціонували завдяки академіку Колесі. Після його смерті їх реструктуризували, а точніше ліквідували.

Про роботу Відділу, крім статті Ф. Колеси «Возобновление...», можна довідатися з документації відділу, яка збереглася в Рукописному архіві Інституту народознавства («Протоколи засідань наукового семінару працівників музею за 1944–1947 рр.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4); «Списки працівників музею за 1944–1950 рр.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6); «Плани науково-дослідної роботи музею за 1944-1950 рр.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7); «Індивідуальні плани науково-дослідної роботи співробітників відділу на 1946–1948 рр.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1, од. зб. 9)), а також із матеріалів НАРФ ІМФЕ, фонд 34 «Львівський філіал Інституту українського фольклору» і фонд 14-2, де збереженні наукові праці і фольклорні матеріали записів усної словесності, етнографічні матеріали (зокрема такі матеріали: Михайло Скорик «Семен Палій – білоцерківський полковник», монографія (ф. 34, од. зб. 1; ф. 14, од. зб. 20а, 129 арк., 1922-1923 р.), Добрянський К. «Побут (робітників) ремісників Старосамбірщини» (ф. 34, од. зб. 3, 68 арк., 1947–1948 рр.), Пастущин В. Ю. «Дрочево Берестейського району на Поліссі» етнографічна монографія (ф. 34, од. зб. 4, 101 арк., 1945 р.), його ж «Побут робітників в Бориславському басейні (австрійський і польський період)» (ф. 14-2, од. зб. 261, 1948 р. і ф. 34, од. зб. 5, 138 арк., 1948 р.), Колеса Ф. «Вияви протесту проти економічного, політичного й суспільного поневолення в дореволюційний період» (ф. 34, од. зб. 6, 24 арк.), його ж «Фольклор Великої Вітчизняної війни в усній словесності Західних областей УРСР. Шляхетська окупація. Розвал Польщі, Червона Армія, Сталін визволяють Зах. Укр. землі» (ф. 34, од. зб. 7, 37 арк.), інші роботи, про які буде сказано нижче, чимало збірників фольклору різних жанрів 1900–1948 років.

Стисло роботу Відділу (Львівського філіалу Інституту фольклору АН УРСР) описав Філарет Михайлович у статті «Радянський фольклор» (газета «Вільна Україна», 13 квітня 1941 р.).

У 1940-х роках відділ фольклору ІМФЕ у Києві очолював Павло Попов. Він автор двох оглядів, присвячених дослідженню усної народної творчості в ІМФЕ⁵. У його матеріалах про роботу Львівського філіалу подано зовсім мало інформації: «У новозаснованому Львівському філіалі Інституту в 1940 р. під керівництвом дійсного члена АН УРСР Ф. М. Колесси склалися збірники: «Українські народні пісні Галичини й Буковини», велика збірка записів О. І. Роздольського першорядної ваги, зібрана в 1900-1936 рр., усі з мелодіями (до 3000 номерів); «Народні пісні українського Закарпаття»⁶, «Бойківські народні танці»⁷ і інші»⁸. У другій статті Павло Попов подав відомості про вихід збірника «Фольклор Вітчизняної війни» (Львів, 1945), працю Ф. Колесси «Спроба періодизації української народної поезії» (2 друк. арк.); про дослідження С. Людкевича, які «мають на меті показати найтісніші зв'язки музикального фольклору українського, російського та інших слов'янських народів («Тональна побудова мелодій українських народних пісень», «Мандрівні мотиви в слов'янських народних мелодіях»)); М. Скорика «Бойківщина», «що має метою докладно висвітлити побут, світогляд і творчість бойків»; Б. Заклинського, який «працював над підготовкою до друку IV тома коломийок, зібраних акад. Вол. Гнатюком, але свого часу не виданих в зв'язку з смертю збирача (до 500 номерів)»⁹. Водночас робота Львівського відділу у той час була значно повніша і різноманітніша, у чому й переконує стаття Філарета Михайловича Колесси «Возобновление...».

⁵ Попов П. Вивчення фольклору в АН УРСР за 25 років її існування (1919-1944)... – С. 61-80; Попов П. Дослідження фольклору в АН УРСР за останнє п'ятиріччя (1941-1946)... – С. 43-51.

⁶ Йдеться про статтю Ф. Колесси: Колесса Ф. Народно-пісенні мелодії українського Закарпаття // Радянський Львів. – 1946. – № 1. – С. 64-66 – І. К-Ф.

⁷ Виконавець – Роман Герасимчук – І. К-Ф.

⁸ Попов П. Вивчення фольклору в АН УРСР за 25 років її існування (1919-1944)... – С. 68.

⁹ Попов П. Дослідження фольклору в АН УРСР за останнє п'ятиріччя (1941-1946)... – С. 47-48.

Про роботу Відділу за 1947 рік маємо відомості завдяки статті Михайла Скорика «Работа Львовского отдела Института искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР в 1947 г.»¹⁰, яка була опублікована в журналі «Советская этнография» у 1947 році (№ 3, с. 158-159). Це, очевидно, остання студія вченого, бо в цьому ж році родину Скориків було репресовано з політичних мотивів та вислано в Сибір, звідки сім'я повернулася аж після смерті Сталіна.

У студії «Возобновление...» академік Колесса виділив основні проблеми, над якими працював Відділ, його вагомні здобутки. У цьому чи не найбільша цінність цього дослідження, оскільки документація довоєнних років майже не збереглася, а з архівних матеріалів сучасному досліднику важко зробити правильні висновки, адже збережені поодинокі праці, протоколи і плани Відділу відображають лише формальний аспект його роботи і не дають уявлення про особисті наукові інтереси працівників.

1944 р. штат Відділу складався із тринадцяти співробітників: Колесса Ф. М., Скорик М. М., Людкевич С. П., Пастущин В. Ю., Добрянський К. А., Заклинський Б. Р., Фіголь Я. В., Потурняк (Роздольська) М. О., Дрималик Б. О., Луців О. П., Кравець Т. І. (художник-рисівник), Дмитрова К. Й. (лаборантка), Чумак М. С. (секретар-машиністка) (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, арк. 2-2 зв. «Списки працівників музею за 1944–1950 рр.»).

Основний склад Відділу – це висококваліфіковані кадри зі значним науковим стажем і ґрунтовною освітою. Про це свідчать записи в графах «Вчений ступінь та звання», «Освіта», «Стаж роботи в науково-дослідних установах». Так, про Філарета Колессу зазначено таке: академік, доктор філософії, закінчив університетські студії з іспитом на учителя середніх шкіл, дійсний член б.[бувшого (?)] НТШ від 1909 р., дійсний член Академії Наук УРСР від 1920 р., дійсний член /нерозб./ в Празі від 1936 р. Михайло Скорик – доктор філософії Віденського (1923) і Краківського (1924) ун-тів,

¹⁰ Подаємо її в додатках – І. К-Ф.

закінчив докторат Віденського ун-ту, 11 років працював в етнографічному музеї «Бойківщина» в Самборі (1928-1939), 15 років учителював у середній школі (1924-1939). Станіслав Людкевич – професор, доктор музикології (переатестований в 1940); закінчив Львівський (1902) і Віденський (1909) ун-ти, стаж наукової роботи 37 років. Пастущин Василь – доктор філософії Грацького (1922) і Краківського (1925) ун-тів, закінчив вищий магістеріум і докторат, стаж наукової роботи 28 років. Добрянський Калістрат – магістр філософії, старший викладач Львівського ун-ту, який закінчив 1937 року, стаж наукової роботи 8 років: 1936-1939 – у Музеї НТШ, член етнографічної комісії НТШ. Заклинський Богдан – учитель початкових і середніх шкіл, методист народної освіти, закінчив заочно Львівський ун-т, стаж наукової роботи 35 років. Фіголь Ярослава – магістр філософії, закінчила Львівський ун-т, стаж наукової роботи 7 років. Потурняк-Роздольська Марія – докторський диплом (Прага, 1927), закінчила Празький і Львівський (1927) ун-ти, стаж наукової роботи 17 років. Інші п'ятро співробітників (Дрималик Б., Луців О., Кравець Т., Дмитрова К., Чумак М.) у той час мали закінчений Львівський ун-т або гімназії (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2-2 зв. «Списки працівників музею за 1944-1950 рр.»).

Такий високоосвічений штат працівників міг здійснювати і здійснював серйозні наукові проекти. Сьогодні далеко не всі їхні роботи опубліковано. Деякі чекають свого слухного часу в архівах ІМФЕ, ІН, приватних родинних архівах.

Цікавою і показовою рисою статті академіка Колесси є те, що він, крім праць тогочасних співробітників, згадує роботи працівників, які на час написання «Возобновления...» (1946) уже не працювали в його Відділі (змінити місце праці або померли). Тобто для викладення матеріалу Філаретові Михайловичу довелося пригадати і узагальнити великий обсяг інформації, оскільки хронологія статті сягає далеко за межі створення (1939) і функціонування Відділу. Так, найдавніша неопублікована праця датована 1914 роком (це впорядкований Ф. Колесою збірник тисячі українських

народних пісень із записів О. Роздольського для видання «Das Volkslied in Östareich»). Далеко за час написання статті сягає і крайня дата згаданих досліджень, бо молоді працівники Відділу і Етнографічного музею, про студії яких згадує Колесса, як-от Ірина Гургула, Віра Свенціцька, Любов Суха, Катерина Матейко, Савина Сидорович, Мустафа Козакевич, змогли опублікувати свої праці вже значно пізніше. Останньою вийшла посмертна публікація Романа Герасимчука, присвячена народним танцям (Герасимчук Р. Народні танці українців Карпат. – Кн. 1: Гуцульські танці; Кн. 2: Бойківські і лемківські танці. – Львів, 2008). Сподіваємося, що колись побачать світ також інші згадані у статті монографії, тим паче, що місце зберігання деяких із них відоме. Маю на увазі передусім роботу Василя Пастущина «Село Дрочево Берестейського району на Поліссі» (зберігається в НАРФ ІМФЕ НАН України, ф. 34–1, од. зб. 4); фундаментальну роботу цього ж автора «Побут робітників в Бориславському басейні (австрійський і німецький період)», Львів, 1948 (НАРФ ІМФЕ НАН України, ф. 14–2, од. зб. 261); видатне дослідження львівських етнографів «Атлас матеріальної культури західних областей УРСР» (НАРФ ІМФЕ НАН України, ф. 14–2, од. зб. 246), роботи Михайла Скорика про народний орнамент (НАРФ ІМФЕ НАН України, ф. 14–2, од. зб. 20б), Семена Палія (НАРФ ІМФЕ НАН України, ф. 14–2, од. зб. 20а) та інші.

Мабуть, не всі роботи збереглися до наших днів: одні автори не змогли їх закінчити, інші загубились у вихорі лихоліть двадцятого сторіччя. Тут ми зупинимося на працях, які не були опубліковані, але про які є інформація в документації Відділу й Етнографічного музею, що зберігається в Архіві ІН.

У статті «Возобновление...» Ф. Колесса, після зазначення своїх студій про періодизацію української усної словесності і про народні вірування, пов'язані зі смертю і похованням, пише, що вже майже готове дослідження **В. Ю. Пастущина** про слов'янську прабатьківщину. У «Протоколах засідань наукового семінару працівників музею за 1944-1947 рр.» міститься інформація, що 17 лютого 1946 р. відбулося засідання Відділу ІМФЕ за

участю відділів історії, археології, літератури й мовознавства, на якому були присутні «акад. Колесса, ст. наук. роб. Скорик, Добрянський, худ. Юськевич, лаб. Дмитрова, Гелемей, від відділу літератури ст. наук. роб. Романченко, Ярема, Щурат, від відділу археології ст. наук. роб. Смішко, Старчук, Маєвський, від відділу історії ст. наук. роб. Карпинець» і інші. Перед такою авторитетною аудиторією старший науковий співробітник Пастущин виголосив доповідь на тему **«Слов'янська прабатьківщина»**, «в якій на основі багатого літературного грецького, латинського й іншого матеріалу старався означити територіально й часово слов'янську прабатьківщину». Доповідь викликала жвавий інтерес, про що свідчить такий запис у протоколі: «У живій дискусії забирали голос: акад. Колесса, тт. Смішко, Старчук, Карпинець і інші» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 15). Можемо з певністю припустити, що це була цінна і цікава робота, якій її автор, на той час доктор філософії двох європейських університетів, присвятив чимало часу.

Не пощастило й іншим працям видатного дослідника української народної культури доктора Пастущина Василя Юрійовича. Його роботу **«Село Дрочево Берестейського району на Поліссі»** обговорили на засіданні Відділу 30 квітня 1945 р. Крім співробітників відділу, були присутні співробітники Етнографічного музею О. Дучимінська і П. Мечник. Автор прозвітував, що «праця має 102 ст. машинового письма, то є 7 арк. друку, і 18 фотокарток. Праця складається зі вступу і трьох частин, з додатком Словника говірки села Дрочево – 60 позицій, джерельна література про Полісся – 44 позиції, ситуаційний план села Дрочево, фрагмент з карти: Українські говори І. Зілинського, які виконала тов. Юськевич.

I частина – Культура села Дрочево.

II –'' – – Тексти пісень, казок, загадок з розділами:

а) річно-календарні пісні, б) родинно-побутові пісні,

III част. – Коментарі до I і II частини. Завданням пояснень є деякі важніші порівняльні аналогії та різниці, взяті з інших українських або

іноземних теренів у зв'язку з культурою с. Дрочево» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 17). Обговорення роботи засвідчує її цінність і глибину.

Дослідження поліського села Дрочево – не єдина праця доктора Пастущина, яка так і не дійшла до широкого кола читачів. Протоколи засідань Відділу свідчать (від 13 червня 1945 р.), що він був автором ще однієї цікавої студії **«Зброя в інтернаціональному фольклорі»**, у якій «автор перейшов роль зброї кам'яної і металічної та знаряддя, яке зараз перестало вже бути зброєю (сокира, ніж і т. п.) у народів античних, в середньовіччі і в сучасності, як засобу охорони перед впливами злої сили на людей і роль «символічної» зброї, як апотропейонів» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 18). Можна тільки щиро пошкодувати, що така цікава розвідка не була опублікована. Уже в 1947 р. дослідник змушений був полишити такі цікаві теми – і працював над **«Побутом ремісників Старосамбірщини у зв'язку зі зміною суспільних відносин»** (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 4)¹¹.

У тематичному плані Відділу на 1945/46 роки зазначено, що В. Ю. Пастущин повинен працювати над темою **«Українські народні одяги та їх прикраси на західних областях УРСР»** (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 1). Ця робота мала на меті «збагачення відомостей про матеріальну культуру народів СРСР», обґрунтування теми полягало в потребі «поширення етнографічних дослідів про матеріальну культуру ЗО УРСР» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2). Нам вдалося знайти в Архіві ІН такі відомості про роботу над цією темою. На засіданні від 4 січня 1947 р. ухвалено, що 1947 року працюватимуть «Пастущин В. Ю. разом з т. Гургула над монографією українських одягів зах. областей УРСР. До праці зібрав обширну літературу, переглянув всі експонати львівських музеїв. Потрібна експедиція на Закарпаття і Буковину, бо у Львові немає ні літератури, ні експонатів з цих територій» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 110). Відомо,

¹¹ У НАРФ ІМФЕ у фонді 34, од. зб. 5 зберігається робота В. Пастущина «Побут робітників в Бориславському басейні (австрійський і польський період)», 138 арк., 1948 р.; од. зб. 3 – робота К. Добрянського «Побут ремісників Старосамбірщини», 68 арк., 1947-1949 рр. Це копії робіт. Оригінали зберігаються у фонді 14-2.

що вже з 1949 р. над темою «Народний одяг» Ірина Гургула працювала сама (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 13).

Над дослідженням народного одягу, крім Василя Пастущина, працювала й **Ірина Гургула**. У НАРФ ІМФЕ у ф. 8-2, оз. зб. 74 міститься її стаття «Про народний одяг Західних областей УРСР» (1940, 15 арк.). Тут зберігаються п'ять оригінальних ілюстрацій Олени Кульчицької до цієї студії. Ірина Гургула так визначила важливість дослідження народного одягу: «В скарбниці народного образотворчого мистецтва Західних Областей України народний одяг вибивається на панівне місце. Він є особливим та найповнішим виявом народного мистецького таланту, проворності та уяви, бо зуживає різні матеріали, різні способи технічні, щоби створити одну пластичну цілість. В формі народного одягу, доборі красок, застосуванні та розміщенні прикрас проявляється скульптурний, художній та декоративний хист, смак і почуття стилю» (НАРФ ІМФЕ, ф. 8-2, оз. зб. 74, а. 1).

Про роботу **Марії Щепанської «Український музичний фольклор XVII–XVIII вв.»** Ф. Колесса написав, що її завершено ще в 1941 р. Більше відомостей про цю працю нам не вдалося розшукати. З документації Відділу відомо, що 22 серпня 1944 р. Щепанську прийняли [знову? – І.К.-Ф.] у Відділ на посаду ст. наук. роб., проте у списку співробітників за 1945 р. її вже немає (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2-2 зв.)

1946 року була вже майже написана дисертація **К. Добрянського «Опришки в українському фольклорі, як вияв протесту проти соціального поневолення»**, яку так і не було захищено. У протоколі засідання колективу працівників Відділу ІМФЕ від 4 січня 1947 р. зазначено: «Добрянський в 2-3 місяцях викінчить свою кандидатську дисертацію «Опришки» і опісля візьметься опрацьовувати тему **«Побут ремісників в Старосамбірщині»**. Для зібрання матеріалів на місці конечна експедиція до цих околиць, яку планує відбутися в липні – серпні 1974 р.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 110). У «Відомостях про виконання тематичного плану за

1946 рік» написано, що «робота на викінченні. Досі написано 375 стр. рукопису» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 3).

Добрянський Калістрат Антонович був також автором неопублікованої роботи **«Панщина в західно-українському фольклорі»**.

Доктор Скорик на той час закінчив велику роботу над **упорядкуванням дум і пісень з архіву академіка Яворницького**. Про це записано в протоколі засідання Відділу від 2 квітня 1945 р.: «Акад. Колесса відкриває засідання і заповідає звіт про ст. наук. роб. Скорика з закінченої праці «Архів фольклорних записів акад. Д. І. Яворницького», І т. Українські народні думи і пісні», де йшло про досліди, ствердження чи друковані чи ні і знайдення та заповнення варіантами з друкованих збірників та критичними примітками до кожної думи чи пісні.

В Архіві акад. Яворницького було: 29 дум і іст. пісень, 30 пісень козацького побуту, 7 про скасування Січі, 12 бурлацьких, 59 чумацьких, 28 рекрутських, 33 солдатських, 25 кріпацьких, 25 заробітчанських і наймитських; разом на 422 ст.

Знайдено і перевірено 1200 варіантів, заосмотрено примітками і коментарями. Зладжено Показчик місцевостей, звідки походять записи і показчик прізвищ, від кого записано, карти географічного розміщення записів і зміст праці. Працю віддано згідно з планом. Праця обіймає ст¹². то є 31 арк. друку» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 16).

Ця робота Михайла Михайловича Скорика, життєвий шлях якого склався не просто (як вже було зазначено, 1947 року сім'ю Скориків було репресовано), сьогодні зберігається в НАРФ ІМФЕ НАН України, ф. 8–к2, спр. 60: «Архів фольклорних записів акад. Д. І. Яворницького. Т. 1. Українські думи і пісні. Упорядкував П. Лебідь. Провірив і опрацював М. М. Скорик ст. наук. роб. відділу Ін-ту м[истецтвознавства], фольклору і етнографії Філіалу АН [УРСР] у Львові. 13.ІІІ.1945. Київ 1940 – Львів 1945.

¹² Пропуск в оригіналі.

485 а.». Деякі фольклорні тексти цього збірника вже були опубліковані¹³, але не всі. Думи із цієї одиниці зберігання, які раніше не були опубліковані¹⁴, увійдуть до п'ятитомного видання дум, над яким працює відділ фольклористики ІМФЕ під керівництвом М. К. Дмитренка¹⁵. У цьому виданні вважаємо за доцільне опублікувати передмову («Вступне слово») доктора Скорика до впорядкованого ним тому, оскільки вона містить інформацію, цікаву для дослідників історії Львівського відділу ІМФЕ, а також багатий матеріал для дослідників українського народного епосу. Сподіваємося, що коментарі М. Скорика також стануть у пригоді упорядникам епічного фольклору.

Ще менше пощастило закінченій фундаментальній праці доктора Скорика **«Бойківщина»**. Про його роботу над цією темою свідчить протокол засідання Відділу від 20 вересня 1944 р. (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 2 зв.), план на 1945/46 рр (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 1). У тематичному плані на 1946 р. подано план-проспект цієї роботи: «Монографія «Бойківщина» часть: 1. Збирацтво, 2. Мисливство, 3. Риболовство». Обґрунтування роботи полягало в «потребі монографії, яка охопить цілість проблем побуту та культури мало дослідженої Бойківщини», а народногосподарське значення було зумовлене «вкладом до вивчення зах. укр. етнографії у зв'язку з етнографією УРСР». Монографія мала бути корисна для «застосування в етнографічних та фольклорних студіях» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2). У тематичному плані на 1947 р. про «Бойківщину» не згадано. Очевидно, автор закінчив її 1946 р. як позапланову. Чи збереглася ця робота, поки що не відомо. У НАРФ ІМФЕ у фондї 14 міститься одиниця зберігання 20 із назвою «Скорик М. М. Літопис

¹³ Див, зокрема: Українські народні пісні, наспівані Д. Яворницьким. Пісні та думи з архіву вченого / Упоряд., вступна стаття, приміт. та коментарі М. М. Шубравської, нотний матеріал підгот. О. В. Шевчук. – К.: Муз. Україна, 1990.

¹⁴ Над з'ясуванням цього працює відома фольклористка Г.В. Довженок.

¹⁵ Українські народні думи. У 5 т... – К., 2009.

Бойківщини». У цій папці маємо друковані статті Михайла Скорика у самбірському часописі «Літопис Бойківщини»¹⁶.

27 грудня 1946 р. на спеціальному засіданні Відділу і Етнографічного музею, присвяченому 20-літтю з дня смерті «заслуженого, зах. українського фольклориста-етнографа акад. В. Гатюка» М. Скорик виголосив доповідь **«Про життя й наукову діяльність В. Гнатюка»** (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 29).

Чекають свого видання дві ґрунтовні розвідки Михайла Скорика: **«Семен Палій – білоцерківський полковник»** (НАРФ ІМФЕ, ф. 14, од. зб. 20а) і **«Матеріали до генезису народного орнаменту»** (НАРФ ІМФЕ, ф. 14, од. зб. 20б).

Монографія Михайла Скорика, присвячена Палієві, «тій цікавій постаті, з іменем якої в'яжеться відродження Правобережної України» (НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, оз. зб. 20а, а. 25), складається з п'яти розділів:

1. Огляд історії Правобережної України 1650-80 рр.;
2. Відродження Козаччини на Правобережжі в 1680-х рр.;
3. Біографія і діяльність Семена Палія до 1699 р. (походження, освіта, перебування на Лівобережжі і Запоріжжі, початки діяльності у Фастові, заселення Фастівщини, перші виступи проти польської шляхти, зносини з Лівобічною Україною і російським урядом);
4. Боротьба з польською шляхтою до 1704 р.;
5. Зв'язки з Мазепою, арешт і заслання;
6. Поворот із заслання і смерть, характеристика.

Автор так описав досліджувану ним епоху: «То була епоха надлюдських зусиль українського народу, який стративши єдність політичної думки, політично дезорієнтований, використовуваний різними сторонніми чинниками, при острій класовій боротьбі став жертвою по сторонніх держав та ніколи не переставав стреміти до закріплення і

¹⁶ Скорик М. Бойківські писанки... – С. 20-28; Скорик М. Походження назви міста Самбора... – С. 6-24; Скорик М. Про назву «Бойки»... – С. 40-49.

поглиблення соціальних здобутків, стремління до «окозачення» і до єдності українських земель в чому стрічав велику перепону у новій щораз сильнішій верстві козацької аристократії, «дуків», які хотіли закріпити свою владу при помочі Польщі, кримського Ханату чи Туреччини, чи далекої навіть Швейцарії. /.../ Сусідні держави використовуючи ідею єдності українських земель, яка без сумніву була жива і серед деяких кол козацькох старшини, використовували різних своїх ставлеників – гетьманів для досягнення своїх намірів. Кожна з тих держав, то є чи то Польща, чи Туреччина старалася, прикриваючися гаслом об'єднання оволодіти і поневолити «з'єдинену» Україну» (НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, оз. зб. 20а, а. 3).

Мету роботи Михайло Скорик означив так: «Нашим завданням буде зібрати якнайбільше відомостей про життя і діяльність Семена Палія та висвітлити його трагічні життєві конфлікти» (НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, оз. зб. 20а, а. 27).

За це дослідження автор здобув учений ступінь доктора наук у Віденському і Краківському ун-тах. До монографії долучено дві позитивні рецензії – декана історичного факультету Львівського ун-ту ім. Івана Франка Володимира Горбатюка (Львів, 15 квітня 1947 р.), російською мовою, і професора, доктора історичних наук Івана Крип'якевича (Львів, 30 травня 1941 р.), українською мовою, підтверджена у Львові 28 травня 1945 р. Володимир Горбатюк пише, що робота М. М. Скорика «во всех отношениях выделяется лучшими качествами из всего того, что до сих пор когда-либо появилось по этому вопросу в исторической литературе /.../ глубокое знание автора источников дало ему возможность критически пересмотреть литературу». Рецензент підсумовує, що з урахуванням марксизму-ленінізму, бажано підготувати роботу до друку і «сделать ее достоянием советского читателя»¹⁷.

Високо оцінив дослідження доктора Скорика Іван Крип'якевич. Він наголошує, що «праця складена на основі першоджерел», широкого

¹⁷ Горбатюк В. Отзыв на работу М. М. Скорика «Семен Палей белоцерковский полковник»... – А. 130.

джерельного матеріалу. «Він [М. Скорик] освітлює особу Палія, як представника народних мас українського народу в боротьбі проти соціального і національного гніту, уважає його продовженням політики Богдана Хмельницького /.../ М. М. Скорик дав у своїй монографії ясну і прозору картину діяльності Семена Палія, якого український народ справедливо уважав своїм героєм». Наприкінці рецензії зазначено: «Беручи під увагу видатно науковий характер праці «Семен Палій», який був визнаний двома університетами, вважаю необхідним виступити перед атестаційною комісією ВКВ і внеском надати т. Михайлові Михайловичу Скрикові ступінь кандидата історичних наук і звання доцента»¹⁸.

Студія «**Матеріали до генезису народного орнаменту**» (1946) – це дослідження специфіки розмальовування великодніх писанок. Автор так визначає її мету: «Наш нарис має дати деякі причинки до вивчення рослинного писанкового орнаменту, мало дослідженого. Не запускаючися в теоретичне міркування, чи писанковий орнамент є запозичений, спадщиний з давніх віків, по своєму значінню символічний, а по формі геометричний, що на місцях доповнився рослинними мотивами, займемося тільки рослинним матеріалом на підставі до тепер зібраного матеріалу»¹⁹. Праця містить детальний огляд літератури з цієї проблематики.

На підставі дослідженого матеріалу Михайло Скорик висловлює припущення, що «писанкарки, маючи готові, древні солярні і геометрично символічні магичні знаки (стверджений нами висказ в Карпатах, що на писанках «кладуть знаки»), уподібнювали їх до більше зрозумілих їм форм (у своїй доцільності), – на писанках апотропейонах.

Покищо в тій студії, нам здається, удалося перевести докази, що мотиви з назвами звіриного світа, а також мотиви з назвами предметно

¹⁸ Крип'якевич І. Рецензія на працю Михайла Михайловича Скорика «Семен Палій, білоцерківський полковник»... – А. 131-132.

¹⁹ Скорик М. Матеріали до генезису народного орнаменту... – А. 7.

побутовими означають переважно рослинний орнамент з дуже цікавим зв'язком з лікувальними рослинами»²⁰.

Про роботу Відділу над збірниками **«Радянський фольклор західних областей УРСР»** і **«Усна словесність в періоді Вітчизняної війни»** свідчать архівні матеріали ІН, зокрема «Тематичний план на 1945/46 р.». Тут зазначено, що над радянським фольклором працюватимуть Колесса, Скорик, Добрянський, Пастущин, а над фольклором Вітчизняної війни – Колесса, Роздольський, Скорик, Добрянський (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 1). У тематичному плані Відділу на 1946 рік зазначено, що збірники матимуть такі назви: **«Радянський фольклор зах. обл. УРСР»** і **«Відгомін Вітчизняної війни в усній словесності зах. обл. УРСР»**. У графі «Народно-господарське значення» вказано, що «матеріал можна зужиткувати для мистецької творчості й пропаганди, зокрема для гуртків художньої самодіяльності, робітничих і колгоспних хорів». Це ж – для обох збірників (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2).

У відомостях про виконання тематичного плану за 1946 р. про вказані збірники фольклору зазначено, що «праця знаходиться в кінцевому опрацюванні і підготовці до друку». Серед зробленого (зокрема, передмови Колесси) – зібрано матеріали до підтеми: **«Слідами рейдів двічі героя Рад. Союзу ген. Ковпака»** (т. Скорик) (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 3)²¹.

Про ці збірники Ф. Колесса писав більше, ніж про інші роботи співробітників. Це зумовлено політичною ситуацією в тогочасній Україні і на західних землях зокрема, коли всі співробітники Академії наук, насамперед працівники гуманітарної сфери, зазнавали гнітючого і постійного ідеологічного тиску. Про методи здійснення цього тиску свідчать архівні матеріали ІН, зокрема протоколи засідань Відділу фольклору та етнографії. Так, на спільному засіданні Відділу і представників ІМФЕ від 27 травня 1946 р. «Лавров звернув увагу про потребу і обов'язковість остаточного

²⁰ Там само. – А. 32.

²¹ Про планування цієї підтеми йшлося на спільному засіданні Відділу і представників ІМФЕ від 27 травня 1946 р. «висказано побажання вислати експедицію слідами двічі героя Радянського Союзу генерала Ковпака для зібрання відповідних матеріалів» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 23).

викорчовування ідеології фашизму, що для працівників культури й науки є дуже важливою справою так, щоби виконати вказівки тов. Сталіна, Партії і Уряду, тим більше, що зауважується посилення активізації фашистської проти радянської ідеології /.../ На закінчення ще раз взиває до посиленої праці для підвищення політичної і фахової [дисципліни ?] так, щоби всі співпрацівники стали правдивими радянськими дослідниками» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4 а. 23). Засідання від 11 вересня 1946 р. «Скорик прочитав листа заст. директора Ін-ту тов. Лаврова про напрямні планування роботи на 1947 р. План роботи повинен бути якнайбільше заактуалізований, а тематика зв'язана зі сучасним життям. Тов. Лавров особливо підчеркує потребу викорчовувати рештки ідеології фашизму і впливів антинаукової школи М. Грушевського». Після такого листа всі співробітники Відділу (Скорик, Добрянський, Роздольська-Потурняк, Луців, Гарасимчук, Пастущин, Збронцева, Дрималик, Криштальський, Фіголь та Чехович) зголосилися до навчання у Вечірньому ун-ті Марксизму-Ленінізму. На цьому ж засіданні «акад. Колесса Ф. М. взиває до пильного вивчення творів Леніна-Сталіна, а особливо пильно вивчати збірне видання творів Сталіна, які вийшли друком»²² (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4 а. 27).

Уже на засіданні від 30 вересня 1946 р. Колесса виголосив доповідь про необхідність перегляду і перепланування наукових тем співробітників, «згідно з листом заст. директора Ін-ту тов. Лаврова Ф. І. від 24.IX.46 р.». Усі заплановані теми були «основно передискутовані і усталені в зв'язку з актуалізацією тематики» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4 а. 28).

Протокол Етнографічного музею від 13 вересня 1946 р (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4 а. 40-40 зв.) містить розпорядження змінити експозицію музею, бо в наявній «не можна дошукатися марксо-ленінської методології». А для того, щоб зробити все як слід, ухвалили делегувати до Києва заст. директора з наукової частини тов. Гургулу І. Ф. і наукового робітника тов.

²² Наводимо об'ємну цитату без скорочень. Унікальність, маловідомість, глибина і показовість матеріалу виправдовують довжину цитат – І. К-Ф.

Фіголя, щоб познайомилися з етикетажем і способом експонування матеріалів у столичних музеях (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4 а. 40 зв.).

Таких прикладів можна навести більше. У контексті цього наголосимо: цінність статті Філарета Михайловича в тому, що автор зазначив основні теми Відділу, над якими дуже незабаром, а саме вже наступного року від часу написання статті «Возобновление...», Відділу заборонили працювати над розпочатими плановими темами, їх замінили темами, які відображали зміни у побуті селян і городян після приходу радянської влади. Закінчені роботи втрачені або надовго осіли в рукописних архівах.

Це, насамперед, стосується **«Атласу матеріальної культури західних областей УРСР»** для укладання якого було покладено чимало зусиль і часу. Про це свідчить стаття М. Скорика, в якій вказано, що в 1947 р. «виконана 4971 карточка і 164 малюнки»²³, а також «Протокол засідання колективу працівників відділу Ін-ту мистецтвознавства, фольклору і етнографії дня 4 січня 1947 р.», у якому зазначено «Про тематичний план на 1947 р. висказуються /.../:

Др. Гарасимчук представляє вагу фундаментальної праці, якою має бути «Атлас матеріальної культури західних областей України». Праця над Атласом вимагає більшого колективу робітників, багато сил і послідовності і розрахована на кілька літ (до 1950 р.). Буде це праця в 3-х томах. До праці мусить бути зібраний весь можливий матеріал з літератури, з музейних експонатів і екскурсій по терені. – На перший рік 1947 р. передбачається громадження матеріалу з зібраної літератури музеїв і експедицій.

До успішного виконання праці потрібне приладдя як: фотоапарати, картони, туші і т. д. а тимчасом трудно виклопотати хоч би сяке-такє чорнило, пера та папір» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4. а. 110-110 зв.).

Такий був початок роботи Відділу над «Атласом». Зрештою на 1949 р. дослідження увінчалось підготовкою сімнадцяти розділів, зокрема про одяг

²³ Скорик М. М. Работа Львовского отдела Института искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР в 1947 г. // Советская этнография. – 1947. – № 3. – С. 159.

та килимарство (І. Гургула), різьбу по дереву (І. Крип'якевич та І. Околот), гончарство і ткацьку сировину (К. Матейко), обробку металу і мисливство (Л. Суха), ткацтво (С. Сидорович), транспорт (Д. Фіголь), інтер'єр житла (С. Чехович), народне будівництво (І. Крип'якевич та Р. Гарасимчук), обробку дерева (М. Лемеха), обробку шкіри та рогу (О. Пристай), рибалство (О. Березовська), землеробство (М. Козакевич та М. Ломова), обробку лози, рогози і соломи (І. Околот), переробку сільськогосподарської продукції (С. Малецька).

На початку 1950 р. «авторитетна» київська комісія офіційно вказала на недоліки в роботі над атласом, які полягали в «неактуальності тематики, низькому ідейно-теоретичному рівні, поганій кваліфікації робітників, замалому зв'язку з ІМФЕ АН УРСР». Через зазначені недоліки колектив львівських етнологів був змушений згорнути працю над атласом та розпочати активно вивчати колгоспний побут²⁴. Рукописи цієї праці нині зберігаються в архівах України (Архів ІН, ф. 1, оп. 1 (ЕМ), спр. 36–38, 48, 50; НАРФ ІМФЕ, ф. 14–2, спр. 246) і чекають слушного часу, коли з цією фундаментальною працею зможе ознайомитися український читач.

Фіголь Ярослава Василівна у 1946 р. працювала над темою «**Способи управи рілі на Зах. обл. УРСР в історичному розвитку**». Народногосподарське значення теми, згідно з тематичним планом, було зумовлене «поширенням етнографічних дослідів про матеріальну культуру ЗО УРСР», потребою «вивчення історичного розвитку матеріальної культури в ділянці сільсько-господарської культури зах. обл. УРСР» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2). 1947 року вона була задіяна у зборі матеріалу до збірників радянського фольклору і фольклору ВВВ (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4). 1949 р. Ярослава Василівна працювала над темою «**Тваринництво**» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 9). З'ясувати історію цих робіт нам не вдалося.

²⁴ Детальніше про це: Гілевич. Українська етнографічна наука... – С. 44-46.

Ще менше відомо про роботу **О. Фадейко «Народне лікування західних областей УРСР»²⁵**, завершену 1941 р., оскільки документація роботи Відділу за 1939–1941 роки не збереглася. Про дослідницю також немає інформації.

Про відомого мистецтвознавця доктора **М. Драгана** у документації Відділу ІМФЕ у Львові, яка збереглася в Архіві ІН, міститься така інформація: у тематичному плані Відділу на 1945/46 роки зазначено, що М. Д. Драган працює над темами **«Декоративна різьба в церковних воротах XVII-XVIII вв.» ЗО УРСР»** і **«Дерев'яні дзвіниці на ЗО України»** (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 1). Останню назву було дещо уточнено в наступному тематичному плані на 1946 рік: **«Українські дерев'яні дзвіниці (генеза і розвиток форм) – досліди над зах.-укр. народним мистецтвом»**. В обґрунтуванні теми значилося: **«досліди на[д] зах.-укр. народним мистецтвом»**. Народногосподарське значення студії полягало в **«поширенні студій про зах.-укр. нар. мистецтво»**, у застосуванні вказано: **«Застосування в прикладному мистецтві»** (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2). У планах Відділу на 1947 рік за Драганом М. Д. уже закріплено тему **«Словник українських художників. Бібліографічний словник радянських художників ЗО УРСР»** з уточненням **«тема Ін-ту мистецтвознавства»**.

На засіданні від 26 грудня 1944 р. «домовились з працівниками музею тт. Драганом, Свенціцькою й Збронцевою, залучили їх до праці в ділянці мистецтвознавства, як працівників Відділу, з тим, що вони будуть працювати над своїми темами в музею» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 13). Отже, доктор Драган виконував планове навантаження і Відділу, і Етнографічного музею.

З другим приходом радянської влади на терени Галичини родину М. Драгана було репресовано: батька, матір і молодшу сестру Ярославу вивезли на 10 років на поселення в Казахстан. Через рік заарештували брата

²⁵ «Про народне лікування» – така назва зазначена у статті Ф Колесси «Радянський фольклор» (Вільна Україна. – 13.04.1941).

Петра, який відбув 10-річне тюремне ув'язнення у Воркуті. Брата Романа було двічі засуджено до розстрілу, але він щоразу рятувався втечею; згодом перебрався за кордон, мешкав у Франції, США, потім в Австралії. Свою велику бібліотеку та мемуари прижиттєво заповів Фундації українознавчих студій в Австралії. Михайлові Драгану вдалося уникнути репресій, очевидно, завдяки заступництву Іларіона Свенціцького, на той час – директора Музею українського мистецтва та депутата Верховної Ради УРСР.

Згадаємо ще праці **Петра Мечника**, автора цікавих досліджень про історію етнографії, релігійний світогляд українців. На засіданні наукового семінару Етнографічного музею 13 листопада 1946 р. він виголосив доповідь **«Буржуазна етнографія на Заході під кінець 19 і на початку 20 ст.»** (перша доповідь із серії «Радянська етнографія, її цілі і методи»). План доповіді був такий:

«I. Перегляд історичного розвитку західно-європейської етнографії.

II. Важніші напрямки і досягнення:

1. відносно питання первісних форм суспільного розвитку людства (Л. Морган і його противники).

2. відносно проблеми про походження т.зв. паралелізмів у культурі:

а) психологічно-еволюційна (класична) школа;

б) культурно-історична школа (школа «культурних кругів»).

3. Відносно проблеми про первісне (примітивне) мислення:

а) класична школа і теорія анімізму;

б) теорія преанімізму;

в) соціологічна школа Дюркгейма;

г) теорія дологічного мислення Леві-Брюля;

д) патологічне мислення і психоаналіз Фрейда

III. Невдалі спроби визначення завдань, предмету і методів етнографії на з'їзді німецького т-ва: Гезельшафт фюр Фелькеркунде [народне мистецтво. – I. К-Ф.] – в 1929 р.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 47).

27 листопада 1946 р. Петро Мечник виголосив другу доповідь із серії «Радянська етнографія, її цілі і методи». План доповіді був такий.

«1) Загальний огляд на дореволюційну етнографію в Росії.

2) Радянська етнографія і головні етапи її розвитку:

а) перший етап: 1917–1929 рр. (залишки ідеології ліберальної буржуазії і великодержавного шовінізму в рад. етнографії цього періоду. Конференція етнографів Москви і Ленінграда в 1929 р.).

б) Другий етап: 1929–1932 рр. (зворот у напрямі марксо-ленінської ідеології та вивчення процесу соціалістичного будівництва).

в) Третій етап – після 1932 р. (Всеросійська археологічно-етнографічна нарада в Ленінграді в 1932 р. Етнографія – як допоміжна історична дисципліна. Предмет етнографії – на основі резолюції наради).

3) Наукова сесія Відділу суспільних наук АН УРСР у 1938 р. і стаття акад. В. В. Струве в «Сов. Этнографии» в 1939 р. кн. 2 п. з. "Сов. Этнография и ее перспективы"» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 50).

Отже, згідно з новими радянськими віяннями, здійснювати поділ історії науки довелося не за науковими здобутками і фундаментальними дослідженнями чи науковими школами, течіями, а за нарадами, з'їздами і конференціями.

11 грудня 1946 р. Петро Мечник доповідав утретє: «Сучасна радянська етнографія». Доповідь мала такі пункти:

«1) Коротке резюме попередньої доповіді.

2) Радянська етнографія в рр. В. Вітчизняної війни.

3) «Этнография и современность» – стаття проф. Толстова:

а) завдання рад. етнографії у відношенні до фашистсько-расистських ідей та теорій;

б) «Радянська школа в етнографії»:

аа) поняття «культурних зон» і «культурних провінцій (областей)» у відрізненні від поняття «культурних кругів»;

бб) проблема етногенеза й історичної етнографії:

вв) основні положення, що їх радянська етнографія вважає твердо доказаними і некритично устійненими:

гг) складні і менше розроблені проблеми, які дожидають ще свого вирішення.

4) Критичні завваги і висновки» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 50).

Попри радянсько ідеологічний тон, попри необхідність вважати етапними наради і засідання у розвитку радянської етнографії, на підставі плану трьох частин роботи П. Мечника можна дійти висновку, що студія має цілісний характер. Автор виокремив важливі етапи у розвитку європейської етнографії, особливих заперечень не викликає і його окреслення проблемних зон радянської етнографії. Праця Петра Мечника – інформаційно насичена, логічно обґрунтована студія.

Український етнограф Петро Іванович Мечник був автором ще одного вельми цікавого дослідження **«Головні форми первісних релігійно-світоглядних уявлень і концепцій – як основи сучасної народної обрядності»**. Доповідь із такою назвою він виголосив 18 вересня 1947 р. на науковому семінарі Етнографічного музею. План доповіді настільки цікавий, інформативно насичений, теоретично обґрунтований, що вважаємо за доцільне подати його цілком.

«I. Пережитки первісних релігійно-світоглядних уявлень у сучасній народній обрядовості. Анімізм, аніматизм і манаїзм, фетишизм і тотемізм та примітивна магія.

II. Загальне визначення теорії анімізму²⁶ Е. Тейлора і Г. Спенсера.

1. Психологічні основи анімізму за Спенсером і Тейлором.

2. Уявлення про душу – як вихідна точка анімізму. Три уявлення душі.

3. Одухотворення природи. Мандрівка душ. Добрі і злі духи. Демони хвороб.

²⁶ Підкреслення – у джерелі.

4. Енгельс про безсмертя душі. Культ предків перетворюється в культ богів.

III. Критичні завваження до теорії анімізму Тейлора. Аніматизм і манаїзм і їхнє відношення до анімізму.

IV. Фетишизм.

V. Тотемізм.

VI. Примітивна магія. Психологічні основи магії. Характеристика магичних практик. Магія і культ теократії.

Закінчення» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 103).

Ще одне цікаве і маловідоме дослідження П. Мечника «**Гуцульський похоронний обряд і теорія оживання примітивізму**» (1945) зберігається в архіві ІН (Архів ІН, ф. 1, оп. 1 (ЕМ), спр. 8, 22 арк.).

Вельми цікавим, показовим і колоритним документом про діяльність, ідейні орієнтири, суперечності, наукові здобутки і вплив нових віянь того часу на діяльність Відділу й Етнографічного музею є протокол засідання Ювілейної комісії святкування 50-річчя Львівського етнографічного музею. У статті «Возобновление...» Колесса присвятив цій події достатньо уваги. Він, крім іншого, зазначив, що цей ювілей перетворився на свято української культури. Через важливість згаданого протоколу для нашого дослідження, вивчення історії українського народознавства і фольклористики зокрема, публікуємо цей документ у виданні повністю.

Відділ Філарета Михайловича Колесси (його ще називали Львівським філіалом ІМФЕ), що працював з 1939 по 1949 р. з перервою під час ВВВ, до роботи якого були залучені й співробітники Етнографічного музею, можна без перебільшення назвати багатостраждальним. Його історія в мініатюрі відображає історію нищення української етнографічної науки в періоді радянської влади, і не лише морального, а й фізичного! Адже мало не всі співробітники цієї установи більшою чи меншою мірою зазнали переслідувань. Не допомогло ні відвідування марксистсько-ленінських

лекцій²⁷, ні читання творів Сталіна, ні сумлінне виконання планових тем. Деяких співробітників було поступово усунуено від наукової роботи, інших – заслано до Сибіру, напрацювання ще інших – незаслужено забуто, втрачено, замовчувано. Та й сьогодні праці львівських дослідників ще не дійшли до читачів. Наше видання – данина пам'яті цим ученим. Ще раз згадаємо їх імена: Філарет Колесса, Михайло Скорик, Михайло Драган, Марія Щепанська, О. Фадейко, Ольга Дучимінська, Василь Пастущин, Калістрат Добрянський, Богдан Заклинський, Марія Потурняк (Роздольська), Богдан Дрималик, Олексій Луців, Станіслав Людкевич, Осип Роздольський, Борис Кудрик, Роман Гарасимчук, Катерина Матейко, Ярослава Фіголь, Віра Свенціцька, Олена Збронцева, Любов Суха, Петро Мечник, Савина Сидорович, Мустафа Козакевич. І це далеко не всі. По-іншому склався б історичний розвиток українського народознавства, якби свого часу роботи цих та багатьох інших дослідників побачили світ²⁸.

*Ірина Коваль-Фучило,
кандидат філологічних наук,
науковий співробітник
відділу фольклористики*

Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології

*ім. М. Т. Рильського
НАН України*

²⁷ У планах науково-дослідної роботи Відділу зазначено, що для підвищення наукової кваліфікації та ідейно-теоретичного рівня співробітників музею необхідно «закінчити в 1948 році Вечірній Ун-т Марксизму-Ленінізму при Львівському Горкомі КП(б)У восьми науковим співробітникам (далі теж у давальному відм.): ст. наук. співроб. Матейко К. І., ст. наук. співроб. Суха Л. М., ст. наук. співроб. Галушак О. В., ст. наук. співроб. Фіголь Д. І., ст. наук. співроб. Гарасимчук Р. П., мол. наук. співроб. Козакевич М. З., мол. наук. співроб. Малецька С. О., мол. наук. співроб. Дучимінська О. В.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 7), куди вони записалися ще раніше, і який закінчили згідно з планом.

²⁸ Детально про цих дослідників – див. у коментарях.

Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике²⁹ в Западных областях УССР*

Ф. М. Колесса

Велики заслуги «Наукового товариства ім³⁰. Шевченка»* в розвитку української науки, особливо в області історії і філології. Своїєю неустанною роботою в течение тридцяти лет (начинаючи з 1892 г.), в частности изданиями по українській етнографії (среди них сорок томів «Етнографічного Збірника³¹» і двадцять два тома «Матеріалів до етнології») – НТШ зробило очень цінний вклад в науку славянознавства.

Вместе с тем НТШ способствовало культурному об'єднанню українського народу, розорванного штучними границями. Товариство було створено на частні пожертвування українських патріотів Подніпров'я і сплотило навколо себе не тільки українських учених Галиції і України, но і Буковини і Закарпатської України. Товариство мило свою типографію, книжний магазин і власне приміщення.

²⁹ У рукописі друкарська помилка – «фольклористики». Враховано правки чорнилом рукою Ф. Колесси.

* Перед цією назвою в рукописі дописана зверху загальніша назва: «3. Работа фольклорных организаций»

У рукописі правки внесені трічі: олівцем, поодинокі правки чорнилом (найчастіше – помітки NB на полях), чорнилом рукою Ф. Колесси. Філарет Михайлович, вірогідно, правив статтю принаймні двічі: вперше після надрукування тексту російською мовою він вписував в українські назви літери «і», «ї» й інші правки, вдруге – після правок олівцем, оскільки останні враховано у правках Колесси. Є підстави вважати, що ще інші правки олівцем, включно із викресленнями, зробив М. К. Азадовський. Справа в тому, що в тексті у фразі «главный представитель русской, так называемой, исторической школы – Всеволод Миллер» підкреслено слова так «так называемой». З таким дещо принизливим означенням Марк Константинович не погоджувався, про що свідчить його характеристика наукової діяльності Міллера в «Истории русской фольклористики» (Т. 1. – С. 36).

Курсивом подаємо імена і реалії, подані в коментарях. При наступному згадуванні прокоментованого слова також виділяємо його курсивом (це ж стосується листування).

³⁰ У всьому тексті статті українські літери *i, i* вписано чорнилом.

* * Тут і далі курсивом виділяємо реалії, описані в «Коментарях»

³¹ Велика літера у статті вжита непослідовно: початково в усіх власних назвах всі слова написано з великої літери, а потім внесено правку: у другому (третьому) слові власної назви чорнилом рукою Ф. Колесси – змінено на малу літеру. Трапляються друкарські помилки, виправлені Ф. Колесою. Через значну кількість (приблизно 10 на сторінку) їх не зазначаємо, за винятком принципових правок.

Однако НТШ было предоставлено своим силам и не могло удержаться бескорыстным трудом научных сотрудников, не могло существовать на средства украинской общественности.

Во времена австрийского режима, который передал всю власть в руки поляков, а еще больше во времена панской Польши, украинская интеллигенция была отстранена от всяких сколько-нибудь значительных должностей в административном и финансовом аппарате, школе, судопроизводстве, отстранена от университета и государственных издательств.

В период польского владычества украинцу вообще было трудно устроиться на государственной службе. Наконец, дело дошло до того, что украинцы с законченным университетским и техническим образованием вынуждены были работать в³² кооперативах, становились ремесленниками и мелкими торговцами.

К тому же после *распада Австрии и Украинско-польской войны 1918-1919 гг.* студентам-украинцам был закрыт доступ к университетскому образованию. Польское правительство преследовало и, наконец, ликвидировало *тайный украинский университет во Львове*. Украинские студенты должны были выезжать за границу для продолжения образования или сидеть дома. Сыновья же крестьян возвращались к сельскому хозяйству.

Не удивительно, что при таких тяжёлых обстоятельствах и притеснениях, при недостатке материальных средств НТШ не могло выполнять своих важных задач. Товарищество не имело помощи из государственных фондов, между тем, как австрийское и польское правительства миллионными суммами налогов отягощали украинский народ и были обязаны поддерживать украинскую науку. С обеднением украинской интеллигенции беднело и НТШ. Оно из года в год приходило в упадок и хирело. Приходила в упадок и его издательская деятельность: так, например, за двадцать лет, с 1895 по 1916 г. вышло 38 томов «Етнографічного

³² Початок стор. 2.

збірника», а за двадцять лет польського владичества вышел только один двойной том и то уже в 1929 г. В том же году вышел также двойной том (последний) «Матеріалів до етнології». Так, за последние двенадцать лет польського владичества обе эти серии совсем приостановились. Это было показателем очевидного упадка.

Осенью 1939 г. произошли события, сделавшие эпоху в истории украинского народа: героическая Красная армия освободила Западно³³-украинские земли – Галицию, Холмщину, Волынь, Полесье, Подолье от польско-шляхетского и северную часть Буковины³⁴ от румынского владичества. Произошли благоприятные изменения во всех областях украинской народной жизни. Советская власть проявила искреннюю заботу об украинской науке и искусстве, позаботилась о возобновлении старых учреждений. «Наукове товариство ім. Шевченка» превратилось в целую группу научных институтов, среди которых на первое место выдвигается *Отделение фольклора и этнографии*, расширенное в последнем году еще отдельным сектором искусствоведения³⁵.

В институте числится *девять научных сотрудников и три вспомогательных работника*³⁶.

Институт³⁷ имеет свою вспомогательную библиотеку и богатый рукописный архив, который постоянно пополняется новыми материалами.

Научная работа в этом Отделении распределена между четырьмя секторами. Словесный сектор ставит себе задачи собирания фольклорных материалов и исследования украинской устной словесности, ее исторического развития, ее связей с литературой, со словесностью других, в первую очередь славянских народов, изучение культурных влияний, идущих от близких и более далеких соседей. В плане работы этого сектора намечено

³³ В усьому тексті у цьому слові зроблено виправлення олівцем на малу літеру. Ф. Колесса подавав з великої.

³⁴ Початок стор. 3.

³⁵ Виправлено олівцем: «... фольклора и этнографии, состав которого включает отдельный сектор искусствоведения уже после Отечественной войны». На полях біля цієї фрази: «отд. и? Ин-т?». Очевидно стосується словосполучення «Отделение фольклора и этнографии».

³⁶ Це речення викреслено олівцем.

³⁷ Це слово підкреслено олівцем; на полях написаний знак питання.

также исследование народной обрядности, верований и развития общности культуры, начиная от первобытных форм семейной и общественной жизни.

Из работ словесного сектора по украинскому фольклору необходимо отметить статью *Ф. Колессы «Періодизація української усної словесності»*, которая является первой попыткой исторической периодизации украинского народного творчества, начиная от предистории до доклассового общества, до советского фольклора включительно (находится в издательстве³⁸ Академии наук для напечатания в «Записках Академии наук»)³⁹.

Второе, уже почти готовое исследование *Ф. Колессы об украинских народных обрядах и верованиях, связанных со смертью и погребением*, основано на широком сравнительном материале.

Сдана в печать, выходящая за рамки украинского фольклора, работа *В. Ю. Пастушина о славянской прародине*. Научный сотрудник *К. А. Добрянский* в своей кандидатской диссертации «*Опришки в українському фольклорі, як вияв протесту проти соціального поневолення*» покажет социально-революционную подоснову народных песен и сказаний о карпатских опрышках, явившихся мстителями за крестьян, страдавших от крепостного права и рекрутских наборов.

Такова же идеологическая направленность исследования Добрянского на тему: «*Паницина в західно-українському фольклорі*».

Согласно тематическому плану нашего Отделения д-р *М. М. Скорык* проделал большую работу над думами и песнями, сохранившимися в архиве покойного академика *Яворницкого*. Д-р Скорык упорядочил песенный материал, подыскал параллели и приготовил научный комментарий и характеристику текстов.

В настоящее время первоочередной задачей словесного сектора Отделения является собирание материалов народного творчества, которые непосредственно или только косвенно связаны с Великой Октябрьской

³⁸ Початок стор. 4.

³⁹ Фраза в дужках закреслена. Попередньо зроблено правку: дописано «УССР ?» на полях. Зверху написано олівцем «сдана?». Редактор, що вносив правки олівцем, зрештою, вирішив, що краще викреслити цю фразу. Це ж стосується кількох інших місць у статті.

социалистической⁴⁰ революцией и Великой Отечественной⁴¹ войной. В этом направлении коллектив нашего Отделения работает над составлением двух сборников: «*Радянський фольклор західних областей УРСР*» (сюда также входят песни революционно-бунтарского содержания более давнего периода) и «*Усна словесність в періоді Вітчизняної війни*». К настоящему⁴² времени собран и упорядочен значительный материал песен, пословиц, рассказов, свидетельствующих об оживлении украинского фольклора, в связи с освобождением Западных⁴³ областей сначала от польско-шляхетского господства, а потом от немецкого ига.

Подготовка этих двух сборников состоит сейчас на первом плане в работе нашего Отделения фольклора и этнографии. Эти сборники охватывают новый период украинского устного творчества, который можем уже назвать советским фольклором. В нем ярко отражена классовая борьба и протест против общественного гнета, а также борьба украинского народа с иноземными захватчиками.

Новые песни поют о развале Польши и о приходе Красной Армии осенью 1939 г. и освобождении земель Западной Украины от польского владычества, о бегстве панов и о возвращении земли крестьянам. Особенного внимания заслуживают песни периода Отечественной войны. В песнях выражается жалоба на издевательства озверевших гитлеровских оккупантов, на страшные несчастья, разрушения и истребление украинского народа, на карательные экспедиции, ловлю людей, главным образом молодежи, на насильственный вывоз в Германию. Жалобы на зверства и непомерные налоги, которыми немцы отягощали украинский народ и доводили его до нужды и голода. От этих песен веет страшной ненавистью к лютому фашистскому врагу и жадной мести. В противоположность этим настроениям песни славят *Ковпака*, его партизан, как народных мстителей. Они с искренней радостью приветствуют приход Красной Армии и

⁴⁰ Це слово дописано Ф. Колесою чорнилом.

⁴¹ Це слово дописано Ф. Колесою чорнилом.

⁴² Початок стор. 5.

⁴³ Див. коментар 19.

освобождение края от немецкого гнета, славят отца *Сталина* и призывают⁴⁴ украинский народ к оружию и к дальнейшей борьбе в рядах Красной Армии.

Новые песни выражают радость по случаю присоединения Галиции к Советскому союзу⁴⁵, противопоставляют старым польским и немецким крепостным порядкам формы народной жизни и поют об уравнивании богачей с бедняками.

Как видим, на наших глазах нарастают новые слои украинского устного творчества, по форме примыкающие к старой песенной традиции: идеологическое же их содержание служит подтверждением очень удачного наблюдения *Михаила Драгоманова*, автора знаменитого сборника «*Політичні пісні українського народу*» (I и II ч., Женева, 1883-1885) о том, что политическая мысль украинского народа всегда склонялась к социалистическому, «громадівському», как говорит он, строю.

Наши записи сделаны преимущественно от крестьян и с их точки зрения освещают события мировой войны, отражают их переживания и настроения, что будет служить ценным материалом для будущей истории нашего времени. Но по сравнению со старыми записями этот новейший фольклорный материал отражает значительные литературные влияния, которые путем популярных изданий и прессы просачиваются в народные массы: это заметно иногда и в новых стихотворных формах, и в заимствованных городских мелодиях. Среди записей встречаем даже литературные произведения, которые еще не успели по способам выражения, поэтическому стилю и форме приспособиться к образцам народной поэзии. Однако уже самое распространение этих произведений в устной традиции, их безыменность, наконец, идейная подкладка, которая отражает настроения народных масс, – все это роднит их с произведениям украинской⁴⁶ устной словесности.

⁴⁴ Початок стор. 6.

⁴⁵ У цьому слові виправлення олівцем – з великої літери.

⁴⁶ Початок стор. 7.

Необходимо отметить, что образовательный уровень трудового народа теперь быстро подымается и распространение литературных произведений среди крестьянства путем письменности начинает играть все большую роль в фольклоре, на что обратили внимание также исследователи русской устной словесности (*Ю. Соколов*).

Под влиянием революции украинская народная поэзия освобождается от грусти и фатализма, чем ознаменованы песни более старой эпохи с привычными жалобами на судьбу (которых так много в сборниках *Максимовича*). Песни советской эпохи настроены на мажорный тон. От новых песен веет преимущественно бодрым, жизнерадостным, боевым настроением. В них иногда проявляется юмор, сатира и насмешка над разгромленным врагом, подобно тому, как в думах об эпохе *Хмельницкого* или современных ему стихотворениях. В таком тоне составлены пародии на мелодии колядок, солдатских и пластунских⁴⁷ песен.

Мы видим, как живо откликается современный украинский фольклор на все актуальные вопросы. Это неоценимый исторический документ нашей великой эпохи, который и будущим поколениям будет свидетельствовать о том, как широкие массы украинского народа переживали и как оценивали события Великой Отечественной войны. Тематика нового слоя украинской народной поэзии, ее стиль и форма обнаруживают все признаки обновления и возрождения.

Наблюдения над изменениями в процессе народного творчества дают очень интересную тему для научной разработки. Необходимо только собрать больше фольклорного материала⁴⁸. С этой целью Отделение начало уже посылать *экспедиции* на места.

Наши научные работники уже собрали целый ряд ценных записей на тему об Отечественной войне: д-р *М. Скорык* – в районе Сколья, д-р *Пастуцин* – в Стрыйщине, *Добрянский* – в окрестностях старого Самбора,

⁴⁷ Напроти рядка з цим словом помітка чорнилом «NB» (але не рукою Ф. Колесси, – це стосується всіх таких поміток у цій статті).

⁴⁸ Початок стор. 8.

наш корреспондент, учитель *Иван Гр. Чабан* – в Сокалье, наш сотрудник по договору *Гонтар* – в окрестностях Луцка.

В этом направлении развил также энергичную деятельность *Областной дом народного творчества*, который находится в близком контакте с украинским селом. Областной дом подготовил сборник «*Фольклор Вітчизняної війни*», со вступительной статьей на эту тему Ф. Колессы.

X

X

X

Работы словесного сектора, само собой разумеется, охватывают песенный материал и песенные мелодии и поэтому собственно входят в область музыкального сектора, соприкасаются с исследованиями этого сектора.

Заслуженный собиратель народных сказок и новелл *Осип Роздольский*, умерший 23 февраля 1945 г., завершил, согласно тематическому плану Отделения, *большой сборник народных песен Галиции и Буковины*. Сборник содержит тексты и мелодии, которые он первый у нас в Галиции начал записывать с 1900 г. на валики фонографа. Этому собирательскому труду он посвятил всю свою жизнь и до последних дней трудился над записью песенных текстов. Среди них находятся очень ценные и полные варианты известных песен и большое количество впервые записанных песенных текстов. Здесь приходилось также фиксировать⁴⁹ песни, мелодии которых записал д-р *С. Людкевич*. Они изданы в *XXI-XXII томах «Етнографічного збірника»*, но только с первой строфой. Полные тексты готовил покойный Роздольский для издания упомянутого сборника народных песен с мелодиями. В личном архиве *Роздольского* находится более пятисот фонографических валиков, на которых напето более двух тысяч трехсот народных мелодий; здесь имеются также песенные мелодии с подголосками, дополнительно собранные Роздольским в Черниговской и Киевской областях. Подчеркиваем, что это материал большой ценности. Музыканты

⁴⁹ Початок стор. 9.

нашего коллектива – С. Людкевич, Ф. Колесса, Д. Залеская, Б. Дрымальк, работающий по особому договору, О. Луцив и д-р Кудрык успели до настоящего времени записать около восьмисот мелодий.

Так как фонографические валики, как известно, подвержены химическим процессам разложения и могут погибнуть, то спасение этого наследия нашего этнографа будет большой заслугой Отделения фольклора и этнографии. Необходимо сохранить это настоящее сокровище украинского музыкального и словесного фольклора. Львовское отделение Академии наук УССР считает эту работу своей неотложной задачей.

В этой связи стоит припомнить, что в рукописи находится сборник, состоящий из тысячи украинских народных песен Галиции с мелодиями. Они записаны в основном с фонографических валиков Роздольского. Этот сборник приготовил Ф. Колесса еще в 1914 г. для издания «*Das Volkslied in Östereich*»⁵⁰, которое не вышло в свет, ввиду начавшейся *первой мировой войны*⁵¹.

Иван Франко, крупнейший поэт Западной Украины, был выдающимся исследователем украинского фольклора. Он посвятил⁵² стихотворной форме украинских народных песен определенную главу своих «*Студій над українськими народними піснями*» (1913) – «Проба систематики українських народних пісень XVI в.». Изучение фольклора повлияло на характер поэзии Ивана Франка, придало ей народно-песенную ритмику. Этот вопрос рассматривает Ф. Колесса в *статье*, помещенной в журнале «*Народна творчість*» (1941). Франко знал сотни народных украинских песен и любил их петь. В сотрудничестве с Д. Залеской Ф. Колесса приготовил сборник «*Улюблені народні пісні Івана Франка*» – 55 текстов с мелодиями, записанных с голоса самого поэта Н. Лысенком, Кл. Квиткой и Ф. Колессой в разное время. Значительная часть текстов приготовлена по рукописи поэта. Собрание этих песен, разбросанных в изданиях, теперь уже мало доступных,

⁵⁰ На полях олівцем написано, а потім закреслено «перевод по-руски?». Іншим чорнилом «NB».

⁵¹ Це речення, після певних сумнівів редакторів, про що свідчать правки на полях, викреслено. Очевидно, з ідеологічних міркувань.

⁵² Початок стор. 10.

может иметь значение для исследователей творчества Франко, в плане характеристики поэта. Небольшой сборник готов и ожидает издания.

В этой связи следует упомянуть о готовой к печати работе С. Людкевича «Спомини про Івана Франка, як знавця української мелодики».

Франко давал Людкевичу ценные советы и указания при записывании и упорядочении мелодий народных песен с валиков Роздольского. Эти записи мелодий появились в *XXI–XXII томах «Етнографічного збірника»*.

Но музыкальный сектор нашего Отделения, кроме собирания и записи вокальных и инструментальных мелодий, подготовки сборников к научному изданию, еще ставит перед собой более широкие задачи: исследовать соотношение украинской народной и *артифициальной*⁵³ музыки, влияние народно-песенной⁵⁴ ритмики на стихотворную форму украинских поэтов, сродство украинской народной музыки с музыкой близких и более далеких соседей, исследовать международные культурные взаимосвязи в области музыки, изучать наслоение народных мелодий, начиная от мелодичных 2-3-тоновых примитивов и кончая роскошными мелодиями новейшей эпохи с широким объемом шкалы.

В этом направлении работает д-р Людкевич над темами «*Мандрівні мотиви в слов'янських народних мелодіях*», что имеет особенное значение при рассмотрении вопроса о национальном и интернациональном в украинской народной музыке. В своем исследовании «*Підголоски в народних піснях західних областей УРСР*» этот автор указывает на проявление духовной связи в музыкальной сфере между украинским и русским народами.

В связи со столетним юбилеем со дня рождения выдающегося украинского композитора Н. Лысенко д-р Людкевич на научной сессии прочел реферат «*Про характерні признаки Лисенкової творчості*», касаюсь здесь также вопроса о влиянии украинской народной песни на Лысенка. В

⁵³ Напроти рядка з цим словом олівцем поставлено «?» і стерто; слово до половини підкреслено олівцем.

⁵⁴ Початок стор. 11.

программу научной сессии вошел также доклад *Ф. Колессы «М. Лысенко і культ народної пісні в Галичині»*, в котором автор указывает на связи Лысенка с галичанами, используя здесь и собственные воспоминания о Лысенке. Автор подчеркивает значение творчества Лысенка в деле возрождения украинской артивизиальной музыки в народном духе. Статья, с добавлением десяти писем Лысенка к автору, ожидает напечатания.

В дни чествования памяти Леси Украинки (75-летие со⁵⁵ дня рождения) во Львовском университете им. И. Франка созвана научная сессия, на которой Ф. Колесса сделал сообщение на тему *«Леся Українка і український музичний фольклор»*. Докладчик указал на два сборника народных песен (1902 и 1917), мелодии которых записал Климентий Квитка с голоса Леси Украинки. Но наибольшая заслуга славной писательницы в деле сохранения памятников украинского музыкального фольклора в том, что она явилась инициатором записи дум при помощи фонографа и издания их двухтомным сборником *«Мелодії українських народних дум»*, заполнившим два тома *«Матеріалів до української етнології» (тт. XIII – XIV, 1910 и 1913)*. Только фонографические записи кобзарских рецитаций дали ключ к полному пониманию изменчивой музыки и стихотворной формы дум и по-новому осветили их литературную историю.

Согласно тематическому плану нашего Отделения д-р *Мария Щепанская* написала еще в 1941 г. работу *«Український музичний фольклор XVII–XVIII вв.»*. Здесь исследуются украинские народные мелодии, зафиксированные в нотных табулатурах XVII–XVIII вв. Эта работа имеет значение для истории украинской музыки и, в частности, народной инструментальной музыки, тем более, что нотных записей того времени мы знаем очень мало.

Подготовительную работу для изучения украинской народной музыки, особенно для систематизации народных мелодий в соответствии с ритмическими схемами произвела Д. Залеская, бывшая сотрудница нашего

⁵⁵ Початок стор. 12.

Отделения. Она подготовила картотеку украинских народных мелодий западных областей по записи XIV в., собирая воедино мелодии из разных изданий и транспонируя их в основной токе «д»⁵⁶, чтобы облегчить сравнение мелодий между собой.

В журнале «*Радянський Львів*» за 1946 г., ч. I, появилась⁵⁷ работа Ф. Колессы «*Народно-пісенні мелодії українського Закарпаття*», где освещен вопрос о неразрывной культурной связи Закарпатской Украины в области музыкального фольклора с другими украинскими землями.

Исследования в области народной хореографии производил д-р В⁵⁸. Герасимчук, бывший сотрудник нашего Отделения. Он издал в 1939 г. работу «*Гуцульські танці*» с иллюстрациями и собранием танцевальных мелодий.

X X
X

Этнографический сектор Отделения фольклора и этнографии занимается исследованием материальной культуры народных масс, а именно: а) изучает их быт, жилища, хозяйственные постройки и приспособления, домашнюю обстановку, одежду и т.д.; б) народное искусство (вышивки, резьбу, орнаменты на металле, керамику, ткани, ковровые изделия, разрисовку пасхальных яиц («писанки») и т.д. В исследованиях часто бывает трудно разграничить эти два участка: так тесно переплетаются быт, предметы, имеющие практическое назначение, с народным искусством, особенно выраженном в орнаментировке. Это показывают работы научных сотрудников нашего Отделения: д-ра В. Ю. Пастушин «*Українські народні одяги, їх розміщення в Західних областях УРСР*». Над этой темой работает по договору также Ирина Гургула; М. Скорык «*Орнаментн українських писанок*»; Б. Заклинский «*Юра і Василь Шкрибляки, як представники гуцульського різьбярства*».

⁵⁶ На полях олівцем написано «?». Іншим чорнилом «NB».

⁵⁷ Початок стор. 13.

⁵⁸ Помилка. Має бути Р. – Роман.

Бытовая и художественная сторона этнографических предметов объединяются в работе, которую начал уже коллектив⁵⁹ нашего Отделения в 1940-1941 гг.: «Атлас матеріальної культури західних областей УРСР» с иллюстрациями. Атлас должен дать картину картографического размещения произведений материальной культуры и представить в истинном свете украинский характер этих земель.

По плану Львовского отделения фольклора и этнографии выполняются еще следующие работы: «Способи управи рілі на Західних⁶⁰ областях УРСР в історичному розвитку», исполнитель Я. В. Фиголь; кроме того, Отделение готовит две больших монографии д-ра В. Пастушина: «Село Дрочево Берестейського району на Поліссі» (работа уже закончена и прочитана на заседании нашего Отделения); д-ра М. Скорыка «Бойківщина». Обе монографии содержат материалы по духовной, материальной и общественной культуре данного района, по образцу работы В. Шукевича «Гуцульщини».

Работу «Народне лікування західних областей УРСР» написала О. Фадейко еще в 1941 г. (бывшая сотрудница нашего Отделения), сейчас работает над этой темой О. В. Дучиминская, научный работник Этнографического музея.

С трудами этнографического сектора Отделения иногда связаны исследования недавно организованного (в 1945 г.) искусствоведческого сектора, который занимается изучением церковной архитектуры и резьбы по дереву (д-р М. Драган), иконописи XIV-XVIII вв. (В. Свенцицкая), металлических изделий XVII-XVIII вв. (д-р Збронцева). Последняя также подготовила библиографию украинского искусства в галицкой периодике.

X

X

X

⁵⁹ Початок стор. 14.

⁶⁰ Правка олівцем – з малої літери.

К⁶¹ исследовательским и описательным трудам этнографического сектора нашего Отделения особенно близко примыкает деятельность *Львовского этнографического музея Академии наук УССР*⁶², открыто по распоряжению *Наркомпроса* на базе Историко-культурного музея бывшего «Научового товариства ім. Шевченка» с присоединением этнографических отделений других львовских музеев.

Деятельность *Этнографического музея* разворачивается в трех направлениях: 1) собирание и хранение предметов материальной культуры, отображающих быт и культуру народных масс; 2) исследовательская работа над материальной, духовной и общественной культурой украинского народа, особенно изучение народного искусства. Последнее аналогично работе Отделения фольклора и этнографии Академии наук УССР; 3) третий участок, на который *Этнографический музей* направляет свою работу, – это экспозиционно-выставочные работы, которые являются главным назначением музея.

Наш музей при советской власти был укомплектован штатом в количестве более тридцати сотрудников, в том числе *пятнадцать научных работников*. Этим обеспечены музеем наилучшие условия для дальнейшего развития. Львовский этнографический музей Академии наук УССР – единственный в Западно-украинских землях, ставящий своей главной задачей наглядно, при помощи экспонатов отобразить быт и культуру тех украинских народных масс, которые веками своим потом и кровью орошали эту землю, изобразить культуру трудового народа, в течение многих столетий эксплуатируемого господствующим классом – шляхтой и капиталистами. Но несмотря на это, народ, в условиях нищеты и угнетения, создавал предметы высокой художественной ценности, удивляющие своей оригинальной⁶³ красотой, гармонией линий и подбором красок.

⁶¹ Початок стор. 15.

⁶² Це слово-аббревіатура дописано рукою Ф. Колесси. На полях напроти було написано олівцем «УССР?» і стерто.

⁶³ Початок стор. 16.

Главная задача Львовского этнографического музея – продемонстрировать культурное единство и неразрывную связь украинского народа от Карпат до Кубани, показать оригинальность, давность и богатство украинской культуры на этой исконно украинской земле, показать истинно этнографическое лицо западных областей Советской Украины, тогда как наши «добрые» соседи представляли за границей украинские экспонаты под польской, мадьярской или румынской этикеткой.

Уже при советской власти в 1941 г., Этнографический музей организовал выставку «Карпати». Ее задачей было показать этнографические особенности карпатских горцев – лемков, бойков и гуцулов, которые представляют три ярко выраженные этнографические типы. Народное искусство гуцулов, несмотря на заметное влияние соседних культур, достигает часто вершин художественности.

Львовский этнографический музей недавно включен в систему академических учреждений. Согласно постановлению *Совета Народных Комиссаров УССР* и решением Президиума Академии наук УССР Львовский государственный этнографический музей в конце прошлого года⁶⁴ 1945 г. отпраздновал юбилей своего пятидесятилетнего существования, который превратился в праздник украинской культуры. Это одно из первых празднеств такого характера в Западно-украинских землях, освобожденных героической Красной Армией от вражеской оккупации.

Участие уважаемых киевских гостей академиков *Николая Платоновича Бажана* и *Максима Фаддеевича Рыльского* в нашем юбилейном празднестве продемонстрировало воссоединение украинских земель в могучий Советский Союз и объединение всех наших интеллектуальных сил в развитие украинской культуры.

В⁶⁵ программу юбилейной сессии вошел *целый ряд научных докладов по изучению материальной культуры:*

⁶⁴ Ці два слова викреслено.

⁶⁵ Початок стор. 17.

1. «Одяги доісторичних слов'ян» д-ра В. Патушина.
2. «Орнамент українських писанок» д-ра М. Скорыка.
3. «Художні металеві вироби гуцулів» (часть теми: «Народне мосяжництво») научн. работник⁶⁶ Суха.

4. «Мистець-етнограф» заслуж. деятеля⁶⁷ искусств УССР О. Кульчицкой.

5. «Франко-етнограф» научного работника⁶⁸ музея О. Дучиминской. Она обратила внимание на мало известную работу Ивана Франко на немецком языке о материальной культуре бойков.

По разделу духовной и общественной культуры сделал доклад директор музея П. Мечник:

6. «Гуцульський похоронний обряд». Это часть его большой работы «Народні звичаї на Гуцульщині, як залишки давнього анімістичного світогляду».

На юбилейной сессии был прочитан ряд докладов о музейной работе:

7. «Львівський етнографічний музей за 50 літ існування» Ирины Гургулы, заместительницы директора музея по научной части.

8. «З питань музейницької праці» – научного работника музея Е. М. Овсиенко.

9. «Обласні музеї на території Західної України» – д-ра М. Скорыка.

Два последние доклада освещают развитие музейного дела в Западных областях, уделяя особое внимание⁶⁹ собиранию этнографического материала.

К этой группе относится также доклад В. Панькова:

10. «Парк української культури», который развертывает проект строительства Львовского этнографического музея и дополнения его особым отделом под открытым небом.

В связи с юбилеем Елена Кульчицкая приготовила большое количество иллюстраций: «Альбом одягів Західних областей УРСР».

⁶⁶ У цьому слові зроблено правку олівцем: *раб.*

⁶⁷ У цьому слові зроблено правку олівцем: *деят.*

⁶⁸ У цих словах зроблено правку олівцем: *научн. раб.*

⁶⁹ Початок стор. 18.

Научные труды, зачитанные на юбилейной сессии Этнографического музея, должны появиться отдельным сборником, в который войдут также следующие доклады, не вошедшие по недостатку времени в программу сессии:

1. «*Народна кераміка Західних областей УРСР*» – научного работника⁷⁰ музея *К. Матейко*.

2. «*Українські вибійки-мальованки*» (часть темы: «Народні українські тканини») – *С. Сидорович*.

3. «*Народні промисли Західних областей України*» (статистический обзор в картографическом изображении, который должен осветить вопрос генезиса и истории народных промыслов) – научных работников *Е. Галушак* и *М. Козакевич*.

Перечисленные доклады дают новый, ценный материал, особенно важный для исследований в области материальной культуры и вообще знаменуют собой углубление этнографической науки на территории Галиции. Они показывают, что Львовский этнографический музей в научной области имеет значительные достижения и оправдывают включение его в сеть Академических учреждений.

Программа упомянутой научной сессии лучше всего показывает оживление исследований украинской материальной культуры. Изучением украинского фольклора занимается также⁷¹ кафедра фольклора и этнологии Львовского государственного университета им. И. Франка. В связи с университетскими лекциями руководитель кафедры приготовил «*Огляд української усної словесності*» и работает над курсом «*Історії української етнології*», который доведен уже до начала XX в. Потребность в таком курсе уже давно ощущается, так как известные обзоры *А. Пыпина*, *М. Сумцова* и *Ем. Огоновского*⁷² доведены только до 1890-х годов. Потому необходима

⁷⁰ У цих словах зроблено правку олівцем: *научн. раб.*

⁷¹ Початок стор. 19.

⁷² У слові олівцем другу літеру *о* закреслено і надписано *а*. На полях правка *а?*.

работа, которая рассматривала бы развитие украинской этнологической и фольклорной литературы за последние пятьдесят лет.

В «Записках історичного та філологічного факультетів» (т. I, стр. 41-58) появилась статья Филарета Колессы «Хмельниччина в українських народних піснях і думах». Эти песни и думы показывают положение широких козацких масс и освещают важнейшие моменты великого народного восстания против польско-шляхетского господства.

В распоряжении кафедры фольклора и этнографии имелась богатая специальная библиотека, насчитывавшая более восьми тысяч библиотечных позиций (до 16000 книг). Эту библиотеку в 1942 г. Ограбил «Institut für deutsche ostarbeit» «Інститут для німецької роботи на Сході»⁷³ и при отступлении немцев перевез ее в Краков, где она находится по настоящее время в Ягайловской библиотеке. Сейчас Львовский государственный университет принимает меры к возвращению (*рев ндикац*)⁷⁴ этой ценнейшей библиотеки. Над ее обогащением и укомплектованием долгие годы работал профессор Львовского университета покойный Адам Фишер.

При кафедре фольклора и этнографии существовал также основанный профессором⁷⁵ Фишером небольшой этнографический⁷⁶ музей, который удалось отдать в депозит Львовскому музею Академии наук УССР и этим способом спасти его от уничтожения немецкими варварами.

Летом 1940 г. Кафедра фольклора и этнологии направила этнографическую экспедицию на Волынь в составе трех сотрудников. Среди них были: д-р Нестюкова⁷⁷, бывший ассистент кафедры, и д-р Перльс, лаборант кафедры. Экспедиция обогатила музей кафедры несколькими экспонатами из Волыни и привезла некоторые этнографические записи и материалы. Со скорбью вспомним, что д-р Перльс, активный сотрудник

⁷³ Правка олівцем: назва українською мовою поставлена перед назвою німецькою мовою.

⁷⁴ Слово разом із дужками закреслено чорнилом, але не рукою Ф. Колесси. На місці пропуску, очевидно, мала бути українська літера «і».

⁷⁵ Правка олівцем: проф.

⁷⁶ Початок стор. 20.

⁷⁷ [Примітка Ф. Колесси під номером 1] В 1940-1941 гг. она приготовила библиографию украинского фольклора в западных областях УССР, начиная с 1916 г., однако, ее указатель, еще не законченный, имеет большие пробелы и недостатки.

кафедры, автор нескольких ценных изысканий в области народных верований и представлений о зверях и растениях, погиб вместе с женой и двумя дочерьми, замученный немцами во время так называемой противоеврейской «акції».

X

X

X

В 1930 г. Академия наук УССР издала первый том *«Бібліографії з літератури українського фольклору»*. Это монументальное издание в 823 стр. было подготовлено еще покойным акад. *Андреем Лободой* и отредактировано *Александром Андриевским*. Библиографический обзор, доведенный здесь до 1916 г., показывает богатство украинской этнографической литературы и ее буйный рост, особенно за последние десятилетия.

Знакомясь⁷⁸ с этой библиографией, мы видим, что украинские исследователи на протяжении многих десятилетий свое главное внимание направляли на устную словесность и недостаточно интересовались материальной и общественной культурой.

Заметное оживление в этой области, в противоположность предшествующему периоду, наступает только при советской власти. Этнографические работы о материальной и общественной культуре знаменуют возрождение и обновление этнографии также и на территории Галиции, как показывает, между прочим, юбилейная научная сессия Львовского этнографического музея Академии наук УССР и особенно экспозиционная деятельность музея.

С преобразованием прежнего историко-культурного музея бывшего «Наукового товариства ім. Шевченка» в Этнографический музей, началось обновление украинской этнографии в Западных областях УССР. Обогащенный вдвое этнографическими экспонатами и укомплектованный *штатами научных сотрудников* (более тридцати человек), этот музей становится базой широких исследований материальной культуры

⁷⁸ Початок стор. 21.

украинского народа. О чем говорят нам экспонируемые в Этнографическом музее вышивки, ковры, «писанки», резьба, исполненные трудовыми мозолистыми руками крестьянина или крестьянки? Они удивляют своей красотой, оригинальной орнаментовкой, гармонией линий и подбором красок. Они убеждают зрителя в ложности утверждений представителей буржуазной науки, будто бы народное искусство было только слабым отражением, подражанием и даже вульгаризацией, т.е. снижением культуры господствующего класса⁷⁹.

Гане Науман ()⁸⁰ в своих работах «Primitive Gemeinschaftskultur»⁸¹ (1921) и «Grundzüge der deutschen Volkskunde»⁸² (1923)⁸³ при⁸⁴ классификации этнографических объектов старого разграничивает продукты «низшей примитивной культуры» с признаками коллективного творчества от продуктов «высшей культуры», перенятой народной массой от господствующей верхушки. Низшую культуру, якобы характеризует избавленная от индивидуализма общность «individualismuslose Gemeinschaft»⁸⁵, а высшую культуру – индивидуализм и дифференциация. Из этого положения он делает неправильный⁸⁶ вывод, якобы народное искусство – это продукт высших господствующих классов, перенятый народной массой и ею вульгаризированный, т. е. сниженный; поэтому он называет народное искусство «gesunkenes Kulturgut»⁸⁷.

Но уже немецкие ученые обратили внимание на то, что⁸⁸ невозможно полностью отмежевать культуру народных масс от культуры образованных людей.

⁷⁹ Тут дописано олівцем слова: «Но, конечно,». Далі весь текст до слів «невозможно полностью отмежевать» закреслено, тобто вилучено зі статті.

⁸⁰ Пропуск в оригіналі. Тут, очевидно, мало бути вписано ім'я німецькою мовою. Цей пропуск викреслено чорнилом, не рукою Ф. Колесси. На полях помітка «NB».

⁸¹ «Примітивна культура едності».

⁸² «Основні етапи німецького народного знання».

⁸³ На полях помітка олівцем: «по-русски».

⁸⁴ Початок стор. 22.

⁸⁵ На полях олівцем помітка «іі ? Перевод!».

⁸⁶ Олівцем закреслено і надписано «порочний».

⁸⁷ На полях олівцем помітка «перевод?».

⁸⁸ Після цього слова дописано «совершенно». Так з'єднано наступний текст з попереднім після викреслення частини абзацу. Див. примітку ⁶⁸.

Критерий индивидуализма здесь непригоден, так как источником всякого творчества является индивидуальный замысел, индивидуальный почин, однако как в верхах, так и в низах народной массы. И там и здесь имеются и более слабые индивидуумы, есть творцы и подражатели. Жаль, что западно-европейские ученые⁸⁹, за некоторым исключением, не ознакомлены с этнографией славянских народов, в частности украинцев.

Гуцульские изделия из керамики *Ал. Бахминского* из Косова, *Петра Кошака* из Пистыни, резчиков *Юрия и Василия Шкрибляков* из Яворова и *Марка Мегединюка* из Речки в Гуцулии, образцы орнамента на вышивках, «писанках» и коврах, которые распространяются из разных сельских местностей, доморощенные сельские плотники-архитекторы, которые воздвигают стильные⁹⁰ деревянные церкви, – все эти примеры наглядно подтверждают, что в развитии разных областей украинского народного искусства значительное место принадлежит талантливым одиночкам, которые выдвигаются из среды порой даже неграмотной крестьянской массы. Это те сильные индивидуальности, которые способны не только воспроизводить, но и оригинально творить, владея средствами традиционного стиля.

И действительно, если мы будем рассматривать изделия материальной культуры Этнографического музея, то перед нашими глазами предстанут художественные изделия от примитива до образцов высокого искусства. Здесь имеем возможность отличить более слабых от более сильных творческих индивидуальностей, поражающих и самостоятельных творцов-художников. Правда, они пользуются унаследованными от предшественников традиционными способами, но творят и свои оригинальные образцы.

Как в народной поэзии, так и в народном искусстве эти творцы обычно становятся безымянными, анонимными и только в новое время выплыло несколько имен, подобно названным выше резчикам и гончарам.

⁸⁹ Напроти цієї фрази на полях помітка – «?».

⁹⁰ Початок стор. 23.

Наш Этнографический музей наглядно показывает, что эти эксплуатируемые и униженные в капиталистических государствах народные массы, без всякой опеки, помощи и руководства, среди нищеты и угнетения, творили и пестовали свою собственную оригинальную культуру, которая красноречиво свидетельствует о духовном богатстве нашего народа. Богатство это только теперь, благодаря советской власти, имеет возможность полного и свободного развития.

Достижения народного искусства наглядно показывают фальшь и несправедливость капиталистического режима, при⁹¹ котором народные массы осуждены лишь служить верхам, быть лишь навозом для панской⁹² культуры. Именно к этому сводится в своих окончательных выводах теория Наумана и буржуазных ученых-этнографов этого покроя, якобы народные массы не способны к самостоятельному оригинальному творчеству. За них якобы думают буржуазные верхи. Роль народной массы сводится к тому, чтобы она только смаковала жвачку, приготовленную буржуазными художниками и смоченную буржуазной слюной. Такие теории обоснованы на фальши⁹³.

В нашем музее посетитель убеждается, что трудовой народ способен создать высокие культурные ценности, богатую по содержанию и разнообразную по форме свою оригинальную культуру. Это наблюдение подтверждает и богатое устное народное творчество, которое также индивидуально в своих истоках.

В последние десятилетия XIX в. в связи с исследованиями русских былин, широкую популярность и признание в научных кругах завоевал себе взгляд, что великорусский героический эпос возник в высших кругах княжеских дружинников и только позже перешел в уста народных певцов-сказителей и распространился среди крестьянства, снижая одновременно

⁹¹ Початок стор. 24.

⁹² Це слово закреслено і рукою Ф. Колесси надписано «буржуазной». Це ж слово – «буржуазной» – написано було олівцем на полях, а потім стерто. Це, очевидно, свідчить, що статтю після написання хтось читав, а Ф. Колесса після цього ще вносив сам правки. – І. К-Ф.

⁹³ На полях біля цих двох речень – вертикальна лінія.

свой уровень. К такому взгляду склоняется в последней незаконченной своей работе «*Очерк истории русского былинного эпоса*» (написан в 1912 г., издан в 1942 г.) главный представитель русской, так называемой⁹⁴, исторической школы – *Всеволод Миллер*.

Но наиболее резкое и бескомпромиссное толкование дал этому взгляду *В. А. Келтуяла* в труде «*Курс истории русской литературы*» (М., 1911, ч. 1. кн. II, VI-XIII). Он настаивает⁹⁵ на том, что не только былинный эпос, но и «все роды и виды устного творчества зародились не в народной массе, а в ее верхах». Исходя из такого ошибочного положения, Келтуяла приходит к неправильному выводу, что «действительным творцом старорусской национальной культуры, старорусской литературы и старорусского мировоззрения был не народ в широком демократическом понимании, как простонародная крестьянская масса, а небольшая часть народа, именно, его высший господствующий класс»⁹⁶. Таким образом, взгляды Келтуялы на происхождение народной поэзии совсем⁹⁷ совпадают с выводами Ганса Наумана, хотя и не находятся в зависимости и генетической связи между собой.

По мысли сторонников русской исторической школы богатство и роскошная обстановка княжеского и боярского двора, изображенные в былинах, в украинских колядах и свадебных песнях, указывают на аристократическую среду, в которой якобы создавался и вырастал украинский и великорусский⁹⁸ героический эпос и другие формы народной поэзии.

Современные исследователи и их передовой представитель ак. *Юрий Матвеевич Соколов* (*Русский фольклор*, 1938, стр. 92-96), полемизируя с Келтуялой, Вс. Миллером, Г. Науманом, отбрасывает ложную идею о

⁹⁴ Ці два слова підкреслено олівцем.

⁹⁵ Початок стор. 25.

⁹⁶ Лапки не поставлені.

⁹⁷ Слово закреслене олівцем.

⁹⁸ Над цими трьома словами правка олівцем – проставлено цифри 1, 2, 3: *великорусский* и *украинский*.

возникновении былинного эпоса в высшей военно-дружинной среде⁹⁹. Советские исследователи указывают на гиперболизацию и идеализацию как на типовые признаки народной поэзии. Поэтому показательной для народной поэзии склонностью к преувеличению и идеализации они объясняют те сказочные картины и описания пышной обстановки¹⁰⁰, которые встречаются в былинах и украинских колядках, свадебных песнях и сказках.

Когда идет речь о среде, в которой возникали произведения народной поэзии или народного искусства, то мы никак не можем удовлетвориться односторонним решением этого вопроса, как это делают Науман, Келтуяла, акад. В. Перетц и др¹⁰¹.

Заметим, что у всех народов, которые достигли высокого культурного уровня, устная словесность является более давней, чем писаная¹⁰²: традиционное творчество старше литературы. К тому же между этими двумя отраслями словесного творчества всегда существовал живой обмен тем и мотивов и даже стилистических приемов.

Взаимное проникновение влияний подтверждается также и данными материальной культуры и искусства. Но обмен влияний во всяком случае не дает основания к тому, чтобы мы могли принять односторонние тезисы Наумана и Келтуялы. Наоборот, до сих пор остается нерушимой истина, которую высказал великий мыслитель, представитель советской идеологии М. Горький: «Начало словесного искусства – в фольклоре».

Необходимо принять во внимание то, что на украинской почве христианство и литература застали уже высокоразвитую устную словесность.

В исследованиях украинской устной словесности советские ученые особенное внимание обращают теперь на социалистическую основу народных песен и дум, на их революционную направленность против всякого социального гнета и притеснения. Так же произведения устной словесности

⁹⁹ Спершу було слово «сфере». На полях написано олівцем і стерто «среде». Це ще раз підтверджує, що Ф. Колеса бачив правку олівцем і врахував деякі зауваження.

¹⁰⁰ Початок стор. 26.

¹⁰¹ Напроти рядка з прізвищами написано олівцем «переставить».

¹⁰² Виправлено на «письменная». Те ж слово написано олівцем на полях, а потім стерто. Див. примітку

не находили места в старых сборниках – не только по причине цензурных притеснений, но и вследствие¹⁰³ тенденциозности самих собирателей и издателей, которые или не обращали внимания на произведения бунтарского содержания, или умышленно умалчивали о них и не давали их в печать. Только теперь, при советской власти открывается новая страница народной поэзии, которая до сих пор замалчивалась или скрывалась. Только теперь мы услышали неугомонный голос протеста против общественного закрепощения, выражающий свободолобивые настроения украинских народных масс еще до Великой Октябрьской революции.

Приготовленные к изданию сборники «Радянський фольклор» и «Фольклор Вітчизняної війни», которые составляют одно целое, дадут новое освещение содержания характера и идейной направленности украинской устной словесности.

Исследователи фольклора и этнографии, объединенные Львовским филиалом¹⁰⁴ Академии наук УССР, Этнографическим музеем и кафедрой фольклора и этнологии ищут новые, правильные решения целого ряда проблем украинской материальной, духовной и общественной культуры. Они исходят из позиций советской науки. Это повышает актуальность их трудов, их значение для строительства новой пролетарской¹⁰⁵ культуры, национальной по форме и социалистической по своему содержанию¹⁰⁶.

Они обращают больше, чем до сих пор внимание на городской рабочий и фабричный фольклор, а также на забытый детский фольклор.

X

X

X

Данный выше обзор показывает, что в области¹⁰⁷ украинской этнографии и фольклора в Западных областях Украины в последние годы началось большое оживление и обновление, ибо советская власть с отеческой

¹⁰³ Початок стор. 27.

¹⁰⁴ На полях олівцем написано і стерто «отделением?»

¹⁰⁵ Це слово кількома лініями викреслено олівцем.

¹⁰⁶ Зроблено правку олівцем: «...культури, соціалістическої по своєму содержанию і національній по формі».

¹⁰⁷ Початок стор. 28.

заботой покровительствует всякому проявлению народного творчества, заботится об украинской культуре вообще и, в частности, о развитии украинской науки, не жалеет средств на ее поддержку.

Миновали те времена, когда наши научные общества были предоставлены частной инициативе, частным средствам, когда к тому же они должны были бороться с правительственными преградами. Сейчас делу развития украинской науки, в частности украинской этнографии и фольклора посвящены отдельные государственные учреждения: Отделение фольклора и этнографии Академии наук УССР, Львовский этнографический музей, который принадлежит сейчас Академии наук УССР, кафедра фольклора и этнологии Львовского государственного университета им. И. Франка и Львовский областной дом народного творчества.

Теперь перед украинскими научными работниками развертываются широкие перспективы и наилучшие условия всесторонней творческой деятельности, о которых мы еще недавно не могли мечтать. Только теперь мы понимаем то огромное отличие в отношении правительственных кругов к украинской науке во времена – царской, австрийской, польской и советской власти. Теперь мы ощущаем, что живем в своем государстве – Украинской советской социалистической республике¹⁰⁸, что развитие украинской науки – это государственное дело большого значения, которому советская власть уделяет серьезнейшее внимание¹⁰⁹.

¹⁰⁸ На полях олівцем написано: «в великом Союзе Советских Социалистических республик», а в тексті ці чотири слова підкреслені олівцем.

¹⁰⁹ Наприкінці справа зазначено автора – Ф. М. Колесса. Це ім'я викреслено чорнилом і перенесено на початок статті.

ЛИСТУВАННЯ

ІМЕНЕ

Листи Ф. М. Колесси до М. К. Азадовського

№ 1

Вельмишановний товаришу Професоре!

Передусім прошу прийняти мою щирю подяку за ласкаве запрошення до участі в *«Сборнику статей по западно-українському фольклору»* та в журналі *«Советский фольклор»*.

Ваше письмо дійшло до мене щойно 10.ІІ; та я задержувався з відповіддю в надії, що зможу на час виготовити бодай одну статтю. На жаль показалося, що на це не дозволяють тяжкі обов'язки і праці, які наложено на мене і які мушу виконати ще в 1940 р., а саме: курс університетських викладів з українського фольклору, організація Львівського філіалу Фольклорного Інституту Академії Наук і праць за його планом, між іншим – виготовлення значного розділу для підручника *«Український фольклор»*, який видає Академія Наук, організація Державного Етнографічного Музею у Львові і т.д. Отже прошу ласкаво вибачити мені, що не можу сповнити Вашого бажання, хоч маю до того найщирішу охоту. – Як тільки оброблюся з найпильнішими працями, буду собі уважати за милий обов'язок – прислати для *«Советского Фольклору»* відповідну статтю.

Із книжок, які Вам потрібні, я вже роздобув *«Похоронні голосіння»* (Етнограф. збірник XXXI-XXXII).

Зібрані В. Гнатюком *«Українські народні байки»* (Етн. збірник XXXVII-XXXVIII) на жаль уже вичерпані; буду за ними розшукувати в антикварниках. – Статті І. Франка *«Студії над укр. народ. піснями»* розкинені в одних томах *«Записок Наукового Тов. ім. Шевченка: 1907 р.: – 75, 76, 78; 1908 р. – 83; 1910: – 94, 95, 98; 1911 р.: 101, 103-106; 1912 р.: 110, 112.* Збірник цих статей в окремій відбитці давно вже вичерпаний. *«Похоронні*

голосіння» і три мої розвідки вишлю ще сьогодні, поскільки одержу дозвіл на посилку в поштовому уряді.

Я був би Вам, Вельмишановний товаришу Професоре, дуже вдячний, як би ви були ласкаві прислати мені Вашу працю «Литература и фольклор», М., 1938, а для львівського *Філіалу Фольклорного Інституту Академії Наук УРСР* – «Советский Фольклор».

З сердечним привітом і глибокою пошаною

Філарет Колесса

У Львові д. 28. II. 1940

вул. Понінського 6.

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 1-1 зв.

[Конверт № 1]

Ленинград
ул. Герцена № 14, кв. 19
Профессору
Марку К. Азадовскому

отпр. проф. Ф.М.Колесса
Львов, ул. И. Франко, № 6

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 2.

№ 2

Вельмишановний Товаришу Професоре!

Прошу прийняти мою сердечну подяку за ласкаве прислання мені Вашої цінної книги «Литература и фольклор». З цілої душі бажав би я прийняти

участь у виданні «Советский фольклор» – та на жаль уже майже два місяці лежу тяжко хворий: *академік Стражеско* (котрий оглядав мене і в Києві 28.IV і у Львові 14.VI) ствердив у мене вилив крові в серці. Лікарі заборонили мені читати й писати. Та хоча мені тепер уже трохи полегшало, мушу ще якийсь час лежати в ліжку, а до нормальної праці зможу повернути щойно у вересні або жовтні. Наслідком */нерозб. – І.К-Ф./* вийшла перерва у всіх моїх працях і в кореспонденції, яку тяжко буде заповнити.

Як тільки поздоровію, буду робити дальші заходи (які я почав ще перед моїм занедужанням), щоби роздобути для Вас бажані томи «*Записок НТШ*» та «*Етнографічного Збірника*».

Постараюся також прислати Вам мої студії про Шевченка та «*Віршова форма поезій Шевченка*», що вийшли у Львові у вересні 1939 р. але не продаються у книгарнях. Сердечно дякую Вам, Вельмишан. Товаришу Професоре, за Ваше ласкаве письмо та запрошення до участі в «Советс. Фольклоре», з того скористаю, як тільки прийду до здоровля.

Прийміть мій сердечний привіт і вислови глибокої до Вас пошани

Філарет Колесса

У Львові 25. VI. 1940

вул. Понінського 6.

P.S. *Працю про биліни* мушу також відложити на пізніше.¹¹⁰

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 3.

[Конверт № 2]

[Адреса та сама, що й на попередньому конверті. На поштовому штемпелі вдалося розібрати дату: 23.I 1941. Це свідчить про те, що листи і конверти поплутані, не розташовані один за одним по-порядку. Подаємо тексти адрес на конвертах і розташовуємо їх у порядку, в якому вони зберігаються в НИОР РГБ у відповідному картоні Фонду Азадовського. – І. К-Ф.]

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 4.

¹¹⁰ Це повідомлення написано на полях листа з лівого боку.

№ 3

Вельмишановний Товаришу Професоре!

Прошу прийняти мою сердечну подяку за присилку Вашої цінної праці «*Советская фольклористика за 20 лет*» і ласкаве письмо від 16. VIII. З приємністю посилаю Вам від Львівського Відділу Інституту Укр. Фольклору Ак. Наук УРСР офіціальне запрошення, щоби Ви були ласкаві в повороті з Трускавця через Львів виголосити в нашому Інституті доповідь про теперішні досягнення фольклористики в ССРСР.

Відповідно до Вашого бажання ми старалися одержати в міліції повістку оголошення про Ваш намірений приїзд до Львова в вересні та про час і тему Вашого докладу; одначе в бюро міліції нас поінформовано, що міліція може прийняти таке зголошення тільки на підставі Ваших особистих документів з поданням докладної адреси, під якою будете мешкати в часі Вашого побуту у Львові. Це буде можна зробити щойно тоді, як уже будете у Львові. Я певний, що з боку міліції ніяких труднощів не буде, а полагожденням формальностей займуться члени нашого Інституту, як тільки Ви приїдете до Львова і повідомите нас, де заїхати.

Моя *реконвалесценція* поступає, на жаль, дуже поволи, так що сумніваюся, чи до часу Вашого приїзду зможу вже виходити з дому. Було б мені дуже прикро, як би я не міг особисто повітати Вас в нашому Інституті. На важкий випадок наслідую просити Вас, Вельмишановний Товаришу Професоре, щоби Ви були ласкаві бодай на хвильку зайти до мене: маю Вам передати кілька томів «*Записок Наук. Тов. ім. Шевченка*» із першою часткою Франкових «*Студій над укр. нар. піснями*».

Остаю з глибокою до Вас пошаною до милого побачення

Ф. Колесса

У Львові д. 23. VIII. 1940

вул. Понінського 6.

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 5-5 зв.

[Конверт № 3]¹¹¹

Иркутская обл.
Иркутск Красный пер. 7
Проф. М. К. Азадовскому

акад. Ф.М.Колесса

Львов, ул. Чарнецкого 26/І, кв. 10

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 6.

№ 4

Вельмишановний Товаришу Професоре!

Прошу прийняти мою сердечну подяку за ласкаве прислання мені цілої збірки Ваших фольклористичних праць, що будуть мені цінною допомогою в моїх студіях над українським фольклором, будуть мене орієнтувати в найновіших точках [? нерозб.] науки. Сердечне Вам спасибі! Я все ще реконвалесцент, не зовсім здоров, і не можу обійтися без медикаментів; та не вважаючи на це мушу вже в листопаді почати нормальну працю в університеті, львівському відділі Інституту укр. Фольклору А.Н. і в Етнографічному Музею. Журюся, чи зможу двигнути цей тягар. Особливо багато праці вимагає підготовка університетських викладів, бо ж, як звісно, не маємо підручника до українського фольклору, і я мушу тут проторувати першу стежку.

¹¹¹ На звороті цього ж конверта на штемпелі текст: «Просмотрено Военной Цензурой 30957» – І.К-Ф.

В тематичному плані Інст. Фольклору замістив [?] мою працю «Залишки билинного епосу в українському фольклорі», яку мушу виконати до листопада 1941¹¹² р. До того ж в заочному відділі університету мені приділено вже чимало обов'язкових годин. У нас дається дуже прикро відчувати велика недостача наукових сил і я не можу ніким виручитися. Отим то не можу взяти участь в виданні «Сов. Фольклор» – не вважаючи на найщирішу волю.

Ми обоє з *дружиною* завсіди дуже мило згадуємо Ваші ласкаві відвідини у нас.

Користаю за нагоди, щоби ще раз зложити Вам, Вельмишановний Товаришу Професоре, сердечну подяку від Львівського Відділу Інституту Укр. Фольклору Академії Наук УРСР за Ваш прекрасний реферат про світову фольклористику, що був дуже інструктивний для співробітників нашого інституту і залишив як найкраще вражіння. Прислана мені з Трускавця Ваша стаття «Советская фольклористика за 20 лет» буде мені дуже помічна у викладах про радянський фольклор.

Здоровлю сердечно й остаю з глибокою до Вас пошаною. Від моєї дружини сердечні поздоровлення.

Ф. М. Колесса

У Львові від 2. XI. 1940

вул. І. Франка (давнішня Понінського) ч. 6

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 7-7 зв.

¹¹² Тут помилка – має бути 1941.

[Конверт № 4]¹¹³Иркутск

Общежитие Пединститута

Профессору

М. К. Азадовскому

Отпр. Акад. Колесса Филарет Михайлович

Львов, ул. Чарнецкого 26/І, кв. 10

*НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 8.***№ 5**

Вельмишановний і дорогий

Марку Константиновичу!

Сердечно дякую Вам за Ваше ласкаве письмо з 1.І.1941. та за прекрасну книгу «Русские плачи Карелии». Статті Г. Виноградова й М. Михайлова прочитав з великим інтересом, тим більше, що й сам я працював над українськими похоронними голосіннями і свому предметові присвятив я значний розділ моїх університетських викладів та на основі українського матеріалу дійшов до подібних висновків, що й згадані дослідники. Дивувати може, як багато спільного мають українські голосіння з великоруськими плачами далекої Карелії не тільки в мотивах, але також в характері й стилі імпровізації.

Проф. Фішер і асистент *Нестюкова* одержали прислані їм книжкі за які окремо подякують.

¹¹³ На звороті цього ж конверта на штемпелі текст: «Просмотрено Военной Цензурой 31518» – І.К-Ф.

Дуже тішуся Вашою ласкавою обіцянкою – прислати мені видання, які виходять під Вашою редакцією (*Советский Фольклор*, *Сказки Господарева* і *Сказки Марийськіє*) та буду Вам за їх присилку надзвичайно вдячний. Рівночасно з оцим листом посилаю Вам № 4 журналу «Література і Мистецтво», з моєю статтею «*про фольклор Західної України*». Ваша «*История изучения русс. фольклора*» заповнить прогалину, яка прикро давалася відчувати в дотеперішніх дослідах; нетерпляче очікую її появи, так само як і праці проф. *Анрдеева* «*Указатель украинских сказок*».

Я завидую Вам, Вельмишановний Товаришу Професоре, що ви так всеціло можете віддаватися науковій праці; на таку розкіш я, на жаль, не можу собі дозволити. Праця на трьох позиціях (Університет, Інститут Фольклору, Етнографічний Музей) перевантажує й розриває мене, та абсорбує адміністративними справами¹¹⁴, так що на спокійну наукову роботу не стає ані часу, ані сил, тим більше, що я ще дуже ослаблений довгою серцевою недугою. Оця неможливість – працювати над улюбленими темами, спокійно розложивши книги – дуже мене пригноблює й викликає несмак: кожний день уважаю за страчений для життя.

Я і моя дружина дуже мило згадуємо Вашу ласкаву гостину в нашій домі і я тільки жалкую, що не міг як слід прийняти такого дорогого гостя і вересень був найтяжчий місяць за увесь час моєї довгої хвороби: саме тоді мене опанував нервовий розстрій, що й досі ще не зовсім заспокоївся.

Велика шкода, що в фотолабораторії пожовано саме ті плівки, на котрих були знімки усіх нас разом із Вами; а ми так щиро бажали мати Вашу фотографію!

Тішуся надією, що Ви приїдете до Львова на ювілейне свято в честь Франка і прошу Вас заздалегідь, вельмишановний і дорогий Марку Константиновичу, щоби Ви були ласкаві загостити до нашої хати.

¹¹⁴ Ці чотири слова вписано над рядками.

Остаю з глибокою до Вас пошаною, щиро відданий Вам. Від моєї дружини сердечний Вам привіт.

Філарет Колесса

У Львові від 20. I. 1941

вул. І. Франка № 6

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 9-9 зв.

[Конверт № 5]¹¹⁵

Ленинград
ул. Герцена 14, кв. 19
Профессору М. К. Азадовскому

От акад. Колессы Филарета Мих.

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовський – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 10.

№ 6

Вельмишановний і дорогий

Марку Константиновичу!

Перед кількома днями я одержав від проф. *В. М. Жирмунського* «*Историческую поэтику*» *Веселовського*. За прислання цієї надзвичайно цінної і так дуже потрібної мені книги в першій мірі зобов'язаний Вам, Дорогий Марку Константиновичу

Реферат про *Ю. М. Соколова* мушу відложити на пізніше. Сердечно дякую вам за ласкаве доручення бібліографічних вказівок. Біда в тому, що у нас тут нема самої основної праці Соколова «*Сказки и песни Белозерского края*» (за якою дуже побивається також проф. *Ілар. Свенціцький*) і нема в

¹¹⁵ У лівому кутку вказано «заказное».

тутешніх бібліотеках також журн. «Литература и Марксизм» та «Литературный критик».

Стан мого здоров'я останніми часами трохи погіршився: (відчуваю якісь невиразні болі в серці, яких давніше не було). Та потішаюся думкою, що це переходовий стан. Покищо працюю зовсім нормально на трьох позиціях (університет, А. Наук, Етн. Музей) та відчуваю перевантаження працею.

В липні (юлі) задумую виїхати до Трускавця; було б мені дуже приємно, якби я міг там стрінутися з Вами.

Здоровлю сердечно й остаю з глибокою до Вас пошаною. Моя дружина дякує Вам за ласкаву пам'ять і пересилає Вам сердечний привіт.

Філарет Колесса

28. IV. 1941

ул. І. Франка № 6

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 11-11 зв.

[Конверт № 6]¹¹⁶

Ленинград

Васил. Остров, Тучкова набер. д. 2

Институт Литературы Академии Наук

Заведывающему Отделом

Фольклора народов СССР

проф. Марку К. Азадовскому

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 12.

¹¹⁶ Адреса відправника на звороті: «Адрес отправителя: Академик Филарет М. Колесса
Львов
ул. Понинского 6»

№ 7¹¹⁷

У Львові д. 15. XII. 44

вул. Чернецького 26/І п. кв. 10

Високоповажний і Дорогий
Товаришу Професоре!

Сердечно утішився я Вашим листом від 12. XI., що прийшов сюди перед кількома днями, і звісткою, що Ви з Вашою ріднею щасливо пережили страшні часи ворожої облоги в Ленінграді. Ваш *новонароджений синочок* наділений від матері-природи великою життєвою силою, коли міг видержати такі надзвичайно тяжкі воєнні невзгоди: нехай же зростає здоров на потіху Родителям і на користь нашій радянській Батьківщині!

Ми тут дуже тяжко переживали 3-літню окупацію німецьких варварів-розбишак: вони викинули мене з гарного помешкання при Понінського та переселили на периферії Львова; зліквідували університет, Академію Наук й інші наукові установи, так що я опинився без становища, врешті утікаючи перед бомбами, що знищили частинно й моє нове помешкання, я виїхав з ріднею на село, де пережив 3 місяці: тут прийшлося перебути страшні небезпеки, коли німецький фронт відступаючи боронив переступ через Дністер, а німецькі жовніри грабували укр. людність і силували до утечі з собою.

Коли ж героїчна Червона Армія визволила Львів із німецької окупації (27. VII. 44), по мене прислано авто, яким я повернув до Львова (10. VIII. 44). Тут при дбайливій опіці радянської влади почалася велика праця відбудови зруйнованих німецькими варварами культурних установ: відновлено діяльність університету і львівського філіалу Академії Наук УРСР. Мені знову ж доручено керівництво кафедри фольклору й етнографії на

¹¹⁷ Лист написаний на листку формату А 5, зігнутому навпіл. Всі попередні листи написані на листках формату А 4.

університеті, де прикро дається відчувати недостаток кваліфікованих сил у деяких ділянках научних дисциплін. Студентів набралось уже понад 400.

Мені йде вже 74-й рік життя і бажаю щиро звільнитися від керівництва кафедри, тим більше, що я є рівночасно керівником Інст. Фольклору АН УРСР і Львівського Держ. Етнографічного Музею. На університеті маю до помочі доцента *д-ра Кухту* (проф. *Фішер* на жаль помер) але він не є спеціалістом по російському фольклорі: краще знає він польський і західно-європейський фольклор. Мені приходить на думку, чи Ви, Високоповажний Тов. Професоре, не схотіли б може перенестись до нас до Львова й обняти мою посаду? Я подбав би вже про те, щоби вишукати для Вас відповідне помешкання і допомогти Вам улаштувати все потрібне до життя і наукової праці.

З /нерозб./ тут справа стоїть досить добре. Будьте ласкаві подумайте, порадьтеся і відпишіть мені як най скоріше. Для Львівського університету і для мене особисто¹¹⁸ було би це велике щастя, як би удалося придбати для Львова у Вашій особі таку знамениту наукову силу.

В тематичному плані Інституту Фольклору на першому місці стоїть колективна праця про радянський фольклор і про народну словесну творчість з періоду Вітчизняної Війни (обі праці під моїм керівництвом). Маю вже виготовлену працю «*Спроба періодизації укр. народ. словесности*» і велику частину праці «*Історія укр. етнографії*». Дуже бажав би я докінчити цю так дуже потрібну роботу – та не знаю чи стане мені на це сил. А була б велика шкода, як би й на далі лишилася незаповнена прогалина, бо ж *Пупін* довів «*Малорусс. етнографию*» лише до 1891 р. Дуже мені жаль за *Н. П. Андрєєвим* (якого я пізнав був у Києві), *Кагаровим*, *Никифоровим*... яких пожерла війна.

У нас тут нема одної родини без трагедії. От і моя бідна дочка *Софія замужня Сондей*, що виїхала з філармонічним хором «*Трембіта*» на Схід і була там захоплена несподіваним вибухом війни, померла на тиф у Алма-Аті

¹¹⁸ Ці чотири слова вписано над рядками.

9. IX. 1942 р. і лишила нам 6-літнього хлопчика-сирітку. Це дуже нас пригнобило. Ще раз дякую за Ваше ласкаве письмо і здоровлю сердечно усім добрим.

Ваш щиро відданий Ф. Колесса.

*Вашій Високоповажній дружині, хоч незнайомий, прошу передати мій сердечний привіт.*¹¹⁹

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 13-14 зв.

[Конверт № 7]

Ленинград

ул. Герцена 14, кв. 19

Профессору

М. К. Азадовскому

Отпр. акад. Филарет М. Колесса

Львов, ул. Понинского 6.

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 15.

№ 8¹²⁰

Вельмишановний Товаришу

Професоре!

Сердечно дякую Вам за ласкаву присилку *бібліографії Ваших публікацій за рр. 1913-1943*; щойно з цього покажчика довідуся про величезні розміри Вашої праці в ділянці етнографії, фольклористики, історії

¹¹⁹ Це речення написано на полях.

¹²⁰ Лист написаний на листку формату А 5, зігнутий навпіл, є водяні знаки: голова мамонта в рамці, збоку напис «МАММУНТ»

літератури і т. ін., бо про розвиток цих дисциплін в СРСР доходили до нас взагалі дуже скупі відомості. – Мило мені було довідатися з того ж бібліографічного покажчика, що в 1943 р. Ви обходили 30-ліття Вашої наукової літературної діяльності. З того приводу прийміть, Вельмишановний Товаришу Професоре, від мене і від моєї дружини найсердечніший привіт і побажання щастя, здоров'я та дальших як найкращих успіхів у Вашій плідотворній праці на славу радянської науки й для добра нашої дорогої Батьківщини! Та щоби ми як най скоріше діждалися щасливого закінчення війни і повного остаточного розгрому страшного ворога!

Небавом має появитися під мою редакцією популярна збірка *«Фольклор Вітчизняної Війни»* (головно пісні); збираємо матеріал також до *академічного видання*, яке вийде трохи пізніше.

Недавно брав я участь (із рефератами) у двох наукових сесіях, присвячених Шевченкові й Лисенкові. Тимчасом моя *«Історія укр. етнології»* спочиває – і мабуть я вже не буду мати сили, щоб її закінчити.

Приємно буде мені довідатися про Ваші нові праці.

Прийміть, Вельмишановний Товаришу Професоре, мої сердечні поздоровлення та й вислови глибокого поважання.

Щиро відданий Вам

Ф. М. Колесса

У Львові д. 30. III. 1945

вул. Радянська (Чернецького) 26/І п. кв. 10

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 16-17.

[Конверт № 8]

Ленинград
ул. Герцена 14, кв. 19
Профессору
Марку Конст. Азадовскому

Отправитель: проф. Филарет Мих. Колесса
Львов, ул. И. Франка (ранее Понинского) 6.

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 18.

№ 9¹²¹

Львів дня 8. V. 46 р.

Вельмишановний Товаришу Професоре!

Сердечно дякую Вам за Вашого останнього листа від 18. VIII. 45 (одержав щойно 20/9) та прохаю вибачення за мою так дуже спізнену відповідь. Нехай буде бодай частинним виправданням моя тяжка серцева недуга, що тягнеться від 4. VIII. 1945 р. (перше серцебиття). Щойно в останніх місяцях мені трохи полекшало – завдяки уколам (Testorium, Testorimum, Anerham та ін.), які тут дуже тяжко роздобути. Запитуєте про наші наукові праці. Довго я носився з думкою, написати Вам обширного листа, але замість подавати Вам уривкові і неповні відомості, рішив післати Вам статтю: «Огляд української етнографії й фольклористика на Захід. обл. УРСР», у якій зібрано усе найважливіше. Це буде мій реферат на науковій Сесії АН УРСР, що відбудеться у Львові дня 20-25 травня 1946 р. Тим самим я сповняю й друге Ваше побажання – виготовити якусь статтю для

¹²¹ Лист надрукований на друкарській машинці з правкою і допискою знизу рукою Ф. М. Колесси.

«Советского Фольклора». Коли б ця стаття пригодилася для Вашого видання, то прошу мене ласкаво повідомити негайно, чи коли і де буде вона друкована; бо як би моя стаття була для Вас невідповідною, то я старався б помістити її у журналі «Радянський Львів» або в виданнях Академії Наук.

Дуже рад би довідатися про Ваше здоров'я і Вашої шановної Рідні.

Ще раз дякую за ласкаве прислання каталогу Ваших наукових праць. Це дійсно імпозантний науковий дорібок!

Чи одержали брошуру «Фольклор Вітчизняної війни», що вийшов під моєю редакцією в 1945 р.?

Я не перестав мріяти про те, як би то було ідеально добре, як би Ви могли приміститися на життя у Львові і стати професором нашого Львівського університету ім. І. Франка? – Але це недосяжна мрія!

На моє прохання ректор звільнив мене вже від читання лекцій – покищо я задержав тільки керівництво кафедри. Посада професора вакує.

Будьте ласкаві, Вельмишановний і Дорогий Товаришу Професоре, не забувати за свого щиро відданого Вам поклонника і друга, а я певно вже не буду так спізнюватися з відповідями, як це сталося тепер – не з моєї вини.

Прийміть вислови моєї глибокої до Вас пошани й сердечні поздоровлення для Вас і Вашої Шановної Рідні й від моєї дружини щирий привіт.

У Львові д. 8. V. 1946

Колесса Філарет Михайлович

/Ф. Колесса/¹²²

Рівночасно з оцим листом пересилаю Вам мою згадану статтю, як «заказное», тільки боюся, щоби не згубилася де на поchtі, тому прошу мене повідомити негайно, чи Ви одержали.

¹²² Попередній рядок надруковано, а це – автограф Ф. Колесси.

Чи журнал «Советский Фольклор»
виходить? Дуже рад би довідатися, як Ви тепер
поживаєте, чи здорові і над чим працюєте?¹²³

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 19.

[Конверт № 9]¹²⁴

<p><u>Ленинград</u> ул. Герцена 14, кв. 19 Профессору Марку Конст. Азадовскому</p> <hr/> <p>От: академика Колессы Филарета Михайловича Львов, ул. Советская (Чарнецкого) 26, кв. 15</p>

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 20.

№ 10¹²⁵

Почтовая карточка

Куда: Ленинград

ул. Герцена 14, кв. 19

Кому: Профессору Марку Конст. Азадовскому

Адрес отправителя: Львов, ул. Советская 26, кв. 15

Академик Колесса Филарет Мих.

¹²³ Ці два абзаци дописані рукою Ф. М. Колесси.

¹²⁴ У лівому кутку конверта вказано «заказное». Це, мабуть, конверт від листа № 9 зі статтею Ф. Колесси, де в тексті листа сказано, що його надіслано рекомендованим листом.

¹²⁵ Під номером 10 подаємо адресу і текст на поштової карточці формату А 6.

Вельмишановний Товаришу Професоре!¹²⁶

Дня 9. V. 1946 р. післав я Вам у відповіді на Ваші 2 листи мою статтю (машинопис) «*Обнова української етнології й фольклористики на Західніх областях УРСР*» і окремого листа, – обі посилки, як «заказное». Досі не маю ніякої відомості. Отже будьте ласкаві повідомити мене карткою, чи Ви одержали посилки і чи використаєте мою статтю для Вашого фольклористичного журналу. Ожидаю нетерпляче Вашого повідомлення і здоровлю щиро та остаю з глибокою до Вас пошаною

Ваш Ф. М. Колесса

У Львові д. 22. VI. 1946.

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 21-21 зв.

№ 11

Вельмишановний і Дорогий Марко Константинович!

Вашого листа від 10. VII одержав щойно в половині вересня, повернувши з Трускавця, де перебував на лікуванні 2 ½ місяця; мені просто соромно, що відповідаю так пізно; та на це спізнення склалося багато причин. Я мусів надробити занедбання і був дуже перевантажений роботою, а до того ще стан мого здоров'я значно погіршився. До давніших хворіб (серця – міокардит), надмірний тиск крові (гіпертонія) – постійно понад 200% долучилися ще й надамагання міхура в /нерозб./ з побільшенням простати. – Трускавець нічого мені не поміг, а мабуть ще й пошкодив. Не допомгла й маленька операція (т. зв. вазектомія), по котрій я багато сподівався, а на операцію простати я не можу відважитися, бо це в моім віці (76-й рік!) було б надто ризиковне, тим більше, що я тепер дуже ослаблений.

¹²⁶ Текст на звороті поштової карточки.

Бачу, що з моєю статтею («Обнова укр. фольклористики...») маєте клопіт. Ця стаття має не строго науковий, але більше інформаційний характер, і може бути, що до Ваших строго наукових видань вона не підходить; але я думав що Ваші спеціалісти хотіли б знати, що робиться у нас у Львові на полі етнографії й фольклористики. Я дуже рад би знати, чи є якісь вигляди на напечатання цієї статті.

Щиро дякую за відомості про славистичну Сесію в ленінградському університеті і про словацьких гостей. Дуже утішила мене відомість про відновлення журналу «*Slavia*» в Празі. Чи її редактор проф. *М. Мурко* ще живе? З проф. *Гораком* я стояв колись у переписці. – На жаль я не міг взяти участі в Сесії, хоча одержав запрошення. По причині лихого стану здоров'я не можу пускатися в далеку подорож не то до Ленінграду але навіть до Києва не відважуюся їхати. Я дуже бажав би ще стрінутися з Вами, вельмишановний і дорогий Марко Константинович, і поговорити про наукові теми, які нас обох цікавлять, напр. про биліни. Я підготував матеріал до студій на тему «*Залишки билінного епосу в українському фольклорі*» і зібрав уже дуже цікаві паралелі українських пісень. Однак тепер постійно сумніваюся, чи буду в силі при лихому стані мого здоров'я вичерпати цю надто обширну тему.

Поки що задумую обмежитися до зібраних і видання самих тільки текстів пісенних, а їх обговорення відкласти на пізніше. Порівнюючи українські тексти з їх німецькими і південно-слов'янськими паралелями приходжу до пересвідчення, що ці теми прийшли до нас і далі на північ із заходу і півдня. Дуже рад би я знати який Ваш погляд на цю справу.

Викінчую тепер ввідні статті до збірника «Радянський фольклор Зах. Обл. УРСР», який під моїм керівництвом виготовляє колектив відділу мистецтвознавства, фольклору й етнографії УРСР у Львові. Моя ввідна стаття має дві частини: «Відгомони класової боротьби в укр. дореволюційному фольклорі» і «Фольклор великої Вітч. Війни». Видання збірника передбачається на кінець 1947 р.

В нашому Інституті М. Ф. і Е. маємо тільки «Советскую Этнографию» з 1946 натомість не маємо редагованого Вами «Советского Фольклора».

Не гнівайтесь, Вельмишановний і Дорогий Тов. Професоре, за мою неакуратність в полагоджуванні кореспонденції, та відізвіться до мене, я буду Вам дуже-дуже вдячний. Дуже тішився б, якби Ви знову ж колись завітали до нашого радянського Львова.

Прошу прийняти привіт і сердечні поздоровлення також від моєї сім'ї: з Новим Роком бажаємо Вам і Вашій Шановній Рідні щастя, здоров'я і всього найліпшого.

Ваш Ф. М. Колесса

У Львові д. 28. XII. 1946.

вул. Радянська (Советська), 26, кв. 75

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 22-23.

[24 аркуш – це телеграма М. К. Азадовському від Ф. М. Колесси з Трускавця, писана не рукою Філарета Колесси, а, очевидно, поштаркою в Ленінграді зі стрічки-телеграми із Трускавця. На аркуші телеграми зазначено точну дату документа: 19/7. З листування (лист № 11) відомо, коли Ф. Колесса перебував на лікуванні у Трускавці – літо 1946 року. – І. К-Ф.]

Професору Марку
Озадовському¹²⁷

Сердечно дякую за привет и щирі побажання чи одержали рукопись
моей стати обнова українського фольклору

Филарет Колесса

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 24.

¹²⁷ Помилка в першій літері прізвища в оригіналі, що, крім почерку, свідчить, що це писав не Ф. М. Колесса.

[25 аркуш – це друковане запрошення-телеграма М. К. Азадовському від Ювілейної комісії зі святкування 50-ліття Етнографічного музею, зокрема від акад. Ф. М. Колесси. – І. К-Ф.]

Инст. Литер.¹²⁸

291 Львова 6420 25 20 1128-ВЦ-

Ленинград Академия наук СССР Проф Азадовскому М К

Юбилейная комиссия 50 летия Этнографического музея АН УССР

Львове приглашает Вас принять участие праздновании 28-30 декабря
Академик Колесса Ф М

21 10 45

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 25.

¹²⁸ Дописано чорнилом. Знизу підпис і поштовий штампель.

**Лист Миколи Філаретовича Колесси до
Азадовської Лідії Володимирівни**

Львов, 12. IX. 1970

Глубокоуважаемая Лидия Владимировна!

Посылаю Вам отпечатанные копии писем *проф. Азадовского М. К.* моему отцу Ф. М. Колесе. Машинистка знает русский язык и довольно хорошо справилась из своей задачей. Но я проверил вместе с ней все письма и думаю, что все будет в порядке. Только в седьмом письме от 24. I. 41 мы не уверены в одном слове: «*Русские плачи*» (?). слово «коллега» Марк Константинович писал латинским алфавитом (*collega*). Даты писем были поставлены моей сестрой, *доц. Дарией Филаретовной Колесса-Залеской* и учеником моего отца, пок. кандидатом фил. наук *Я. Шустом*. Думаю, что и здесь все правильно. Сердечно благодарю Вас от имени Дарии Филаретовной и от себя за фотографию моих родителей, которых¹²⁹ у нас не было. Фотографию нашего отца с дарственной надписью я Вам с благодарностью возвращаю, она у нас есть.

Остаюсь с глубоким к Вам уважением

М. Колесса

НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Арк. 1.

¹²⁹ Очевидно, помилка. Має бути «которой».

Листи М. К. Азадовського до Ф. М. Колесси¹³⁰

№ 1

Ленинград, 30 января 1940.

Глубокоуважаемый collega,

Отдел Фольклора *Института Литературы Академии Наук*¹³¹ включил в свой план на текущий год сборник статей и очерков по *западно-украинскому фольклору и фольклористике*. Мы очень бы хотели среди его участников видеть и Вас. Из киевских газет мне известно, что Вы сейчас работаете над рядом тем: «*Остатки былинного эпоса в украинской народной поэзии*», «*Мотивы украинских поэтических причитаний*» и др. Из этих тем, если газетные сообщения верно передают их содержание, нас особенно интересует первая. Но, конечно, выбор тем мы предоставляем всецело Вам.

Кроме данного сборника, в текущем году продолжает выходить временник нашей секции «*Советский фольклор*», – надеемся, Вы не откажетесь принять участие и в этом издании. Сейчас мы формируем очередной том, который будет сдан в производство в мае месяце.

Срок представления статей для «*Западно-украинского сборника*» также примерно май месяц.

В случае Вашего согласия Институт Литературы немедленно заключит с Вами договор.

Размер статьи примерно листа два, но возможно и некоторое расширение.

В заключение разрешите обратиться с просьбой уже чисто личного характера. Не мог ли бы я получить в обмен на свои работы некоторые тома *Етногр[афічного] Збірника*. Лет пять тому назад я получил от Наук[ового]

¹³⁰ Співупорядник цього розділу – онучка Філарета Колесси Роксоляна Залеська.

Уперше сім листів М. Азадовського до Ф. Колесси зі скороченнями опублікувала Л. В. Азадовська: Азадовський М. К. Из писем М. К. Азадовского (1912-1941). Публикация Л. В. Азадовской // Из истории русской фольклористики. – Ленинград, 1978. – С. 261, 265, 266-270.

Пропоноване листування зберігається в приватному архіві родини Колесів.

¹³¹ У передруку листів Л. Азадовської велика літера та написання слів, назв, зокрема у лапках, відкореговано за правописом 1970-х років. Усі скорочення у публікації 1978 року подано повністю. – І.К-Ф.

Тов-а¹³² несколько томов, но потом наш обмен как-то разладился, хотя я и прислал ряд работ. В первую очередь мне хотелось бы иметь *сборник Гнатюка* о животных байках, а также *сборник с работами Франко*, о котором я предполагаю писать статью (*Франко как фольклорист*), и тома, где помещены материалы о причитаниях.

С искренним приветом и глубочайшим уважением

М. Азадовский [підпис]¹³³.

Адрес: Ленинград, Васил. Остров, Тучкова набер. д. 2. Институт Литературы Академии Наук, Заведующему Отделом Фольклора народов СССР, проф. М. К. Азадовскому, или по домашнему адресу – Ленинград, ул. Герцена, д. 14, кв. 19¹³⁴.

№ 2

Ленинград, 12 апреля 1940.

Глубокоуважаемый collega,

Приношу глубокую благодарность за присланную книгу, за Ваши оттиски и за письмо. Я запоздал ответом, так как все время старался раздобыть для Вас *«Литературу и фольклор»*, а также для Академии *«Советский фольклор»*. Первое мне удалось раздобыть, и одновременно я высылаю Вам книжку, но *«Сов[етский] фольклор»* совершенно разошелся и достать его пока не имею никакой возможности.

Конечно, если далее предоставится соответствующий случай, сейчас же приобрету экземпляр и вышлю.

По-прежнему надеемся на Ваше участие в *«Советском фольклоре»*. Очередной номер сейчас несколько задерживается, и Вы бы еще вполне сумели принять в нем участие. Очень ждем фото и небольшой статьи от Вас.

Большое спасибо за обещание посодействовать приобретению томов *«Етн[ографічного] Зб[ірника]»* и *«Зап[исок] Наук[ового] тов[ариства]»*.

¹³² Наукове товариство імені Тараса Шевченка (НТШ).

¹³³ На цьому закінчено передрук листа у публікації Л. Азадовської.

¹³⁴ В оригіналі домашня адреса підкреслена чорнилом.

Может быть, я смог бы, по Вашему указанию, списаться с каким-нибудь книжным антикварным магазином, который помог бы мне приобрести эти издания, отсутствие которых в моей библиотеке я очень ощущаю, – тем более что я предполагаю написать статью о фольклористских работах И. Франко.

С искренним и сердечным приветом
всецело Ваш

М. Азадовский

№ 3

[1940]¹³⁵

Глубокоуважаемый Филарет Михайлович,

Вчера утром я от правил Вам письмо с запоздалой благодарностью за Вашу книгу, а вечером получилось письмо от Вас, которое меня очень огорчило.

Будем надеяться, что Вам скоро удастся справиться с Вашей болезнью, и осень застанет Вас бодрым и здоровым. Мы здесь строили планы увидеть Вас осенью в Ленинграде. У нас тут намечается ряд интересных предприятий по фольклору, в связи с которыми намечается созыв небольшой конференции, на которой мы думали увидеть Вас. Но об этом еще будет время поговорить.

Пока же позвольте поблагодарить Вас за Ваше любезное письмо и за обещание прислать интересующие меня книги, а главное, пожелать Вам скорейшего выздоровления.

С наилучшим и сердечным приветом
всецело Ваш

М. Азадовский

¹³⁵ Лист не датовано. У папці із родинного архіву Колессів на передруку листа написана дата 1.III.1940.

№ 4

Ленинград, 1 июля 1940.

Глубокоуважаемый Филарет Михайлович!

Позвольте сердечно поблагодарить Вас за присылку *Вашей очаровательной книжки*. Я был в Киеве, видел там эту книгу и очень завидовал всем, кто ею владел. Какова же была моя радость, когда вскоре по приезде домой я получил экземпляр от Вас! Еще раз большое спасибо.

Ваше издание может считаться в полной мере образцовым, именно так нужно издавать антологии. Прекрасный и умелый подбор материала, обстоятельное историографическое введение, строго обдуманый комментарий – все это ставит Ваш опыт на первое место среди всех известных мне русских и западноевропейских изданий такого типа.

В конце июля мы сдаем (а может быть, еще протянем и до конца августа) *очередной № «Советского фольклора»*, и очень жаль, что не получим от Вас никакой статьи.

Летом или в начале осени я надеюсь выслать Вам одну за другой две книжки, выходящие под моей редакцией. Одна должна особенно Вас заинтересовать. Новый *сборник русских причитаний*. Книга сделана моим учеником; на днях я подписываю ее к печати. А несколько позже должен выйти под моей же редакцией очень интересный *сборник сказок одного сибирского сказителя*. В этом сборнике я применил новый метод публикации – повторные записи. Несколько сюжетов записано дважды и даже трижды на протяжении ряда лет, – и некоторые из них так и будут опубликованы: в записи 1938 года и в записи 1925-1927 годов.

В начале августа мы с женой собираемся посмотреть Ваши места: август проведем на курорте Трускавец. Несколько дней намереваемся провести (если, конечно, удастся найти номер в гостинице) во Львове, – надеюсь тогда удастся и лично побеседовать с Вами, если Вы будете в городе.

С искренним и глубоким уважением
всецело Ваш

М. Азадовский

№ 5

Трускавець, 16 августа 1940.

Глибокоуважаемый Филарет Михайлович,

Одновременно посылаю Вам свою *брошюрку о советской фольклористике* за последнее двадцатилетие. Надеюсь, Вы на меня не посетуете, как и остальные colleg'и¹³⁶, если в проектируемом докладе я неизбежно повторю многое из того, что излагаю в данной статье.

Доклад, я думаю, лучше всего назначить на 5-ое или 6-ое сентября; лучше, пожалуй, на 5-е, т[ак] к[ак] шестого я уже хотел бы уехать и не знаю, когда уходит поезд: утром или вечером¹³⁷. Для того, чтоб не было препятствий со стороны милиции для пребывания моего в Львове после курорта, необходимо получить от Вас:

1) Официальное приглашение мне со стороны Института фольклора о прочтении доклада на такую-то тему.

2) Отношение в Милицию о регистрации меня, как приглашенного прочесть такой-то доклад. Срок моего пропуска – по 10/IX и потому с этой стороны трудностей не возникнет, но такое отношение необходимо.

3) Оба эти документа я прошу прислать мне сюда не позже конца месяца, т[ак] к[ак] я должен точно знать состоится доклад или нет и в зависимости от этого планировать срок выезда отсюда и отъезда из Львова.

4) Тема доклада – работа советских фольклористов. Озаглавить его можно так: «Фольклористическая работа в СССР»¹³⁸.

5) Если для повестки или официального отношения в милицию нужно мое точное звание, то оно такое: «Заведующий отделом фольклора Инст[итута] Лит-ры Акад[емии] Наук, профессор, д-р.... такой-то.

Во Львове я еще не посетил ни кафедры фольклора, ни Института, но я сознательно отложил эти посещения до сентября, когда уже начнется полным ходом работа во всех учреждениях¹³⁹.

¹³⁶ У передруку Л. Азадовської колеги.

¹³⁷ Тут у передруку Л. Азадовської пропуск до слів *тема доклада*.

¹³⁸ Тут у передруку Л. Азадовської пропуск до слів *Во Львові*.

Трускавец мне очень понравится, но, к сожалению, почти каждый день идут дожди.

Крепко жму руку и надеюсь увидеть Вас вполне здоровым и бодрым.

Всецело Ваш

М. Азадовский

Трускавец, Санаторий № 5;
корпус четвертый

№ 6

Ленинград, 1 января 1941.

Глубокоуважаемый и дорогой Филарет Михайлович,¹⁴⁰

Поздравляю Вас с новым годом и надеюсь, что он принесет Вам полное выздоровление, и Вы снова подарите нас прекрасными работами по фольклору. Мне приходится краснеть за свое поведение: я не поблагодарил Вас за присланный мне оттиск и не ответил еще на Ваше письмо. Но, кажется, у меня еще в жизни не было такой трудной и загруженной осени, как в этом году. И не вижу, чтобы было легче в будущем. Как пример своей исключительной занятости, могу сослаться и на то, что, с тех пор как приехал, ни разу не имел свободной минутки, чтоб заняться фотографией. Свои снимки я отдал, наконец, проявлять в фотолабораторию и был очень жестоко наказан: одну катушку пленок мне начисто испортили, и это оказалась как раз та, на которой я заснял Вашего внука и на которой мы были засняты вместе с Вами. На той же пленке у меня были чудные городские снимки, в том числе памятник на могиле Франко и др. все это погибло. Но другие уцелели, и надеюсь скоро послать Вам карточки.

Примерно дней с десяток тому назад я выслал Вам книжку, вышедшую под моей редакцией «*Русские плачи Карелии*»; одновременно у меня вышла крика «*Сказки Магая*», – но, к сожалению, Издательство меня очень обсчитало и выдало мне всего семь экземпляров авторских; прикупить же я не сумел, так как книга разошлась в один-два дня, а я в момент поступления

¹³⁹ Тут у передруку Л. Азадовської пропуск до кінця листа.

¹⁴⁰ Тут у передруку Л. Азадовської початок листа опущено до слів *В ближайшие дни*.

ее в продажу был в Москве, куда ездил на Бурято-монгольскую декаду. Поэтому я свои новинки распределил так: Вам отправил «плачи», а *проф. Фишеру* – «сказки». Очень прошу простить меня, что не сумел послать Вам и то и другое.

Вскоре по приезде из Львова я отправил своим новым знакомым целый ряд книг и оттисков, но не уверен, что все дошло в исправности, по крайней мере, от некоторых я не получил никакого подтверждения о получении, в том числе и от *Р. Гарасимчука* и от Вашей ассистентки по кафедре *Ирины Нестюк*. Очень жаль, если книги затерялись в дороге.

В ближайшие дни должен выйти еще ряд интересных книг по фольклору, в том числе «Советский фольклор», № VII, с интереснейшей статьей *проф. Алексеева «Байрон и фольклор»*; очень интересный сборник «Сказки Господарева» и сборник «Сказки Марийские», — надеюсь, что буду иметь возможность выслать Вам обе эти книги, так как во всех трех случаях я являюсь их редактором. Печатается еще *сборник кафедры фольклора Ленинградского университета*, где будет ряд работ моих учеников, а также и моя — «Чернышевский в истории русской фольклористики». Последняя — глава из моей книги «История изучения русского фольклора», которую надеюсь в ближайшие дни совершенно закончить. *Проф. Андреев* закончил «Указатель украинских сказок» (по системе А. Аарне); возможно, что в этом же году он поступит в набор, а в будущем выйдет в свет, т. е. — что же это я — ведь уже будущий год наступил. Вероятно, в этом году и в набор пойдет, и в свет выйдет.

Ну, вот Вам и все наши главнейшие новости¹⁴¹.

У меня сохранились самые чудные воспоминания о поездке в Львов и особенно от встречи с Вами и Вашей семьей. Надеюсь, что эта встреча — не последняя. Быть может, удастся и мне принять Вас у себя и познакомиться с ленинградскими фольклористами, которые давно мечтают о личном знакомстве с Вами.

¹⁴¹ На цьому у предруку Л. Азадовської лист закінчується.

Может быть, доведется и мне еще раз побывать в Львове. Очень хотелось бы побывать на юбилейных торжествах Франко, но не знаю, сумею ли осуществить это пожелание.

Позвольте еще раз сердечно приветствовать Вас. Прошу передать новогодний привет и наилучшие пожелания Вашей супруге

Всецело Ваш

М. Азадовский

Ул. Герцена 14, кв. 19

Ленинград

№ 7

Ленинград, 24 января 1941.

Дорогой Филарет Михайлович,

Пишу Вам под тяжелым чувством, только что вернувшись из Москвы, куда ездил на похороны *Ю. М. Соколова*.

Смерть Юрия Матвеевича для всех нас тяжелая утрата: он был полон кипучей энергии, полон планов и был из всех нас самым энергичным и настойчивым. Да и молод он еще был: ведь ему еще не было полных 52 лет!

Семья советских фольклористов очень осиротела: не так нас много вообще, а Юрий Матвеевич вообще был единственный.

Хоронили его очень тепло и сердечно. Ученики держали почетный караул у гроба всю ночь; гроб был усыпан цветами и венками, много было речей; выступали и представители Украинской Академии Наук.

Вы, вероятно, уже слышали, как он умер. Он скончался под гром аплодисментов и оваций, после произнесенной речи в честь ак. Крымского. Он окончил речь, пожал руку юбиляру, сошел с кафедры, сел на свое место в первом ряду и уже не поднялся¹⁴². Впрочем, обо всем этом, наверное, Вам рассказал академик *К. О. Студинский*, который, как мне говорили, при этом присутствовал.

¹⁴² Тут у передруку Л. Азадовської пропуск до слів *наши ленинградские фольклористы*.

Получили ли Вы мое последнее письмо, отправленное первого января текущего года. А через несколько дней я получил от Вас поздравительную телеграмму, которая шла до меня целых четыре дня.

Телеграмма Ваша очень тронула меня и вызвала горячее желаниа повидать Вас. Быть может это и удастся осуществить в этом же году.

Наши ленинградские фольклористы мечтают о знакомстве с Вами, все спрашивают меня, посетите ли Вы нас когда-либо. Может быть, если Вам позволит здоровье, приедете на заседание в честь Ю. М. Соколова, которое мы предполагаем устроить в конце февраля или в марте¹⁴³.

Крепко жму руку. Сердечный привет вашей супруге

Всецело Ваш

М. Азадовский

P.S. Получили ли Вы уже «Русские плачи»?

Я отправил их в конце декабря. Скоро надеюсь еще послать несколько моих изданий.

№ 8

Ленинград, 18 февраля 1941.

Дорогой Филарет Михайлович¹⁴⁴,

Наконец-то выбрался возместить свой долг перед Вами. Посылаю отпечатки моих августовских снимков. Судя по этим, можно думать, что и погибшие были не плохи – и потому еще обиднее, что они оказались испорченными от небрежного проявления. Буду теперь ждать Вашей оценки моего фотографического искусства, над которым обычно все мои друзья любят издеваться.

Сейчас в Ленинграде гостит *Ф. И. Лавров*, который приехал сюда с просьбой о помощи Институту¹⁴⁵, который после смерти Юрия Матвеевича действительно в невероятно трудном положении. Очень возможно, что мне придется в скором времени посетить Киев для участия в заседании,

¹⁴³ На цьому місці у передруку Л. Азадовської лист закінчується.

¹⁴⁴ Тут у передруку Л. Азадовської початок листа опущено до слів *Сейчас в Ленинграде*.

¹⁴⁵ Йдеться про ІМФЕ.

посвященном памяти Ю[рия] М-[атвееви]ча, и выступить с докладом о его деятельности. Такие же заседания будут и у нас в Ленинграде и в Москве. Есть проект организовать сборник его памяти, но неизвестно еще, как это будет реализовано.

В ближайшие дни ожидаем выхода в свет седьмого номера «Советского фольклора», а несколько дней тому назад вышло в свет новое издание «Поэтики» Веселовского под редакцией В. М. Жирмунского. Очень интересное издание, так как к основному тексту добавлено несколько глав из литографированных лекций Веселовского. Это, пожалуй, самая крупная наша новость на фольклорном фронте.

«Литература и мистецтво» (№ 4) я получил, за что приношу благодарность, и с большим интересом прочитал Вашу заметку, написанную, как все, что Вы пишете, очень изящно и содержательно. Для меня эта заметка представила особенно большой интерес еще и потому, что я сейчас по горло занят вопросами изучения. Кстати, где опубликованы «Писенни новотвори» Гнатюка?

На днях мы отправили Вам *официальное письмо от редакции «Советского фольклора»*. Если Вы сами не сможете написать ту статью, о которой мы Вас в нем просим, то, может быть, порекомендуете, кому можно было бы заказать такую статью. *Весь этот номер (9) будет посвящен фольклору новых краев Советского Союза*¹⁴⁶.

Итак, ждем Вашего ответа и надеемся услышать утешительные новости о Вашем здоровье. Сердечный привет Вашей супруге

Весь Ваш М. Азадовский /підпис/

№ 9

13 марта [1941 г.]

Глубокоуважаемый и дорогой Филарет Михайлович,

Меня очень тревожит, что так долго нет никаких вестей от Вас: здоровы ли Вы?

¹⁴⁶ У передруку Л. Азадовської на цьому лист закінчено.

Около 10 февраля я отправил Вам письмо, в которое вложил фотографические снимки, которые я сделал у Вас в августе.

Очень хотелось бы знать: получили ли Вы их и понравились ли они Вам?

Отправил я Вам 5 снимков.

Жук руку. Сердечный привет Вашей супруге.

Весь Ваш

М. Азадовский /підпис/

№ 10

Ленинград, 30 марта 1941 г.

Дорогой Филарет Михайлович,

Очень рад был получить Ваше письмо; оно свидетельствует, что Вы стали гораздо бодрее и чувствуете себя не так плохо, как во время нашего свидания. Большое спасибо и за присланную мне карточку.

О Вашем желании иметь «Историческую поэтику» я сообщил редактору издания и автору вступительной статьи и комментариев, проф. В. М. Жирмунскому, и он обещал выслать Вам сам экземпляр. Надеюсь, он уже это выполнил.

Гораздо труднее выполнить Вашу вторую просьбу о *материалах для доклада о Ю. М. Соколове*. Пока в печати еще ничего не появлялось, кроме нескольких незначительных некрологов в газетах и скудной статейки в журнале «Литературное Обозрение» (1941, № 1). Но Вы, конечно, знаете основные его работы. Это прежде всего «Сказки и песни Белозерского края», Вам хорошо известные, и затем его «Учебник», который Вы, как будто, имеете. Особенно следует учесть его статьи в журнале «Художественный Фольклор» (1926, 1), в журнале «Литературный Критик» (1937, 9). В первой он определял основные задачи фольклористики, в последней давал критику основных положений концепции Вс. Миллера и своих прежних позиций. Критические замечания по поводу последней статьи находятся в моей статье о советской фольклористике за двадцать лет, оттиск которой у Вас имеется.

Не уверен, что у Вас имеется «Художественный фольклор» и «Литературный критик», и уж наверное отсутствует журнал «Литература и марксизм», где также был рад важных статей Ю. М. Соколова, особенно его «Ответ Ю.И. Поливке» (1928) и о фольклористике в реконструктивный период (1931, 6).

Крепко жму руку. Сердечный привет Вашей супруге.

Весь Ваш

М.Азадовский /підпис/

№ 11

Иркутск, ул. Фрунзе, № 2

Общежитие Пединститута

12 ноября 1944

Дорогой Филарет Михайлович¹⁴⁷,

С чувством исключительной огромной радости увидел я Ваше имя в «Правде» среди подписей под письмом тов. Сталину. В течение всех этих трех с лишним лет я не раз с тревогой думал о Вас: как то удастся Вам и удастся ли пережить тяжелое время оккупации. Ну, слава Богу, все уже кончилось и может быть недалек тот срок, когда мы снова сможем увидаться и побеседовать. Надеюсь, что Вы и вся Ваша семья совершенно здоровы.

Я пишу это письмо Вам, как видите, из Иркутска. Мне с семьей пришлось пережить тяжелую зиму в Ленинграде. Весной [19]42 года я был эвакуирован самолетом из осажденного города, – провел около двух месяцев в Москве, а оттуда переехал с семьей в Иркутск, где и нахожусь в настоящее время. В феврале или марте предполагаю вернуться в Ленинград. За это время семья моя увеличилась. Во время блокады у меня родился *сын* (в бомбоубежище) и которому пришлось вынести и голод и холод зимы [19]41-42 года.

Не стало за это время и многих из общих наших знакомых: скончался в январе [19]42 года *Н. П. Андреев*, в мае того же года *А. И. Никифоров*. Из

¹⁴⁷ Тут у передруку Л. Азадовської початок листа опущено до слів *Сейчас в Ленинграде*.

других крупных ученых в мире фольклористов и этнографов должен еще назвать *Е.Г. Кагарова, М.А. Рыбникову* и друг[их]. Много талантливых фольклористов погибло смертью героев на фронте.

С нетерпением буду ждать от Вас письма. Твердо надеюсь, что Ваша работоспособность и изумительная творческая энергия не угасли и я услышу о Ваших новых трудах. Надеюсь, что Вы сумели сохранить и весь Ваш коллектив.

Прошу передать искренний и сердечный привет Вашей супруги.

Крепко жму Вашу руку

Всецело Ваш

М.Азадовский

№ 12

Санаторий

28.VIII.[19]45

«Узкое» (под Москвой)

Глубокоуважаемый и дорогой Филарет Михайлович,

Очень давно не было от Вас вестей. Как Ваше здоровье? Сам я, как видите, в санатории, где провел уже целый месяц, – и скоро возвращаюсь в Ленинград. К сожалению, силы мои восстанавливаются очень медленно, т.к. последние четыре года (особенно ленинградская зима [19]41/42) сильно расшатали здоровье.

В Ленинграде приступил к возобновлению издания «Советский фольклор». Очень хотелось бы иметь статьи от Вас. Кроме того, хотел бы иметь для хроники заметку о том, что делается у Вас, и в частности Вами лично. Как работает *отдел фольклора*? Какие издания подготовлены, печатаются или намечены?

Если б Вы написали для нас о фольклоре Отечеств[енной] войны или его отражении в современном фольклоре – мы были бы Вам чрезвычайно признательны.

Во время юбилейной сессии Акад[емии] Наук я встретил ректора Львовского университета, проф. *И. И. Белякевича*, который с большим

восхищением говорил о Вас. Я просил его передать Вам привет, что он, вероятно выполнил.

Готовятся ли какие-либо работы о /нерозб./ фольклористике?

Крепко жму Вашу руку

Сердечный привет Вашей семье

Ваш

Азадовский /підпис/

Ленинград, ул. Герцена 14, кв. 9.

№ 13

Ленинград, 10 / VII. 1946

Глубокоуважаемый и дорогой Филарет Михайлович,

Еще раз сердечно поздравляю Вас со славным юбилеем и высокой правительственной наградой. А наградой нам будут Ваши труды, которые, надеюсь, скоро увижу на своем столе. И вместе с тем должен извиниться перед Вами за неаккуратность одного из моих сотрудников (вернее, сотрудниц). Я просил немедленно же ответить, как только был получен Ваш труд для «Советского фольклора». Или сотрудница забыла написать или письмо не дошло, – но так или иначе, простите великодушно. Статья же получилась современной [нерозб.], отдана для перевода и в ближайшее время отправится по следующим инстанциям. За статью большое спасибо!

Сейчас в Университете (несколько дней тому назад) закончилась Славянская сессия. Приезжал *Горак* из Праги – *Хавранек* и *Вольман*, которые будут редактировать возобновленный «*Slavia*», из Кракова – *Лер-Славинский*, из Сербии – *Белич* /нерозб./ и др. очень все мы сожалели, что никто не приехал из Львова. Не знаю, можно ли мечтать: увидеть когда-либо в Ленинграде Вас, дорогой Филарет Михайлович?

Впрочем, и я теперь не так подвижен, как ранее. Очень хочется еще раз побывать во Львове, пожить на этот раз подольше и прозаниматься в Ваших библиотеках, – но вот как раз собраться трудно. Да и повода не найти. Вот разве будущим летом опять выберемся отдыхать в Ваши края.

Во время Сессии имел возможность ознакомиться с некоторыми болгарскими фольклористическими изданиями. Как там великолепно изданы песни! В области изучения сказок они заметно отстали, но сборники песен – великолепны.

Жадно жду от Вас известий: как возобновили Вы работу в Акад[емии] наук, в Университете? Что предполагаете в ближайшее время печатать и т.д.?

Сердечный привет Вашей семье

Весь Ваш

М. Азадовский /підпис/

№ 14

Колломяки 20.I.[19]47 г.

Глубокоуважаемый и дорогой Филарет Михайлович,

Очень был рад Вашему письму – и хотя с огорчением читал о Вашем нездоровье и о малоудачном пребывании в Трускавце, но с радостью зато вижу, что Ваша научная энергия не остывает и что Вы, по прежнему, полны творческих планов и замыслов.

Статья Ваша, конечно, включена в «Сов[етский] Фольклор»; к сожалению, издание его по неожиданным некоторым причинам затягивается. Но, все же надеюсь, что в этом году он обязательно выйдет.

Сейчас в печати находится том первый нашего коллективного издания «Русский Фольклор» (35 п[ечатных] л[истов]), куда вошла глава о календарно-обрядовой поэзии (покойный *А.И. Никифоров*), о заговорах (*А.М. Астахова*), о загадках, о причитаниях (обе написаны тоже, увы, покойным Г.С. Виноградовым), свад[ебной] поэзии (*Э.В. Гофман* – ученица Ю. М. Соколова, московская фольклористка). Открывается том статей Н. П. Андреева – «Проблема фольклора», а затем следует большая моя глава (12 печ.л.: История изучения русского фольклора).

Сейчас подготавливаю к сдаче в производство том 2, куда войдут главы о былинах (*А.М. Астахова*), о сказках (*В.Я. Пронн*), о исторических песнях

(*П.И. Калецкий* – также скончавшийся уже – и *А.Н. Лозанова*), Народный театр (*В. Ю. Крупянская*).

Из этого упоминания об отдельных авторах Вы можете судить, как важны наши утраты за последние годы. И это еще далеко не всё!

В третий том войдут остальные жанры, в том числе лирическая песня и советский фольклор. Труднее всего организовать статью о лирических певцах. Её писала очень талантливая фольклористка, сочетавшая в себе исследователя-словесника и музыковеда, *З.В. Эвальд*, к сожалению, она скончалась во время блокады. И заменить её абсолютно нечем. Не говоря уже о возможности найти в одном лице такое сочетание, но даже трудно найти среди оставшихся вообще автора для этой главы. Не знаю, как справимся. Согласились её написать *А.М. Астахова*, но сама очень тревожится.

Как только первый том выйдет, сразу же отправлю его на Ваш суд. Я сейчас провожу время в доме творчества писателей в местечке Келломяки (по Финляндской жел. дороге), куда уехал, чтоб немножко отдохнуть, а, главным образом, чтоб готовиться к предстоящему докладу на юбилейном съезде географов (по случаю 100-летия *Географ[ического] Об-ва*), где будут представлены также и этнография, и фольклор. Читаю доклад на тему «Значение Геогр[афического] Об-ва в истории русской фольклористики». Среди намеченных докладов есть и такой, который был бы вероятно, особенно интересен Вам, «Проблемы областных стилей русского народного многоголосья в работах дореволюционных собирателей» (*Е.В. Гуппиус*).

Как жаль, что Ваше здоровье не позволит Вам принять участие в этом съезде. Но, вероятно, ученые львовские будут? Не приедет ли кто из этнографов-фольклористов? Но я и сам хорошо понимаю трудность таких поездок. Мне бы также хотелось очень побывать еще раз в Львове: хотелось бы очень повидаться и побеседовать с Вами и позаниматься в львовских библиотеках, т. к. только там, вероятно, смогу я ознакомиться с польскими работами последних 30-40 лет; пока необходимо ознакомиться с тем, что вышло за это время (кроме книги *В. Францева*) по истории польской

фольклористики и этнографии. Как будто мало что вышло, но, все же кое что сделано.

Но боюсь, что очень не скоро смогу осуществить свой проект. И времени мало и сил, да и больших поездок не много.

Очень огорчился, узнав о смерти *О. Роздольского*, с которым я познакомился во время своего проживания в Львове; *М.И. Мурко* – еще жив, и во время Сессии славянской (в университете) мы послали ему приветственную телеграмму и получили ответ.

Узнал, что летом был в Ленинграде *И.С.¹⁴⁸ Свенцицкий*. Я в то время отдыхал с семьей в Териоках /нерозб./, но если бы знал своевермено о его приезде, непременно бы приехал с ним повидаться. Передавайте ему сердечный привет от меня. Глубокий сердечный привет и всей Вашей семье.

Жму руку. Ваш

Азадовский /підпис/

¹⁴⁸ В оригіналі *И.М.Свенцицкий*.

КОМЕНТАРИ

ІМЕНЕ

Ф. М. Колесса «Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР»

Для написання коментарів використано наукову літературу. Найбільше ми послуговувалися «Енциклопедією Українознавства» в 11 томах, перевиданою в Україні (1991–2005), іншими енциклопедичними виданнями. Корисною працею для пошукової роботи, насамперед для з'ясування повного імені певного дослідника, років його життя, років праці в структурі Академії наук стала «Історія Національної академії наук України (1941–1945) Ч. 2. Додатки. – К., 2007». Прізвища усіх дослідників, згаданих у публікованій тут статті Ф. Колесси «Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР», ми намагалися знайти в цій праці, проте це не завжди вдавалося. У позитивному випадку ця книга зазначена в літературі до відповідної статті коментарів.

Інформацію про деяких маловідомих дослідників ми почерпнули тільки з Рукописного архіву Інституту народознавства. Корисними для написання коментарів були дослідження Ігоря Гілевича, який опрацював і описав дані про маловідомих дослідників і дослідження працівників Етнографічного музею і Львівського відділу ІМФЕ.

Часто інформацією для коментаря була лише зазначена стаття Ф. Колесси. Саме з неї ми дізналися про готові або майже готові до друку невідомі наукові праці співробітників Львівського відділу ІМФЕ АН УРСР (далі Відділ), які з політичних міркувань свого часу так і не побачили світу (назви таких робіт уміщені в окремому розділі видання: Неопубліковані наукові дослідження, завершені або майже готові, згадані у статті Ф. Колесси «Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР»). У такій інформації – найбільша наукова цінність студії Філарета Михайловича. Маємо надію, що це спонукає дослідників до пошуку цих незнаних раніше досліджень. Нам найчастіше не вдавалося знаходити ці роботи, проте є підстави сподіватися, що принаймні деякі з них

зберігаються в неописаних ще Рукописних архівних фондах ІН і колись їх вдасться віднайти, як це сталося з дослідженням народних танців Романа Гарасимчука, яке 2008 року побачило світ (Гарасимчук Р. Народні танці українців Карпат. – Кн. 1: Гуцульські танці; Кн. 2: Бойківські і лемківські танці. – Львів, 2008).

Дати народження співробітників Відділу я довідалася зі «Списку співробітників Відділу Інституту Мистецтвознавства, Фольклору й Етнографії Львівських установ Академії Наук УРСР» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2, 2 зв.) і «Списку працівників Державного Етнографічного Музею у Львові» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 1). Важче було знайти дати смерті цих дослідників. Тут у пригоді стали так звані «похоронні книги» Личаківського кладовища, які зберігаються у Державному архіві Львівської області («Личаківське кладовище у м. Львові, фонд 3152, оп. 1»), а також Науково-допоміжна картотека Наукового відділу ЛКП «Музей «Личаківський цвинтар».

У тексті статті і листуванні всі прокоментовані імена, установи, події, факти тощо виділено курсивом.

Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ) – науково-культурна громадська організація, що довгі роки виконувала функції всеукраїнської академії наук. Заснована у Львові в грудні 1873 р. (спершу – як Літературно-Наукове Товариство ім. Шевченка) завдяки спільним зусиллям національно свідомої інтелігенції з Наддніпрянської України та Галичини у відповідь на репресії, яких зазнало українське друковане слово в Російській імперії.

До найважливіших досягнень членів НТШ у галузі точних і природничих наук належить відкриття І. Пулюєм катодного проміння (названо пізніше рентгенівським), синтез І. Горбачевським сечової кислоти, праці М. Зубрицького в галузі теорії математики, внесок С. Рудницького та В. Кубійовича у дослідження географії України та ін.

В умовах, коли Українська Академія Наук у Києві втратила можливості розвивати незалежну українську науку, НТШ перебрало на себе цю функцію.

Після окупації Західної України радянськими військами НТШ було «добровільно» самоліквідовано 14.I.1940, а його установи і майно передано Академії наук УРСР.

Літ.: Андрієвський О. Бібліографія літератури з українського фольклору. Т. 1. – Київ, 1930; Сапеляк О. Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка (1898–1939 рр.). – Львів, 2000; ЕУ. – Т. 5.

Етнографічний Збірник – наукове та культурно-просвітницьке видання Етнографічної комісії НТШ, виходило у Львові. Збірник почав виходити 1895 р. Усього вийшло 40 томів (1895–1929). Укладачі прагнули показати широкому науковому загалу "багатство словесного матеріалу, що живе досі в устах українсько-руського народу". Кожен том містить передмову, де описано пропонований матеріал. Упорядники аналізували специфіку говірки того чи іншого регіону, наводили існуючі паралелі до епічних і ліричних сюжетів у фольклорному надбанні інших народів. Кожен фольклорний текст супроводжувався паспортизацією. Майже в усіх томах подано покажчик найважливіших мотивів тому.

В ЕЗ уміщено записи таких фольклорних жанрів: анекдоти, байки, весільні пісні, вірування, голосіння, демонологічні легенди, дитячі пісні і примовляння, загадки, замовляння (примівки), історичні перекази, казки, коломийки, колядки і щедрівки, легенди, лірницькі пісні, новели, оповідання, пісні, приповідки, тости.

Літ.: Коваль-Фучило. Фольклористичні видання НТШ: Етнографічний збірник... – С. 205-210.

Матеріали до української етнології – наукове та культурно-просвітницьке видання Етнографічної комісії НТШ. Виходило у Львові. Збірник почав виходити 1899 р. під назвою «Матеріали до українсько-руської етнології», з 1909 р. – «Матеріали до української етнології», у 1929 р. – «Матеріали до етнології та антропології». Усього вийшло 20 книг (1899–1929). Основне завдання видання зазначено в передмові до першого тому редактором Федором Вовком: розвиток української етнології, піднесення її

до європейського та світового рівня цієї науки. Містило матеріали і дослідження з різних галузей традиційно-побутової культури українців: господарської діяльності, будівництва, промислів, ремесел, вбрання, їжі, сімейного і громадського побуту, народного календаря, світогляду, вірувань, звичаїв, обрядів, традиційних знань, народного мистецтва, фольклору, етномузикології, праці з історії і теорії народознавства, етногенезу, археології, антропології.

Літ.: Курчів Р. «Матеріали до українсько-руської етнології»... – С. 241-242; Сапеляк. Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка... – С. 124-131; Крип'якевич І. Історично-філософська секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського у 1894–1913 роках // Вісник Академії наук України. – 1992. – №5. – С. 70-86.

Розпад Австро-Угорської імперії – розпад сильної імперії Європи у 1918 р. Подія спричинена Першою світовою війною і загостренням національних суперечок по всій державі між національними меншинами імперії. Внаслідок розпаду утворилися такі нові держави, як Польща, Чехословаччина, Австрія та Угорщина. Інша територія імперії була розподілена між Італією, Румунією та Югославією. Сен-Жерменський договір констатував розпад Австро-Угорської імперії, що відбувся після капітуляції Австро-Угорщини 27 жовтня 1918 р. на низку самостійних держав – Австрію (з 12 листопада 1918 р. – Австрійська Республіка), Угорщину, Чехословаччину, Королівство Сербів, Хорватів і Словенців (з жовтня 1929 р. – Югославія), Західно-Українську Народну Республіку.

Українсько-польська війна 1918–1919 рр. – збройний конфлікт між Польщею і Західно-Українською Народною Республікою на території Галичини, що вилився в широкомасштабні бойові дії з 1 листопада 1918 по 17 липня 1919 року. Війна велася в умовах політичної нестабільності, спричинених розпадом Австро-Угорщини, розпадом Російської імперії і Громадянської війною в Росії.

Літ.: ЕУ. – Т. 9.

Львівський (таємний) український університет – український нелегальний вищий навчальний заклад у Львові, заснований у липні 1921 р. і існував до 1925 р. Університет був заснований за ініціативи НТШ, Товариства українських наукових викладів ім. П. Могили та Ставропігійського інституту у Львові, як реакція на дії польської влади із закриття українських кафедр у Львівському ун-ті і заборонаю навчання в ньому для студентів української національності. Останнє було спричинено рішенням стосовно обов'язку студентів Львівського університету та Політехніки служити в польській армії.

Серед викладачів університету були відомі українські вчені: Іван Крип'якевич, Кирило Студинський, Іван Фещенко-Чопівський, М. Корчинський, Степан Бaley, Михайло Возняк, Михайло Галущинський, Леонід Білецький, Філарет Колесса, Івана Зілинського, Іларіон Свенціцький, В. Левицький, Микола Чайковський, Микола Чубатий, С. Старосольський, С. Шухевич, Юліан Гірняк, Володимир Охримович, Микола Сабат та інші.

Відділ фольклору та етнографії – філіал Інституту фольклору АН УРСР, з 1944 р. Інституту мистецтвознавства, фольклору й етнографії (сьогодні ІМФЕ ім. М. Т. Рильського) у Львові. Упродовж 1940-х – на початку 1950-х рр. дослідники Відділу вивчали переважно традиційну культуру, здійснювали роботу над “Атласом матеріальної культури західних областей України”. Львівський відділ ІМФЕ АН УРСР улітку 1949 р. ліквідували, після чого частина його науковців стала членами відділів новоствореного Інституту суспільних наук у Львові, інших етнологів перевели до Етнографічного музею. З 1950 р. основну увагу почали приділяти дослідженню колгоспного та робітничого побуту. Співробітники Етнографічного музею паралельно працювали над створенням експозиції про культуру і побут українських колгоспників та робітників, а деякі працівники готували кандидатські дисертації, теми яких часто не збігались з їхніми плановими навантаженнями.

Філарет Колесса був автором науково-тематичних планів досліджень львівських етнологів у 1944–1947 рр., зокрема таких тем: історія української етнографії (Ф. Колесса), монографічне дослідження “Бойківщина” (мало бути аналогом “Гуцульщини” В. Шухевича), орнамент бойківських писанок (Михайло Скорик), український народний одяг та прикраси західних областей України (В. Пастущин, І. Гургула), історичний розвиток способів обробітку ріллі на західноукраїнських землях (Данило Фіголь) та ін.

Сьогодні – Інститут народознавства НАН України, створений у лютому 1992 р. на базі колишнього Львівського відділу Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР (постанова №34 від 5 лютого 1992 р. "Про створення в Академії наук України Інституту народознавства"). Попередньо Львівський відділ ІМФЕ функціонував впродовж десяти років і було утворено згідно з постановою Президії АН України № 266 від 31 травня 1982 р. на базі наукових відділів Музею етнографії та художнього промислу АН України, фонди якого нараховують понад 90 тис. експонатів і є загальнонаціональним надбанням.

У Рукописному архіві ІН збереглася документація Відділу Ф. Колесси: «Протоколи засідань наукового семінару працівників музею за 1944–1947 рр.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4); «Списки працівників музею за 1944–1950 рр.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6); «Плани науково-дослідної роботи музею за 1944-1950 рр.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7); «Індивідуальні плани науково-дослідної роботи співробітників відділу на 1946-1948 рр.» (Архів ІН, ф. 1, опис 1, од. зб. 9).

Деякі матеріали Відділу зберігаються в фонді 34 НАРФ ІМФЕ.

Літ.: Колесса «Возобновление...» – арк. 3; Рукописний архів Інституту народознавства; Гілевич. Українська етнографічна наука... – С. 41, 45; <http://ethnology.org.ua>.

Девять научных сотрудников и три вспомогательных работника – список наукових співробітників того часу не зберігся. Нам вдалося знайти в Архіві ІН лише список за 1945 рік: Колесса Ф. М., Скорик М. М., Людкевич

С. П., Пастущин В. Ю., Добрянський К. А., Заклинський Б. Р., Фіголь Я. В., Потурняк (Роздольська) М. О., Дрималик Б. О., Луців О. П., Кравець Т. І. (художник-рисівник), Дмитрова К. Й. (лаборантка), Чумак М. С. (секретар-машиністка). Інших списків співробітників цього Відділу не збереглося. Можна припустити, що у статті йдеться про тих самих співробітників, крім Б Заклинського, який помер 3 квітня 1946 р., а стаття була закінчена на початку травня цього ж року.

Літ.: *Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2-2 зв. «Списки працівників музею за 1944-1950 рр.»*

Колесса Ф. «Періодизація української усної словесності» – неопублікована за життя праця Ф. Колесси. Тези роботи вийшли друком: Колесса Ф. Спроба періодизації української народної поезії // Інформаційний бюлетень. Додаток до ж. «Вісті АН УРСР». – 1946. – № 3-4 (16-17). – С. 46-48. Передрук: Родина Колессів... – С. 354-356. Ця робота Ф. Колесси є цінним оглядом історичного розвитку українського фольклору від найдавніших часів і до післявоєнного часу 1940-х років.

Літ.: *Колесса «Возобновление...» – арк. 3; Колесса Ф. Спроба періодизації українського народної поезії // Родина Колессів... – С. 354-356.*

«Записки Академії наук» – видання Академії наук УРСР. Можливо, йдеться про «Вісті ВУАН», які виходили у 1928-1947 роках.

«...уже почти готовое исследование Ф. Колессы об украинских народных обрядах и верованиях, связанных со смертью и погребением...» – очевидно, йдеться про працю, опубліковану Ксенією Колесса в ЗНТШ: Колесса Ф. Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності // ЗНТШ. – Т. ССXLII. Праці Секції етнографії та фольклористики. – Львів, 2001. – С. 7-86.

К. Колесса пише, що праця була підготована Ф. Колессою у 1930 р. Стаття – Колесси «Возобновление...» дає підстави стверджувати, що автор ще працював над нею і пізніше, оскільки пише «уже почти готовое исследование». Характерно, що зазначаючи про свою працю, Колесса вже не

вживає слова «душа», яке, як і дослідження танатологічної культури загалом, «суперечило ідеології тогочасного режиму» (Колесса К. Післямова... – С. 84). Якщо стаття, згадана Колесою в «Возобновлении...», та сама, що й «Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності», то необхідно внести корективи в коментар до неї, а саме: про цю студію знав, крім згаданих Ксенією Колесою, вчених і М. Азадовський, а ще, можливо, співробітники Відділу фольклору та етнографії, оскільки праця зазначена серед планових робіт Словесного сектору.

Ксенія Колесса слушно зазначає про важливість цього дослідження для Філарета Михайловича, а також Катерини і Михайла Грушевських (Колесса К. Післямова... – С. 84). Про інтерес Ф. Колесси до української похоронної обрядовості однозначно свідчать його статті із попередніх років, насамперед «Речитативні форми в українській народній поезії», «Українські народні думи у відношенні до пісень, віршів і похоронних голосінь», «Огляд праць проф. д-ра Зенона Кузели з обсягу етнографій й етнології». Це підтверджують фольклорні записи дослідника (зокрема «Музичний фольклор з Полісся...» – С. 25-27), оскільки серед них маємо голосіння – жанр, який, через його специфіку, не надто охоче записували збирачі народної словесності.

Стаття Ф. Колесси «Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності» містить матеріал і про похоронні голосіння. Про цей жанр існує й спеціальна неопублікована стаття (зберігається в особистому архіві Колессів), яка повністю або частково увійшла в зазначену обширну студію академіка.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 4; Колесса К. Післямова... – С. 84-85.

Пастущин Василь Юрійович (1889 – 8 січня (дата поховання) 1958) – співробітник Відділу фольклору та етнографії (з вересня 1944 р.). Під час війни працював професором класичної філології в II Державній гімназії у

Львові. Автор неопублікованої праці про слов'янську прабатьківщину. Досліджував народний одяг. Упродовж 1944–1945 рр. доцент Львівського державного ун-ту ім. І. Франка, а за сумісництвом працівник Відділу фольклору та етнографії, виконував планове монографічне дослідження “Село Дрочево Берестейського району на Поліссі” (сьогодні зберігається в НАРФ ІМФЕ ф. 14-2, од. зб. 261 (машинописний варіант з авторськими правками і фотографіями) і у ф. 34, од. зб. 4 – машинопис) (детальніше про цю роботу див. нижче). На момент збору польового матеріалу робота В. Пастущина задумувалася як продовження монографічних описів, підготовлених західноукраїнськими вченими у міжвоєнний період (об’єктом їхніх наукових зацікавлень була традиційна культура мешканців певного села). Хоча зазначену працю автор дописав у другій половині 1944 – на початку 1945 років, вона значно відрізнялася від тогочасних колективних робіт київських етнологів, адже у ній виявляємо лише мінімальні сліди впливу радянської науки та ідеології.

Автор спогадів про Івана Франка: Пастущин В. Деякі спогади про Івана Яковича Франка // Іван Франко у спогадах сучасників / Упор. О. І. Дей. – Львів, 1956. – Кн. І. – С. 501-503.

У НАРФ ІМФЕ у фонді 34 зберігається його неопублікована монографія «Побут робітників в Бориславському басейні (австрійський і польський період)», од. зб. 5. Ця ж робота з ілюстраціями і фотографіями міститься в НАРФ ІМФЕ ф. 14-2, од. зб. 261.

Похований на Личаківському цвинтарі у Львові (поле 42, могила 2).

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 4; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2; ДАЛЮ, Личаківське кладовище у м. Львові, фонд 3152, оп. 1, спр. 3, част. III; Гілевич. Українська етнографічна наука... – С. 41-42; НАРФ ІМФЕ, ф. 34, ф. 14-2.

«Работа В. Ю. Пастущина о славянской прародине» – неопублікована праця Василя Пастущина, написана на широкому порівняльному матеріалі.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 3; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 15.

Добрянський Калістрат Антонович (1907-?) – український фольклорист, магістр філософії, старший викладач ун-ту (1944-1946). Закінчив Львівський ун-т. Працював в Етнографічній комісії НТШ. Під час війни учителював у гімназії (українська мова і література). Старший науковий співробітник Львівського відділу ІМФЕ (1944-1945). Автор кандидатської дисертації «Опришки в українському фольклорі, як вияв протесту проти соціального поневолення», дослідження «Панщина в західно-українському фольклорі». В окупованому Львові – співробітник Бібліотеки від Дистрикту. Кілька пісень із його записів опублікував 1971 р. Г. Нудьга: Нудьга Г. А. Пісні з Самбірщини / Вступна замітка і публікація записів укр. нар. пісень із збірки фольклориста К. А. Добрянського // НТЕ. – 1971. – № 2. – С. 71-75. Співавтор студії про соціально-побутові звичаї у братствах.

В НАРФ ІМФЕ фонд 34, од. зб. 3 зберігається рукопис його розвідки «Побут ремісників Старосамбірщини» (1947-1949).

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 4; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2; Мороз, кн. 1, с. 177; Історія Національної академії наук, 2007... – С. 238; Добрянський К., Ісаєвич Я. До історії соціально-побутових звичаїв у братствах // НТЕ. – 1970. – № 1. – С. 67-68; НАРФ ІМФЕ фонд 34, од. зб. 3.

«... в своїй кандидатській дисертації **«Опришки в українському фольклорі, як вияв протесту проти соціального поневолення»** – незахищена кандидатська дисертація К. А. Добрянського.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 4.

Добрянський К. А. «Панщина в західно-українському фольклорі» – неопублікована робота.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 4.

Скорик Михайло Михайлович (1895 – 7 лютого 1981) – український історик, філолог, етнограф, фольклорист; доктор філософії. Доктор філософії Віденського (1923) і Краківського ун-тів. Під час війни – учитель Першої

державної гімназії у Львові (географія, українська мова, історія). Старший науковий співробітник Львівського відділу ІМФЕ (1944-1945). Батько видатного українського композитора і музикознавця Мирослава Скорика (р.н. 1938), активний культурний діяч в Галичині в 30-х роках минулого століття. 1932 р. став директором Самбірської гімназії коєдукаційного (змішаного, українсько-польського) типу, де українські хлопці і дівчата в тогочасних умовах польської окупації мали можливість здобувати середню освіту і вступати у вищі навчальні заклади. Школа мала бібліотеку, а також природничий музей, працювали літературний, географічний і драматичний гуртки, а також шкільний хор. Загалом це був осередок української культури. Михайло Скорик був співзасновником у Самборі культурно-просвітницького товариства «Бойківщина» і однойменного музею. До 1947 р. був заступником Філарета Колесси у Львівському відділі АН України. Після смерті Філарета Михайловича (1947) йшлося про те, щоб він очолив цей Відділ. Цьому перешкодив арешт органами НКВД та висилка 1947 р. до Сибіру (Кемеровська обл.) всієї сім'ї, яка повернулася із заслання 1956 р.

Автор-упорядник неопублікованої роботи про думи і пісні із фонду Д. Яворницького.

Монографія М. Скорика «Семен Палій – білоцерківський полковник», за яку автор здобув учений ступінь доктора наук у Віденському і Краківському ун-тах, зберігається у фонді Львівського філіалу ІМФЕ 34-1, од. зб. 1 – рукопис і у фонді 14-2 НАРФ ІМФЕ, од. зб. 20а – машинопис. У цій же одиниці зберігання містяться дві позитивні рецензії на роботу Михайла Скорика – декана історичного факультету Львівського ун-ту ім. Івана Франка Володимира Горбатюка (Львів, 15 квітня 1947 р.) і професора, доктора історичних наук Івана Крип'якевича (Львів, 30 травня 1941 р.). У цьому ж фонді є студія доктора Скорика «Матеріали до генезису народного орнаменту» (ф. 14-2, од. зб. 20б).

У НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, оз. зб. 203 міститься розвідка М. Скорика про Ф. Колессу «Огляд наукової діяльності акад. Філарета Колесси» (1947, 3 арк.).

Похований на Янівському цвинтарі у Львові¹⁴⁹.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 4; НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 20а; НАРФ ІМФЕ ф. 14-2, 34; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2; Кияновська Л. Мирослав Скорик: людина і митець // ji.lviv.ua/.../kyjanovska/kyjanovska-ch2.htm; Машура Г. М., Каднічанський Д. А. Краєзнавчий нарис Самбірщини // sambir.lviv.ua/content/view/23/; Історія Національної академії наук України, 2007... – С. 314.

Упорядкування М. М. Скориком пісень і дум з архіву Д. Яворницького – неопублікована робота д-ра М. М. Скорика, про яку Ф. Колесса написав, що Скорик «проделал большую работу над думами и песнями, сохранившимися в архиве покойного академика Яворницкого. Д-р Скорык упорядочил песенный материал, подыскал параллели и приготовил научный комментарий и характеристику текстов» Робота зберігається в в НАРФ ІМФЕ, ф. 8–к2, спр. 60. У цьому виданні публікуємо передмову до цього збірника.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 4; див.: Скорик М. «Вступне слово» у цьому виданні із НАРФ ІМФЕ, ф. 8–к2, спр. 60.

Дмитро Іванович Яворницький (Еварницький) (1855-1940) – історик, археолог, етнограф, фольклорист, лексикограф, письменник, дослідник історії українського козацтва, дійсний член НТШ (1914) й ВУАН (1929), академік АН УСРС.

Архів Д. Яворницького. Очевидно йдеться про фонд Дмитра Яворницького, який зберігається НАРФ ІМФЕ, фонд 8-К2, бо Архів ученого зберігається в Дніпропетровському історичному музеї ім. Д. І. Яворницького. У 1990 р. вийшов друком збірник українських народних пісень, наспіваних

¹⁴⁹ За інформацію до бібліографічної довідки про Михайла Скорика складаю подяку його синові Скоріку Мирославу Михайловичу.

Д. І. Яворницьким. Тут уперше опубліковано понад 300 пісень з мелодіями, а також п'ять дум, які раніше опублікував Б. Кирдан у збірнику українських народних дум. Цей фольклорний матеріал – з архіву Д. Яворницького: Українські народні пісні, наспівані Д. Яворницьким. Пісні та думи з архіву вченого / Упоряд., вступна стаття, приміт. та коментарі М. М. Шубравської, нотний матеріал підгот. О. В. Шевчук. – К.: Муз. Україна, 1990; Украинские народные думы / Изд. подготовил Б. П. Кардан. – М., 1972.

«Радянський фольклор західних областей УРСР» – видання цього збірника не відбулося. Відомо, що з метою збору матеріалів для нього в 1940 р. О. Роздольський організував і очолив спеціальну експедицію на Бойківщину. Деякі матеріали до цього збірника зберігаються у фонді 34 НАРФ ІМФЕ.

Літ.: Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2-3; Довгалюк І. Осип Роздольський... – С. 85.

«Усна словесність в періоді Вітчизняної війни» – видання цього збірника не відбулося. Колесса зазначав: «Наши научные работники уже собрали целый ряд ценных записей на тему об Отечественной войне: д-р М. Скорык – в районе Сколья, д-р Пастущин – в Срыйщине, Добрянский – в окрестностях старого Самбора, наш корреспондент, учитель Иван Гр. Чабан – в Сокалье, наш сотрудник по договору Гонтар – в окрестностях Луцка».

Деякі матеріали до цього збірника зберігаються у фонді 34 НАРФ ІМФЕ.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 8; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2-3; НАРФ ІМФЕ ф. 34.

Ковпак Сидір Артемович (1887-1967) – керівник радянських партизанських загонів в Україні, генерал-майор, двічі Герой Радянського союзу (1942, 1944).

Літ.: Енциклопедія історії України... – С. 524.

Сталін Йосип Віссаріонович (справжнє прізвище – Джугашвілі, 1879(?)-1953) – державний, політичний і військовий керівник СРСР.

Генеральний секретар Центрального Комітету Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків) з 1922 р., голова Радянського Уряду (Голова Ради Народних Комісарів з 1941 р., Голова Ради Міністрів СРСР з 1946 р.), Генералісимум Радянського Союзу (1945).

13 січня 2010 року Апеляційний суд міста Києва визнав Сталіна злочинцем, винним в організації геноциду 1932-1933 років на території України.

Драгоманов Михайло Петрович (1841-1895) – український публіцист, історик, філософ, економіст, літературознавець, фольклорист, громадський діяч.

«Політичні пісні українського народу» – збірник українських історико-політичних пісень, виданий М. Драгомановим у Женеві (Ч. I (Кінець козацтва). – 1883; Ч. II (Україна під урядом російським і австроугорським) – 1885). У наукових поглядах на фольклор як історичне джерело М. Драгоманов відійшов від стереотипного трактування історичного ліро-епосу як творів лише про історичних осіб і події, розглядав його як відображення процесу суспільного розвитку, взаємин між суспільними станами, етносами, громадськими групами, залучав до аналізу обрядові жанри фольклору найдавніших пластів. Історичні пісні, які відображають громадські, міжнаціональні стосунки з сусідніми народами, вважав за доречне називати не просто історичними, а політичними.

Літ.: Політичні пісні українського народу XVIII-XIX ст... – С. I-V; Українська фольклористика. Словник-довідник... – С. 166, 171.

Соколов Юрій Матвійович (1889-1941) – фольклорист і літературознавець, академік, професор. Родом з Ніжина. По закінченні Московського ун-ту викладав (1911-1925) у гімназіях і ВНЗ Москви, був директором Бібліотеки державного історичного музею і професором Московського ун-ту. З 1939 р. дійсний член Академії наук УРСР. Автор праць з російського фольклору. У книзі «В. Т. Наріжний» (1915) досліджував російсько-українські літературні зв'язки. Автор книги «Русский фольклор»

(М., 1938), яка була перевидана два рази (1941, 2008). Від 1939 року дійсний член АН УРСР. 1939-1941 – директор Інституту фольклору АН УРСР.

Ю. М. Соколов був близьким приятелем М. К. Азадовського. Листи останнього до Юрія Матвійовича опубліковані Л. В. Азадовською.

У НАРФ ІМФЕ зберігається реферат Філарета Колесси про Юрія Соколова, який він виголосив на науковому засіданні кафедри фольклору і етнографії Львівського ун-ту 25 травня 1941 р. (ф. 14-2, од. зб. 269, а. 1-11). Це перше досить ґрунтовне дослідження наукової діяльності Ю. Соколова в українській фольклористиці. На жаль, воно так і не було опубліковане. У цій же одиниці збереження вміщено два листи. Перший – короткий лист Максима Рильського до Ф. Лаврова: «Федоре Іванович! Я переглянув статтю Колесси. Її безперечно треба надрукувати – з деякими незначними поправками. М.Р.» (а. 12), а другий – П. Попова також до Ф. Лаврова. Попов пише, чому не можна друкувати цю статтю Колесси, а саме, тому, що сам П. Попов до 5-річчя сметрі Ю. Соколова підготував статтю про колишнього директора Інституту фольклору, і її вже прийняли до друку в III-IV томи «Наукових записок», а поміщати дві статті «цілком недоцільно». Далі Павло Попов зазначає, що Максим Тадейович не пише, де слід надрукувати реферат Колесси, «можливо, її слід надрукувати в збірці праць Філарета Михайловича», і то лише після «уважної обробки» (а. 13). Зрештою, стаття П. М. Попова про Соколова побачила світ аж 1958 року в НТЕ (№ 3).

Літ.: ЕУ. – Т. 8; УРЕ. 2-е вид. – Т. 10. – К., 1983. – С. 296-297; Історія Академії наук 1967... – С. 28; Из писем М. К. Азадовского... – С. 202-258; Колесса Ф. М. Юрій Матвійович Соколов...

Максимович Михайло Олександрович (1804-1873) – український історик, фольклорист, етнограф, ботанік, поет. Походив зі старшинського козацького роду на Полтавщині, перший ректор Київського університету. Друг Тараса Шевченка. Видавець перших збірників українських народних пісень («Малороссийские песни», 1827; р. «Украинские народные песни», 1834; «Сборник украинских песен», 1849). Фольклорні видання Максимовича

мали величезний вплив на українську фольклористику (також у Галичині). Вони викликали інтерес до українського фольклору в усьому світі.

Хмельницький Богдан Зіновій Михайлович (1596-1657) – видатний український політичний і державний діяч, полководець, Гетьман України (1648-1657). Засновник Української гетьманської держави (Гетьманщини).

Експедиції. Відділ фольклору та етнографії здійснив експедиції на Бойківщину і Полісся. Очевидно Ф. Колесса ініціював та номінально керував двома дослідженнями про традиційну культуру Полісся, які були включені до науково-тематичних планів Відділу і мали продовжити студії міжвоєнного періоду. Однак через складну політичну ситуацію в цьому регіоні в перші повоєнні роки, дослідники змушені були обмежити свою роботу опрацюванням зібраних раніше матеріалів, а в майбутньому, мабуть, планували відновити польові експедиції на теренах Полісся.

Згодом експедиційну роботу було продовжено з 18 грудня 1948 р. по 1 січня 1949 р. на території Рівненської та Волинської обл. працювали співробітники Етнографічного музею Катерина Матейко, Мустафа Козакевич і Софія Малецька, котрі вивчали художні та сільськогосподарські артїлі. На серпень 1949 р. було заплановано ще декілька відряджень співробітників Етнографічного музею (Р. Гарасимчука і Миколи Турчина – у Волинську та Рівненську, І. Гургули – у Волинську, Савини Сидорович – у Рівненську області) і науковців Львівського відділу ІМФЕ АН УРСР (Івана Цапенка, Михайла Нечиталука та Ярослави Фіголь – до Волинської, Михайла Лепехи – до Волинської та Рівненської областей). Однак, поки що невідомо, чи зазначені дослідження відбулися, оскільки в наказах директора Етнографічного музею за цей рік згадки про них відсутні, а Львівський відділ ІМФЕ улітку 1949 р. ліквідували, після чого частина його науковців стала членами відділів новоствореного Інституту суспільних наук у Львові; інших етнологів, серед них і зазначених раніше чотирьох науковців, у вересні перевели до Етнографічного музею (Архів ІН Ф. 1, опис 1 (ЕМ), спр. 16, арк. 89; спр. 22, 39; Ф. 1, спр. 7, арк. 17, 35; спр. 28, арк. 67, 72). Дослідження

увінчалось підготовкою сімнадцяти розділів, зокрема про одяг та килимарство (І. Гургула), різьбу по дереву (І. Крип'якевич та Іван Околот), гончарство і ткацьку сировину (К. Матейко), обробку металу і мисливство (Любов Суха), ткацтво (С. Сидорович), транспорт (Д. Фіголь), інтер'єр житла (Софія Чехович), народне будівництво (І. Крип'якевич та Р. Гарасимчук), обробку дерева (М. Лемеха), обробку шкіри та рогу (Ольга Пристай), рибальство (Ольга Березовська), землеробство (М. Козакевич та Маріула Ломова), обробку лози, рогози і соломи (І. Околот), переробку сільськогосподарської продукції (С. Малецька). Рукописи цієї праці нині зберігаються в архівах України (Архів ІН, ф. 1, оп. 1 (ЕМ), спр. 36-38, 48, 50; НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, спр. 246).

Матеріали експедицій Відділу зберігаються у фонді 34 НАРФ ІМФЕ.

Літ.: Гілевич Українська етнографічна наука... – С. 41, 45-46; НАРФ ІМФЕ, ф. 34.

Чабан Іван Григорович – учитель у містечку Сокаль Львівської обл. Збирач фольклору для Львівського відділу фольклору та етнографії ІМФЕ.

Його записи народних пісень, переписані для картотеки (можливо, мова йде про картотеку, яку також уклала Дарія Залеська-Колесса) Марією Щепанською, авторкою роботи про давній український музичний фольклор, зберігаються у НАРФ ІМФЕ, ф. 29-6, од. зб. 485 (147 арк.). У цій одиниці зберігання аркуші з мелодіями поділені на дві частини: 57 стародавніх народних пісень із Сокальського повіту, які зібрав 1921-1922 рр. І. Чабан, і опис весілля давніх часів Сокальського повіту, зібрав І. Чабан 1922-1927 рр. – 87 мелодій.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 8; НАРФ ІМФЕ, ф. 29-6, од. зб. 485.

Гонтар – співробітник Львівського відділу фольклору та етнографії ІМФЕ АН УРСР за договором. Збирач фольклору для Відділу в околицях Луцька.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 8.

Обласний будинок народної творчості. Сьогодні – Львівський державний обласний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи; творча науково-методична установа у Всеукраїнській системі методичного керівництва державними клубними закладами. Установа створена відповідно до Постанови Ради Народних Комісарів Української РСР “Про організацію театрів, будинків народної творчості і театральних музичних закладів у Львівській, Дрогобицькій, Волинській, Рівенській, Станіславській і Тернопільській областях” (20 грудня 1939 р.). На початку існування радянської влади установа мала назву – Львівський обласний будинок народної творчості. Під час німецько-фашистської окупації установа перестала існувати, проте вдалося поновити її діяльність під назвою Інститут народної творчості. По закінченні Другої Світової війни, коли було відновлено радянську владу, установі повернуто початкову назву – Обласний будинок народної творчості. Доволі короткий період заклад існував як Обласний науково-методичний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи. Нинішня офіційна назва остаточно закріпилася згідно зі Статутом установи з настанням державної незалежності України.

У структурі такі відділи: народної творчості, фольклору, методики культурно-просвітницької роботи, адміністративно-господарський. Працівники Центру з 1993 р. видають культурно-просвітницький вісник «Животоки».

Літ.: <http://www.cnt.lviv.ua> (офіційний сайт Центру); Українська фольклористика. Словник-довідник... – С. 231-232.

«Фольклор Вітчизняної війни» – 1945 року вийшла друком невеличка збірка фольклору Вітчизняної війни: Фольклор Вітчизняної війни / ред. і автор передмови Ф. Колесси. Збирачі: В. Лавриненко, І. Люклян, А. Мацкевич, С. Товарницька. – Львів: Львівський обл. будинок нар. творчості, 1945. – 64 с.

Роздольський Осип Іванович (1872-1945) – етнограф, філолог і перекладач. Дійсний член НТШ (з 1930 р.). Працював учителем у гімназіях Коломиї, Перемишля і Львова.

Фольклорні тексти фіксував із максимальним дотриманням діалекту, із відповідними коментарями, паспортизацією, що дало підстави І. Франкові називати його «збирачем нового типу». Значна частина записів О. Роздольського неопублікована і зберігається в НАРФ ІМФЕ Ф 40-1, 28-3.

Літ.: Сокіл Г. Осип Роздольський... – С. 5-6, 136-151; Довгалюк І. Про публікацію збирацького доробку О. Роздольського.

Збірник народних пісень Галичини і Буковини, записаних Осипом Роздольським – невиданий збірник О. Роздольського. Постійна нестача коштів на оплату роботи транскрипторів, а часто й просто відсутність таких фахівців-музикантів, не дали можливості реалізувати ці наміри. Навіть остання спроба Б. Дрималика, О. Луціва, Р. Криштальського, С. Людкевича завершити роботу Осипа Роздольського вже після його смерті за участю дружини та дочки фольклориста також не дала результатів. Про потребу перевидання неодноразово йшлося в науковій літературі.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 8; Сокіл Г. Осип Роздольський... – С. 5, 136-151; Довгалюк І. Про публікацію збирацького доробку О. Роздольського... – С. 86-87, 104.

Людкевич Станіслав Пилипович (1879-1979) – український композитор, музикознавець, фольклорист, педагог. Доктор музикознавства (1908). Дійсний член НТШ. Був серед організаторів Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові, 1910-1915 рр. – його директор, від 1919 – викладач теоретичних дисциплін і інспектор філій. Від 1936 р. – голова музикологічної комісії НТШ. Від 1939 р. – професор, завідувач кафедри теорії та композиції Львівської консерваторії. Одночасно 1939-1951 рр. – старший науковий співробітник Львівського відділу фольклору та етнографії Інституту фольклору (з 1944 р. ІМФЕ) АН УРСР (червень 1941, 1944-1945).

Літ.: ЕУ. – Т. 4; Історія Національної академії наук України, 2007... – С. 276.

XXI-XXII томи ЕЗ – Галицько-руські народні мелодії, зібрані на фонограф Йосипом Роздольським, списав і зредагував Станіслав Людкевич // ЕЗ. – Т. XXI. – Ч. I. – Львів, 1906; Т. XXII. – Ч. II. – Львів, 1908. Збірник містив дві основні частини: А. Обрядові пісні; Б. Звичайні пісні.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 9, 10; Довгалюк І. Осип Роздольський... – С. 80-81; Штундер З. Станіслав Людкевич і його співпраця... – С. 456-459.

Архів О. Роздольського – сьогодні архів О. Роздольського як одне ціле не існує. Найбільше матеріалів містить персональний фонд О. Роздольського в НАРФ ІМФЕ (ф. 40-1) фонд Ін-ту українського фольклору (ф. 8), Львівського філіалу Інституту (ф. 34), Етнографічної комісії НТШ у Львові (ф. 29). Невелика частина рукописної спадщини О. Роздольського зберігається в особистому архіві львівського етномузикознавця Ю. Сливинського. Архівні матеріали видані лише частково.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 9; Довгалюк І. Осип Роздольський... – С. 97-98, 102-107, 105-106; Сокіл Г. Осип Роздольський... – С. 6, 136-151.

Фонографічні валики О. Роздольського – фонозбірка представляє фактично всі періоди дослідницької діяльності фольклориста: починаючи від перших записів 1900 року та закінчуючи останньою експедиційною поїздкою збирача взимку 1940 року. Так само відповідно повно репрезентована й географія записів – практично охоплені всі етнографічні зони, де працював О. Роздольський. Про розшифрування мелодій із фоноваликів О. Роздольського у «Відомостях про виконання тематичного плану за 1946 рік» зазначено: «Списування мелодій нар. пісень з фонографічних валочків пок. проф. О. І. Роздольського 1900-1936 рр. Списування текстів і мелодій. Кер. Людкевич С. П. при співучасті тт. Роздольської-Потурняк, Дрималика,

Криштальського. Виконано 3/5 роботи. В 1946 р. списано на ноти 968 мелодій з 237 валочками, переписано 968 пісенних текстів. Матеріали використовують львівські композитори і гармонізатори, викладачі Львів. Держ. Консерваторії» (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7. а. 3). Відомо, що сьогодні у фондах Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка зберігається 755 валиків О. Роздольського.

Літ.: Довгалюк І. Осип Роздольський... – С. 98-99; Довгалюк І. Галицькі колекції фонографічних валиків – Рукопис; Офіційний сайт Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка.

Дрималик Богдан Осипович (1898-1956) – музикознавець, композитор, співробітник Львівського відділу фольклору та етнографії ІМФЕ АН УРСР. За першим фахом – інженер, закінчив Вищу гірничу академію (1920). Навчався в Музичному ун-ті (1917). Під час Вітчизняної війни працював у Консерваторії. Автор обробок народних лемківських пісень. Працював над розшифруванням мелодій записів О. Роздольського.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 9; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2; Мороз... – С. 892; Довгалюк І. Осип Роздольський... – С. 106.

Луців Олексій Петрович (1892-1956) – адвокат, музикознавець.

Закінчив Оперну школу Чеслава Заремби у Львові, Львівський ун-т (1930). Адвокат, спеціаліст із колгоспних справ, мав адвокатську канцелярію (до 1939 р.). Після 1939 р., з політичних міркувань, покинув юридичну діяльність і став педагогом, викладав українську мову. З 1944 р. – співробітник Львівського відділу фольклору та етнографії ІМФЕ АН УРСР. Працював над розшифруванням мелодій записів О. Роздольського. Згодом перейшов на працю до Львівського ун-ту, де працював доцентом на кафедрі цивільного права і процесу, викладав цивільне право. Похований у Львові на Личаківському цвинтарі¹⁵⁰.

¹⁵⁰ За інформацію до бібліографічної довідки про Олексія Луціва складаю подяку його синові Луціву Юрію Олексійовичу.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 9; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2 зв.; Довгалюк І. Осип Роздольський... – С. 106; Луній Г. Личаківський цвинтар... – С. 222.

Кудрик Борис Павлович (1897-1952) – композитор, музиколог і музичний критик. Студіював у Відні (учень Є. Мандичевського) і Львові; з 1926 р. викладач Музичного ін-ту, згодом консерваторії у Львові. Автор численних фортепіанних і скрипкових творів. Автор “Огляду історії української церковної музики” (1937 р., перевид. – Львів, 1995). У статтях висвітлює події та проблеми української церковної музики. Роботи про українську народну пісню: “Українська народна пісня і всесвітня музика” (1927), “Українська народна пісня в обробці наших композиторів” (1937), “Про виховне значення й належне плекання народної пісні” (1930), “Шляхами стрілецької пісні” (1941). Співробітник Львівського відділу фольклору та етнографії ІМФЕ АН УРСР до 1944 р. Цього ж року виїхав до Відня, де був активним діячем музично-культурного життя.

Закритим судом, що відбувався у Відні 7 червня, він був звинувачений у злочині на підставі ст. 19-58-2, 31– а, б, в КК РРФСР і засуджений на 10 років із позбавленням громадянських прав на 5 років та конфіскацією всього майна. Вирок касаційному оскарженню не підлягав. Бориса Кудрика було заслано в табори для політичних в’язнів у Мордовську АРСР, станція Потьма, Добровлаг МВС. Помер на засланні.

У НАРФ ІМФЕ зберігається рукопис праці Бориса Кудрика «Історія галицької музики 1829-1873 рр. (виписки з рукопису)». На першій сторінці вгорі в правому кутку зазначено: «Рукопис Б. Кудрика «Історія галицької музики 1829-1873 рр.» зберігається у відділі рукописів Львівської Бібліотеки АН УРСР». Документ містить розділи «Виїмки із життєпису Вербицького», «Характеристика творів М. Вербицького», «Твори І. Лаврівського», «Петро Любович».

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 9; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 1, 2-2 зв.; ЕУ. – Т. 4; Толошняк Н. Публіцистична спадщина Бориса

Кудрика: наукова проблематика та жанровий спектр (до 100-річчя від дня народження митця) // <http://www.nbu.gov.ua>; Толошняк Н. Творча постать Бориса Кудрика...; НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 88 (47 арк.).

Збірник тисячі українських галицьких народних пісень з мелодіями з фонографічних валиків О. Роздольського (упоряд. Ф. Колесса) – збірник залишився в рукописах. Упорядкування словесних текстів, списування їх з чернеток О. Роздольський завершив у 1943 р., про що було повідомлено на засіданні Кабінету етнографії і фольклору Об'єднання праці українських науковців, створеного в роки Другої світової війни на базі Етнографічної комісії НТШ.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 9; Довгалюк І. Осип Роздольський... – С. 86, 99-100, 104; Сокіл Г. Осип Роздольський... – С. 136-151.

«Das Volkslied in Österreich» («Народна пісня в Австрії»). У 1904 р. за ініціативою Австрійського міністерства просвіти було задумане багатотомне видання під загальною назвою “Das Volkslied in Österreich”, де планувалось представити фольклор усіх народів Австро-Угорської імперії, зокрема й українського. До співпраці запросили фахівців-фольклористів С. Людкевича, В. Щурата, А. Вахнянина, Ф. Колессу, О. Роздольського. До 1913 р. вдалося зібрати матеріалів на два повні томи. Ф. Колесса у 1914 р. підготував збірник тисячі українських галицьких народних пісень з мелодіями з фонографічних валиків О. Роздольського.

Літ.: Довгалюк І. Осип Роздольський... – С. 84; Колесса «Возобновление...», арк. 9.

Перша світова війна (Велика війна і «Війна, щоб завершити всі війни») – глобальний воєнний конфлікт, насамперед у Європі між 1914 і 1918 рр. Загибло понад дев'ять мільйонів солдат і цивільних жителів. Конфлікт мав вирішальний вплив на історію ХХ століття. Спричинила розпад чотирьох імперій: австро-угорської, німецької, османської і російської. Німеччина втратила свої колоніальні території, а Чехословаччина, Естонія, Фінляндія,

Латвія, Литва, Польща, Югославія здобули незалежність. Сформувала ґрунт для розпаду Британської Імперії. Визначила кінець старого світового порядку, що склався після Наполеонівських війн. Результат конфлікту був важливим чинником для виникнення Другої світової війни.

Франко Іван Якович (1856-1916) – видатний український письменник, поет, вчений, публіцист, перекладач, громадський і політичний діяч. Очолював Філологічну секцію НТШ (1898-1908). Саме завдяки Франку і Грушевському НТШ стало фактичною академією наук напередодні війни 1914 року.

«Студії над українськими народними піснями» (1913) Івана Франка зроблені на матеріалі друкованих та рукописних матеріалів. Це своєрідний інвентар історичних народних пісень про турків, татар і козаків. Мета дослідження – показати скільки в пам'ятках народної творчості, піснях, думах та віршах міститься історичної правди, коли поставали вони, які усні чи писані традиції були їх основою. Дослідження продемонструвало перспективи порівняльного вивчення усних народних традицій, хоча основний акцент у ній зроблено на відображенні у фольклорі історичних зв'язків між народами. Міркування І. Франка про південнослов'янську основу багатьох творів української народної словесності і нині не втратили свого значення.

Лім.: Франко І. Студії над українськими народними піснями... – С. 7-354; Лебедев Ю. І. Україна і Схід у фольклористичній спадщині Івана Франка // <http://storinka-m.kiev.ua>.

Стаття Ф. Колесси в «Народній творчості» (1941) – йдеться про дослідження поезії Івана Франка: Колесса Ф. Народно-пісенна ритміка в поезіях Івана Франка // Народна творчість. – 1941. – № 1. – С. 29-46.

«Народна творчість» – двомісячник, орган Інституту фольклору АН УРСР та Управління в справах мистецтв при Раднаркомі УРСР, виходив у Києві в 1939-1941 рр. замість журналу «Український фольклор» (1937-1939); редагувався з тенденцією штучно творити т. зв. «радянський фольклор».

Лім.: ЕУ. – Т. 5.

Залеська Д. – Колесса-Залеська Дарія Філаретівна (1906-1999) – музикант, музикознавець, донька Ф. Колесси. Молодший науковий співробітник Відділу фольклору та етнографії Львівської філії ІМФЕ АН УРСР (1944). Підготувала картотеку українських народних мелодій західних областей за записами XIV ст., зібравши мелодії з різних видань. За час роботи у Відділі працювала також над темами «Українські народні пісні Буковини» та «Улюблені пісні Івана Франка». Спільно з іншими співробітниками Відділу розшифровувала мелодії з фонографічних валиків Осипа Роздольського (див., зокрема, НАРФ ІМФЕ, ф. 29-3, од. зб. 444)

У 1961 р. очолила кафедру камерного ансамблю та концертмейстерства Львівської консерваторії (сьогодні Львівська національна музична академія ім. М. Лисенка). Упорядник рукописного фонду архіву Ф. Колесси у Львові, автор публікацій “Письма Бела Бартока Филарету Колессе”, “Невідомі листи до Івана Колесси” та “Спогади про Вчителя” (про видатного піаніста Л. Мюнцера). Серед творчих робіт – збірка з 25 дитячих п'єс (обробок українських народних пісень) для фортепіано (5 з них опубліковані).

Серед її учнів – професор кафедри камерного ансамблю та квартету Роксолана Залеська.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 9, 12; Колесса Ф. Радянський фольклор...; <http://conservatory.lviv.ua/departments/kafedra-kamernogo-ansamblju-ta-kvartetu> (Офіційний сайт Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка); Історія Національної академії наук України, 2007... – С. 244; НАРФ ІМФЕ, ф. 29-3, од. зб. 444.

«Улюблені народні пісні Івана Франка» – Колесса Ф. Улюблені українські народні пісні Івана Франка. – Львів: Вільна Україна, 1946. – 60 с. Відомо, що у 1912 р. І. Франко звертався до Ф. Колесси і співав пісні для запису. “Франко співав приємним баритоновим голосом, – пише Ф. Колесса, – співав зовсім просто й природно, так, як співають наші селяни, без афектації, без концертних манір, проте його спів чомусь глибоко зворушував”.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 10; Степанченко О. Українська народна пісня в записах І. Я. Франка // <http://honchar.org.ua> (Офіційний сайт музею Івана Гончара).

Лисенко Микола Віталійович (1842-1912) – видатний український композитор, піаніст, диригент, педагог, збирач пісенного фольклору, громадський діяч, засновник українського музичного мистецтва.

Квітка Климент Васильович (1880–1953) – український музикознавець-фольклорист. Чоловік Лесі Українки. Основні праці: Народні мелодії з голосу Лесі Українки ч. 1-2 (1917–1918), Українські народні мелодії (1922); Ритмічні паралелі в піснях слов'янських народів (1923); Професіональні народні співці і музиканти на Україні (1924); Пісні українських зимових обрядових свят (початок 1940-х рр); К. В. Квітка Вибрані статті. – Ч.1-2 (1985-1986).

Літ.: ЕУ. – Т. 3; Квітка К. Зібрання праць. Прижиттєві публікації (1902-1941)... Львів, 2010.

Людкевич С. «Спомини про Івана Франка, як знавця української мелодики» – очевидно, матеріал студії увійшов до опублікованої статті С. Людкевича «Франко як знавець українського мелодійного фольклору» (машинопис 1941 р.).

Літ.: Людкевич С. І. Франко як знавець українського мелодійного фольклору // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи... – Т. 1.– С. 270-272.

Артифіціальна музика – антонім до народної музики, не народна музика, авторська.

Людкевич С. «Мандрівні мотиви в слов'янських народних мелодіях» – очевидно, матеріал студії увійшов до опублікованої статті С. Людкевича «Головні напрямні й цілі порівняльних студій т.зв. «мандрівних мелодій» в українському пісенному фольклорі».

Літ.: Людкевич С. Головні напрямні й цілі порівняльних студій т.зв. «мандрівних мелодій» в українському пісенному фольклорі // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії ... – Т. 2. – С. 270-272.

Людкевич С. «Підголоски в народних піснях західних областей УРСР» – неопублікована робота С. Людкевича. Про те, що С. Людкевич працював над цією роботою свідчать матеріали протоколів засідань Відділу, зокрема протокол від 20.IX.1944, де серед планових завдань зазначено, що музичний сектор, крім іншого, працює над підголосками, виконавець – Людкевич.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 11; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 2 зв.

Людкевич С. «Про характерні признаки Лисенкової творчості» – очевидно, матеріал доповіді увійшов до опублікованих статей С. Людкевича, присвячених М. Лисенкові.

Літ.: Людкевич С. Микола Віталійович Лисенко як творець української національної музики // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії ... – Т. 1. – С. 287-293; Людкевич С. Лисенко в моєму житті // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії ... – Т. 1. – С. 387-389; Людкевич С. М. В. Лисенко і українська суспільність (до 25-ліття від дня смерті) // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи...- Т. 1. – С. 349-351; Колесса «Возобновление...», арк. 11.

Колесса Ф. «М. Лисенко і культ народної пісні в Галичині» – неопублікована доповідь Ф. Колесси на науковій сесії, присвяченій 100-річчю з дня народження М. Лисенка, містила опис десяти листів Лисенка до Колесси. Проблематика доповіді, очевидно, перегукувалася із студіями Ф. Колесси про Лисенка.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 11; Колесса Ф. Народний напрям в творчості Лисенка // Колесса Ф. М. Музикознавчі праці... – С. 484-492; Колесса Ф. Спогади про Миколу Лисенка // Вільна Україна. – Львів, 1947.

Леся Українка (Лариса Петрівна Косач-Квітка; 1871-1913) – видатна українська письменниця, перекладач, культурний діяч. Працювала в галузі фольклористики (220 народних мелодій записано з її голосу), брала активну участь в українському національному русі. Була ініціатором запису українських народних дум на фонограф (запис і розшифровку мелодій здійснив Ф. Колесса).

Вшанування пам'яті Лесі Українки. 1946 р. у Львові вийшла друком книжка: Леся Українка. До 75-річчя з дня народження Лесі Українки. – Львів, 1946. Сюди увійшла стаття М. Возняка «На крилах творчості», присвячена життю і творчій діяльності Лесі Українки; матеріал «Леся Українка. Народні пісні до танцю (тексти й мелодії з долученням листів Л. Українки [до Ф. Колесси] і вступною статтю Ф. М. Колесси)», де перевидано пісні (тексти і мелодії), записані К. Квіткою з голосу Лесі Українки й І. Франка, а також вперше опубліковано листи Лесі Українки (1908-1913) до Філарета Михайловича Колесси у справі фонографічних записів українських народних дум із мелодіями і їх видання; статтю Ф. Колесси «Леся Українка і український музичний фольклор». **Повідомлення Ф. Колесси з однойменною назвою** було виголошено на зазначеній у статті «Возобновление...» сесії, присвяченій 75-літтю з дня народження поетеси.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 11-12; Леся Українка. До 75-річчя з дня народження...

Два збірники народних пісень (1902 і 1917) з голосу Лесі Українки. Про перший збірник Ф. Колесса писав: «В 1902 р. появилася в Києві перший збірник Лесі Українки під заголовком «Детские игры, песни и сказки Ковельского, Луцкого и Новгород-Волынского уездов Волынской губ., собранные Ларисой Косач. Музыка записана К. Квиткой».

"Всі оці дитячі ігри, співи та казки, – як говорить у передмові, – перейняла Леся Українка ще дитиною від сільських дітей, а матеріали з Ковельщини вона мала нагоду і пізніше не раз перевірити на місці". Мелодії,

поміщені у цій збірці, записав з голосу нашої письменниці відомий дослідник української народної музики, Климент Вас. Квітка» (с. 60).

Другий збірник – це видання: Мелодії записав Климентій Квітка: Народні мелодії з голосу Лесі Українки. Записав і упорядкував Климент Квітка. Ч. I і II. – К., 1917-1918.

(доступ: <https://sites.google.com/site/zpkkvitky/home>).

До кожного тексту подано варіанти і паралелі з інших збірників. Зазначено, де функціонував той чи інший фольклорний текст. Видання уміщує 225 пісень, які поділені на 18 груп: веснянки, весняні гри і танки; на Купала; пісні жнивварські; колядки; щедрівки; різдвяна гра; на колодку; весільні; на хрестини; пісні історичні, козацькі, рекрутські; балади; пісні ліричні і побутові; пісні жартівні; пісні до танцю; колискові; дитячі пісні; мелодії до казок. Ф. Колесса писав про це видання: «Саме перерахування і розподіл пісенних груп показує, який багатий і різноманітний пісенний матеріал удержувала Леся Українка в своїй пам'яті з дитячих років до самої смерті» (с. 61).

Далі Ф. Колесса наголошує: «Та найбільша заслуга Лесі Українки для української музичної етнографії лежить у тому, що вона в 1908 р., разом із своїм чоловіком, заслуженим дослідником української народної музики, Климентом Васильовичем Квіткою, зайнялася організуванням етнографічної експедиції в Полтавщину для списування мелодій українських народних дум при допомозі фонографу, з власних засобів оплатила кошти цієї експедиції та придбала нові дуже цінні матеріали для видання дум із мелодіями.

Це показує, як дуже любила і як високо цінила покійна письменниця пісенну творчість українського народу, яке глибоке розуміння мала вона для музичної форми кобзарських рецитацій, налягаючи на їх списання в тому часі, коли жили ще знамениті представники давньої кобзарської традиції – Михайло Кравченко, Гнат Гончаренко та інші» (с. 63).

Літ.: Колесса Ф. Леся Українка і український музичний фольклор... – С. 59-74.

«Мелодії українських народних дум» (тт. XIII–XIV, 1910 і 1913) –

Колесса Ф. Мелодії українських народних дум, серія 1-2 // Матеріали до української етнології. – Т. 13-14. – Львів, 1910-1913. Климент Квітка так писав про це видання: «1908 року Ф. Колесса з ініціативи людини з Великої України і за матеріальною допомогою звідсіль зробив екскурсію в Миргород, де при діяльній допомозі відомого знавця українського кобзарства Опанаса Сластіона зфонографував українські народні думи у виконанні кобзаря Михайла Кравченка, лірника Антона Скоби та двох старців, що співали думи без інструментального супроводу, а також від самого О. Сластіона, доброго зберігача традицій кобзарського співу (Історію цієї екскурсії виложив О. Сластіон у часопису „Рідний Край” за 1908 рік, ч. 35, ст. 4-5 і за 1909 рік, ч. 22-24, див. також ч. 26). В поворотній дорозі Ф. К. зфонографував у Києві також рецитації кобзаря Івана Кучеренка. Цей матеріал, доповнений фонограмами, що зняли О. Сластіон, і ще Леся Українка разом з автором цього писання, завдав Ф. Колессі кількالكітньої надто напруженої праці потім, у Львові, над транскрипцією, а також дав імпульс до дослідчих праць першорядної ваги над думами».

Літ.: Квітка К. Філярет Колесса... – С. 414.

Щепанська Марія І. – співробітник Львівської філії Інституту фольклору АН УРСР, автор неопублікованої роботи «Український музичний фольклор XVII–XVIII вв.» (1941). У 1940-х роках – викладач кафедри теорії музики (поліфонія) Львівської державної консерваторії (сьогодні Львівська муз. акад. ім. М. Лисенка). Працювала в Кабінеті історії музики і народної творчості Львівської державної консерваторії.

У НАРФ ІМФЕ у фонді 29 зберігаються «Мелодії, переписані із збірок І. Чабана для картотеки», які переписала М. Щепанська. Усього 147 аркушів.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 12; Колесса Ф. Радянський фольклор...; Офіційний сайт Львівської муз. акад. ім. М. Лисенка; НАРФ ІМФЕ ф. 29, од. зб. 48; Щепанська М. І. Кабінет історії музики і народної творчості Львівської державної консерваторії...

Табулатура – форма (схема) інструментальної нотації, що використовує замість нот (чи поряд з нотами) букви або цифри.

Колесса-Залеська Д. Картотека українських народних мелодій – неопублікована робота. «Подготовительную работу для изучения украинской народной музыки, особенно для систематизации народных мелодий в соответствии с ритмическими схемами произвела Д. Залеская, бывшая сотрудница нашего Отделения. Она подготовила картотеку украинских народных мелодий западных областей по записи XIV в., собирая воедино мелодии из разных изданий и транспонируя их в основной тон «д», чтобы облегчить сравнение мелодий между собой».

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 12; Колесса Ф. Радянський фольклор...

«Радянський Львів» – літературно-мистецький і громадсько-політичний журнал Львівської організації Спілки радянських письменників України. Виходив з липня 1945 до лютого 1951 р. Продовженням «Радянського Львова» став журнал «Жовтень».

Літ.: ЕУ. – Т. 7.

Колесса Ф. Народно-пісенні мелодії українського Закарпаття // Радянський Львів. – 1946. – № 1. – С. 64-66.

Гарасимчук (Герасимчук) Роман Іванович (1900-1976) – український етнохореолог, музикознавець, етнолог. Доктор філософії за спеціальністю «етнологія», кандидат мистецтвознавства. Працював у Львові в Культурно-історичному музеї НТШ (1935-1940), у радянський час – в Етнографічному музеї, Музеї художньої промисловості, Львівському відділі ІМФЕ АН УРСР (старший науковий співробітник, керівник етнографічної групи, заступник директора Львівського відділу Інституту українського фольклору (червень 1941)).

Автор статей про розвиток народних промислів, застосування картографічного методу в етнографічному музейництві тощо. Автор роботи «Гуцульські танці» («Tance huculskie») (з ілюстраціями і записами

танцювальних мелодій), яка вийшла 1939 р. польською мовою. Була написана на підставі довголітніх польових досліджень. Визнана як досягнення європейської науки в галузі хореографії. У післявоєнні роки текст цієї праці вчений доповнив новими матеріалами і дослідженнями про бойківські і лемківські танці, які високо оцінив Павло Вірський. У радянський час ця праця не побачила світу, попри високу оцінку фахівцями. Рукопис праці зберігається в архіві Інституту народознавства НАН України у Львові. 2008 року видана фахівцями цієї установи (С. Павлюк, В. Яблонська, Р. Кирчів): «Народні танці українців Карпат» (у 2 книгах). Зміст книги істотно збагачений різноманітним ілюстративним матеріалом: графічними схемами танців, світлинами і малюнками хореографічних композицій, таблицями танцювальних кроків, великим нотним додатком танцювальних мелодій, обширною бібліографією.

У НАРФ ІМФЕ у фонді 8, од. зб. 73 міститься машинопис роботи Герасимчука Р. ««Гуцульські народні танці» Розвідка. Малюнки виконані О. Кульчицькою у Львові 1940 р.», 34 аркуші (24 нотних зразки, 30 малюнків, 2 фото).

Записи Р. Герасимчука (спільно з О. Роздольським) містяться у НАРФ ІМФЕ у фонді 8, од. зб. 792: «Роздольський О., Герасимчук Р. Пісні (без мел.), вірші. Записи в Дрогобицькій обл. від різних осіб» (1940-1941, 20 арк.).

Літ.: Кирчів Р. Герасимчук Роман // Мала енциклопедія... – С. 705-706; Архів ІН, ф. 1, оп. 2 документів підсумкової наукової документації за 1951-1971 рр., спр. 2, 155 арк.; Герасимчук Р. Народні танці українців Карпат. – Кн. 1: Гуцульські танці; Кн. 2: Бойківські і лемківські танці. – Львів, 2008; Історія Національної академії наук, 2007... – С. 225; НАРФ ІМФЕ ф. 8, од. зб. 792.

Пастущин В. Ю. «Українські народні одяги, їх розміщення в Західних областях УРСР» – неопублікована робота.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 13; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 1.

Гургула Ірина (Ярина) Володимирівна (1904-1967) – український етнограф, мистецтвознавець, сподвижник музейництва, завідувач відділу народного мистецтва Національного музею у Львові, заступник директора з наукової роботи Львівського музею етнографії та художнього промислу АН УРСР, член Національної спілки художників. З 1927 р. – співробітник відділу народного мистецтва Національного музею у Львові. Співробітник Львівського відділу фольклору та етнографії Інституту фольклору АН УРСР (червень 1941), автор розвідок з українського народного мистецтва, зокрема про вишивки й одяг в ЕЗ. Автор монографій «Народні майстри Львівщини» (1951); «Народні майстри» (1959); «Народне мистецтво Західних областей України» (1966); «Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва» у співавторстві (1959); каталогів «Львівський державний музей українського мистецтва» (1956); «Народні майстри Львівщини» (1959), автор-упорядник каталогу «Килими Олени та Ольги Кульчицьких» (1960) та ін.

Машинопис статті Гургули Ірини «Про народний одяг західних областей УРСР» зберігається в НАРФ ІМФЕ, ф. 8, од. зб. 74. Стаття. Малюнки О. Кульчицької до теми» (1940, 15 арк., 5 ілюстрацій)

Літ.: ЕУ. – Т. 2; Стельмащук Г. Популяризаторка народної культури (Штрихи до портрета Лідії Бурачинської); Моздир М. Ірина Гургула – дослідник народного мистецтва 1920-1930-х рр... – С. 191-200; Історія Національної академії наук України... – С. 234; Никорак О. Ірина Гургула // Мала енциклопедія... – С. 720-721; НАРФ ІМФЕ, ф. 8, од. зб. 74.

Скорик М. «Орнамент українських писанок». У Відділі фольклору та етнології, крім інших наукових робіт, М. Скорик досліджував орнамент українських писанок. Цією темою дослідник цікавився і раніше, про що свідчать його публікації в пресі, а також архівні матеріали ІН: Скорик М. Як записувати відомості про бойківські писанки // Літопис Бойківщини (Самбір). – 1933; Скорик М. Бойківські писанки // Літопис Бойківщини. –

1934. – №4; Скорик М. З джерел писанкового орнаменту // Писанка. – 1995. – Ч. 1. – С.10-13.

У НАРФ ІМФЕ у фонді 14-2, од. зб. 20б міститься праця Михайла Скорика «Матеріали до генезису народного орнаменту»

Літ.: Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 1, 2; НАРФ ІМФЕ у ф. 14-2, од. зб. 20б; Яйце-райце. Бібліографічний покажчик літератури...

Заклинський Богдан Романович (1886-1946) – письменник, фольклорист, етнограф, літературознавець, педагог, громадський та культурний діяч. Дійсний член НТШ (1913). Зібрав і передав Музею НТШ понад 250 етнографічних експонатів (1910). Під час війни – вчитель середньої школи № 8 у Львові. Співробітник Львівського відділу ІМФЕ АН УРСР (1945). Друкувався в галицьких виданнях («Дзвінок», «Діло», «Рідне слово», «Свобода» та ін.). Організовував читальні «Просвіти», осередки «Рідної школи» та пластові гуртки. Від 1944 р. працював у Львівському відділі ІМФЕ АН УРСР. Фольклорні матеріали Заклинського опубліковані в працях І. Франка, В. Гнатюка; в збірках «Історичні пісні» (1961), «Колядки та щедрівки» (1965), «Коломийки» (1969) та ін. Багато неопублікованих рукописів Заклинського зберігається в НАРФ ІМФЕ (ф. 34-2, од. зб. 10 «а» «Етнографічні матеріали. Приказки приповідки, замітні вислови, вигадки») та Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника (відділ рукописів, ф. 48).

У НАРФ ІМФЕ зберігаються два листи Заклинського до В. Гнатюка (1916, 1917) (ф. 28-1, од. зб. 15), які свідчать про активність Богдана Романовича як записувача народної творчості.

Літ.: Герасимова Г. П. Заклинський Богдан Романович // <http://www.history.org.ua> (Офіційний сайт Ін-ту історії України); Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 2; Історія Національної академії наук України, 2007... – С. 244; НАРФ ІМФЕ, ф. 28-1, од. зб. 15.

Заклинський Б. «Юра і Василь Шкрібляки, як представники гуцульського різьбярства» – неопублікована робота. Автор доповідав на цю тему 24 січня 1946 р. на засіданні Відділу. Стаття «Юра Шкрібляк –

гуцульський різьбар-митець» була приготована для Українського товариства культзв'язку з закордоном в Києві.

Лит.: Колесса «Возобновление...», арк. 13; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, арк. 22 «Протоколи засідань наукового семінару працівників музею за 1944-1947 рр.».

Шкрибляк (Шкрібляк) Юра (1823-1885) – гуцульський різьбяр, майстер плоскої різьби на дереві, родоначальник родини різьбарів, родом із с. Яворова Косівського пов. Свої вироби прикрашував «писанєм» – пласкою й ажурною різьбою, геометричним орнаментом, та «жированєм» – інкрустацією металом або мідяним дротом і баранячим рогом. Його вироби з тиса, бука, груші (баклажки, барильця, ракви, плесканки, пляшки, чарки-«порції», тарілки, ложки, хрести, чаші, "трійці", сідлатерниці, кужелі, топірці, пістолі, кріси, порохівниці та ін.) відзначаються оригінальною формою, досконалістю орнаментики й надзвичайно тонким техн. виконанням.

Вироби Шкрибляка експонували на господарсько-промислових виставках у Відні (1872), Львові (1877), Трієсті (1878), Станіславові (1879), Коломиї (1880) і здобули визначне місце у світовому народному мистецтві.

З документації Відділу відомо, що над творчістю Шкрибляків працював І. Крип'якевич. На засіданні наукового семінару Етнографічного музею 17 січня 1947 р. він виголосив доповідь «Шкрибляки». Зміст доповіді – на аркушах 90-90 зв. (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4)

Лит.: ЕУ. – Т. 10; Гургула І. Народне мистецтво західних областей України... – С. 47-48; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 89-90 зв. «Плани науково-дослідної роботи музею за 1944-1950 рр.».

Шкрибляк (Токарик) Василь (1856-1928) – гуцульський тесля, токар і різьбяр, син Юри Шкрибляка, родом із с. Яворова Косівського пов., майстер пласкої різьби на дереві. Для його виробів характерна різноманітність форм і багатство орнаментики. Частіше від батька застосовував інтарсію різнокольоровим деревом й інкрустацію бісером (кораликами), металом та перламутром. 1905-1915 – навчав різьбленню у крайовій різьбарській школі в

Вижниці. Твори виставлялися в Тернополі (1884), Кракові (1887), Львові (1894), Коломиї (1880, 1912) та ін. містах.

Літ.: ЕУ. – Т. 10; Гургула І. Народне мистецтво західних областей України... – С. 49.

«Атлас матеріальної культури західних областей УРСР» – неопублікована робота Відділу фольклору та етнографії ІМФЕ АН УРСР. Найважливіший науковий проект львівських етнологів другої половини 1940-х років. Над цим проектом Відділ почав роботу в 1940 р. Архівні матеріали дають змогу з'ясувати важкий процес підготовки цієї праці (Архів ІН, ф. 1, оп. 1 (ЕМ), спр. 4, арк. 53-84, 102, 104-112; Спр. 7, арк. 5, 10, 12-13, 29, 32-35; Спр. 48, арк. 3-4, та ін.). Початок – стаття Р. Гарасимчука “Картографічна метода в етнографічному відділі обласного музею” та однойменний реферат, виголошений 17 листопада 1938 р. на засіданні Етнографічної комісії НТШ. Р. Гарасимчук один із перших українських етнографів звернув увагу на продуктивність нового на той час картографічного методу в народознавчих студіях. У 1940 р. народознавець склав проект і методичні розробки “Атласу”, які затвердила Президія АН УРСР. Перші кроки з реалізації цього проекту були зроблені ще в 1940–1941 р., але згодом їх призупинила німецько-радянська війна. Лише на початку 1947 р. п'ять наукових співробітників Львівського відділу під керівництвом Р. Гарасимчука відновили роботу над атласом, а у вересні цього ж року до них приєдналися науковці Етнографічного музею. У двох томах атласу планували представити різні ділянки традиційної та сучасної матеріальної культури мешканців тодішніх Волинської, Рівненської, Львівської, Дрогобицької (у 1959 р. приєднана до Львівської обл.), Станіславської (нині Івано-Франківська), Закарпатської та Чернівецької областей. Хронологічні рамки дослідження охоплювали період від середини ХІХ ст. до середини ХХ ст. З різних причин терміни завершення “Атласу” кілька разів переносилися, а його обсяг, перелік підтем, кількість карт і таблиць скорочувалися.

Співробітники обох наукових установ здійснили велику роботу з вивчення музейних збірок (Етнографічного музею та регіональних краєзнавчих музеїв, зокрема й у Луцьку та Рівному), опрацювання літературних даних, збору польових матеріалів. Зокрема, експедиціями були охоплені всі західні області України. На 1949 р. дослідження увінчалось підготовкою сімнадцяти розділів, зокрема про одяг та килимарство (І. Гургула), різьбу по дереву (І. Крип'якевич та Іван Околот), гончарство і ткацьку сировину (К. Матейко), обробку металу і мисливство (Любов Суха), ткацтво (С. Сидорович), транспорт (Д. Фіголь), інтер'єр житла (Софія Чехович), народне будівництво (І. Крип'якевич та Р. Гарасимчук), обробку дерева (М. Лемеха), обробку шкіри та рогу (Ольга Пристай), рибальство (Ольга Березовська), землеробство (М. Козакевич та Маріула Ломова), обробку лози, рогози і соломи (І. Околот), переробку сільськогосподарської продукції (С. Малецька). Рукописи цієї праці нині зберігаються в архівах України (Архів ІН, ф. 1, оп. 1 (ЕМ), спр. 36-38, 48, 50; НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, спр. 246).

У листопаді 1949 р. у Львові відбулася нарада за участю гостей із Києва, на якій обговорювали підготовку атласу. До кожного розділу були висловлені численні зауваження – щодо використання марксистсько-ленінської методології, недотримання принципу історизму, недостатньої критики “буржуазної літератури” та ілюстрування класовості культури, організуючої ролі партії й уряду тощо.

На початку 1950 р. “авторитетна” київська комісія офіційно вказала на недоліки в роботі над атласом, які полягали в “неактуальності тематики, низькому ідейно-теоретичному рівні, поганій кваліфікації робітників, замалому зв'язку з ІМФЕ АН УРСР”. Пропонувалося звернути більшу увагу на “досягнення соціалістичної перебудови села, висвітлення переваги колгоспного способу виробництва над дрібним”. Загалом через зазначені недоліки колектив львівських етнологів був змушений згорнути працю над атласом та розпочати активно вивчати колгоспний побут.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 13; Гілевич І. Українська етнографічна наука... – С. 44-46; НАРФ ІМФЕ, ф. 14–2.

Фіголь Ярослава Василівна (1909 – 16 травня 2008) – фольклорист, етнограф. Закінчила Львівський ун-т. Молодший науковий співробітник Відділу фольклору та етнографії Львівського відділу ІМФЕ АН УРСР (1945).

Похована на Личаківському цвинтарі у Львові (75 поле).

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Історія Національної академії наук України, 2007... – С. 329; Гілевич І. Українська етнографічна наука... – С. 45; Науково-допоміжна картотека Наукового відділу ЛКП «Музей «Личаківський цвинтар».

Фіголь Я. В. «Способи управи рілі на Західних областях УРСР в історичному розвитку» – неопублікована робота.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2.

Пастущин В. «Село Дрочево Берестейського району на Поліссі» – неопублікована робота. Зберігається в НАРФ ІМФЕ ф. 34–1, од. зб. 4 (машинопис) і в НАРФ ІМФЕ, ф. 14–2, од. зб. 22 (машинопис із фотографіями і картами).

Автор готував роботу впродовж 1944–1945 рр. Етнографічні матеріали зібрав особисто (1938) під час кількомісячного стаціонарного перебування у цьому поселенні.

Дослідження складається із вступу, двох розділів, приміток, словника місцевої говірки, списку фотографій та літератури про Полісся. У вступі автор торкнувся історії свого зацікавлення поліщуками, обставин та методики збору польових матеріалів. Перша частина монографії присвячена матеріальній (житлово-господарське будівництво, господарські заняття, промисли і ремесла, одяг, їжа, напої) та духовній (стосунки в сім'ї, родинна і календарна обрядовість, вірування) культурі. У другій частині зібрано тексти місцевого фольклору: жнивні пісні, колядки, весільні пісні, казки, загадки тощо. Примітки цінні тим, що в них подано порівняльні матеріали, які свого

часу зібрали на Поліссі та опублікували К. Мошинський у праці “Polesia Wschodnie” (1928), а Юзеф Обрембський у дослідженні “Dzisiejsi ludzie Polesia” (1936).

30 квітня 1945 р. монографію В. Пастушина обговорили на засіданні Відділу, зокрема за активної участі Ф. Колесси та М. Скорика. Відтак її рукопис надіслали в ІМФЕ АН УРСР для публікації, однак праця не дійшла до читача, а опинилася в архівосховищі цієї установи.

Ілюстрації до монографії виконала художник **Софія Юськевич**, (1917 р.н.). С. Юськевич оформляла нотні записи Колесси, Кос-Анатольського, Барвінського. Закінчила Художній інститут, графіку. Працювала у Відділі Філарета Колесси, а згодом в Ін-ті суспільних наук у відділі археології. Була біля витоків Музею Олени Кульчицької, де зробила багато для організації цієї установи. У 1990-х роках переїхала до Канади, де мешкає із донькою¹⁵¹.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Гілевич І. Українська етнографічна наука... – С. 41-42.

Скорик М. «Бойківщина» – неопублікована і, очевидно, не завершена робота. Була задумана за зразком «Гуцульщини» В. Шухевича.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2.

Шухевич Володимир Осипович (1849-1915) – видатний український громадський діяч, етнограф, педагог і публіцист, дійсний член НТШ, родом із с. Тишківців Городенківського повіту. Збирав етнографічні матеріали і мистецькі предмети домашнього промислу на Гуцульщині. Наслідком його студій є цінна 5-томна праця «Гуцульщина» (Л. 1897-1908, вид. НТШ). Член австрійського товариства народознавства (з 1901) і етнографічного товариства Чехо-Словаччини (з 1903).

Літ.: ЕУ. – Т. 10.

¹⁵¹ За інформацію про Софію Юськевич складаю подяку Крушельницькій Ларисі Іванівні і Фіголю Роману Даниловичу.

Шухевич В. «**Гуцульщина**» (Матеріали до українсько-руської етнології. – Т. 1-5, Львів, 1899-1908) – видатне фундаментальне дослідження про життя і побут гуцулів, що містить фізико-географічну і геологічну характеристику Галицької частини Гуцульщини, етнологічний, статистичний огляди, відомості про гуцульське село, одяг, церкву, харчування (Т. 1); матеріали про промисли гуцулів (Т. 2); описано обряди і родинні звичаї, танці, музичні інструменти, вміщені тексти пісень (Т. 3); календарні обряди (Т. 4); загадки, приказки, перекази, вірування про рослин і звірів, матеріали про народну медицину, словник незрозумілих термінів з поясненнями (Т. 5). Ф. Колесса назвав цю працю «правдивою скарбницею для пізнання матеріальної культури гуцулів».

Літ.: Колесса Ф. Кілька слів про фольклор Західної України... – С. 169.

Фадейко (Федейко) О. – співробітниця Відділу фольклору та етнографії Львівського відділу Ін-ту фольклору АН УРСР, автор неопублікованої роботи «Народне лікування західних областей УРСР». За час роботи у Відділі працювала також над темою «Полонинське життя в Карпатах».

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Колесса Ф. Радянський фольклор...

Фадейко О. «Народне лікування західних областей УРСР» неопублікована робота, закінчена в 1941 р.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Колесса Ф. Радянський фольклор...

Дучимінська Ольга-Олександра Василівна (1883–1988) – українська поетеса, прозаїк, мистецтвознавець, літературний критик, історик літератури, фольклорист і етнограф. Співробітниця Львівського етнографічного музею АН УРСР, працювала над темою «Народне лікування західних областей УРСР». Займалася експозиційною роботою в Етнографічному музеї. 1949 арештована на підставі сфабрикованої справи, засуджена військовим трибуналом на 25-річне ув'язнення. На засланні відбула 10 років. Наприкінці

життя поневірялася без постійного місця проживання. Автор студій над фольклористичними працями І. Франка, про гуцульське мистецтво.

У НАРФ ІМФЕ зберігаються записи народних пісен О. Дучимінської, надіслані В. Гнатюкові (в с. Тяпче Болехівського р-ну Станіславської обл.) (ф. 28-3, од. зб. 342).

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Пахомов В. Роль творчої спадщини Ольги Дучимінської ... – С. 27-29; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 6; <http://slovopedia.org.ua>; ЕУ. – Т. 2; НАРФ ІМФЕ, ф. 28-3, од. зб. 342.

Драган Михайло Дмитрович (1899-1952) – доктор мистецтвознавства, видатний український дослідник сакрального українського мистецтва. старший науковий співробітник Львівського відділу ІМФЕ (1945). Автор численних досліджень про українське сакральне мистецтво.

Основні праці: Драган М. Українські дерев'яні церкви: Генеза і розвій форм. – Львів, 1937 (Ч. 1-2); Українська декоративна різьба XVI–XVIII ст. – К.: Наук. думка, 1970.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Художники України... – С. 223-224; Історія Національної академії наук України, 2007. – С. 239; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 1, 2, 3.

Свенціцька Віра Іларіонівна (1913-1991) – мистецтвознавець. Донька І. Свенціцького. Головний бібліотекар Львівської філії Бібліотеки АН (1944), молодший науковий співробітник Львівського відділу ІМФЕ (1945); в окупованому Львові – співробітник Львівського етнографічного музею. 1947-1956 рр. – на засланні.

Кандидат мистецтвознавства, була членом науково-реставраційної ради Львів. філіалу Національного науково-дослідного реставраційного центру України.

Праці і статті з питань українського образотворчого мистецтва: «Різьблені ручні хрести XVII–XX ст.» (1939), «Іван Руткович і становлення реалізму в укр. малярстві XVII ст.» (1966), «Живопис XIV–XVI століть» (у 2 т. «Історії українського мистецтва», 1967), «Словник жовківських

майстрів живопису і різьби» (у зб. «Українське Мистецтвознавство», кн. 1, 1967). 1995 року посмертно відзначена Державною премією ім. Т. Шевченка за альбом «Українське народне малярство XIII–XX ст. Світ очима народних митців».

Літ.: ЕУ. – Т. 7; Історія Національної академії наук України, 2007. – С. 310.

Збронцева (Збронець, Шкірпан) Олена Романівна (1898-1976) – доктор мистецтвознавства; старший науковий співробітник Львівського відділу ІМФЕ (1945). Навчалася у Віденському ун-ті на філософському факультеті; у Варшавському ун-ті на гуманітарному факультеті. Захистила докторську дисертацію на тему «Дерев'яні церкви Росії і їх відношення до кам'яного будівництва». Тривалий час учителювала, викладала історію, німецьку, французьку мови, художній рисунок.

Автор неопублікованої роботи «Бібліографія українського мистецтва в галицькій періодиці». 1945-1951 рр. – директор Львівської картинної галереї.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Історія Національної академії наук України ... – С. 245; Маїк Н. Олена Збронець... – С. 107-124.

Збронцева О. Р. «Бібліографія українського мистецтва в галицькій періодиці» – неопублікована робота. Про роботу О. Збронцевої над цією темою свідчить запис у тематичному плані Відділу за 1946 р.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 14; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7. а. 4; Маїк Н. Олена Збронець... – С. 116.

Державний етнографічний музей у Львові АН УРСР – сьогодні Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України, музей підпорядковується Інституту народознавства Національної Академії Наук України. Створений у 1951 р. на базі двох музеїв (Музею художнього промислу та Музею етнографії). Фонди Архіву містять і документи обох попередніх музеїв з часів їхнього заснування, і сучасні матеріали. Експозиція поділяється на два відділи: етнографічний (понад 44 тис. експонатів) і мистецького промислу (понад 28 тис. експонатів).

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 15; <http://ethnology.org.ua/archiv1.html>.

Наркомпрос, Народный комиссариат просвещения – державний орган СРСР, що контролював практично всі культурно-гуманітарні сфери: освіту, бібліотечну справу, книговидавництво, музеї, театри і кіно, клуби, парки культури і відпочинку, охорону пам'ятників архітектури і культури, творчі об'єднання, міжнародні культурні зв'язки та ін.

Літ.: Вікіпедія.

Рада Народних Комісарів УРСР (раднарком, совнарком) – найвищий орган виконавчої влади (уряд) Української радянської соціалістичної республіки у 1919–1946 роках, попередник Ради Міністрів УРСР.

Літ.: ЕУ. – Т. 7.

50-ліття створення Львівського етнографічного музею – святкування, що відбулося наприкінці 1945 року. В рукописних архівах ІН НАН України збереглися протоколи засідань, присвячених організації цього святкування.

На це святкування було запрошено й професора Марка Азадовського, про що свідчить телеграма, надіслана на його адресу Філаретом Колесою: «Юбилейная комиссия 50 летия Этнографического музея АН УССР Львове приглашает Вас принять участие праздновании 28-30 декабря Академик Колесса Ф М». Вона збереглася в Архіві М. К. Азадовського в НИОР РГБ (Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 25). М. Азадовський на святкування не приїхав.

Протокол засідання 8 січня 1946 р., присвяченого цій події, який зберігся в Архіві ІН, публікуємо тут повністю.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 16-18; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 85-88; НИОР РГБ – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 25.

Штат Етнографічного музею. В Архіві ІН збереглися списки працівників Державного етнографічного музею у Львові від 10 VIII.1944. Це Кульчицька Олена Львівна (директор), Дучимінська Ольга Василівна

(екскурсовод), Булонський Ярослав Іванович (науковий працівник), Овсієнко Євгенія Михайлівна (секретар), Савицька Ольга Іллівна (завгосп), Сидорович Савина Йосипівна (рисівник), Шухевич Варвара Миколаївна (доглядач) (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 1). Ще один список із періоду, який охоплює коментована стаття Ф. Колесси «Возобновление...», містить вже більшу кількість співробітників. Він датований 22 лютого 1946 р.: Колесса Ф. М. (директор), Гургула І. В. (заст. директора по науков. частині), Сидорович С. Й. (завід. відд. охорони фондів), Мечник П. І. (ст. наук. роб. і зав. відділом), Козакевич М. З. (ст. наук. роб. і зав. відділом), Матейко К. І. (ст. наук. роб. і зав. відділом), Овсієнко Е. М. (старш. наук. роб.), Валушак О. В. (старш. наук. роб.), Суха Л. М. (старш. наук. роб.), Гармаш С. В. (старш. наук. роб.), Дучимінська Ольга В. (науковий робітник), Березовська О. М. (науковий робітник), Федусевич Юліян Ю. (науковий робітник), Пристай О. В. (науковий робітник), Левкевич О. Д. (науковий робітник), Малецька С. О. (науковий робітник), Кульчицька О. Л. (художник), Савицька Ольга І. (реставратор), Брилинська О. О. (бібліотекар), Фіголь Д. І. (фотограф) (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6, а. 4).

Бажан Микола Платонович (1904-1983) – український письменник, філософ, громадський діяч, перекладач, поет, академік АН УРСР. Заступник голови Ради Міністрів УРСР з 1943 р. З 1974 р. – Герой Соціалістичної Праці. У 1957-1983 роках був головним редактором Головної редакції Української Радянської Енциклопедії (тепер видавництво Українська Енциклопедія ім. М. П. Бажана).

Лит.: ЕУ. – Т. 1.

Рильський Максим Тадейович (1895-1964) – український поет, перекладач, публіцист, громадський діяч. Член АН УРСР та СРСР, академік АН України.

1944-1964 рр. – директор ІМФЕ АН УРСР. Під керівництвом М. Рильського було розгорнуто збирання та дослідження народної творчості українців Башкортостану, здійснено низку експедицій по тамтешніх

українських селах, укладено збірку народної творчості українців Башкортостану (машинопис) з ґрунтовними передмовами П. Попова та М. Плісецького. Серед напрямів тогочасної діяльності – вивчення народного епосу, підтримка кобзарства та лірництва. У той час відділ фольклору ІМФЕ розгорнув широку роботу над вивченням українського епосу, українські фольклористи на чолі з М. Рильським вивчали репертуар і підтримували музично-виконавську діяльність кобзарів (зокрема Єгора Мовчана), лірників (Оврама Гребеня та ін.), бандуристів (Євгена Адамцевича). Активну роботу щодо вивчення кобзарства розгорнув український фольклорист, дослідник народного виконавства Ф. Лавров.

М. Рильський ініціював і започаткував серію "Українська народна творчість" (видання класичних зразків українського фольклору, триває до сьогодні). У 60-70-ті рр. ХХ ст. українські фольклористи видали низку монографій і збірок, присвячених проблемам українського епосу, народної прози, української пісенності, поезиці фольклору.

Літ.: ЕУ. – Т. 7; <http://etnolog.org.ua> (Офіційний сайт ІМФЕ).

Доповіді на святковій сесії з нагоди 50-ліття створення Львівського етнографічного музею – Колесса пише, що було заплановано видати збірник цих доповідей. Це видання не відбулося. Тексти доповідей знайти не вдалося, за винятком студій Михайла Скорика, Петра Мечника і Володимира Паньківа. Можливо, інші доповіді зберігаються в неопрацьованих (не описаних) архівних матеріалах ІН. Допові М. Скорика (про орнамент писанок), Л. Сухої, І. Гугрули, К. Матейко, С. Сидорович, Є. Галушцака, М. Козакевича увійшли згодом до наступних досліджень цих авторів.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 16-18; НАРФ ІМФЕ у фонді 14-2, од. зб. 206, 263, 380.

«Одяги доісторичних слов'ян» – доповідь В. Пастущина на святковій сесії з нагоди 50-ліття створення Львівського етнографічного музею. Цей матеріал ніде не опублікований. Можливо, зберігається в неопрацьованих (не описаних) архівних матеріалах ІН. У праці Пастущина «Дрочево

Берестейського району на Поліссі» (Львів, 1945) є 18 фото. На багатьох із них – поліщуки в етнічному одязі. У цій роботі одягу присвячений спеціальний розділ «Ноша», який містить підрозділи про народний й міський одяг, розподіл одягу, дитячий одяг, чоловічу й жіночу білизну, прикраси (а. 21-24).

Літ.: Колеса «Возобновление...», арк. 17; НАРФ ІМФЕ ф. 14-2, од. зб. 22.

Суша (Пеленська-Суша) Любов Михайлівна (1910-1982) – мистецтвознавець, етнограф. Родом із Львівщини; закінчила Львівський університет (1937). Старший науковий співробітник Етнографічного музею АН у Львові (1945). Автор праць і статей з українського народного декоративно-прикладного мистецтва: «Художні металеві вироби українців Східних Карпат другої половини ХІХ–ХХ ст.» (1959), «Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва» (1969) та ін.

Рукописи праць зберігаються в Архіві ІН та НАРФ ІМФЕ.

Літ.: ЕУ. – Т. 8; Історія Національної академії наук України, 2007... – С. 321; Архів ІН, ф. 1, опис 2, «опис № 2 документів підсумкової наукової документації за 1951-1971 рр.»; Глушко М. С. Методика польового етнографічного дослідження. – Львів, 2008. – С. 44; НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2.

Кульчицька Олена Львівна (1877-1967) – видатний український графік, художник. У 1944 р. була директором Державного етнографічного музею у Львові.

Літ.: ЕУ. – Т. 4; Архів ІН, ф. 1, оп. 1 (ЕМ), спр. 6, арк. 1.

Маловідома робота І. Франка про матеріальну культуру бойків – очевидно, йдеться про статтю І. Франка «Етнографічна експедиція на Бойківщину» («Eine ethnologische Expedition in das Wojkenland»), що була опублікована в австрійському народознавчому журналі «Zeitschrift fuer oesterreichische Volkskunde» («Журнал народної звітки», Львів, 1905, Bd. 11, № 1-2. – С. 17-32; № 3-4. – С. 98-115). У цьому виданні була також надрукована рецензія І. Франка на «Гуцульщину» В. Шухевича, і студія

«Найстарша українська пісня» («Das aelteste rutenische Volkslied»). Усі вони перекладені і вміщені у Зібранні творів Івана Франка в 50 томах.

У 1900 р. І. Франко, О. Роздольський, М. Павлик побували у Стрийському, Городенківському та інших повітах Галичини. У 1904 р. етнографічна експедиція виїхала на Бойківщину. Зібрані матеріали лягли в основу статті І. Франка «Етнографічна експедиція на Бойківщину», у якій він доводив твердження про автохтонність слов'янсько-української культури, розкрив своєрідність і оригінальність українського будівництва та наголосив на контрасті між стилем українських корінних поселень і поселень, зведених людьми, що переїхали з інших територій.

Літ.: Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину... – С. 68-99; Деркач В. В. Стан етнографічної роботи у Західній Україні у кінці XIX – на початку XX століття // <http://www.storinka-m.kiev.ua>.

Мечник Петро Іванович (8 березня 1885 – 9 червня 1953) – філолог, фольклорист. Член НТШ (з 1913 р.); професор Академічної гімназії у Львові, останній її директор у 1941-1944 рр. Старший науковий співробітник, згодом директор Етнографічного музею АН у Львові (1945).

Похований на Личаківському цвинтарі у Львові (32 поле, 8 могила).

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 17; Криса Л., Фіголь Р. Личаківський некрополь. – Львів, 2006. – С. 248; Історія Національної академії наук України. – С. 492, Личаківське кладовище у м. Львові, фонд 3152, оп. 1, спр. 3, част. III.

Мечник П. І. «Гуцульський похоронний обряд». Його доповідь під назвою «Гуцульський похоронний обряд і теорія оживання примітивізму (1945)» міститься у «Переліку доповідей співробітників установ АН УРСР (1941-1945)» і зберігається в рукописних фондах ІН (ф. 1, оп. 1 (ЕМ), спр. 8, 22 арк.).

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 17; Історія Національної академії наук України, 2007... – С. 492; Архів ІН, ф. 1, оп. 1 (ЕМ), спр. 8, 22 арк.

«Львівський етнографічний музей за 50 літ існування» – доповідь І. Гургули на святковій сесії з нагоди 50-ліття створення Львівського етнографічного музею. Високо оцінена Ф. Колесою у «Протоколі» про святкування 50-ліття Етнографічного музею. Рукопис статті, можливо, зберігається в неопрацьованих (не описаних) архівних матеріалах ІН.

Літ.: Колеса «Возобновление...», арк. 17; ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, арк. 85-88.

Овсієнко Євгенія Михайлівна (1894-?) – філолог; старший науковий співробітник Етнографічного музею АН у Львові (1945).

Літ.: Історія Національної академії наук України... – С. 289.

Паньків Володимир Михайлович (13 серпня 1896 – 5 червня 1980) – український мистецтвознавець, колекціонер творів мистецтва. Спортсмен, належав до лещетарського клубу. Директор Музею художньої промисловості у Львові. Науковий співробітник Етнографічного музею НТШ, згодом Етнографічного музею АН УРСР. Займався фотомистецтвом. Збирав етнографічний матеріал, організовував відділу Етнографічного музею – Музеєм під відкритим небом.

Похований на Личаківському цвинтарі, 60 поле.

У НАРФ ІМФЕ зберігається машинопис його праці «Проект парк-музею у Львові» (1945 р., 10 арк.).

Літ.: Колеса «Возобновление...», арк. 18; Криса Л., Фіголь Р. Личаківський некрополь... – С. 338; НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 263.

«Альбом одягів Західних областей УРСР» – ілюстрації, підготовані Оленою Кульчицькою з нагоди святкування 50-ліття створення Львівського етнографічного музею. Олена Кульчицька була не лише видатним художником, а й дослідником народного мистецтва, етнографом та збирачем творів українського народного мистецтва. У сотнях акварельних малюнків вона відтворила пам'ятки церковного будівництва, народного одягу західних областей України, об'єднавши їх у графічні цикли. 1959 р. вийшов альбом акварелей художниці «Народний одяг західних областей України».

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 18;

www.lioncity.com.ua/ukr/Muzej%20kulchyckoji/ (Офіційний сайт Художньо-меморіальний музею Олени Кульчицької); Кульчицька О. Л. Народний одяг західних областей УРСР. – К.: Вид-во Академії наук УРСР, 1959.

Матейко (Матейко-Будзан) Катерина Іванівна (1910 – 22 грудня 1995) – етнограф; старший науковий співробітник Етнографічного музею АН у Львові (1945). Автор низки статей у «Матеріалах з етнографії та мистецтвознавства», НТЕ, про народний одяг; автор монографій «Народна кераміка західних областей Української РСР XIX-XX ст.: історико-етнографічні дослідження» (1959), «Український народний одяг» (1977), етнографічного словника «Український народний одяг» (1996).

Рукописи праць зберігаються в Архіві ІН.

Літ.: Історія Національної академії наук України... – С. 281; ЕУ. – Т. 4; Матейко К. І. Народна кераміка західних областей Української РСР... – К., 1959; Матейко К. І. Український народний одяг. – К., 1977; Матейко К. Український народний одяг: Етнографічний словник. – К., 1996; Архів ІН, ф. 1, опис 2, «Опис № 2 документів підсумкової наукової документації за 1951-1971 рр.».

«Народна кераміка Західних областей УРСР» – стаття К. Матейко до запланованого збірника доповідей з нагоди святкування 50-ліття Етнографічного музею у Львові. Матеріал статті увійшов у монографії і студії дослідниці.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 18; Матейко К. І. Народна кераміка західних областей Української РСР... – К., 1959.

Сидорович Савина Ісарівна (1895-1972) – старший науковий співробітник Етнографічного музею АН у Львові (1945). Учителька ручної праці в середніх школах Львова. Автор студій про розвиток народного ткацтва в Україні, зокрема на західних землях. Автор довідника «Вказівки для ведення ручної праці на першому році навчання» (1924), співавтор видання «Українські вибійки» (1950), «Тканини і вишивки» (1960) та ін.

Літ.: Історія Національної академії наук України... – С. 312; Сидорович С. Й. Художня тканина західних областей УРСР... – К., 1979; ЕУ. – Т. 8.

«Українські вибійки-мальованки» (частина теми «Народні українські тканини») – стаття С. Сидорович до запланованого збірника доповідей з нагоди святкування 50-ліття Етнографічного музею у Львові. Матеріал статті увійшов у монографію і студії дослідниці.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 18; Сидорович С. Й. Художня тканина західних областей УРСР... – К., 1979.

Галушак Осип (4 грудня 1892 – 18 червня 1981) – юрист-адвокат, чотар УГА, науковий співробітник Етнографічного музею АН у Львові, займався картографією народних промислів західних областей УРСР.

Народився на Радехівщині. З 1905 р. навчався в гімназії у Львові, на юридичному факультеті Львівського ун-ту, закінчив матуру в Ягеллонському ун-ті. 1926 р. захистив докторат. З 1927 р. – юрист-консультант, мав адвокатську канцелярію до 1939 р. Восени 1944 р. родина переїхала до Львова, де О. Галушак став науковим співробітником Етнографічного музею.

Похований на Личаківському цвинтарі (69 поле, гробниця).

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 18; Науково-допоміжна картотека Наукового відділу ЛКП «Музей «Личаківський цвинтар».

Козакевич Мустафа Захарович (1901-1966) – етнолог, старший науковий співробітник Етнографічного музею АН у Львові (1945). Автор публікацій про народну архітектуру у виданні Етнографічного музею «Матеріали з етнографії та мистецтвознавства»; автор розділу про типи поселень на Поліссі до колективної монографії «Народна архітектура українських Карпат XV–XX ст.» (1987); співавтор розділу про землеробство до неопублікованого «Атласу матеріальної культури західних областей України». Упродовж майже двадцятилітньої наукової діяльності брав участь у підготовці кількох важливих проектів, досліджував традиційне будівництво, народні промисли, хліборобство, побут колгоспників і

робітників. Статистичне опрацювання етнографічних матеріалів, набутих під час суцільних обстежень населених пунктів дало змогу досліднику виявити домінуючі в певні історичні періоди типи сільських поселень, садиб і жител у різних частинах цього регіону. Рукописи наукових праць зберігаються в Архіві ІН. Про роботу цього науковця див. також: Архів ІН, ф. 1, опис 1, од. зб. 9, а. 1-9 «Індивідуальні плани науково-дослідної роботи співробітників відділу на 1946-1948 рр.».

Літ.: Історія Національної академії наук України... – С. 257; Гілевич. Українська етнографічна наука... – С. 45-46; Гілевич І. Мустафа Козакевич – дослідник традиційної архітектури українців Полісся та Волині... – С. 215-227; Архів ІН, ф. 1, оп. 2 документів підсумкової наукової документації за 1951-1971 рр., (серед праць: рукопис дисертації «Селянське житло на Українському Поліссі в II пол. XIX – першій пол. XX ст. та план детального його розвитку», 1959, 233 с.).

Кафедра фольклору й етнографії Львівського державного університету ім. Івана Франка¹⁵² заснована наприкінці 1939 р. Сьогодні – кафедра української фольклористики ім. акад. Ф. Колесси.

1910 р. у Львівському університеті відкрито кафедру етнології, на якій працювали Станіслав Цішевський, Адам Фішер та інші відомі етнологи.

Після приєднання Західної України до УРСР у 1939 р. Львівський університет було структурно реорганізовано відповідно до завдань і планів радянського режиму. Після того, як на Східній Україні було майже поголовно знищено наукові українознавчі кадри (істориків, етнографів, фольклористів, літературознавців, мовознавців), розгромлено відповідні наукові інституції в Академії наук та вищих школах, розгорнуто тотальну радянізацію та русифікацію шкільництва, радянський режим, щоб продемонструвати свою «визвольну місію» на західноукраїнських землях, здійснив «українізацію» Львівського університету, відкривши 1939 року за

¹⁵² Детальніше про це: Івашків В., Марків Р. Біля витоків фольклористики у Львівському університеті... – С. 18-26.

зразком навчальних планів філологічної освіти в СРСР кафедру фольклору та етнографії.

Очолив кафедру Ф. Колесса. Співробітниками тоді були професор Адам Фішер, асистент Ярина Нестюк та старший лаборант Генріх Перльс. Колесса викладав курс українського фольклору для студентів третього і четвертого курсів української філології, Адам Фішер – етнографію та фольклор народів Європи, зокрема поляків, французів і німців (останній курс лектор читав німецькою мовою).

Наприкінці липня 1940 р. кафедра організувала фольклорно-етнографічну експедицію на Волинь. Були обстежені землі регіону, що межують з Поліссям. При кафедрі функціонували бібліотека (близько 6000 книг), архів, де містилися рукописні матеріали, багата іконографічна збірка і цінні матеріали народної культури Волині, зібрані під час наукової експедиції кафедри влітку 1940 р., а також музей, який налічував понад 300 рідкісних експонатів матеріальної культури українського народу.

Однак радянська дійсність не сприяла вільному вияву творчої наукової думки членів кафедри, зокрема її керівника. Марія Білоус, посилаючись на спогади професора Олекси Горбача, опубліковані в "Українському слові" за 1988 р., зазначала, що «академік Філарет Колесса боявся тепер говорити про нашу усну словесність так, як іще недавно про неї писав у виданнях «Просвіти», бо уже знав про ті сталінські громи на «українських націоналістів і шкідників»

Після смерті Ф. Колесси у 1947 р. кафедру фольклору та етнографії закрили. До 1958 р. українські студенти вищих шкіл не тільки не могли навчатися на кафедрах української фольклористики, яких не було у жодному вищому навчальному закладі України, а й не мали навіть навчального підручника з цього предмета. До розпаду радянської імперії не було й кафедр музичної фольклористики у жодній консерваторії та інших мистецьких ВНЗ України, хоча цього домагалася українська громадськість та мистецька інтелігенція.

Заснування у 1990 р. кафедри української фольклористики у Львівському університеті (її перший завідувач – професор Теофіль Комаринець (1927–1991)) стало можливим лише у зв'язку з боротьбою за незалежну Україну. Цими обставинами нині значною мірою зумовлені основні завдання кафедри як науково-дослідного, науково-педагогічного та науково-методичного центру українського народознавства в структурі Львівського університету.

Лит.: <http://www.franko.lviv.ua/faculty/Philol/www/folk.php> (офіційна сторінка кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси на сайті Львівського національного ун-ту ім. Івана Франка).

«Огляд української усної словесности» – неопублікована праця Ф. Колесси.

«Історія української етнографії» – неопублікована за життя праця Ф. Колесси. Рукопис монографії зберігається в НАРФ ІМФЕ. 2005 р. опублікована в ІМФЕ.

Робота була задумана в 1940 р., а написана впродовж 1942-1946 рр. Її зміст відображає насамперед процес фіксації та вивчення українського словесного і музичного фольклору більше ніж за сто років. Тут детально проаналізовано діяльність десятків учених. Автор проаналізував сотні розкиданих по різних виданнях і покажчиках фактів і оглядів, запропонував власну їх інтерпретацію. Основні розділи дослідження Колесси репрезентують науковий доробок дослідників другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

У передмові до видання акад. Ганна Скрипник означила причини, що свого часу пригальмували вихід друком цієї роботи. На працю Ф. Колесси було підготовлено кілька рецензій у вигляді доповідних записок. Автор однієї з них М. Плісецький зазначає, що праця актуальна, заповнює прогалину в галузі історіографії. Все ж рецензент зауважує, що через методологію написання, яка не є партійно-більшовицькою, через вплив буржуазних шкіл, відсутність гострої критики українського націоналізму,

схиляння перед Заходом, через пропаганду в роботі таких імен вітчизняної науки, як П. Куліш (націоналіст), З. Кузеля (германофіл), В. Антонович (реакціонер), Ф. Вовк (расист) та інші схожі зауваження, робота не була запропонована до друку. Інші рецензії на монографію Філарета Михайловича (О. Дея, М. Нечиталюка, П. Попова) перегукувалися із описаною.

Дослідження й сьогодні не втратило актуальності і буде корисним для підготовки фундаментальних енциклопедій, історій розвитку народознавчих дисциплін.

Літ.: Колесса Ф. Історія української етнографії / НАН України. ІМФЕ ім. М. Рильського; Передмова Г. А. Скрипник. – К., 2005; Скрипник Г. Подвижник українського народознавства... – С. 3-17.

Піпін Олександр Миколайович (1833-1904) – видатний російський історик літератури, фольклорист культурно-історичної школи, дійсний член Петербурзької АН і НТШ. У багатьох працях Піпіна є матеріали до історії української літератури й етнографії: «Очерк литературной истории старинных повестей и сказок русских» (1857); спільно з В. Спасовичем «История славянских литератур» (I-II, 1874-1881), де Піпін автор нариса про українську літературу; «Истории русской этнографии» (I-IV, 1890-1892), третій том якої («Этнография малорусская», СПб, 1891) присвячений Україні; «История русской литературы» (I-IV, 1898-1899). Він також автор статей про російські твори Т. Шевченка, відгуки на праці з історії української літератури. Заперечення Піпіним самотності української літератури в рецензії на історію української літератури О. Огоновського («Вестник Европы», 1880) спричинив жваву дискусію (О. Огоновський, І. Нечуй-Левицький, К. Михальчук, М. Драгоманов, І. Франко та ін).

Літ.: ЕУ. – Т. 6.

Огляди О. Піпіна, М. Сумцова, О. Огоновського – праці присвячені історії української фольклористики. Усі вони були згадані в Колессівській «Історії української етнографії». Так, праця Піпіна «Этнография малорусская» стала приводом для написання книги Сумцова, який зазначав,

що в Пипіна «новіша українська етнографія представлена слабо», мовчанкою проминено праці Вовка, Омельченка, Андреєвського та ін. Сумцов проаналізував діяльність етнографів-фольклористів О. Потебні, П. Іванова, І. Манжури, Я. Новицького, Д. Яворницького, М. Андрієвського, Ф. Гжегоржа, П. Житецького, В. Милорадовича, В. Ястребова, С. Чернявської, М. Комарова, П. Кузьмичевського, М. Драгоманова, І. Франка, Ф. Вовка, Ф. Кондратовича. Окремий розділ книги – «Українці в сучасній польській етнографії». Ця праця – це, насамперед, зібрання біо- і бібліографічних даних української етнографії.

О. Огоновський розглядає діяльність головних представників української етнографії XIX ст., починаючи від Цертелева, у четвертому томі «Історії літератури руської».

«Ці монографійки, поставлені побіч себе без зв'язку, не можна б назвати історією української етнографії; вони /.../ не дають погляду на її розвиток і напрямки, не зводять підсумків у досягненнях української етнографії до часу виступу згаданих дослідників, т. є. до 1890-х рр.»

Лит.: Колесса. Історія української етнографії... – С.149-151, 193-194.

Сумцов Микола Федорович (1854-1922) – видатний український фольклорист, етнограф і літературознавець, громадський діяч. Дійсний член НТШ (1908), ВУАН (1919), член-кореспондент Петербурзької АН (1905), член Чеської АН та низки слов'янських наукових товариств. З 1888 р. – професор Харківського університету; з 1880 р. – незмінний секретар, з 1887 р. – голова Історико-Філологічного товариства при Харківському ун-ті, 1905 року завідував Етнографічним музеєм при ньому.

Історії української фольклористики присвячені праці «**Современная малорусская этнография**» (т. I, 1893, II, 1897), «Діячі укр. фольклору» (1910), Працював над історією української літератури. Всього написав близько 800 наукових праць.

Лит.: ЕУ. – Т. 8.

Огоновський Омелян Михайлович (1833-1894) – український учений-філолог і громадський діяч, член-кореспондент Польської АН (1881), поет. Найбільша праця Огоновського **«Історія літератури руської»** залишилась незавершеною (публікувалась в «Зорі» 1887-1894; видана окремо, тт. 1-6 – 1887, 1889, 1891, 1893-1894).

Літ.: ЕУ. – Т. 5.

«Записки історичного та філологічного факультетів Львівського університету» – видання Львівського ун-ту. Вийшов один номер. Після входження у вересні 1939 р. Західної України до складу СРСР з тактичних міркувань радянська влада розпочала «українізацію» системи вищої освіти. У жовтні 1939 р. на гуманітарному факультеті Львівського ун-ту була створена кафедра історії УРСР, завідувачем якої призначено І. П. Крип'якевича. Значну допомогу становленню кафедри надав перший «радянський» ректор Ун-ту – історик М. І. Марченко (пізніше репресований). За його сприяння у 1940 р. було видано перший і єдиний том «Записок». Серед авторів тому – О. Оглоблін, Н. Полонська-Василенко, Ф. Колесса. У статтях були посилання на праці М. С. Грушевського.

Літ.: <http://www.franko.lviv.ua/faculty/webhistory/newu/index.html>

(сторінка кафедри новітньої історії України на сайті Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка).

«Хмельниччина в українських народних піснях і думках» – стаття Ф. Колесси, опублікована в «Записках історичного та філологічного факультетів» (т. I, стр. 41-58). Як співробітник кафедри академік Філарет Колесса, крім статті «Хмельниччина в українських народних піснях і думках», подав до друку праці «Два типи силабічного вірша у Шевченка», «Іван Франко й українська народна пісня», «Народні пісні з українського Закарпаття», працював над плановою темою «Історія української етнографії».

Бібліотека кафедри фольклору та етнографії – вивезена «Інститутом для німецької роботи на сході» у Краків. Дотепер перебуває у сховищах бібліотеки краківського Ягеллонського ун-ту.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 19.

«Institut für deutsche ostarbeit» («Інститут для німецької роботи на Сході», «Instytut Niemieckiej Pracy Wschodniej», IDO) – структура, утворена нацистами в Кракові. Існувала в 1940-1945 рр. Наукова організація з антропологічно-етнографічним ухилом. Місце перебування – краківський Ягеллонський ун-т. Її завданням був збір матеріалів із завойованих земель.

Лит.: Вікіпедія (польською мовою).

Ягайлівська бібліотека – Бібліотека Ягеллонського університету (пол. Biblioteka Jagiellońska) в Кракові. Одна з найважливіших наукових бібліотек Польщі, заснована 1364 р. одразу після заснування Ягеллонського університету. Бібліотека має статус національної. Тут зберігаються, зокрема, унікальні фонди з історії України, насамперед часів козаччини.

6 вересня 1939 р. Ягеллонський університет було закрито окупаційною владою нацистської Німеччини. 180 професорів було інтерновано й згодом майже всіх вбито. 6 листопада 1939 р. бібліотеку також було закрито. 1940 року в приміщенні бібліотеки окупаційна влада організувала з фондів університетської бібліотеки та багатьох конфіскованих колекцій так звану «Державну краківську бібліотеку» (нім. Staatsbibliothek Krakau). Після війни бібліотека змогла відновити свою роботу, фонди читального залу, вивезені до Сілезії, також повернулися до Кракова. На кінець 2008 року у фондах бібліотеки було 6,5 млн одиниць зберігання.

Ревіндикац – процес передачі частини майна (будівлі і землі) Російської православної церкви і православних общин, яке належало їм до розпаду Російської імперії в 1917 р. і було передано у власність Римо-Католицької церкви, на території яких перебувало це майно.

Лит.: Вікіпедія.

Фішер Адам (1889-1943) – польський етнограф родом із Перемишля, професор Львівського ун-ту (1924-1939). Автор праць з фольклору і народного мистецтва в Польщі, популярних монографій про слов'янські народи, серед інших «Rusini» (1929). Працював на кафедрі фольклору та етнографії з Філаретом Колесою. Заснував невеликий етнографічний музей,

працював над комплектацією бібліотеки кафедри. У цей час працював над дослідженням «Заслуги Оскара Кольберга в ділянці етнографії», прибирав матеріали до праці «Рослини в народних віруваннях».

Численні покликання на працю Фішера «Zwyszaje pogrzebowe ludu polskiego» знаходимо в статті Ф. Колесси «Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності».

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 19-20; Курчів Фішер Адам // Мала енциклопедія українського народознавства... – С. 814;

<http://www.franko.lviv.ua/faculty/Philol/www/folk.php> (офіційна сторінка кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси на сайті Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка).

Етнографічна експедиція на Волинь. Наприкінці липня 1940 року кафедра організувала фольклорно-етнографічну експедицію на Волинь. Були обстежені землі регіону, що межують з Поліссям. Учасники експедиції побували в таких селах і містечках краю: Мерва, Кутрів, Берестечко, Повча, Збитинь, Замлинь, Любачівка, Замбівка, Кустинь та інших, де зібрали низку цінних матеріалів, які планували опрацювати і згодом опублікувати в наукових записках Університету. Було зібрано також 49 музейних експонатів, у тому числі предмети рільництва, кераміки, інтер'єру, одягу тощо.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 20;

<http://www.franko.lviv.ua/faculty/Philol/www/folk.php> (офіційна сторінка кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси на сайті Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка).

Нестюк (Нестюкова) Ярина – асистент кафедри фольклору та етнографії Львівського ун-ту у 1940-х роках, працювала з Ф. Колесою. У 1940-1941 рр. працювала над темою «Етнографічна бібліографія західних областей України 1919–1939 років», матеріали якої починаються з 1916 р.

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 20;

<http://www.franko.lviv.ua/faculty/Philol/www/folk.php> (офіційна сторінка

кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси на сайті Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка).

Перльс Генріх – старший лаборант кафедри фольклору та етнографії Львівського ун-ту у 1940-х роках, працював з Ф. Колесою. Збирав матеріал до теми «Звірята в народних віруваннях», автор монографії «Вуж у польських народних віруваннях» (Perls Henryk, Wąż w wierzeniach ludu polskiego. – Lwów, 1937). Загинув разом із сім'єю під час так званої протиеврейської акції.

Літ.: Колеса «Возобновление...», арк. 20;

<http://www.franko.lviv.ua/faculty/Philol/www/folk.php> (офіційна сторінка кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси на сайті Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка).

«Бібліографія з літератури українського фольклору» – фундаментальна бібліографія українського фольклору від перших видань, пов'язаних із фольклором, до 1916 р. Видана в Києві в 1930 р. Підготована А. Лободою, зредагована О. Андрієвським. Містить покажчики імен, географічних назв, періодичних видань.

Літ.: Андрієвський О. Бібліографія з літератури українського фольклору. Т. 1. – К., 1930.

Лобода Андрій Митрофанович (1871-1931) – фольклорист, літературознавець, етнограф, педагог, історик театру. Академік ВУАН (1922), член-кореспондент Російської АН (1924; з 1925 – АН СРСР), дійсний член Наукового товариства імені Шевченка (1924). Професор Київського ун-ту. Від 1921 очолював Етнографічну комісію при ВУАН. 13 лютого 1922 обраний академіком ВУАН за спеціальністю етнографія, 1923 – віце-президентом ВУАН (обіймав цю посаду до 1925 р.). Цього ж року очолив секцію літератури Київської кафедри мовознавства; дійсний член НТШ (1924). Засновник і головний редактор (1925-1930) «Етнографічного вісника». 1927 р. нагороджений Великою золотою медаллю Всесоюзного

географічного товариства за значний внесок в українське народознавство, розвиток краєзнавчого руху.

Автор численних праць про український і російський фольклор.

Лит.: ЕУ. – Т. 4.

Андрієвський Олександр Юхимович (1869-1930) – український фольклорист, етнограф, педагог. З 1921 р. – науковий співробітник АН УРСР, науковий секретар історичного відділу Комісії із складання Енциклопедичного словника при ВУАН. Автор розвідок з фольклору й бібліографічних покажчиків. Кандидат богослов'я. Деякі рукописні матеріали зберігаються в НАРФ ІМФЕ.

Лит.: ЕУ. – Т. 1.

Науман Гене (Naumann Hans) (1886-1951) – німецький історик літератури і фольклорист.

Колесса різко дискутує із теорією Наумана про елітне походження народної культури. Своє ставлення до цієї теорії Колесса висловив ще раніше в рецензії на роботу Г. Крайера «Individuelle Triebkrafte im Volksleben», виголошеній на II Міжнародному конгресі народного мистецтва в Антверпені (1930).

У коментованій статті Колесси «Возобновление...» кілька сторінок (арк. 23-26) присвячено проблемі походження народної культури загалом. Колесса впевнено відстоює позицію, що остання виникає в середовищі народу, де існують талановиті індивіди, які є, так би мовити, законодавцями народної творчості. Тут, у зв'язку з голосіннями згадаємо іншу позицію Ф. М. Колесси, тісно пов'язану із щойно зазначеною, а саме – щодо походження дум. На противагу думкам, які відстоювали ідею, що думи виникли у найвищих суспільних прошарках, звідки перейшли до репертуару кобзарів і лірників, виконавців українського народного епосу, Колесса обґрунтовує, що в народі давно існували зразки оспівування і возвеличення людей, яскравим свідченням цього є похоронні голосіння. Ця традиція й

зумовила виникнення у відповідних історичних обставинах українських народних дум.

Значна кількість записів мелодій дум, що були в розпорядженні Ф. Колесси, дала йому змогу значно поглибити вивчення їх музичного стилю. Колеса не погоджувався із теорією Житецького і запропонував обґрунтоване твердження про походження дум з глибоко народних джерел. Близька стилістична спорідненість найстарших зразків дум – невольницьких плачів із голосіннями була важливою ознакою для розкриття їх генетичного зв'язку.

Літ.: Колеса. Українські народні думи у відношенню до пісень, віршів і похоронних голосінь; Грица. Ф. М. Колеса... – С. 56-57.

Бахмінський Олекса (Бахметюк, Бахматник, 1820-1882) – український народний митець, майстер косівської кераміки. Створив чудові зразки декоративного розпису як в орнаментальних, так і в сюжетних композиціях, в яких відображав побут селян, полонинських пастухів, міщан і військових. Творча спадщина Бахметюка стала підвалиною Коломийської гончарної школи (1873-1914). Твори зберігаються в Українському музеї етнографії та художнього промислу у Львові.

Літ.: ЕУ. – Т. 1; Гургула І. Народне мистецтво західних областей України... – С. 60; Колеса «Возобновление...», арк. 22.

Кошак Петро Григорович (1864-1941) – український народний митець-гончар, майстер кераміки, випускник Коломийської гончарної школи. Твори зберігаються в Українському музеї етнографії та художнього промислу у Львові, у музеях Коломиї, Косова, Києва, Відня, Кракова, Варшави, Санкт-Петербурга, Будапешта.

Літ.: Колеса «Возобновление...», арк. 22; Гургула І. Народне мистецтво західних областей України... – С. 60.

Мегединюк Марко Степанович (1842-1912) – український народний різьбяр із Гуцульщини. Першим застосував бісер для декорування виготовлених ним виробів. Виготовляв тарілки, скриньки, барильця, топірці, свічники, хрести, цимбали й оздоблював їх геометричним орнаментом із

різнокольорового бісеру ніжних і тонко згармонійованих відтінків. Твори експонувалися на виставках у Кракові (1887), Львові (1894, 1905), Коломиї (1912). Зберігаються в Українському музеї етнографії та художнього промислу у Львові, у Львівському музеї українського мистецтва.

Літ.: УРЕ. – Т. 6; Гургула І. Народне мистецтво західних областей України... – С. 49; Колесса «Возобновление...», арк. 22.

Міллер Всеволод Федорович (1848-1913) – російський учений, фольклорист, етнограф, мовознавець і археолог. Прихильник теорії запозичень («Взгляд на "Слово о полку Игореве"», 1877), згодом представник культурно-історичної школи. Українського фольклору стосуються праці «Экскурсы в область русского народного эпоса» (1892), «Отголоски галицко-волынских сказаний в современных былинах» (1896) та ін. Цінним у роботах Міллера є багатий фактичний матеріал.

Літ.: ЕУ. – Т. 4.

«Очерк истории русского былинного эпоса» – незакінчена робота В. Міллера про билини (написана в 1912 р., видана в 1942 р.). За допомогою порівняльного методу проаналізував старі і нові тексти билин, намагаючись відтворити «прототип» билини. Основне завдання, яке прагнув виконати Міллер – визначити де, коли і на підставі яких історичних фактів і якого поетичного впливу (усного, письмового, національного, іноземного) зазнала та чи інша билина. Міллер використовував аналіз згаданих у билинах імен, географічних назв. Намагався відтворити справжні імена за викривленими народною етимологією іменами історичних осіб, географічними назвами, назвами подій, залучаючи для цього літописні дані, історичні і літературні пам'ятки.

Келтуяла Василій Афанасійович (1867-1942) – літературознавець, педагог, професор Ленінградського державного ун-ту. Основні роботи присвячені народній творчості і давньоросійській літературі.

Літ.: <http://feb-web.ru/feb/slovenc/es/es3/es3-0361.htm> –

Фундаментальная электронная библиотека «Русская литература и фольклор».

«Курс истории русской литературы» (ч. I, кн. I, СПб., 1906 (вид. 2-е, перероб. і доповн., 1913), кн. II, СПб., 1911) – основна робота Келтуяли В. А. В передмові автор виклав своє бачення народної творчості. Він оголосив абсолютно ненауковою фікцією саме поняття «народна творчість», яке йому бачиться позбавленим внутрішнього змісту, як і поняття «народ». Він стверджував, що вся давньоруська культура створена не народною масою, а давньоруською аристократією. М. Азадовський писав, що аргументацію для такої позиції «Келтуяла черпав насамперед з робіт Вс. Міллера, надто розширюючи їх і доповнюючи власними домислами, які нерідко мають абсолютно наївний і навіть курйозний характер. /.../ Наївність, абсолютна ненауковість, натягнутість таких «доказів», звичайно, очевидна».

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 24-25; Азадовский М. К. *История русской фольклористики, т. 2...* – С. 307-310.

«Русский фольклор» – дослідження Соколова Ю. М. Перше видання у Москві в 1938 р. 1941, 2008 роки – перевидання. Підручник для ВНЗ. Автор тривалий час читав курс фольклористики в Калінінградському педагогічному ін-ті. Ініціатор і керівник експедицій зі збору фольклорного матеріалу. В монографії розглянено художні властивості російського фольклору, його особливості як явища традиційної культури. Проаналізовані жанри фольклору. Представлена історія збору і вивчення фольклору в Росії.

Літ.: Соколов Ю. М. *Русский фольклор.* – М., 2008.

Перетц Володимир Миколайович (1870-1935) – український філолог, дослідник і видавець численних пам'яток української літератури, автор записки Російської АН до Кабінету міністрів Росії «Об отмене стеснений малорусского слова» (1905) з вимогою прав на вільний розвиток української мови і літератури, свободи друку. Автор важливих праць про українську культуру, літературу, фольклор. Був рішучим противником втручання

партійних чи урядових чинників у справі науки. Все це і зробило особу академіка несприйнятною для режиму і призвело до його ліквідації. В 1933 р. він був відірваний від наукової праці і засланий (1934 р.) до Саратова, де й помер 1935 року.

Лит.: ЕУ. – Т. 6.

Горький Максим (Пешков Алексей Максимович) (1868-1936) – російський і радянський публіцист, письменник. Популярний автор кінця XIX – початку XX ст., прославився зображенням романтизованого декласованого персонажа («босняка»), автор творів революційної тематики. Особисто близький соціал-демократам. Офіційно визнаний «буревестником революції», «великим пролетарским писателем». Засновник соціалістичного реалізму.

«Начало искусства слова – в фольклоре. Собирайте ваш фольклор, учитесь на нем, обрабатывайте его. Он очень много дает материала и вам, и нам, поэтам и прозаикам Союза. Чем лучше мы будем знать прошлое, тем легче, тем более глубоко и радостно поймем великое значение творимого нами настоящего» – цитата з М. Горького (Горький М. Советская литература (Доклад на I Всесоюзном съезде советских писателей), М., 1934).

Лит.: <http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclop/leb/leb-7751.htm> –

Фундаментальная электронная библиотека «Русская литература и фольклор».

Листи Ф. М. Колесси до М. К. Азадовського*

Азадовський Марк Константинович (1888-1954) – російський фольклорист, літературознавець і етнограф. 1913 р. закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького університету. Викладав у Томському та Іркутському університетах, редактор альманаху «Сибирская живая старина». Від 1930 р. працював у Ленінграді в Інституті історії

* Імена, установи, факти прокоментовані вище, у листуванні виділяємо курсивом.

мистецтв, згодом керував сектором Інституту російської літератури АН СРСР (Пушкінський дім), викладав у Ленінградському університеті (від 1934 р.).

Засновник кафедри фольклору в Ленінградському ун-ті, ініціатор відкриття Відділу фольклору в АН.

Під час «боротьби з космополітизмом» (1948-1949) Азадовського вигнали з університету й Пушкінського дому, відлучили від створеної ним кафедри російського фольклору та занять фольклористикою.

Досліджував фольклор і етнографію російських старожиливі Сибіру. Провідна тема досліджень – проблеми усної словесності. Результат багатолітньої праці – «История русской фольклористики», у 2 т. (М., 1958, 1963); вийшла друком після смерті автора. Записував і вивчав радянський фольклор («Бесіди збирача», «Фронтний фольклор» та інші).

М. К. Азадовському належить розлогий огляд української фольклористики в «Истории русской фольклористики» (Т. I. – С. 255-288)¹⁵³.

Основні наукові праці: Обзор библиографии Сибири. – Томск, 1920; Ленские причитания. – Чита, 1922; Неизвестный поэт-сибиряк (Е. Милькеев). – Чита, 1922; Сказки Верхнеленского края. Т. 1. – Иркутск, 1925; Литература и фольклор: Очерки и этюды. – Л., 1938; Очерки истории и культуры в Сибири. Вып. 1. – Иркутск, 1947; Русские сказки в Карелии. Петрозаводск, 1947; Статьи о литературе и фольклоре. – М. – Л., 1960; История русской фольклористики: в 2 т. – М., 1958, 1963.

Біографічний нарис про Марка Константиновича Азадовського опублікував В. Жирмунський у першому томі «Истории русской фольклористики».

«Сборник статей по западно-украинскому фольклору» – видання не відбулося. Про плани видати цей збірник М. Азадовський згадував також у листі до П. Г. Богатирьова від 28 січня 1940 р.

¹⁵³ Показово, що назву цього розділу «Ранние украинские изучения и связи русской науки о фольклоре с фольклористикой славянских стран» не винесено в загальний зміст книжки, яка поділена на глави. Глава із зазначеним розділом має назву «Фольклористика в последекабристский период».

Літ.: Азадовский М. К. Из писем М. К. Азадовского... – С. 260.

«Советский фольклор» – журнал, видання АН СРСР, виходив у 1934-1941 рр. Відповідальний редактор М. К. Азадовський. Усього вийшло сім номерів.

Фольклорний Інститут Академії Наук – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України заснований у 1936 р. як Інститут українського фольклору. 1942 року його перейменовано у Інститут народної творчості та мистецтв. Призначений тоді ж директором М. Т. Рильський очолював установу понад 20 років. Під його керівництвом Інститут (з 1944 р. – Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії) став визначним науковим центром у царині вивчення культури та мистецтва українського народу. З липня 1964 р. Інститут носить ім'я М. Т. Рильського. Сучасну назву отримав у 1994 р.

Літ.: <http://etnolog.org.ua> (Офіційний сайт ІМФЕ).

Курс університетських викладів з українського фольклору – очевидно, йдеться про монографію Ф. Колесси «Історія української етнографії» (К., 2005).

«Похоронні голосіння» (Етнограф. збірник XXXI-XXXII). Жанру голосіння повністю присвячений 31 том спареного видання ЕЗ – томи 31-32 – за редакцією Іларіона Свенціцького, де вміщено 300 текстів (Львів, 1912). Ще 37 текстів голосінь уміщено в 32 томі «Похоронні звичаї й обряди» під редакцією В. Гнатюка. До цього спареного тому увійшли і передруки, і нові записи.

Літ.: Свенціцький І. Похоронні голосіння. Гнатюк В. Похоронні звичаї й обряди // ЕЗ. – Львів, 1912.– Т. 31-32.

Гнатюк Володимир Михайлович (1871-1926) – видатний український етнограф, фольклорист, мовознавець, літературознавець, мистецтвознавець, перекладач та громадський діяч, член-кореспондент Петербурзької АН (1902), академік АН України (1924), член Чеського наукового товариства (1905), Празької та Віденської Академії наук.

З 1899 р. – секретар НТШ. З 1909 р. – член-кореспондент Російської академії наук. З 1916 р. – голова Етнографічної комісії НТШ. З 1924 р. – член ВУАН. Редактор і упорядник видань НТШ (близько 60 томів Етнографічного Збірника та Матеріалів для української етнології) й Літературно-Наукового Вісника. Директор Української видавничої спілки.

Лит.: ЕУ. – Т. 1.

Гнатюк В. «Українські народні байки». Байки – це казки про тварин. Повністю цьому жанру, крім інших томів (4, 9, 30) ЕЗ, присвячено тт. 37-38 «Українські народні байки (звіриний епос). Зібрав В. Гнатюк» (Львів, 1916). Тут уміщено 432 номери, зібрані чи не з усієї етнічної території України. До складу тому увійшла велика аналітична стаття В. Гнатюка «Деякі уваги над байкою», покажчик мотивів німецькою мовою. До кожного номера подано паралелі й «літературні перерібки».

Азадовський не випадково просить Ф. Колессу надіслати йому казки Гнатюка, адже на той час він був і сам упорядником і співупорядником казкових збірників (Азадовский М. Сказки Верхнеленского края. Вып. 1. – Иркутск, 1925; Азадовский М. Русская сказка. Избранные мастера: В 2 т. / Ред. и коммент. М. Азадовского. – [М.; Л.]: Academia, 1932; Народные русские сказки А. Н. Афанасьева / Под ред. М. К. Азадовского, Н. П. Андреева, Ю. М. Соколова. – Т. I, Academia, 1936, Т. II, Гослитиздат, 1938; Т. III, Гослитиздат, 1940), а також готував передмови і записував тексти до нових збірників казок (Сказки Магая (Е. И. Сороковикова) / записи Л. Элиасова и М. Азадовского; под общ. ред М. Азадовского. – Л., 1940; Сказки Ф. П. Господарева / Зап. текстов, вступ. ст. и прим. Н. В. Новикова. Общая ред. и предисловие М. К. Азадовского. – Петрозаводск, 1941; Марийские сказки. Т. I. Ронгинский район. Записи, перевод и комментарии К. А. Четкарева. Под ред. и с предисл. М. К. Азадовского. – Л., 1941). Західноукраїнська традиція була відома Марку Азадовському, про що свідчить наявність у бібліографії «Марійських казок» збірника Яворського:

«Яворский Ю. Памятники галицко-русской народной словесности, Зап. Русск. геогр. общ. по отд. этнографии, т. XXXVII, в. I, Киев, 1915»¹⁵⁴.

Літ.: Гнатюк В. Українські народні байки (звіриний епос) // ЕЗ. – Львів, 1916. – Т. 37-38.

«Литература и фольклор» – збірник статей М. К. Азадовського: Азадовский М. Литература и фольклор. Очерки и этюды. – Ленинград, 1938. До збірника увійшли статті Азадовського за попередні п'ять-шість років, а саме «Пушкин и фольклор», «Источники "Сказок" Пушкина», «Автор "Конька-Горбунка"», «Киреевский и Языков», «Добролюбов и русская фольклористика», «Русские сказочники», «Сказки Арины Родионовны». Автор об'єднав зазначені статті з метою висвітлення проблеми народності літератури. У передмові він заявляє: «Ряд важнейших историко-литературных проблем не может быть разрешен без обращения к фольклорному материалу и без учета роли и значения последнего в формировании того или иного литературного явления. К числу таких проблем относится проблема народности, которая является центральной не только для истории русской литературы, но и для истории русской фольклористики».

Літ.: Азадовский М. Литература и фольклор. Очерки и этюды. – Ленинград, 1938.

Філіал Фольклорного Інституту Академії Наук УРСР – див. вище: *Відділ фольклору та етнографії.*

Стражеско Микола Дмитрович (1876-1952) – видатний український терапевт. З 1936 р. – директор створеного ним Українського науково-дослідного інституту клінічної медицини. Уперше в світі поставив (1909 року (спільно з В. П. Образцовим) прижиттєвий діагноз тромбозу судин серця. Автор понад 100 наукових праць про клініку і лікування внутрішніх хвороб.

Літ.: ЕУ. – Т. 8.

¹⁵⁴ Марийские сказки. Т. I. Ронгинский район. Записи, перевод и комментарии К. А. Четкарева. Под ред. и с предисл. М. К. Азадовского. – Л., 1941. – С. 314.

«Віршова форма поезій Шевченка» – глава із великої роботи Ф. Колесси «Студії над поетичною творчістю Т. Шевченка» (Львів, 1939. – 170 с.).

Праця про билини – неопублікована і незакінчена робота Ф. Колесси. Зберігається у приватному архіві Колессів у Львові. Ця студія «Залишки билинного епосу в українському фольклорі» зазначена серед найважливіших неопублікованих праць Колесси в монографії С. Й. Грици «Ф. М. Колесса» (К., 1962).

Літ.: Грица С. Й. Ф. М. Колесса. – К., 1962. – С. 111.

«Советская фольклористика за 20 лет» – студія М. К. Азадовського: Азадовский М. Советская фольклористика за 20 лет // Советский фольклор. – 1939. – № 6. – С. 3-53.

Реконвалесценція – період одужання від будь-якої хвороби після зникнення яскраво виявлених клінічних ознак її.

Дружина Ф. М. Колесси – Марія Іпполітівна Яновська (з дому) (1882, Перемишль – 1957 Львів). У приватному архіві Колесс у Львові збереглося листування Марії Яновської із Філаретом Михайловичем.

«Русские плачи Карелии» – Русские плачи Карелии / Подготовка текстов и примечания М. М. Михайлова; Вступит. статья Виноградова Г.С. и Михайлова М.М.; Под ред. М. К. Азадовского. – Петрозаводск, 1940.

Виноградов Георгій Семенович (1886-1945) – російський фольклорист, етнограф, краєзнавець. Від 1920 р. завідувач відділу в Іркутському музеї народознавства. Разом із М. К. Азадовським редагував збірник «Сибирская живая старина». Започаткував вивчення дитячого фольклору. Автор робіт «Этнография и современность», «Смерть и загробная жизнь в воззрениях русского населения Сибири», «Детские тайные языки», «Детский народный календарь» та ін. Народився в с. Тулун Іркутської обл., помер в Ленінграді.

Крім передмови до видання карельських плачів (Русские плачи Карелии, 1940), написав у співавторстві передмову до видання російських

плачів 1937 року: Андреев Н. П., Виноградов Г. С. Происхождение и характер причитаний // Русские плачи. – М., 1937. – С. VI-VIII.

Михайлов М. М. – російський музикознавець-фольклорист. Співробітник Карельського науково-дослідного інституту культури (1931), який організував систематичні фольклорні експедиції. Це сприяло формуванню цінного й обширного архівного фонду. Відбулося кілька спільних експедицій карельських і ленінградських учених. Дослідження тривали в Заонеж'ї і Пудозькому районі Карелії. Упорядник збірника карельських плачів (Русские плачи Карелии, 1940).

Лит.: <http://folk.krc.karelia.ru/section.php?id=5> (Офіційна сторінка Фольклорного архіву Ін-ту мови, літератури та історії Карельського наукового центру Російської АН); Степанова А. С. Карельские плачи... – С. 10-11.

Казки Господарева – Сказки Ф. П. Господарева / Зап. текстов, вступ. ст. и прим. Н. В. Новикова. Общая ред. и предисловие М. К. Азадовского. – Петрозаводск, 1941. Це видання – збірник казок Пилипа Павловича Господарева, результат роботи Карельського науково-дослідного інституту культури Карело-Фінської республіки із вивчення казкового матеріалу.

Сучасні російські дослідники переглядають наукові концепції Азадовського-казкознавця. Так, Є. Костюхін зазначає, що спостереження над казкарем Господаревим порушують кілька методологічних питань. Визначений М. Азадовським напрям – вивчення творчої манери майстрів казки (роботи Азадовського були продовженням «російської школи фольклористики») характеризувалося односторонністю і заводило, по суті, в глухий кут. Межа між фольклором і літературою була зруйнована, а дослідники намагалися з'ясувати творчі індивідуальності казкарів. Проте, фольклор – традиційне мистецтво і панує тут, за дещо зневажливим визначенням Азадовського, «мертва традиція», яка дуже важлива для фольклористичних досліджень. Мав слушність Б. Путілов, коли писав ще в

50-х роках про однобокість таких досліджень¹⁵⁵. Новаторство шкодить казці. Збережений репертуар Пилипа Господарева свідчить, що попри увагу до індивідуальної манери казкаря, основною все ж є традиція. Від неї необхідно починати вирішення казкознавчих проблем.

Літ.: Костюхин Е. А. Сказочник Господарев.

Господарев Пилип Павлович (1865-1938) – білоруський казкаря. Народився в Могильовській губ. в селянській сім'ї. В 1903 р. за участь у селянському повстанні пожиттєво засланий до Олонецької губ. У 1907 р. поселився в Петрозаводську. Від нього записано 106 казок, серед яких найбільш відомі чарівні казки («Солдатські сини», «Незнайка», «Про дурного Омелю» та ін.)

Літ.: <http://www.rusinst.ru> – Большая энциклопедия русского народа; Костюхин Е.А. Сказочник Господарев // <http://kizhi.karelia.ru/library/ryabinin-1999/193.html>.

Казки марійські – Марийские сказки. Т. І. Ронгинский район. Записи, перевод и комментарии К. А. Четкарева. Под ред. и с предисл. М. К. Азадовского. – Л., 1941. Це видання – збірник російських перекладів марійських казок. Усі записи паспортизовані і прокоментовані. Велика передмова від упорядника присвячена з'ясуванню терміна «казка» в марійській традиції, опису побутування марійської казки, аналізу сюжетів цих казок, художньої структури казки, постатям ронгінських казкаря. Матеріал упорядкований за оповідачами. Усього 37 текстів.

«Література і мистецтво» – щомісячний літературно-мистецький журнал Львівської філії Спілки радянських письменників України. Заснований 1940 року, існував до початку ВВВ. Усього вийшло 9 книг.

Літ.: УРЕ. – Т. 8. – К., 1962. – С. 218.

¹⁵⁵ «Такое направление в сказковедении, при всех достоинствах, обнаружило, однако, и свою односторонность, поскольку оно не всегда содействовало изучению общих закономерностей развития сказки как художественного явления, относящегося к области коллективного творчества, проблем ее генезиса, ее жанровой специфики, ее общенародной сущности. Все же, не зависимо от этого, работы М. К. Азадовского составляют крупный вклад в мировую науку о сказке» (Путилов Б. Предисловие [до: Азадовский М. К. Статьи о литературе и фольклоре. – М.-Л., 1960]. – С. 6).

Стаття про фольклор Західної України – стаття Ф. М. Колесси: Колесса Ф. Кілька слів про фольклор Західної України // Література і мистецтво. – 1940. – № 4. – С. 37-41. Варіант цієї студії – «Об украинском фольклоре» надруковано в журналі «Новый мир» (1940. – Кн. 9. – С. 202-206). Це стислий опис жанрового складу, огляд основних збірників фольклору Західної України.

«История изучения русс. фольклора» – фундаментальна багатолітня праця М. Азадовського, присвячена дослідженню історії російської фольклористики. Побачила світ після смерті автора. Важка хвороба і смерть перешкодили авторові завершити її. До друку працю підготували Л. В. Азадовська, В. Ю. Круп'янська, Е. В. Померанцева.

Літ.: Азадовский М. К. История русской фольклористики: в 2 т. – М., 1958, 1963.

Андреев Микола Петрович (1892-1942) – видатний російський фольклорист. Досліджував російські й українські казки, легенди і балади. Автор праць «Указатель сказочных сюжетов по системе Аарне» (1929), «К характеристике украинского сказочного материала» (1934), «Русская баллада» (1936) та ін. Автор першого серйозного досвіду вивчення фольклору на підставі вчення про зміну соціально-економічних формацій («Фольклор и его история», 1936). Працював над дослідженням народної поетичної творчості в радянських умовах.

Літ.: Астахова А. М. Николай Петрович Андреев...

«Указатель украинских сказок» – На початку 1930-х років М. П. Андреев розпочав упорядкування покажчика українських казок, про що він повідомив у статті «К характеристике украинского сказочного материала» (Андреев Н. П. К характеристике украинского сказочного материала // С. Ф. Ольденбургу. К пятидесятилетию научно-общественной деятельности. – Л., 1934. – С. 61-72.). Він повідомив про характер розташування сюжетів за розділами в задуманому покажчику, порівнюючи їх із розподілом у своєму каталозі 1929 року і в міжнародному (Аарне –

Томпсон, 1928). Показчик він задумав створити такий, щоб ним можна було користуватися не тільки для бібліографічних довідок, а й для певних узагальнень. До часу написання статті автор опрацював понад 5 тис. текстів українських казок, легенд та анекдотів (близько 2300 різних сюжетів і їх варіацій). Перед ВВВ показчик був закінчений, але не опублікований. В архіві Андреєва зберігаються три машинописних копії розділу казок про тварин (ГПБ. Відділ рукописів. Ф. 20. Оп. 13, № 17). Повний екземпляр цього показчика зберігається в Тбілісі, в архіві Державного літературного музею Грузії, фонд 153.

Лит.: Астахова А. М. Николай Петрович Андреев...

Жирмунський Віктор Максимович (1891-1971) – російський літературознавець, лінгвіст; професор Ленінградського ун-ту, член АН СРСР; автор праць з теорії та історії літератури, теорії епосу, загального та німецького мовознавства.

Лит.: БСЭ.

Веселовський Олександр Миколайович (1838-1906) – російський історик літератури, професор Петербурзького ун-ту, академік. Керував відділенням російської мови і словесності АН. Знавець слов'янської, візантійської і західноєвропейської літератури різних епох, фольклору різних народів, видатний представник порівняльно-історичного літературознавства. У 1860–1870-х рр. створив теорію історичної міфотворчості. У 1870-1880-х рр. вивчав відображення у фольклорі історичної дійсності; розробив синтетичну теорію «побутових і психологічних основ» фольклору («Поетика сюжетів», 1897–1906). Був рецензентом фольклористичних праць М. Драгоманова.

Лит.: БСЭ.

«Историческая поэтика» – праця О. Веселовського: Веселовский А. Н. Историческая поэтика / Вступ. ст., сост., примеч. В. М. Жирмунского. – Ленинград, 1940. Автор намагався висвітлити динаміку компонентів усної і писемної словесності різних народів за допомогою типологічного зіставлення

з урахуванням генетичних та контактологічних аспектів, підтвердити цілісність порівняльного літературознавства з порівняльною фольклористикою. У книзі опубліковані також лекції О. Веселовського з історії епосу, лірики і драми, його звіти про закордонні наукові відрядження та ін.

«Сказки и песни Белозерского края» – спільна робота братів фольклористів Соколових – Бориса Матвійовича (1889-1930) і Юрія Матвійовича (1889-1941): Соколов Б., Соколов Ю. Сказки и песни Белозерского края. – М.: Издание Отделения рус. языка и словесности Императорской академии наук, 1915. До книги увійшла передмова про білозерське село, характеристика казкарів, нарис про місцевий діалект. Збірник містить такі жанри: казки, епічні, обрядові, хороводні, ліричні пісні, прислів'я, приказки, загадки, замовляння, прикмети.

Свенціцький Іларіон Семенович (1876-1956) – український філолог, етнограф, фольклорист, музеєзнавець, громадсько-культурний діяч, доктор філологічних наук з 1902 р., дійсний член НТШ з 1914 р. З 1913 р. – приват-доцент кафедри слов'янської філології Львівського ун-ту, 1944-1950 рр. – завідувач кафедри слов'янської філології Львівського ун-ту. У 1921-1925 рр. викладає в Таємному ун-ті у Львові. У 1905-1939 рр. – директор Національного музею у Львові З 1944 р. – завідувач Львівського відділу Ін-ту мовознавства, який (1951) увійшов до структури Інституту суспільних наук. Як фольклорист досліджував колядки, щедрівки, голосіння.

Лім.: ЕУ. – Т. 7.

«Литература и марксизм» – журнал, присвячений проблемам теорії та історії літератури, виходив у Москві в 1928-1931 рр. Орган Ін-ту мови і літератури при РАНІОН (Російська асоціація наукова-дослідних ін-тів суспільних наук) і Ін-ті червоної професури. З 1930 р. робота журналу була пов'язана з діяльністю ГАИС (Державна академія мистецтвознавства).

Лім.: БСЭ. – Т. 14. – М., 1973. – С. 513.

«Литературный критик» – щомісячний журнал літературної теорії, критики та історії літератури. Виходив у Москві в 1933-1940 рр. Основні розділи: теорія й історія літератури, літературна критика, огляди, бібліографія, хроніка, сатира и гумор. «Литературный критик» був закритий у зв'язку зі створенням постійних критико-бібліографічних відділів у всіх літературно-художніх і суспільно-політичних журналах.

Літ.: БСЭ. – Т. 14. – М., 1973. – С. 520.

Институт русской литературы (Пушкинский Дом) Российской АН – наукова установа в системі РАН. Створений 1905 р. за ініціативою діячів російської культури. Містить колекцію книг, рукописів і предметів, пов'язаних з життям і діяльністю О. С. Пушкіна. Серед відділів Ін-ту – Відділ усної народнопоетичної творчості (створений 1939 року), де тривалий час працював М. К. Азадовський.

Літ.: Офіційний сайт Інституту російської літератури (Пушкінський дім) Російської АН – <http://www.pushkinskiydom.ru>.

Син М. К. Азадовського – Азадовський Константин Маркович (1941 р. н.) – літературознавець. З 1981 р. – член Міжнародного товариства Р. М. Рільке, швейцарського і західнонімецького відділень міжнародного ПЕН-клубу (міжнародна неурядова організація, що об'єднує професійних письменників, редакторів і перекладачів художньої літератури). З 1992 р. – член-кореспондент Німецької академії мови і літератури (Дармштадт). З 1999 р. – голова Виконкому Санкт-Петербурзького ПЕН-клубу. Автор наукових літературознавчих робіт, Член редколегій журналів «Звезда» і «Новое литературное обозрение».

Літ.: Вікіпедія.

Кухта І. – український фольклорист. У роки Другої світової війни викладач гімназії у Львові, після війни працював з Ф. Колессою на кафедрі фольклору та етнографії у Львівському ун-ті, фахівець із польського і західноєвропейського фольклору.

Літ.: Луцький О. Культурне життя українців Львова в 1941-1944 рр. // <http://map.lviv.ua/statti/luckij5.html>; НИОР РГБ, фонд Азадовського М. К., картон 63, од. зб. 1, а. 14.

Кагаров Євген Георгійович (1882-1942) – російський етнограф, фольклорист, історик, музеєзнавець. Стажувався в Європі. З 1914 р. – професор Харківського ун-ту, з 1925 р. – Ленінградського ун-ту. Працював у Музеї антропології і етнографії. Автор робіт «Религия у старинних славян», «История этнографии» (1923), праць з етнографії народів світу і історії культури. Рукописи праць Кагарова зберігаються в НАРФ ІМФЕ.

Літ.: Гуманитарная энциклопедия – Интернет-видання; ЕУ. – Т. 3.

Нікіфоров Олександр Ісакович (1893-1942) – російський фольклорист, етнограф. Учень академіка В. Перетца. Здійснив багато записів фольклору (частково опубліковані в збірнику «Севернорусские сказки в записях А. И. Никифорова», 1961). Автор відомих робіт: «К вопросу о морфологическом изучении народной сказки» (1928), «Сказка, ее бытование и носители» (1930), «Російська докучна казка» (1932) та ін., а також праць з фольклору народів світу.

Наукова діяльність О. Нікіфорова висвітлена у вступній статті В. Я. Проппа до збірника «Севернорусские сказки...» (М. – Л., 1961).

Колесса Софія Філаретівна (1908-1942) – молодша донька Ф. Колесси, заміжня Сондей. Навчалася гри на фортепіано і віолончелі, на курсах артистичного промислу в Брюсселі і у Львові. З 1940 р. співала в хоровій капелі «Трембіта».

Літ.: Колесса К. [Примітки до статті «Взаємне листування Філарета Колесси та Михайла Грушевського»] ... – С. 449.

«Трембіта» – державна заслужена (з 1951 р.) хорова капела України, хоровий мішаний ансамбль, створений у Львові 1940 р. У репертуарі – українські народні і класичні монументальні твори.

Літ.: ЕУ. – Т. 9.

Азадовська Лідія Володимирівна (1904–1984) – з дому Брун, у першому шлюбі Шамрай, друга дружина М. К. Азадовського. З 1935 р. працювала в ГПБ. Опублікувала листування М. К. Азадовського.

Лит.: Электронный архив О. М. Фрейденберг // <http://freidenberg.ru>; Из писем М. К. Азадовского...

Бібліографія праць М. К. Азадовського – Библиография М. К. Азадовского 1913-1943 / Составила Н. С. Бер, под общ. ред. проф. В. Д. Кудрявцева. – Иркутск, 1944.

«Огляд української етнографії й фольклористика на Захід. обл. УРСР» – машинопис російською мовою під назвою «Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР» зберігається в НИОР РГБ фонд 542 Азадовский М. К., картон 78, од. зб. 3, а. 1-28.

«Slavia» – провідний чеський журнал слов'янської філології, що виходить з 1922 р. (з перервою 1941-1946 рр.) у Празі як видання Слов'янського інституту, спершу щопівроку (за ред. О. Гуєра й М. Мурка), згодом кварталник. Тут публікували свої статті видатні славісти, зокрема й українські: С. і Р. Смаль-Стоцькі, В. Сімович, І. Панькевич, Д. Чижевський, І. Огієнко, Д. Дорошенко, Ф. Колесса, Л. Білецький та ін.

Лит.: ЕУ. – Т. 8.

Мурко Матіаш (Murko Mathias) (1861-1952) – словацький етнограф, філолог-славіст, автор праць про епічну традицію слов'ян, професор слов'янської філології, південнослов'янських літератур у Празькому Карловому ун-ті, дійсний член НТШ.

Покликання на його праці знаходимо в статті Ф. Колесси «Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності».

Лит.: Wikipedia.

Горак Їржі (Horák Jiří) (1884-1975) – чеський лінгвіст, етнограф, фольклорист; академік Чехословацької АН (1956). У 1945-1948 рр. – посол

Чехословаччини в СРСР. Упорядник збірників казок, пісень і легенд різних слов'янських народів. Листувався із В. Гнатюком, Ф. Колесою.

Літ.: Моторний В. Внесок Філарета й Олександра Колесс в українсько-чеські наукові та культурні взаємини... – С. 147-150; http://www.slogos.ru/story/gorak_jjirzhi.html.

Святкування 50-річчя Етнографічного музею – відбулося 28-30 грудня 1945 р. Про цей захід збереглася документація в Архіві ІН: Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 85-88 «Протоколи засідань наукового семінару працівників музею за 1944-1947 рр.». У цьому виданні публікуємо цей документ повністю.

Лист М. Ф. Колесси до Л. В. Азадовської*

Колесса Микола Філаретович (1903-2006) – син Філарета Михайловича Колесси. Видатний український композитор, диригент, педагог, патріарх української диригентської школи, академік. Тривалий час працював професором і директором Львівської консерваторії, сьогодні Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка. Виховав цілу плеяду диригентів.

Шуст Ярослав Іванович (1913-1961) – український фольклорист, етномузиколог, кандидат філологічних наук. У 1944-1945 рр. – старший лаборант кафедри української літератури Львівського університету. У липні 1945 р. вступив до аспірантури університету при кафедрі фольклору і етнографії, де до 1947 р. навчався під керівництвом Філарета Колесси. Викладач Львівської консерваторії і ун-ту.

Дослідник життя і творчості Ф. Колесси. Упродовж 1947-1950 рр. упорядкував «Огляд бібліографії акад. Ф. М. Колесси (наукові роботи з 1880-1947 рр.)». Приблизно тоді ж Я. Шуст написав фактично перше

* Імена, установи, факти прокоментовані вище у листуванні виділяємо курсивом.

дослідження про Ф. Колессу (Шуст Я. Ф. М. Колесса. – К., 1955). Автор статей про академіка Колессу. Готував 10-томне видання його творів.

Лит.: Добрянська Л. Ярослав Шуст – етномузиколог ... – С. 288-299.

Листи М. К. Азадовського до Ф. М. Колесси*

Листи М. Азадовського зберігаються в родинному приватному архіві Колессів. Вони впорядковані Дарією Колесса-Залеською. Листи вміщено в папці, на обкладинці якої рукою Д. Колесса-Залеської зазначено: «Листування Колесси Ф. М. з вченими фольклористами (радянськими і зарубіжними)». Аркуші в папці не мають пагінації. Листи у папці розташовані за довільним порядком. На обкладинці написано перелік листів Азадовського до Колесси із зазначенням дати листа і кількості листків у листі. Отже, тут зберігається 14 автографів листів М. Азадовського до Ф. Колесси (серед них одна поштова карточка), 6 конвертів, адресованих М. Азадовським Ф. Колесі, офіційне звернення від редакції «Советского фольклора» до Філарета Михайловича з проханням написати статтю для журналу. Кожен лист відділено окремо і зазначено, скільки листків він містить. До складу впорядкованих листів входить оригінал листа Марка Азадовського, передрук листа на друкарській машинці, іноді конверт. Немає передруку листів №№ 3, 9, 10, 12, 13. Листи №№ 2, 4, 6, 7, 11, 12, 13 містять чернетку відповіді Філарета Колесси, його певні нотатки, які стосуються листування.

У цій же папці вміщено чотири листи Лідії Азадовської до Миколи Колесси з проханням надіслати копії листів її чоловіка, а також чернетку листа Миколи Філаретовича Колесси до Лідії Володимирівни Азадовської, де він повідомляє, що надсилає їй передруки листів М. К. Азадовського.

№ 1

Лист надруковано на друкарській машинці. Чорнилом написано дату, латинські літери у слово «collega» і підпис Азадовського наприкінці листа.

* Імена, установи, факти прокоментовані вище у листуванні виділяємо курсивом.

Відділ Фольклору Інституту російської літератури (Пушкинський Дом) Російської АН – відділ усної народнопоетичної творчості, створений 1939 року в межах Інституту російської літератури (наукова установа в системі РАН, створена 1905 р. за ініціативою діячів російської культури. Містить колекцію книг, рукописів і предметів, пов'язаних з життям і діяльністю О. С. Пушкіна), де тривалий час працював М. К. Азадовський.

Праця про билини – неопублікована і незакінчена робота Ф. Колесси. Зберігається у приватному архіві Колессів у Львові. Ця студія «Залишки билинного епосу в українському фольклорі» зазначена серед найважливіших неопублікованих праць Колесси в монографії С. Й. Грици «Ф. М. Колесса» (К., 1962).

«Мотивы украинских поэтических причитаний» – неопублікована стаття Ф. Колесси, зберігається в особистому архіві Колессів. Дослідження Філарета Михайловича «Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності», опубліковане Ксенією Колесою в ЗНТШ, містить матеріал і про похоронні голосіння.

Літ.: Грица С. Філарет Михайлович Колесса... – С. 111; Колесса Ф. Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності...

Збірник статей і нарисів про західноукраїнський фольклор і фольклористику – видання не було здійснене. Було заплановано і назву збірника: «Радянський фольклор західних областей УРСР». Відомо, що з метою збору матеріалів для нього в 1940 р. О. Роздольський організував і очолив спеціальну експедицію на Бойківщину. Деякі матеріали до цього збірника зберігаються у фонді 34 НАРФ ІМФЕ.

Літ.: Архів Інституту народознавства, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 2-3; Довгалюк І. Осип Роздольський: музично-етнографічний доробок. – Львів, 2000 – С. 85.

«Сборник с работами Франко». Л. Азадовська дає такий коментар до цієї фрази: Франко І. Галицько-руські народні приповідки // ЕЗ. – 1901. – Т.

10; 1905. – Т. 10; 1901. – Т. 16; 1901. – Т. 10; 1907. – Т. 23; 1909. – Т. 27; 1910. – Т. 28. Але у відповіді Ф. Колесса повідомляє, що розшукує для Марка Константиновича томи ЗНТШ із статтею І. Франка «Студії над українськими народними піснями».

«Франко как фольклорист» – М. Азадовський, очевидно, працював над такою статтею. У його архіві в РГБ зберігся лист Марку Константиновичу від редакції журналу «Народна творчість», датований 20 червня 1941 р., з проханням дати перший розділ роботи «Франко и западная фольклористика», підписаний автором листа – М. Слободанюк.

Лит.: НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 61. – Од. зб. 17. – Арк. 1.

№ 2

Лист написано синім чорнилом. У тексті червоним олівцем підкреслено «Советский фольклор» у першому абзаці листа.

«Литература и фольклор» – Азадовский М. Литература и фольклор. Очерки и этюды. – Ленинград, 1938.

№ 3

Лист написано чорнилом. Без дати. Дату вказано на передруці листа на друкарській машинці – 1.III.1940. Але вона не правильна, оскільки у відповідях Колесси із фонду Азадовського довідуємося, що лист зі звісткою про хворобу («З цілої душі бажав би я прийняти участь у виданні «Советский фольклор» – та на жаль уже майже два місяці лежу тяжко хворий: академік Стражеско (котрий оглядав мене і в Києві 28.IV і у Львові 14.VI) ствердив у мене вилив крові в серці. Лікарі заборонили мені читати й писати»)¹⁵⁶ Філарет Михайлович написав 25 червня 1940 р., тож відповідь Азадовського могла бути від липня 1940 р.

Одразу ж після цього листа розташована чернетка Ф. Колесси від 1 березня 1940 р., а також звернення до магазину НТШ, яке нижче подаємо повністю.

¹⁵⁶ НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 3.

Прошу ласкаво видати з магазину колишнього Наук. Тов. ім. Шевченка для пересилки проф. Марку К. Азадовському оцих видань НТШ:

- 1) Вол. Гнатюк. Українські народні байки (звіриний епос).
- 2) Іл. Свенціцький. Похоронні голосіння. Етногр. Збірник тт. XXXI-XXXII.
- 3) І. Франко. Студії над укр. народ. піснями (відбитки з Записок НТШ) Львів, 1913. І ч. 75, 76, 78, 83, II ч. 94-95, 98, 101, 103-108, 110, 112.

Проф. Азадовський просить переслати йому ці книжки під адресою:

Ленинград, Васил. Остров, Тучкова набер. д. 2. Институт Литературы Академии Наук, Заведующему Отделом Фольклора народов СССР, проф. М. К. Азадовскому, або на домашню адресу: Ленинград, ул. Герцена, д. 14, кв. 19.

Кошти пересилка оплачу.

20.II.1940.

Філарет Колесса

Наступний документ – конверт, адресований Миколі Філаретовичу Колессі:

Львов – 5
ул. Конопницкой, д. 10, кв. 4
Николаю Филаретовичу Колесса

Ленинград, Д-186
ул. Желябова, д. 13, кв. 83.
Л. В. Азадовская

На штемпелі листа видно дату: 18.11.1970.

Далі в папці зберігаються чотири листи Лідії Володимирівни Азадовської до Миколи Філаретовича Колесси з проханням надіслати їй листи її чоловіка Марка Константиновича. Із листування дізнаємося, що Микола Філаретович погодився надіслати копії листів М. Азадовського. Л. Азадовська вказує, що не може надіслати копії листів Філарета Колесси до її чоловіка, оскільки віддала усі його матеріали у Всесоюзну бібліотеку ім. Леніна, сьогодні – Російська державна бібліотека.

Наводимо повністю перший і четвертий листи.

Листи Л. В. Азадовської до М. Ф. Колесси № 1

25 июня 1970.

Глубокоуважаемый Николай Филаретович,
это пишет Вам вдова профессора Марка Константиновича Азадовского.
Обратиться к Вам мне посоветовала С. Грица (г. Киев).

В настоящее время я занята сбором материалов для книги «М. К. Азадовский. Письма о литературе и фольклоре». Это наиболее трудная часть предприятия – собрать письма М. К., рассеянные по всему белому свету.

Так как Филарет Михайлович и мой муж вели переписку начиная с 1940 г., то я очень прошу Вас посмотреть в личном архиве Ф. М. не сохранились ли там письма М. К. В случае, если они в Вас имеются, очень прошу Вас прислать их мне на какое-то время. Нечего и говорить, что по использованию я с благодарностью верну их Вам обратно.

С уважением
Л. Азадовская
Мой адрес: г. Ленинград, Д-186
ул. Желябова, д. 13, кв. 83
Лидии Владимировне Азадовской

Листи Л. В. Азадовської до М. Ф. Колесси № 4

17 сентября 1970.

Глубокоуважаемый Николай Филаретович,
хочу подтвердить получение пакета с письмами. Хочу поблагодарить Вас за проявленное внимание, за весь понесенный труд.

Перепечатка, действительно, на достойной высоте. Я прочла и никаких неясностей у меня не возникло.

Как хорошо, что Вы возвратили мне портрет Фил. Мих. Обратно. Теперь я спокойна в этом отношении.

Давайте будем считать, что мы отныне знакомы. В случае какой-либо возникшей необходимости прошу писать мне.

Всего Вам хорошего.
Л. Азадовская

№ 4

Лист написано фіолетовим чорнилом. Над деякими нерозбірливо написаними словами надписані ті ж слова олівцем. Це було зроблено для копіювання. У тексті листа в третьому абзаці червоним олівцем підкреслено

слова «Советский фольклор», в четвертому абзаці – слова «причитаний», «сборник сказок», «повторные записи».

Книжка Ф. Колесси – Л. В. Азадовська в коментарях до цього листа зазначила, що йдеться про видання: Колесса Ф. Українська усна словесність. (I. Загальний огляд. II. Вибір творів із поясн. та нотами). – Львів, 1938.

Черговий номер «Советского фольклора» – Л. В. Азадовська в коментарях до цього листа зазначила, що йдеться про сьомий номер журналу.

«Советский фольклор» – журнал, видання АН СРСР, виходив у 1934-1941 рр. Відповідальний редактор М. К. Азадовський. Усього вийшло сім номерів.

Збірник російських голосінь – йдеться про видання: Русские плачи Карелии / Подготовка текстов и примечания М. М. Михайлова; Вступит. статья Виноградова Г.С. и Михайлова М.М.; Под ред. М. К. Азадовского. – Петрозаводск, 1940.

«Сборник сказок одного сибирского сказителя» – Л. Азадовська дає такий коментар до цієї фрази: Сказки Магая (Е. И. Сороковикова) / записи Л. Элиасова и М. Азадовского; под общ. ред М. Азадовского. – Л., 1940. У відповідях Марку Азадовському Філарет Колесса дякує за «Сказки Господарева» і «Сказки Марийские». М. К. Азадовський саме цього збірника не зміг надіслати.

№ 5

Лист написано чорним чорнилом. Над деякими нерозбірливо написаними словами надписані ті ж слова олівцем. Це було зроблено для копіювання.

«Брошюрка о советской фольклористике» – Азадовский М.К. Советская фольклористика за 20 лет // Советский фольклор. – 1939. – № 6. – С. 3-53.

№ 6

Лист надруковано на друкарській машинці. Темно-зеленим чорнилом зроблено кілька незначних правок, вписано автограф М. Азадовського і дописано адресу наприкінці листа.

«Русские плачи Карелии» – Русские плачи Карелии / Подготовка текстов и примечания М. М. Михайлова; Вступит. статья Виноградова Г.С. и Михайлова М.М.; Под ред. М. К. Азадовского. – Петрозаводск, 1940.

«Сказки Магая» – Сказки Магая (Е. И. Сороковикова) / записи Л. Элиасова и М. Азадовского; под общ. ред М. Азадовского. – Л., 1940.

Стаття професора Алексєєва – Алексєєв М. Байрон и фольклор // Советский фольклор. – 1939. – № 6. – С. 3-53.

«Сборник кафедры фольклора Ленинградского университета» – йдеться про видання: Ученые записки Ленинградского ун-та. Сер. филол. наук. – 1941. – Вып. 12 (под ред. проф. М. К. Азадовского) (коментар Л. В. Азадовської).

«История изучения русского фольклора» – фундаментальна багатолітня праця М. Азадовського, присвячена дослідженню історії російської фольклористики. Побачила світ після смерті автора. Важка хвороба і смерть перешкодили авторові завершити її. До друку працю підготували Л. В. Азадовська, В. Ю. Круп'янська, Е. В. Померанцева.

Лит.: Азадовский М. К. История русской фольклористики: в 2 т. – М., 1958, 1963.

№ 7

Лист написано зеленим чорнилом. Над деякими нерозбірливо написаними словами надписані ті ж слова олівцем. Це було зроблено для копіювання.

Кримський Агатангел Юхимович (1871-1942) – український історик, письменник і перекладач кримськотатарського походження, один з організаторів Академії Наук України (1918). Всього знав шістдесят мов. У 1918 р. – секретар заснованої гетьманом Павлом Скоропадським Української Академії наук. професор Київського ун-ту, директор Ін-ту української наукової мови, голова Київського філіалу Всесоюзної асоціації сходознавства.

З 1929 р. зазнав переслідування, втрачав посади. У 1930-х рр. Кримський був практично усунений від науково-викладацької роботи в

академічних установах України. 20 липня 1941 р. Кримського було заарештовано співробітниками НКВС, звинувачено в антирадянській націоналістичній діяльності і ув'язнено в одній із тюрем НКВС в Кустанай (сьогодні Казахстан). Помер у лазареті Кустанайської загальної тюрми № 7. А. Кримський – автор численних праць з історії та культури арабських країн, Ірану, Туреччини та ін., семітології, історії, ісламу.

Лит.: ЕУ. – Т. 3.

Студинський Кирило Йосипович (1868-1941) – український філолог-славіст, літературознавець, мовознавець, фольклорист, письменник, громадський діяч. Доктор філософії (1894), член ВУАН (з 1929, з якої виключений 1934 «за контрреволюційну діяльність», 1939 відновлений у членстві). У 1923–1932 рр. – голова НТШ у Львові.

№ 8

Лист надруковано на друкарській машинці. Темно-зеленим чорнилом зроблено дві незначні правки і вписано автограф М. Азадовського.

Лавров Федір Іванович (1903-1980) – український фольклорист. Навчався в Москві у Всесоюзному Інституті журналістики, директор видавництва «Мистецтво». 1938-1941 – заступник директора Ін-ту українського фольклору, редактор журналу «Український фольклор». Перебував у лавах Радянської Армії. Співробітник ІМФЕ (1949-1950); заввідділу етнографії (1950-1952); заввідділу фольклористики (1952-1962).

Автор численних робіт про український фольклор, дослідник кобзарства.

Лит.: <http://www.etnolog.org.ua>; Мороз.

Официальное письмо от редакции «Советского фольклора» – зберігається в родинному архіві Колеусів у цій же папці, що й листування Ф. Колесси й М. Азадовського. Лист-прохання до Ф. Колесси написати статтю про стан вивчення фольклору в Західній Україні і на Буковині. Наводимо його повністю.

АКАДЕМИЯ НАУК СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК при СНК
ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ

Ленинград, В. О., Тучкова наб.

Телефоны: 568-17, 244-51

..... февраля 1941 №.....

Профессору Ф.М.КОЛЕССА

Многоуважаемый Филарет Михайлович!

Редакция периодических сборников «Советский Фольклор» Института Литературы Академии Наук СССР посвящает ближайший номер изучению фольклора в новых советских республиках и в Западной Украине. В связи с этим редакция «Советского фольклора» просит Вас дать статью на тему о состоянии изучения фольклора в Западной Украине и в Буковине. Статья должна дать краткие характеристики: 1) основных форм современного фольклора Западной Украины и Буковины; 2) состояние его изучения, публикации, хранения текстов (архивы), преподавание (кафедры) и пр. Кроме того статья должна наметить задачи дальнейшего изучения фольклора во всем Советском Союзе. Предполагаемый объем статьи 2-2 ½ авторских листа (80000-10000 печатных знаков). Срок представления статьи – 1 мая 1941 г.

Кроме статьи на данную тему редакция «Советского фольклора» просит Вас или Ваших сотрудников предоставить ей статьи, посвященные отдельным проблемам изучения фольклора Западной Украины и Буковины.

Ответ просим направить по адресу: Ленинград, Тучкова наб. 2 Институт Литературы Академии Наук СССР редакции «Советского фольклора».

Ученый Секретарь /підпис/

Ф.Ф.Канаев

Отв. Редактор «Советского

фольклора» / підпис/

Проф. М.К. Азадовский

На полях цього листа рукою Ф. Колесси написано: «Фольклор Західної України (основні форми фольклору З.У., теперішній стан фольклористичних дослідів)». На звороті листа написана чернетка відповіді Філарета Колесси редакції. Запис зроблено олівцем.

Вельмишановна Редакція!

З щирої душі бажав би я послужити Вам і написати інформаційну статтю про західноукр. фольклор, так дуже потрібну в теперішню хвилю.

Одначе додержати строку 1.V – для мене абсолютно неможливо. До літа я обов'язаний виконати так багато зобов'язань, що ніхто більше в тому часі не годен змінити, тим більше, що я тепер знаходжусь в стані реконвалесценції після перебутої тяжкої хвороби серця. До написання заказаної статті можу взятися тільки в липні¹⁵⁷; отож коли Ваша Редакція могла б пресунути срок присилки статті на середину августва, то прошу ласкаво повідомити мене про це. Ширше напишу в цій справі проф. М.К. Азадовському.

Ожидаю Вашої відповіді

Щиро з правдивим привітом

Ф. Колесса /підпис/

Весь этот номер (9) – видання не відбулося.

№ 9

Це поштова карточка. Текст написано зеленим чорнилом.

№ 10

Лист надруковано на друкарській машинці. Зеленим чорнилом вписано автограф М. Азадовського.

«Материалы для доклада о Ю. М. Соколове» – рукопис був підготовлений Філаретом Михайловичем. Не опублікований. Зберігається в НАРФ ІМФЕ: Колесса Ф. М. Юрій Матвійович Соколов (реферат, призначений на наукове засідання кафедри фольклору і етнографії Львівського ун-ту) // НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 269, а. 1-11.

№ 11

Лист надруковано на друкарській машинці. Фіолетовим чорнилом вписано автограф М. Азадовського.

Нікіфоров Олександр Ісакович (1893-1942) – російський фольклорист, етнограф.

Кагаров Євген Георгійович (1882-1942) – російський етнограф, фольклорист, історик, музеєзнавець.

Рибникова Марія Олександрівна (1855–1942) – російський педагог, фольклорист.

¹⁵⁷ Зверху надписано *серпні*.

№ 12

Лист написано чорним чорнилом. Над деякими нерозбірливо написаними словами надписані ті ж слова олівцем. Це було зроблено для копіювання.

Білякевич Іван Іванович (1905–1984) – український історик. 1944–1948 – ректор Львівського держ. ун-ту.

№ 13

Лист написано синім чорнилом. Над деякими нерозбірливо написаними словами надписані ті ж слова олівцем. Це було зроблено для копіювання.

Гавранек (Navranek) Богуслав (1893-1978) – видатний чеський філолог, славіст.

Вольман Ф. – чеський філолог.

Лер-Сплавинський Тадеуш (Lehr-Splawiński) (1891-1965) — польський лінгвіст, славіст.

Бєліч (Белић) Олександр (1876–1960) – видатний сербський мовознавець, президент Сербської АН (1937), професор Белградського ун-ту (1905), почесний професор інших іноземних ун-тів.

№ 14

Лист написано синім чорнилом.

Астахова Анна Михайлівна (1886-1971) – відомий російський фольклорист. Особливе значення мають її дослідження, присвячені билинам. За час експедиційної роботи зібрала понад 10 000 народних поетичних творів.

Виноградов Георгій Семенович (1886–1945) – видатний російський фольклорист і етнограф.

Гофман (Померанцева) Ерна Василівна (1899-1980) – відомий російський фольклорист.

Пропп Володимир Якович (1895-1970) – видатний російський фольклорист, основоположник сучасної теорії тексту.

Калецький Павло Ісаакович (1906-1942) – російський фольклорист.

Лозанова Олександра Миколаївна (1896-1968) – російський літературознавець, фольклорист.

Крупянська Віра Юріївна (1897–1985) – російський фольклорист.

Евальд Зинаїда Вікторівна (1894–1942) – російський музикознавець і фольклорист.

Російське географічне товариство (РГО) – всеросійська громадська організація, заснована 1845 року за наказом імператора Миколи I в Санкт-Петербурзі. Основна мета Товариства – вивчення "рідної землі і її людей", тобто збір та поширення географічних, статистичних та етнографічних відомостей.

Гіппіус Євгеній Володимирович (1903-1985) – російський музикознавець, фольклорист, етнограф, мистецтвознавець.

Францев Володимир Андрійович (1867-1942) – російський історик, академік, славіст.

**Неопубліковані наукові дослідження, завершені або майже
готові, згадані у статті Ф. Колесси
«Возобновление работы по украинской этнографии и
фольклористике в Западных областях УССР»**

Колесса Ф. «Періодизація української усної словесності» – неопублікована робота. Тези роботи вийшли друком: Колесса Ф. Спроба періодизації української народної поезії // Інформаційний бюлетень. Додаток до ж. «Вісті АН УРСР». – 1946. – № 3-4 (16-17). – С. 46-48. Передрук: Родина Колессів... – С. 354-356.

Машинопис статті під назвою «Спроба періодизації української народної поезії» із численними правками і рукописними вставками Ф. Колесси зберігається в НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 269, а. 20-72. У цій же одиниці зберігання є резюме цієї статті українською, російською і німецькою мовами.

Колесса Ф. «...уже почти готовое исследование Ф. Колессы об украинских народных обрядах и верованиях, связанных со смертью и погребением...» – очевидно, йдеться про опубліковане дослідження: Колесса Ф. Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності // ЗНТШ. – Т. ССXLII. Праці Секції етнографії та фольклористики. – Львів, 2001. – С. 7-86.

Пастущин В. Ю. «Слов'янська прабатьківщина» – Колесса: «Сдана в печать, выходящая за рамки украинского фольклора, работа В. Ю. Пастущина о славянской прародине». В. Пастущин 17.II.1945 р. на засіданні Відділу виголосив доповідь «Слов'янська прабатьківщина» (про це свідчать матеріали протоколів засідань Відділу): у роботі «на основі багатого літературного грецького, латинського й іншого матеріалу старався означити територіально й часово слов'янську прабатьківщину». На засіданні були

присутні співробітники відділів літератури, археології, історії (Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 15).

Добрянський К. А. кандидатська дисертація **«Опришки в українському фольклорі, як вияв протесту проти соціального поневолення»** – написана незахищена кандидатська дисертація.

Добрянський К. А. **«Панщина в західно-українському фольклорі»** – неопублікована робота.

Скорик М. М. **«Архів фольклорних записів акад. Д. І. Яворницького»** – упорядкування, коментарі, паралелі, характеристика пісень і дум з архіву Д. Яворницького. Колесса писав: «Д-р М. М. Скорик проделал большую работу над думами и песнями, сохранившимися в архиве покойного академика Яворницкого». Робота зберігається в НАРФ ІМФЕ, ф. 8–к2, спр. 60. Деякі матеріали до цього видання зберігаються в НАРФ ІМФЕ фонд 34.

«Радянський фольклор західних областей УРСР» – видання цього збірника не відбулося. Ф. Колесса у листі до М. Азадовського писав, «Викінчую тепер вводні статті до збірника «Радянський фольклор Зах. Обл. УРСР», який під моїм керівництвом виготовляє колектив відділу мистецтвознавства, фольклору й етнографії УРСР у Львові. Моя ввідна стаття має дві частини: «Відгомони класової боротьби в укр. дореволюційному фольклорі» і «Фольклор великої Вітч. Війни». Видання збірника передбачається на кінець 1947 р.» (НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский. – Картон 63. – Од. зб. 1. – Арк. 23).

«Усна словесність в періоді Вітчизняної війни» – видання цього збірника не відбулося. Колесса зазначив про цей збірник таке: «Наши научные работники уже собрали целый ряд ценных записей на тему об Отечественной войне: д-р М. Скорик – в районе Сколя, д-р Пастущин – в Срыйщине, Добрянский – в окрестностях старого Самбора, наш корреспондент, учитель Иван Гр. Чабан – в Сокалье, наш сотрудник по

договору Гонтар – в окрестностях Луцка». Чимало матеріалів до цього видання зберігається в НАРФ ІМФЕ фонд 34.

Збірник народних пісень Галичини і Буковини, записаних Осипом Роздольським – невиданий збірник О. Роздольського. Записи зберігаються в НАРФ ІМФЕ.

Збірник тисячі українських галицьких народних пісень з мелодіями з фонографічних валиків О. Роздольського (упоряд. Ф. Колесса) – доля збірника невідома. Можливо, це записи, які зберігаються НАРФ ІМФЕ. Про цей збірник у статті сказано, що «в рукописи знаходиться збірник, состоящий из тысячи украинских народных песен Галиции с мелодиями. Они записаны в основном с фонографических валиков Роздольского. Этот сборник приготовил Ф. Колесса еще в 1914 г. для издания «Das Volkslied in Östereich», которое не вышло в свет, ввиду начавшейся первой мировой войны».

Людкевич С. «Підголоски в народних піснях західних областей УРСР» – неопублікована і, мабуть, незакінчена робота С. Людкевича. Про те, що С. Людкевич працював над цією роботою свідчать матеріали протоколів засідань Відділу, зокрема протокол від 20.IX.1944, де серед планових завдань зазначено, що музичний сектор, крім іншого, працює над підголосками, виконавець – Лисенко. У тематичному плані Відділу на 1945/46 роки зазначено таку тему: «Підголоски в народних мелодіях Зах. України».

Літ.: Колесса «Возобновление...», арк. 11; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 2 зв.; Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7, а. 1 «Плани науково-дослідної роботи музею за 1944-1950 рр.».

Щепанська М. «Український музичний фольклор XVII–XVIII вв.» – неопублікована робота. Колесса так писав про неї: «Согласно тематическому плану нашего Отделения д-р Мария Щепанская написала еще в 1941 г. работу «Український музичний фольклор XVII–XVIII вв.». Здесь исследуются украинские народные мелодии, зафиксированные в нотных табулатурах XVII–XVIII вв. Эта работа имеет значение для истории

украинской музыки и, в частности, народной инструментальной музыки, тем более, что нотных записей того времени мы знаем очень мало.»

Колесса-Залеська Д. Картотека українських народних мелодій – маловідома неопублікована робота. Колесса так писав про неї: «Подготовительную работу для изучения украинской народной музыки, особенно для систематизации народных мелодий в соответствии с ритмическими схемами произвела Д. Залеская, бывшая сотрудница нашего Отделения. Она подготовила картотеку украинских народных мелодий западных областей по записи XIV в., собирая воедино мелодии из разных изданий и транспонируя их в основной тон «д», чтобы облегчить сравнение мелодий между собой».

Пастущин В. Ю. «Українські народні одяги, їх розміщення в Західних областях УРСР» – неопублікована робота. Далі над цією темою працювала Ірина Гургула, автор дослідження «Народне мистецтво Західних областей України» (1966).

Заклинський Б. «Юра і Василь Шкрибляки, як представники гуцульського різьбярства» – неопублікована робота.

«Атлас матеріальної культури західних областей УРСР» – неопублікована фундаментальна робота Відділу фольклору та етнографії Ін-ту фольклору АН УРСР. Рукописи цієї праці нині зберігаються в архівах України (Архів ІН НАН України, ф. 1, оп. 1 (ЕМ), спр. 36-38, 48, 50; НАРФ ІМФЕ, ф. 14–2, спр. 246).

Фіголь Я. В. «Способи управи рілі на Західних областях УРСР в історичному розвитку» – неопублікована робота.

Пастущин В. «Село Дрочево Берестейського району на Поліссі» – неопублікована робота. Зберігається в НАРФ ІМФЕ ф. 34–1, спр. 4.

Скорик М. «Бойківщина» – неопублікована і, очевидно, не завершена робота.

Фадейко О. «Народне лікування західних областей УРСР» неопублікована робота, закінчена в 1941 р.

Збронцева О. Р. «Бібліографія українського мистецтва в галицькій періодиці» – неопублікована робота.

Збірник наукових доповідей наукової ювілейної сесії, присвяченої 50-літтю створення Львівського етнографічного музею – неопублікований збірник. Тексти доповідей знайти не вдалося, за винятком студій Михайла Скорика, Петра Мечника і Володимира Паньківа. Допові М. Скорика (про орнамент писанок), Л. Сухої, І. Гургіула, К. Матейко, С. Сидорович, Є. Галушак, М. Козакевича увійшли згодом до наступних досліджень авторів. Матеріали, можливо, зберігаються в неописаних рукописних фондах Інституту народознавства НАН України.

Колесса так писав про цей запланований збірник: «Научные труды, зачитанные на юбилейной сессии Этнографического музея, должны появиться отдельным сборником, в который войдут также /.../ доклады, не вошедшие по недостатку времени в программу сессии». Отже, збірник повинен був містити такі статті:

1. **Пастущин В.** «Одяги доісторичних слов'ян».
2. **Скорик М.** «Орнамент українських писанок» (НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 20б; 1946 р., 33 арк.).
3. **Сухо Л.** «Художні металеві вироби гуцулів» (частина теми: «Народне мосяжництво»).
4. **Кульчицька О.** «Мистець-етнограф» заслуж. діятеля искусств УССР.
5. **Дучимінська О.** «Франко-етнограф» (про роботу І. Франка німецькою мовою про матеріальну культуру бойків).
6. **Мечник П.** «Гуцульський похоронний обряд» (частина роботи «Народні звичаї на Гуцульщині, як залишки давнього анімістичного світогляду»).
7. **Гургіула І.** «Львівський етнографічний музей за 50 літ існування»
8. **Овсієнко Є.** «З питань музейницької праці»
9. **Скорик М.** «Обласні музеї на території Західної України».

10. **Паньків В.** «Парк української культури» (про організацію Музею під відкритим небом) (НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 263; 1945 р., 10 арк.)

11. **Кульчицька О.** «Альбом одягів Західних областей УРСР».

12. **Матейко К.** «Народна кераміка Західних областей УРСР».

13. **Сидорович С.** «Українські вибійники-мальованки» (частина теми: «Народні українські тканини»).

14. **Галушак Є., Козакевич М.** «Народні промисли Західних областей України» (статистичний огляд у картографічному зображенні, про генезу й історію народних ремесел).

Колесса підсумував науковий рівень доповідей: «Перечисленные доклады дают новый, ценный материал, особенно важный для исследований в области материальной культуры и вообще знаменуют собой углубление этнографической науки на территории Галиции. Они показывают, что Львовский этнографический музей в научной области имеет значительные достижения и оправдывают включение его в сеть Академических учреждений».

Серед зазначених доповідей нам вдалося віднайти доповідь П. Мечника в архіві ІН. Лише матеріали статей Сухої Л., Гургули І., Кульчицької О., Матейко К., Сидорович С. були вже значно пізніше опубліковані в науковій літературі.

«Огляд української усної словесности» – неопублікована праця Ф. Колесси.

Нестюк (Нестюкова) Ярина «Етнографічна бібліографія західних областей України 1919–1939 років» – неопублікована робота. Колесса так писав про цю працю: «В 1940-1941 гг. она [д-р Нестюкова] приготовила библиографию украинского фольклора в западных областях УССР, начиная с 1916 г., однако, ее указатель, еще не законченный, имеет большие пробелы и недостатки».

ДОДАТКИ

ІМЕНЕ

Михайло СКОРИК

**Работа Львовского отдела Института искусствоведения,
фольклора и этнографии АН УССР в 1947 г.¹⁵⁸**

Львовский отдел Института искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР возобновил свою работу с первых дней освобождений Львова от немецко-фашистской оккупации, т. е. с начала июля 1944 г., под руководством ныне покойного (скончался 3 марта 1947 г.) известного ученого-фольклориста, действительного члена АН УССР, орденосца, депутата Верховного Совета УССР, профессора Филарета Михайловича Колессы, руководившего Отделом до последних дней своей жизни.

Отдел состоит из трех секторов: 1) искусствоведения, 2) устного и музыкального фольклора, 3) этнографии.

Сектор искусствоведения занят составлением «Библиографического указателя статей по искусствоведению западных областей УССР». Выполнено свыше 1500 записей на карточках. Работу эту ведет ст. науч. сотр. О. Р. Шкипан-Збронцева. Ст. науч. сотр. М. Д. Драган выполняет работу: «Библиографический словарь советских художников западных областей УССР».

Сектор словесного и музыкального фольклора заканчивает две большие коллективные работы: а) «Советский фольклор западных областей УССР», в двух томах: «Революционный фольклор западных областей УССР перед Великой отечественной войной» и «Фольклор западных областей УССР периода Великой отечественной войны», с особым разделом: «Следы рейдов партизанских отрядов дважды Героя Советского Союза ген. Ковпака в западных областях УССР». После смерти акад. Колессы, руководившего данной темой и написавшего вступительные статьи к обоим томам, работа эта продолжается и будет

¹⁵⁸ Стаття вперше була опублікована в журналі «Советская этнография» (1947. – № 3. – С. 158-159). Публікуємо зі збереженням правопису [І. К-Ф].

окончена в 1947 г. Второй большой коллективный труд Сектора составляет списывание текстов и мелодий с фонографических валиков, оставленных известным собирателем фольклористом О. И. Роздольским. Он оставил по своей смерти около 3000 полных текстов украинских народных песен и столько же мелодий, записанных на фонографических валиках. Материалы эти были собраны Роздольским по всей территории Украины в 1900-1938 гг. Данная работа выполнена уже на 70 %. Содержащийся здесь исключительно ценный материал уже используют советские композиторы и преподаватели Гос. музыкальной консерватории. Работой руководит ст. науч. сотр., заслуженный деятель искусств УССР, проф. С. П. Людкевич, известный западноукраинский композитор.

Сектор этнографии выполняет большую работу – составление «Атласа материальной культуры Западных областей УССР», который удовлетворит назревшей потребности советской этнографии в научном труде, охватывающем всю в целом материальную культуру западных областей УССР. Эта работа даст: 1) карты размещения предметов материальной культуры, разные их формы, названия и производственную технику промыслов, 2) карты с рисунками и фотоснимками предметов, 3) разносторонний, исследовательски отработанный материал, необходимый для теоретических трудов для исследований общих проблем этнографии, вопросов этногенеза, генезиса и развития первобытного хозяйства и техники, пережитков первобытной материальной культуры, сохраняющихся в классовом обществе, общинного характера первобытной экономики, феодального и буржуазного классового гнета и классовой дифференциации. Представленный в этом Атласе материал должен наряду со старой народной культурой показать расцвет материальной социалистической культуры западных областей УССР и выявить те изменения в жизни и быте, которые появились под влиянием ленинско-сталинской

национальной политики. Атлас дает также и исчерпывающую литературу предмета, равно как сведения о научных учреждениях (музеях), в которых сохраняются соответствующие предметы. Труд этот был начат в 1941 г. После перерыва, обусловленного войной, он был возобновлен в конце 1946 г. и будет окончен в течение четвертой сталинской пятилетки. Атлас будет состоять из 2 томов, всего в 2000 страниц. К настоящему времени выполнена 4971 карточка и 164 рисунка. Работу эту ведут три научных сотрудника под руководством ст. науч. сотр. Р. П. Герасичука.

Работу «Быт рабочих Бориславского бассейна в прошлом и настоящем» выполняют ст. науч. сотр. М. М. Скорик и мл. науч. сотр. А. И. Дей. На тему этого рода до советской власти в Западной Украине почти никто не обращал внимания. Особые главы этой работы посвящаются периоду зарождения рабочего класса в эпоху первоначального накопления капитала, классовой борьбе и современному советскому быту рабочих данного района. Отметим еще работы Сектора этнографии та темы: «Быт ремесленников Старосамборщины в связи с изменением социальных отношений» (и. о. ст. науч. сотр. К. А. Добрянский) и «Одежда в западных областях УССР» (ст. науч. сотр. В. Ю. Пастущин¹⁵⁹). Вне плана собираются материалы к темам: «Славянские взаимовлияния в развитии материальной культуры Полесья и современная материальная культура Полесья» (Р. П. Герасичук) и «Монография Бойковщины» (М. М. Скорик).

Для повышения специального образования сотрудников Отдела и Государственного этнографического музея АН УССР, а также сотрудников кафедры фольклора и этнографии Львовского гос. университета М. М. Скорик читает курс лекций по истории общей этнографии. В порядке повышения идеологического уровня своего образования четверо научных сотрудников Отдела окончили в 1946 г. двухгодичный вечерний университет

¹⁵⁹ В публікації помилка: Пастущий.

марксизма-ленинизма. Все остальные научные сотрудники Отдела ныне посещают этот университет.

Отдел сотрудничает с Львовским гос. университетом, Государственным этнографическим музеем, поддерживает связь с Институтом этнографии Академии Наук СССР, равно как с отдельными московскими и киевскими учеными, имеет своих корреспондентов на местах, окружен заботой уполномоченного Президиума АН УССР во Львове, директора Института акад. Рыльского и его заместителя Ф. И. Лаврова.

IMMEDIATE

Михайло СКОРИК

Передмова до фольклорних записів акад. Д. І. Яворницького.

Том 1.

Українські народні думи і пісні

Вступне слово¹⁶⁰

Згідно з планом праці Відділу Інституту Мистецтвознавства, Фольклору і Етнографії Філіалу Академії Наук УРСР у Львові на 1944/45 рік прийшлося нам перевірити I-ий том Архіву Фольклорних записів акад. Д. І. Яворницького «Українські думи і пісні», упорядкований в.о. ст. наук. роб. АН УРСР тов. Лебедем здати¹⁶¹ 27.VII.1940 р.

Оцей том машинопису на листках паперу 203×290 мм. має зазначених 442 ст. пагінованих ручно фіолетною краскою з численними поправками упорядчика, що виходить з характеру його власноручного підпису.

Заключає він у собі 228 записів дум і пісень з численними варіантами.

Цю збірку дум і пісень одержали ми ще в другій половині червня 1941 р. з вказівками, щоби перевірити доцільність друкування, зазначити, які думи і пісні та де були вже друковані і щоби зладити в міру потреби відповідний коментар.

Минуло ледве кілька днів перевірки машинопису, як 22.VI.1941 р. в неділю раннім ранком німецька авіація почала бомбування Львова.

Тодішній Відділ Ін-ту Фольклору і Етнографії містився в будинку ч: 4, на II пов. при площі Львівського ринку.

Безперервні налети німецької авіації, часті бомбування міста не сприяли спокійній праці.

¹⁶⁰ Оригінал статті зберігається в ІМФЕ НАН України, ф. 8–к2, спр. 60, арк. 15-17. Публікується вперше. Публікуємо зі збереженням правопису оригіналу. Внесено лише кілька незначних пунктуаційних правок, а саме кілька ком для виділення дієприслівникових зворотів і уточнень [І. К-Ф].

¹⁶¹ Так в оригіналі. Мабуть, мало бути «здатий».

Дня 29 червня 1941 р. Героїчна Червона Армія згідно з планом опустила старовинний город Львів.

Наукові працівники нашого Інституту видержали на своїх позиціях до кінця. Керівник Відділу, акад. Ф. М. Колесса подбав про це, щоби забезпечити фонди Ін-ту перед знищенням з кер. Ін-ту Археології тов. Смішко і завгосп Хомяк уміли урятувати їх під час німецької окупації аж до пам'ятного дня 27. VIII.1944 р.

Між збереженими фондами був також і наш машинопис.

З¹⁶² днем 1 серпня 1944 р. почалася вже праця у Філіалі АН УРСР у Львові. Минув якийсь час на добування, перенесення фондів Відділу, порядкування бібліотек, так що з кінцем вересня 1944 р. могли ми вже працювати спокійно і безпечно під захистом Героїчної Червоної Армії під проводом Маршала Побіди, Великого Й. В. Сталіна.

Провіливши доручені нам записи акад. Д. І. Яворницького, підшукавши і порівнявши далеко понад 1000 друкованих вже варіантів, ствердити мусимо, що недрукованих ще записів у них дуже мало. Є це варіанти записаних вже дум і пісень – але варіанти дуже цікаві і вартісні.

Від друкування вилучуємо тільки ті пісні, яких ідентичний або дуже мало різний текст у висловах, ми знайшли у друкованих вже збірниках.

Крім того думи і багато пісень заосмотрили ми в примітки, додаючи також побіч варіантів ще й літературу, зладили до цілої збірки зміст, покажчик місцевостей запису та прізвищ від кого пісні були записані.

При переписуванні копіювали ми точно пісенні записи, придержуючися точно правопису і писарських знаків, які були у первісному машинописі.

При підшукуванні і порівнюванні варіантів співпрацювали лаборантка нашого Ін-ту Гелемей Ольга Петрівна.

¹⁶² Початок арк. 16.

Щодо варіантів дум, то не має найменшого сумніву, що ніякий запис думи не повинен пропасти, навіть дрібні їх крихти повинні бути збережені, а щодо варіантів пісень, то і вони заслуговують також на збереження.

Всякі варіанти було б найкраще видавати з порівняльними моментами, з вивченням посвоячення мотивів у пісенності інших народів для майбутньої реконструкції теми – але це далеко переходило б поза межі нашого завдання – а зрештою і сам підбір матеріалу, радше випадковий цієї збірки, не заохочував нас до такого опрацювання.

В кожному разі видання цього першого тому фольклорних записів акад. Д. І. Яворницького вважаємо доцільним, і тому щоби основніше показати обсяг праці і зацікавлення заслуженого дослідника, а також і тому, що ця збірка стане поважним вкладом у нашу¹⁶³ фольклористику, тим більше, що не мало є у ній цікавих музичних записів.

Порівняння¹⁶⁴ варіантів богатох пісень виказує дуже цікаві зміни в тексті, висловах і формі з поширенням у часі і просторі, а особливо такі популярні пісні, як про Саву Чалого, Бондарівну чи Морозенка.

Кожна дума і багато наших пісень є гідні окремих нових і основних монографій, які дадуть змогу появитись критичному виданню дум і пісень, яке ще краще розкриє широкі горизонти високоякісної колективної поетичної творчості широких українських мас у великій сім'ї братських народів СРСР.

Через таке видання багато тем української пісенності, що криють у собі проблеми загально-людські і тому зрозумілі і близькі всім народам світу, впровадить колективну творчість наших мас не тільки у скарбницю народів СРСР, але й цілого світу.

Відносно нарису акад. Д. І. Яворницького «Про історію збирання українських народних пісень» – зазначаємо, що він вимагає перевірки, так як

¹⁶³ Це слово закреслено, зверху надписано радянську.

¹⁶⁴ Початок арк. 17.

зміст його є в нинішню пору перестарілий, а навіть проект розбиття дальших томів по змістові вимагає основної ревізії.

Не маючи але в руках цілості фольклорних записів акад. Д. І. Яворницького, не можемо дати коментаря до цього нарису і тому вважаємо за відповідне оставити його без заміток. Ревізію поглядів акад. Д. І. Яворницького зможе дати щойно редактор всіх його записів.

У Львові, дня 13 березня 1945 р.

Михайло Михайлович Скорик

ст. наук. робітник

ІМЕНЕ

Протокол засідання Ювілейної комісії святкування 50-річчя Львівського етнографічного музею

ПРОТОКОЛ¹⁶⁵

засідання Ювілейної Комісії по проведенні святкування 50-річчя Львівського Етнографічного Музею АН, яке відбулося 8 січня 1946 в приміщенні музею.

Присутні: академік Колесса Ф. М. – голова комісії
член-коресп. АН – проф. Савін Г. М. член комісії
вчений секретар, доцент Хржановський В. Г. член комісії
заст. дир. по наук. част. mgr. Гургула І. В. секретар член комісії

Денний порядок: Підсумки з проведеного Ювілею¹⁶⁶.

Академік Колесса Ф. М., відкриваючи засідання, зазначає на вступі, що тільки завдяки доброзичливості та видатній допомозі з боку Уряду, Партії і Президії АН, – а зокрема завдяки асигнуванню Радою Народних Комісарів УРСР відповідних коштів і делегуванню на ювілей вельмишановних представників: заст. голови РНК, академіка Бажана М. П. та поета – академіка Рильського М. Т. ювілей музею міг не тільки відбутися, але й перетворися в справжнє свято української культури, одне з перших таких свят на Західних Областях України. До піднесення врочистості святкування причинилися особливо не тільки присутність Шановних київських гостей, але й привітальні їх виступи, а саме вимовні і теплі слова признання для Директора Музею, академіка Колесси Ф. М., і для цілого колективу працівників, – виголошені заступником голови РНК, академіком

¹⁶⁵ Оригінал статті зберігається в Рукописному архіві Інституту народознавства НАН України, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4, а. 85-88 «Протоколи засідань наукового семінару працівників музею за 1944-1947 рр.». Публікується вперше. Публікуємо зі збереженням правопису оригіналу. [І. К-Ф].

¹⁶⁶ Тут і надалі в документі – підкреслення в оригіналі.

Бажаном М. П. від Ради Народних Комісарів і персонально від тов. Хрущова М. С., – і привітання академіка Рильського М. Т. від президії АН, – а далі від Інституту Мистецтвознавства, Фольклору та Етнографії АН і від Спілки Українських Письменників.

З¹⁶⁷ привітальними промовами виступали: проф. Свенціцький І. від Музею Українського Мистецтва, акад. Щурат В. від Львівської бібліотеки АН, тов. Кибальчич від Львівського Республіканського Історичного Музею, дир. Карманський П. від Меморіального музею І. Франка, – а вчений секретар Хржановський відчитав численні привітальні письма і телеграми, які наспіли від львівських, київських, ленінградських та інших установ і приватних осіб.

Не мало причинилося теж до піднесення ювілейного святкування концертна частина, хорова капела «Трембіта», що її члени (60 чоловіків і жінок) в гуцульських народних одягах, під орудою заслуженого артиста Сороки О., відспівали дві в'язанки українських народних пісень, підібраних із цілої території УРСР, – та видатні артисти солісти київських театрів, тов. Костенко (сопран) і тов. Частій (бас), які прегарним виконанням теж українських народних пісень маркантно підкреслили єднання усіх українських земель в одній великій Радянській Батьківщині. Слід ще відмітити, що символіку цього єднання як теж переходу сільського господарства на цих землях на шлях соціалістичної індустріалізації зобразив художник Дзиндра в своїй плакеті, виготовленій спеціально до 50-річчя музею, яка висіла під час сесії на чоловічій стіні залу. Також мистецьке оформлення програми і залів, особливо чоловічої стіни, за проектом засл. діяча мистецтв О. Кульчицької немало причинилося до піднесення свята. Зокрема розміщена в сусідньому залі виставка картин Кульчицької О. Л. з етнографічною тематикою та портрети найвидатніших українських етнографів, які клали основи під музей, а саме: І. Франка, Хв. Вовка та В. Шухевича – доповнювали етнографічну обстановку ювілею.

¹⁶⁷ Початок арк. 86.

Наукова сесія відбулася, в основному, за програмою, з тією¹⁶⁸ тільки зміною, що замість доповідей тов. Шашкевича і тов. Бутник-Сіверського, які хоча й зголосили свій приїзд, однак на ювілей не приїхали, – мав 29.XII. зранку доповідь др. М. М. Скорик на тему: «Орнаментика українських писанок». В загальному було доповідей: 5 з матеріальної¹⁶⁹ культури, 1 – з духово-суспільної культури і 3 про музейництво. Підготовані доповіді про українську народну кераміку і про вибійки західних областей України не увійшли вже до програми за нестачею часу на їх виголошення. Акад. Колесса подає до відома, що акад. Рильський висловив бажання, щоб доповіді, зачитані на науковій сесії, видати друком в окремому ювілейному збірнику, і навіть залишив у цій справі записку.

Товариська зустріч, яка мала місце в приміщенні музею зараз після закінчення наукової сесії і в якій брали участь від партії се – секретар Обкому тов. Мазепа та секретар Симоненко, а далі керівники та представники музеїв, наукових та культосвітніх установ, як м. і. ректор ЛДУ проф. Білякевич, декан фіз.-мат. факультету проф. Зарицький, викладач Стефанік С. В. і ін. – Ця зустріч пройшла в гарному, теплому, сердечному майже родинному настрої.

Під кінець промовець зазначає, що можна б уважати недоліком ту обставину, що після доповідей не було широких дискусій та що місцева преса не відзначила ювілею так, як може він і заслуговував би. Також в останніх етапах підготовки сесії зазначилися деякі труднощі та поспіх – н.пр. з друком запрошень, приміщенням тощо, – все ж таки колектив працівників музею подолав ці труднощі і вив'язався вповні із своїх завдань. В загальному треба признати – каже акад. Колесса, – що ювілейне святкування пройшло успішно. Цю успішність завдячити треба в великій мірі також видатній допомозі Уповноваженого Президії АН, проф. Погребняка, за що належиться йому щира подяка.

¹⁶⁸ В оригіналі помилка: тієї.

¹⁶⁹ Початок арк. 87.

Член-кореспондент АН, проф. Савін Г. М. заявляє, що ювілейна сесія пройшла добре і якщо були які недотягнення, то не з вини колективу працівників музею. Колектив попрацював багато і щиро, можна б сказати з душею, – він зробив усе, що до цього нележало.

Доповіді, в загальному, добрі. Зокрема треба підкреслити прегарну доповідь тов. Гургули, яка відобразила 50 років існування музею так продумано, змістовно, пластично і яскраво, що все виходило як¹⁷⁰ на кіноплівці. – Доповіді необхідно видрукувати в окремому збірнику, але їх треба перед тим підредагувати, щоб, особливо в узагальненнях, погодити їх з марксо-ленінською методологією, яка може й не всіма ще працівниками є достатньо засвоєна.

Відносно дискусії при доповідях проф. Савін є того погляду, що вона була вичерпна, що діловий підхід був витриманий, – а широка дискусія не все бажана з уваги на зайві повторення.

Вчений секретар, доцент Хржановський приєднується до пропозиції видання доповідей окремим збірником, але зазначає теж від себе, що необхідно буде їх відповідно зредагувати, використовуючи в першу чергу радянську літературу та пристосовуючи діалектичний метод. В майбутньому збірнику на першому місці повинна знайтися промова акад. Колесси Ф. М., яка була виголошена при відкритті урочистих зборів. Друк збірника обіймав би доповідей з відповідними ілюстраціями, приблизно на аркушів (або сторінок) друку. Крім цього треба конечно подбати про ювілейне видання альбому одягів тов. Кульчицької О. Л., який, як відомо, давно вже приготований до друку.

Мгр. Гургула демонструє 25 фотознімків найбільш характерних експонатів музею, які можна б видати як альбомчик листівок.

¹⁷⁰ Початок арк. 88.

Ухвалено:

- 1) Підготувати до друку в окремому збірнику ювілейні доповіді, перевіривши їх методичний бік, як це вище зазначено.
- 2) Видати друком альбом народних одягів тов. Олени Кульчицької.
- 3) Видати серію листівок із найбільш характерних експонатів музею.
- 4) Представлений бухгалтером музею рахунок витрат зв'язаних із святкуванням 50-річчя, прийняти до уваги і схвалити, а остаточне оформлення його доручити бухгалтерії АН.

На цьому засідання закрито.

Архів праць з 1947-48 р.¹⁷¹

Порядкове число	Число інвент. або знак місця	А В Т О Р	Н А З В А К Н И Ж К И	Число тому	Завваги Віддано в архів ¹⁷²
1.		Збронцева	Словник		3. IV. 47
2.		Драган	Мистецтво Львова		3. IV. 47 передано
3.		Скорик М. М.	Фольклорні записи Д. Яворницького		15. X. 47
4.		Колесса	Історія етнографії		10. I. 48 Звернені Колесовій М. І.
5.		Пастущин В. Ю.	Побут робітників Бориславського басейну		31. III. 49
6.		Пастущин В. Ю.	Село Дрочево на Поліссі (монографія)		31. III. 49
7.		Пастущин В. Ю.	Народні одяги на З.О.У. (матеріали до монографії)		31. III. 49
8.		Людкевич С.	І. Франко як знавець українського мелодійного фольклору		31. III. 49
9.		Скорик М. М.	Орнамент укр. писанок (81 рисуноків)		31. III. 49
10.		Добрянський	Опришки як вияв соц. поневолення		31. III. 49
11.		Скорик М. М.	Семен Палій		31. III. 49 ¹⁷³
12.		Щурат С. В.	список праць		21. IV. 49
13.		Дей О. І.	список праць		7
14.		Добрянський	Побут ремісників Старосамбірщини (монографія)	7 зоши- тів	29. IV. 49
15.		Денисенко	Програми	5 штук	22. IX. 49

¹⁷¹ Оригінал зберігається в ІМФЕ НАН України, ф. 34–4, од. зб. 44, арк. 1. На папці збереження напис: «Фонд Львівського філіалу. Архів праць Інституту фольклору від 1947 р. Опис матеріалів». Публікується вперше. Публікуємо зі збереженням правопису оригіналу.

Це заповнений чорнилом бланк. Перший рядок – видрукований [І. К-Ф].

¹⁷² Вписано чорнилом.

¹⁷³ На полях біля позицій 12-13 дописано «Вибрано [нерозб. Прізвище, яке починається на Хм...]»

СПИСОК¹⁷⁴

найновіших фольклорних матеріалів із польової експедиції і від кореспондентів, Відд. Інст. укр. фольклору АН УРСР у Львові від 1940 р.

№ 1.

Пісні різного змісту й форм – 50 на 190 ст. 6 окремих зшитків, записав від селян сіл районів Жаб'є, Косів на Гуцульщині студ. ЛДУ Задорожний Мирослав Мих. під час польової експедиції літом 1940 р.

№ 2.

Пісні різного змісту в 4-ох окремих зшитках: I (7) – 13 пісень на 19 ст., II (8) 8 пісень на 12 ст., III (9) – 11 пісень на 16 ст., IV (10) – 13 пісень на 20 ст., записав від селян Борислава й околиці Дрогобичської обл. Бандурко (слова), а музику Гордійчук, обидва з Києва, під час польової експедиції літом 1940 р.

№ 3.

Фольклорні матеріали прозові й пісні в 3-ох окремих зшитках: I (XI) – різні прозові фольклорні записи + 4 пісні на 40 ст., II (XII) – 12 пісень на 35 ст., III (XIII) – 11 пісень на 28 ст., записав від селян районів Дрогобич і Борислав, Дрогобичської обл. Матвій Вас. Бабій під час польової експедиції літом 1940 р.

№ 4.

Пісні різного змісту в 4-ох окремих зшитках: I (14) – 24 пісні різні на 40 ст., II (15) – 36 пісень обрядових і різних на 40 ст. III (16) – 69 коломийок + 2 емігрант. пісні на 40 ст., IV (17) – 26 пісень різних + 2 прозові записи на 40 ст., записав від селян сіл Львів. обл. Борковський, і деякі Волошин, а музику Стеценко з Києва, під час польової експедиції літом 1940 р.

¹⁷⁴ Оригінал зберігається в ІМФЕ НАН України, ф. 34–4, од. зб. 45, арк. 4+3+3. На папці збереження напис: «Архів II (за рр. 1940-1941) Список II найновіших фольклорних матеріалів Відділу Інст. укр. фолькл. АН УРСР у Львові». Публікується вперше. Публікуємо зі збереженням правопису оригіналу.

Це три варіанти списку фольклорних матеріалів: один рукописний і два ідентичні, надруковані на друкарській машинці з використанням копіювального паперу [І. К-Ф].

№ 5.

Фольклорні матеріали прозові й пісні в 6-ти окремих зшитках: I (18) – 11 прозових сміховинок на 13 ст., II (19) – 2 оповідання на 18 ст., III (20) – 9 пісень на 10 ст., IV (21) – «байка» «Василь Жагалек, 95-літній старець бідага» на 42 ст., V (22) – «байка» «Про лампу» на 27 ст., VI (23) – «байка» «Про Довбуша» на 31 ст. + «байка» «Король свинопас» на 14 ст., записав від селян і робітників Дрогобича й околиці Дрогобич. обл. Стельмах М. І. на спілку з Сухобрус з Києва під час польової експедиції літом 1940 р.

№ 6.

Фольклорні матеріали: 2 прозові оповідання й 115 пісень (обрядові й коломийки) на 58 аркуш. ст., записав на Гуцульщині по селах Станіслав. обл. Цимбалістий Богдан під час польової експедиції літом 1940 р.

№ 7.

Фольклорні матеріали прозові й пісні в зшитку й на окремих картках, зібрав і записав на Гуцульщині по селах і містечках Станісл. обл. Горбовий М. І. «Як піп чоловіка з пекла вітегав», прозове оповід. ст. 12., записане в 1922 від Сливчука Лукина з Жаб'я; II. «Про владику і грубе лице», проз. запис на 3 ст. від Гавриша Мик. з Косова, запис в 1927 р.; III. Старенька пісня «Бодай пани панували» з поясненнями на 2 ст., запис. від прохожих старців у 1939 р. IV. Прозов. запис «Про котюгу на штирйох і на двох ногах» на 2 ст. від Горбового Михайла Івановича з Косова в 1940 р.; V. «Пісня про минуле й теперішнє» на 4 аркуш. ст., запис від Библюк М. В. з Косова в 1940 р. 15. VIII.; VI. Пісня «З життя села Кривоброди» на 3 ст., запис від Остафійчука Якова Ст. з Кривобродів у 1940 р. 24. XI.; VII. Пісня «Гуцулка» на 2 ст., запис від Дроняка Михайла Мик. з с. Голов у 1940 р. 29 XII.; VIII. Пісні колискові (2) і забавна (1), з поясненнями на 2 ст. від Горбового Мих. І. в 1940 р. 31. XII.; IX. Пісня «Пропала Польща» на 1 ст., запис. від Фріделя І. Ш. з Косова в 1941 р. 8. I.; X. Прозов. запис «Світий духу покажися...» на 4 ст. з поясненнями від Горбового Івана Мик. з Косова в 1941 р. 8. I.; XI.

Прозов. запис «Про попа та й бідного чоловіка» на 8 ст. від Горбового Мих. Ів. в 1941 р. 8. I.; XII. прозов. запис «Як ксьондз сповідав косцельного» на 2 ст., від Горбового М. І. з Косова в 1941 р. 9. I.; XIII. Пісня «Попівське життя» на 1 ст., запис від Библюка Юліяна В. з Косова в 1941 р. 10. I.; XIV. Ноти «Гуцулка» до пісень «З життя села Кривоброди», «Гуцулка», «Пропала Польща», «Бодай пани панували» на 1 ст. від Горбового Мих. Ів. в 1941 р. в січні.

№ 8.

Фольклорні матеріали про польську карну експедицію на Гуцульщині в 1920 р., польські судові методи «слідства» і катування про польських тюрмах, на 28 ст. окремого зшитка, подав Горбовий Мих. Ів. з Косова в 1940 р. 19. XII.

№ 9.

Етнографічні матеріали на окремих неоправл. зшитках, з Гуцульщини Станісл. обл., подав Горбовий Мих. Ів. з Косова. I. Бджільництво на Гуцульщині, на 7 ст.; II. Танець «Аркан», на 8 ст., в 1940 р. 11. XI.; III. Рибальство на Гуцульщині з рисунками, на 12 ст., в 1940 р., 28. XII.; IV. Музичні інструменти на Гуцульщині, на 8 ст., в 1941 р. 10. I. (з рисунками).

№ 10.

Коломийки (біля 400 стрічок) зібрав і записав у зшитку на 44+34 ст. поодиноких карток Підгородецький Микола з Борислава від селян сіл Підгородці, Крушельниця і Сопіт, Борислав. району, Дрогобич. обл. в 1940 р. + лист на 2 ст. до Відд. Інст. укр. фолькл. АН у Львові.

№ 11.

Пісні: 3 власного укладу і 4 найправдоподібніше відписані зібрав Плетінчук Микола Іван. Із Жаб'я – Кривополя Станіслав. обл. на 5 арк. ст. в 1941 р. 13. I.

Перелік використаної літератури і джерел

1. <http://conservatory.lviv.ua/departments/kafedra-kamernogo-ansamblju-ta-kvartetu> (Офіційний сайт Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка).
2. <http://etnolog.org.ua> (Офіційний сайт ІМФЕ).
3. <http://folk.krc.karelia.ru/section.php?id=5> (Офіційна сторінка Фольклорного архіву Ін-ту мови, літератури та історії Карельського наукового центру Російської АН).
4. <http://www.franko.lviv.ua/faculty/Philol/www/folk.php> (сторінка кафедри фольклористики ім. Ф. Колесси на сайті Львівського національного ун-ту ім. Івана Франка).
5. <http://www.rusinst.ru> – Большая энциклопедия русского народа.
6. www.lioncity.com.ua/ukr/Muzej%20kulchycchoji/ (Офіційний сайт Художньо-меморіальний музею Олени Кульчицької).
7. Азадовский М. К. История русской фольклористики: в 2 т. – М., 1958, 1963.
8. Азадовский М. Литература и фольклор. Очерки и этюды. – Ленинград, 1938.
9. Азадовский М. К. Из писем М. К. Азадовского (1912-1941). Публикация Л. В. Азадовской // Из истории русской фольклористики. – Ленинград, 1978. – С. 199-273.
10. Азадовский М. К. Статьи о литературе и фольклоре. – М.-Л., 1960.
11. Андрієвський О. Бібліографія літератури з українського фольклору. Т. 1. – К., 1930.
12. Архів ІН, ф. 1, опис 1, од. зб. 9 «Індивідуальні плани науково-дослідної роботи співробітників відділу на 1946-1948 рр.».
13. Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 4 «Протоколи засідань наукового семінару працівників музею за 1944-1947 рр.».

14. Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 6 «Списки працівників музею за 1944-1950 рр.».
15. Архів ІН, ф. 1, опис 1а, од. зб. 7 «Плани науково-дослідної роботи музею за 1944-1950 рр.».
16. Архів ІН, ф. 1, опис 2, «Опис № 2 документів підсумкової наукової документації за 1951-1971 рр.».
17. Астахова А. М. Николай Петрович Андреев в истории советской фольклористики 20-30-х годов // <http://www.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=120>.
18. Библиография М. К. Азадовского 1913-1943 / Составила Н. С. Бер, под общ. ред. проф. В. Д. Кудрявцева. – Иркутск, 1944.
19. Бібліографія українського народознавства у 3-х томах / Зібрав і впорядкував Мирослав Мороз. – Т. 1. Фольклористика. Кн. 1. – Львів, 1999; Кн. 2. – Львів, 1999.
20. Возняк М. На крилах творчості // Леся Українка. До 75-річчя з дня народження Лесі Українки. Збірник. – Львів, 1946. – С. 3-14.
21. Галицько-руські народні мелодії, зібрані на фонограф Йосипом Роздольським, списав і зредагував Станислав Людкевич // ЕЗ. – Т. XXI. – Ч. I. – Львів, 1906; Т. XXII. – Ч. II. – Львів, 1908.
22. Гарасимчук Р. Народні танці українців Карпат. – Кн. 1: Гуцульські танці; Кн. 2: Бойківські і лемківські танці. – Львів, 2008.
23. Герасимова Г. П. Заклинський Богдан Романович // <http://www.history.org.ua> (Офіційний сайт Ін-ту історії України).
24. Гілевич І. Мустафа Козакевич – дослідник традиційної архітектури українців Полісся та Волині // Народознавчі зошити. – 2008. – № 3-4. – С. 215-227.
25. Гілевич І. Українська етнографічна наука у першому повоєнному десятилітті та польові дослідження Полісся // Вісник Львівського університету. Сер. істор.- 2008. – Вип. 43. – С. 34-53.

26. Глушко М. С. Методика польового етнографічного дослідження. – Львів, 2008.
27. Гнатюк В. Українські народні байки (звіриний епос) // ЕЗ. – Львів, 1916. – Т. 37-38.
28. Горбатюк В. Отзыв на работу М. М. Скорика «Семен Палей белоцерковский полковник» стр. 125, 1923 г. (копія) // НАРФ ІМФЕ ф. 14-2, од. зб. 20а, а. 130.
29. Грица С. Філарет Михайлович Колесса. – К.: Держ. вид-во образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1962.
30. Гургула І. Народне мистецтво західних областей України. – К.: «Мистецтво», 1966.
31. Державний архів Львівської області («Личаківське кладовище у м. Львові, фонд 3152, оп. 1»).
32. Деркач В. В. Стан етнографічної роботи у Західній Україні у кінці ХІХ – на початку ХХ століття // <http://www.storinka-m.kiev.ua>.
33. Добрянська Л. Ярослав Шуст – етномузиколог // Вісник Львівського ун-ту. Сер. філол. – 2008. – Вип. 37. – С. 288-299.
34. Довгалюк І. Галицькі колекції фонографічних валиків // Дев'ята конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель: Матеріали / Ред.-упоряд. Б. Луканюк та Ю. Рибак. – Львів, 2010. – С. 71-84.
35. Довгалюк І. Осип Роздольський: музично-етнографічний доробок. – Львів, 2000.
36. Довгалюк І. Про публікацію збирацького доробку О. Роздольського // Проблеми публікації музично-фольклористичної спадщини: досвід і проблеми: тези темат. круглого столу. – Львів, 1999. – С. 86-87.
37. Дучимінська О. Народні пісні (записи в с. Тяпче Болехівського р-ну Станіславської обл.) // НАРФ ІМФЕ, ф. 28-3, од. зб. 342.
38. Енциклопедія історії України. – Т. 4. – К., 2007.

39. Енциклопедія Українознавства: В 11 т. – Львів, 1991-2005.
40. Жирмунский В. М. К. Азадовский. Биографический очерк // Азадовский М. К. История русской фольклористики. Т. 1. – М., 1958.
41. Заклинський Б. Листи до В. Гнатюка (1916, 1917) // НАРФ ІМФЕ, ф. 28-1, од. зб. 15.
42. Івашків В., Марків Р. Біля витоків фольклористики у Львівському університеті // Міфологія і фольклор. – 2010. – № 3-4 (7). – С. 18-26.
43. Історія Академії наук Української РСР. Кн. 2. – К., 1967.
44. Історія Національної академії наук України (1941-1945) Ч. 2. Додатки. – К., 2007.
45. Квітка К. Зібрання праць. Прижиттєві публікації (1902-1941) / Ініціатор та керівник проекту Б. Луканюк; ред. Л. Добрянська. – Львів, 2010 // <https://sites.google.com/site/zpkkvitky/home>.
46. Квітка К. Філярет Колесса // Музика (Київ). – 1925. – № 11-12. – С. 408-417 (доступ: <https://sites.google.com/site/zpkkvitky/home>).
47. Кирчів Р. «Матеріали до українсько-руської етнології» // Українська фольклористика. Словник-довідник / Уклад. і заг. ред. М. Чернопиского. – Тернопіль, 2008. – С. 241-242.
48. Кирчів Р. Гарасимчук Роман // Мала енциклопедія українського народознавства / за ред. С. Павлюка. – Львів, 2007. – С. 705-706.
49. Кирчів Р. Фішер Адам // Мала енциклопедія українського народознавства... – С. 814.
50. Кияновська Л. Мирослав Скорик: людина і митець // ji.lviv.ua/.../kyjanovska/kyjanovska-ch2.htm
51. Коваль-Фучило І. Фольклористичні видання НТШ: Етнографічний збірник // Матеріали до української етнології: збірник наук. праць. Вип. 6 (9). – К., 2007. – С. 205-210.
52. Колесса К. [Примітки до статті «Взаємне листування Філарета Колесси та Михайла Грушевського»] // ЗНТШ. – Т. 230. Праці Секції етнографії та фольклористики. – Львів, 1995. – С. 396-450.

53. Колесса К. Післямова [до статті Колесси Ф. Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності] // ЗНТШ. – Т. ССXLII. Праці Секції етнографії та фольклористики. – Львів, 2001. – С. 83-86.
54. Колесса Філарет (1871-1947): Бібліографічний покажчик праць і критичної літератури / М. Мороз (упоряд.); С. Грица (відп. ред.). – Львів, 1992.
55. Колесса Ф. Вірування про душу й загробне життя в українській похоронній і поминальній обрядності // ЗНТШ. – Т. ССXLII. Праці Секції етнографії та фольклористики. – Львів, 2001. – С. 7-82.
56. Колесса Ф. Історія української етнографії / НАН України. ІМФЕ ім. М. Рильського; Передмова Г. А. Скрипник. – К., 2005.
57. Колесса Ф. Кілька слів про фольклор Західної України // Колесса Ф. М. Фольклористичні праці / Підгот. до друку В. Юзвенко. – К.: Наук. думка, 1970.
58. Колесса Ф. Леся Українка і український музичний фольклор (Заслуги Лесі Українки для збирання й досліджування творів українського музичного фольклору) // Леся Українка. До 75-річчя з дня народження Лесі Українки. Збірник. – Львів, 1946. – С. 59-74.
59. Колесса Ф. М. Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР // НИОР РГБ. – Ф. 542 Азадовский М. К. – Картон 78. – Од. зб. 3. – Арк. 1-28.
60. Колесса Ф. Мелодії українських народних дум, серія 1-2 // Матеріали до української етнології. – Т. 13-14. – Львів, 1910, 1913.
61. Колесса Ф. Музикознавчі праці / Упор. С. Грица. – К.: Наук. думка, 1970.
62. Колесса Ф. Народно-пісенна ритміка в поезіях Івана Франка // Народна творчість. – 1941. – № 1. – С. 29-46.

63. Колесса Ф. Огляд праць проф. д-ра Зенона Кузелі з обсягу етнографій й етнології // Родина Колессів у духовному та культурному житті України... – С. 357-363.
64. Колесса Ф. Радянський фольклор // Вільна Україна. – 13.04.1941.
65. Колесса Ф. Речитативні форми в українській народній поезії // Колесса Ф. Музикознавчі праці. – К.: Наукова думка, 1970. – С. 287-311.
66. Колесса Ф. Спроба періодизації українського народної поезії (резюме) // Родина Колессів у духовному та культурному житті України... – С. 354-356.
67. Колесса Ф. М. Спроба періодизації українського народної поезії // НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 269, а. 20-72.
68. Колесса Ф. Українські народні думи у відношенню до пісень, віршів і похоронних голосінь // ЗНТШ. – 1920–1922. – Т. 130-132.
69. Колесса Ф. М. Фольклористичні праці / Підгот. до друку В. Юзвенко. – К.: Наук. думка, 1970.
70. Колесса Ф. М. Юрій Матвійович Соколов (реферат, призначений на наукове засідання кафедри фольклору і етнографії Львівського ун-ту) // НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 269, а. 1-11.
71. Костюхин Е. А. Сказочник Господарев // <http://kizhi.karelia.ru/library/ryabinin-1999/193.html>.
72. Крип'якевич І. Історично-філософська секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського у 1894-1913 роках // Вісник Академії наук України. – 1992. – №5. – С.70-86.
73. Крип'якевич І. Рецензія на працю Михайла Михайловича Скорика «Семен Палій, білоцерківський полковник» (150 ст. в рукописі) // НАРФ ІМФЕ ф. 14-2, од. зб. 20а, а. 131-132.
74. Крися Л., Фіголь Р. Личаківський некрополь. – Львів, 2006.
75. Кульчицька О. Л. Народний одяг західних областей УРСР. – К.: Вид-во Академії наук УРСР, 1959.

76. Лебедев Ю. І. Україна і Схід у фольклористичній спадщині Івана Франка // <http://storinka-m.kiev.ua>.
77. Леся Українка. До 75-річчя з дня народження Лесі Українки. Збірник. – Львів, 1946.
78. Леся Українка. Народі пісні до танцю (тексти й мелодії з дорученням листів Л. Українки і вступною статтею Ф. М. Колесси) // Леся Українка. До 75-річчя з дня народження Лесі Українки. Збірник. – Львів, 1946. – С. 15-58.
79. Лупій Г. Львівський історико-культурний музей-заповідник «Личаківський цвинтар»: путівник. – Львів, 1996.
80. Луцький О. Культурне життя українців Львова в 1941-1944 рр. // <http://map.lviv.ua/statti/luckij5.html>.
81. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи: У 2 т./ Упоряд. З. Штундер. – Львів: Дивосвіт. – Т. 1. – 1999; Т. 2. – 2000.
82. Маїк Н. Олена Збронець // Філевич Н. Львівська галерея мистецтв. Хроніка 1907-1947 рр. – Львів, 2007. – С. 107-124.
83. Марийские сказки. Т. I. Ронгинский район. Записи, перевод и комментарии К. А. Четкарева. Под ред. и с предисл. М. К. Азадовского. – Л., 1941. (Режим доступу: http://nauka1941-1945.ru/files/pdf/EB_1941_AKS_00000270.pdf).
84. Матейко К. І. Український народний одяг. – К., 1977.
85. Матейко К. Український народний одяг: Етнографічний словник. – К., 1996.
86. Матейко К. І. Народна кераміка західних областей Української РСР XIX-XX ст.: історико-етнографічні дослідження. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959.
87. Матейко К., Суха Л. Матеріали експедиції до Ровенської обл. «Український народний одяг Ровенщини». Звіт, катра маршруту експедиції, 6 фото із зразками народного одягу, лист до Гуслистого К. Г. // НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 380 (1966).

88. Машура Г. М., Каднічанський Д. А. Краєзнавчий нарис Самбірщини // sambir.lviv.ua/content/view/23/.
89. Моздир М. Ірина Гургула – дослідник народного мистецтва 1920-1930-х рр. // Мистецтвознавство'99: Наук. збірник. – Львів, 1999. – С. 191-200.
90. Моторний В. Внесок Філарета й Олександра Колесс в українсько-чеські наукові та культурні взаємини // Родина Колессів у духовному та культурному житті України... – С. 147-151.
91. Музичний фольклор з Полісся у записах Ф. Колесси та К. Мошинського (Систематизація матеріалу, вступна стаття, пісенні паралелі Ф. Колесси). – К.: Музична Україна, 1995.
92. Народна архітектура українських Карпат XV–XXст. / Під ред. Ю. Г. Гошка. – К.: Наук. думка, 1987.
93. Народні мелодії з голосу Лесі Українки. Записав і упорядкував Климент Квітка. Ч. I і II. – К., 1917-1916 (доступ: <https://sites.google.com/site/zpkkvitky/home>).
94. Науково-допоміжна картотека Наукового відділу ЛКП «Музей «Личаківський цвинтар».
95. Никорак О. Ірина Гургула // Мала енциклопедія українського народознавства / за ред. С. Павлюка. – Львів, 2007. – С. 720-721.
96. Офіційний сайт Інституту російської літератури (Пушкінський дім) Російської АН – <http://www.pushkinskiydom.ru>.
97. Пахомов В. Роль творчої спадщини Ольги Дучимінської у національному вихованні молоді // Обрії. – 1995. – № 2. – С. 27-29.
98. Політичні пісні українського народу XVIII-XIX ст. з увагами М. Драгоманова. – Ч. I. – 1883; Ч. II – 1885.
99. Попов П. М. Вивчення фольклору в Академії наук УРСР за 25 років її існування (1919-1944) // Мистецтво. Фольклор. Етнографія. Наукові записки. Т. 1. – К., 1947. – С. 61-80.

100. Попов П. М. Дослідження фольклору в Академії наук УРСР за останнє п'ятиріччя (1941-1946) // Вісник АН УРСР. – 1947. – № 2 (130). – С. 43-51.
101. Попов П. М. Видатний радянський фольклорист Ю. М. Соколов // НТЕ. – № 3. – С. 23-33.
102. Попов П. М. Огляд роботи Інституту в галузі народної творчості (1947-1952 рр.) // Народна творчість та етнографія. – К.: АН УРСР, ІМФЕ, 1954. – С. 165-172.
103. Українське радянське карпатознавство: Бібліографія праць з етнографії, фольклору та народного мистецтва / склав Я. П. Прилипка; АН УРСР, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського. – К.: Наук. думка, 1972.
104. Путилов Б. Предисловие // Азадовский М. К. Статьи о литературе и фольклоре. – М.-Л., 1960. – С. 3-13.
105. Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця ХІХ – ХХ століття (з нагоди 130-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Миколи Колесси): Зб. наук. праць та матеріалів. – Львів, 2005.
106. Сапеляк О. Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка (1898-1939 рр.). – Львів, 2000.
107. Свенціцький І. Похоронні голосіння. Гнатюк В. Похоронні звичаї й обряди // ЕЗ. – Львів, 1912.– Т. 31-32.
108. Сидорович С. Й. Художня тканина західних областей УРСР. Техніка виготовлення народних художніх тканин. – К.: Наук. думка, 1979.
109. Скорик М. Бойківські писанки // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1934. – Ч. 4. – С. 20-28 (видання зберігається в НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 20).
110. Скорик М. М. Матеріали до генезису народного орнаменту (1946, 33 арк.) // НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 20б.

111. Скорик М. Огляд наукової діяльності акад. Філарета Колесси (1947 р., 3 арк.) // НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 203.
112. Скорик М. Походження назви міста Самбора // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931. – Ч. 1. – С. 6-24 (видання зберігається в НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 20).
113. Скорик М. Про назву «Бойки» // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1935. – Ч. 5. – С. 40-49 (видання зберігається в НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 20).
114. Скорик М. М. Работа Львовского отдела Института искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР в 1947 г. // Советская этнография. – 1947. – № 3. – С. 158-159.
115. Скорик М. Семен Палій – білоцерківський полковник (монографія) (1922-1923 р., 129 арк.) // НАРФ ІМФЕ, ф. 14-2, од. зб. 20а.
116. Скрипник Г. Подвижник українського народознавства // Колесса Ф. Історія української етнографії / НАН України. ІМФЕ ім. М. Рильського; Передмова Г. А. Скрипник. – К., 2005. – С. 3-17.
117. Сокіл Г. Осип Роздольський: життя і діяльність. – Львів, 2000.
118. Соколов Ю. М. Русский фольклор. – М., 2008.
119. Стельмашук Г. Популяризаторка народної культури (Штрихи до портрета Лідії Бурачинської) // <http://etno.kyiv.uar.net/vyd/nartv/2003/N3/Art17.html>.
120. Степанова А. С. Карельские плачи: специфика жанра. – Петрозаводск, 2003.
121. Степанченко О. Українська народна пісня в записах І.Я.Франка // <http://honchar.org.ua> (Офіційний сайт музею Івана Гончара).
122. Толошняк Н. Публіцистична спадщина Бориса Кудрика: наукова проблематика та жанровий спектр (до 100-річчя від дня народження митця) // <http://www.nbu.gov.ua>.
123. Толошняк Н. Творча постать Бориса Кудрика у контексті мистецько-освітніх тенденцій музичного життя галичини першої третини ХХ

століття (до 110-ої річниці від дня народження) // www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Us/.../50Ukrstud89_Toloshniak.pdf

124. Украинские народные думы / Изд. подгот. Б. П. Кирдан. – М., 1972.

125. Українська фольклористика. Словник-довідник / Уклад. і заг. ред. М. Чернопиского. – Тернопіль, 2008.

126. Українські народні думи. У 5 т. Т. 1. Думи раннього козацького періоду / [упоряд.: М. К. Дмитренко, Г. В. Довженок (тексти), С. Й. Грица (мелодії); передмови: М. К. Дмитренка, С. Й. Грици; статті, коментарі, примітки Г. В. Довженок, А. Ю. Ясенчук, Т. М. Шевчук, О. І. Шалак, Н. М. Пазяк, І. І. Кімакович; за заг. ред. М. К. Дмитренка, С. Й. Грици; відп. Ред. Г. А. Скрипник]. – К.: ІМФЕ НАН України, 2009.

127. Українські народні пісні, наспівані Д. Яворницьким. Пісні та думи з архіву вченого / Упоряд., вступна стаття, приміт. та коментарі М. М. Шубравської, нотний матеріал підгот. О. В. Шевчук. – К.: Муз. Україна, 1990.

128. Фольклор Вітчизняної війни / під ред. Ф. Колесси. Збирачі: В. Лавриненко, І. Люклян, А. Мацкевич, С. Товарницька. – Львів: Львівський обл. будинок нар. творчості, 1945. – 64 с.

129. Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину // Франко І. Зібрання творів у 50-ти томах. Т. 36. Літературно-критичні праці (1905-1906) / Упоряд. та комент. О. О. Білявської, А. В. Горецького; Ред. М. Д. Бернштейн. – К., 1982. – С. 68-99.

130. Франко І. Студії над українськими народними піснями // Франко І. Твори: У 50 т. – Т. 43. Упоряд. та комент. М. Т. Яценка; Ред. О. І. Дей. – К., 1986. – С. 7-354.

131. Фундаментальная электронная библиотека «Русская литература и фольклор».

132. Художники України. Енциклопедичний словник. – К., 2006.

133. Штундер З. Станіслав Людкевич і його співпраця в Етнографічній та Музикологічній комісіях Наукового товариства ім. Шевченка // ЗНТШ. – Т. ССХХVI. Праці Музикознавчої комісії. – Львів, 1993. – С. 456-459.
134. Шуст Я. І. Ф. М. Колесса. – К., 1955.
135. Шухевич В. Гуцульщина // Матеріали до українсько-руської етнології. – Т. 1-5. – 1899-1908.
136. Щепанська М. Кабінет історії музики і народної творчості Львівської державної консерваторії // Радянська музика. – 1941. – № 1.
137. Электронный архив О. М. Фрейденберг // <http://freidenberg.ru>.
138. Яйце-райце. Бібліографічний покажчик літератури / Уклад. Т. Б. Бахмет – Харків, 1998 // режим доступу: <http://mtlib.org.ua/Ukazateli/Pisanka.htm>.

Іменний покажчик

- Аарне Анті 88, 171, 172
 Адамцевич Євген 144
 Азадовська Лідія 80, 114, 176, 177-184, 214
 Азадовський Константин 174
 Азадовський Марк 2, 4-8, 60-87, 90-96, 98, 114, 142, 162, 164-171, 174, 178,
 180-187, 191, 214, 215, 217, 218, 220, 222
 Андреев Микола 71, 88, 94, 96, 166, 169, 171, 172, 215
 Андрієвський М. 154
 Андрієвський Олександр 102, 158, 159, 214
 Антонович Володимир 153
 Астахова Анна 96, 97, 171, 172, 188, 215
 Афанасьєв Олександр 166
 Бабій Матвій 211
 Бажан Микола 47, 143
 Балеї Степан 104
 Бандурко 211
 Барток Бела 124
 Бахмет Т. 225
 Бахметюк Олекса 160
 Бер Н. С. 176, 215
 Березовська Ольга 116, 136, 142, 265
 Бернштейн М. Д. 224
 Беліч (Белиґ) Олександр 95, 188
 Библюк М. 212
 Библюк Юліян 213
 Білецький Леонід 104, 176
 Білоус Марія 151
 Білявська О. О. 224
 Білякевич Іван 95, 188
 Борковський 211
 Брилинська О. О. 143

Бурачинська Лідія 132, 223
Бутник-Сіверський Борис 207
Валушак О. В. 143
Вахнянин Анатоль 122
Вербицький Михайло 121
Веселовський Олександр 91, 168, 172, 173, 183, 184, 188
Виноградов Георгій 66, 96, 168, 169, 188
Виноградова Ольга 4
Вірський Павло 131
Вовк Федір 102, 153, 154, 206
Возняк Михайло 104, 127, 215
Волошин 211
Волльман 95
Гавранек (Навганек) Богуслав 95, 188
Гавриш Микола 212
Галушак О. В. 32, 49, 144, 149, 194, 195
Галушинський Михайло 104
Гарасимчук (Герасимчук) Роман 11, 14, 24, 25, 26, 32, 44, 88, 101, 115, 116,
130, 131, 135, 136, 215, 217
Гармаш С. В. 143
Гелемей Ольга 15, 202
Герасимова Г. П. 133, 215
Гжегорж Ф. 154
Гілевич Ігор 9, 100, 105, 108, 137, 150, 215
Гішпіус Євгеній 97, 189
Гірняк Юліан 104
Глушко Михайло 145, 216
Гнатюк Володимир 11, 20, 60, 83, 91, 133, 140, 166, 167, 177 181, 216, 217,
222
Гончар Іван 125, 223
Гончаренко Гнат 128
Горак Їржі 78, 95, 177

Горбатюк Володимир 21, 110, 216
Горбач Олекса 151
Горбачевський Іван 101
Горбовий Михайло 212, 213
Гордійчук 211
Горецький А. В. 224
Горький Максим 56, 163
Господарев Пилип 66, 88, 167, 169, 170, 183, 219
Гофман (Померанцева) Ерна 96, 171, 184, 189
Гошко Юрій 221
Гребінь Оврам 144
Грица Софія 160, 168, 179, 182, 216, 218, 224
Грушевський Михайло 24, 103, 123, 155, 176, 217, 219
Гуєр Ольдржих 176
Гургула Ірина 14, 16, 17, 24, 26, 44, 48, 105, 115, 116, 132, 134, 136, 143, 147,
160, 193-195, 205, 208, 216, 221
Гусарєв Олександр 4
Гуслистий Кость 220
Дей Олексій 108, 199, 210, 224
Деркач В. 146, 216
Дзиндра Михайло 206
Дмитренко Микола 19, 224
Дмитрова К. Й. 12, 13, 15, 106
Добролюбов Микола 167
Добрянська Ліна 178, 216, 217
Добрянський Калістрат 4, 10, 12, 13, 15-17, 18, 23, 24, 32, 106, 109, 191, 210
Довбуш Олекса 212
Довгалюк Ірина 112, 118, 119, 120-122, 180, 216
Довженок Галина 19, 224
Дорошенко Дмитро 176
Драган Михайло 27, 28, 32, 45, 140, 197, 210
Драгоманов Михайло 8, 38, 113, 154, 173, 221

Дрималик Богдан 12, 13, 24, 32, 106, 118, 119, 120
Дучимінська Ольга-Олександра 15, 32, 45, 48, 139, 140, 143, 194, 216, 221
Дюркгейм Еміль 28
Евальд Зінаїда 97, 189
Еліасов Л. 167, 182, 184,
Енгельс Фрідріх 31
Жирмунський Віктор 68, 91, 92, 165, 172, 173, 217
Житецький Павло 154, 160
Задорожний Мирослав 211
Заклинський Богдан 11, 12, 13, 32, 44, 106, 133, 193, 215, 217
Залеська Роксолана 4, 82
Заремба Чеслав 120
Зарицький Мирон 207
Збронцева (Збронець) Олена 24, 27, 32, 45, 141, 194, 197, 210
Зілинський Іван 15, 104
Зубрицький Микола 101
Іванов Петро 154
Івашків Василь 2, 150, 217
Ісаєвич Ярослав 109
Кагаров Євген 71, 94, 175, 188
Каднічанський Дмитро 111, 221
Калецький Павло 97, 189
Канаєв Ф. Ф. 186
Карпинець Іван 15
Квітка Климент 41, 43, 125, 127-129, 217, 221
Келтуяла Василій 55, 161
Кирдан Богдан 112, 224
Кирчів Роман 2, 103, 131, 157, 217
Кияновська Любов 111, 217
Кімакович Ірина 224
Кіреєвський Петро 167
Коваль-Фучило Ірина 2, 4, 32, 102, 217, 239

Ковпак Семен 23, 37, 112

Козакевич Мустафа 14, 26, 32, 42, 115, 116, 143, 144, 149, 150, 194, 195

Колесса Іван 124

Колесса Ксеня 106, 107, 176, 179, 217, 218

Колесса Микола 81, 177, 178, 179, 181, 182

Колесса Олександр 177, 221

Колесса Софія 175

Колесса Філарет 2, 4-12, 14, 15, 17, 18, 23, 24, 31-33, 36, 40, 41, 43, 44, 50, 60-100, 104-112, 113-130, 134, 137-162, 166, 168, 171, 175-183, 186, 187, 190, 195, 197, 202, 205, 207, 208, 210, 214, 216, 217-225, 239

Колесса-Залеська Дарія 41, 81, 116, 124, 123, 130, 178, 193

Комаринець Теофіль 152

Комаров Микола 154

Корчинський Михайло 104

Костенко (співачка) 206

Костюхін Євгеній 169, 170, 219

Кошак Петро 53, 160

Кравець Т. І. 12, 13, 106

Кравченко Михайло 128, 129

Крайер Г. 159

Кримський Агатангел 89, 184, 185

Крип'якевич Іван 21, 26, 103, 104, 110, 116, 134, 136, 155, 219

Криса Любомир 146, 147, 219

Криштальський Роман 24, 118, 119

Круп'янська В. Ю. 97, 171, 184, 189

Крушельницька Лариса 138

Кубійович Володимир 101

Кудрик Борис 32, 41, 121, 122, 223

Кудрявцев В. Д. 176, 215

Кузеля Зенон 107, 153, 219

Кузьмичевський П. 154

Куліш Пантелеймон 153
Кульчицька Олена 17, 48, 131, 132, 138, 143, 145, 147, 148, 194, 195, 206, 208,
214, 219
Кульчицька Ольга 132
Лавриненко В. 117, 224
Лаврівський Іван 121
Лавров Федір 23, 24, 90, 114, 144, 185, 200
Лебедєв Юрій 123, 220
Лебідь П. 18, 201
Левицький Володимир 104, 154
Леві-Брюль Люсьєн 28
Левкевич О. Д. 143
Лемеха Михайло 26, 115, 116, 136
Лер-Сплавинський Тадеуш 95, 188
Лисенко Микола 42, 43, 73, 118, 120, 124, 125, 126, 129, 177, 192, 214
Лобода Андрій 51, 158
Лозанова Олександра 97, 189
Ломова Маріула 26, 116, 136
Луканюк Богдан 216, 217
Лупій Григорій 121, 220
Луців Олексій 12, 13, 24, 32, 41, 106, 118, 120
Луців Юрій 4, 120
Луцький Остап 175, 220
Любович Петро 121
Людкевич Станіслав 11, 12, 13, 32, 40-42, 105, 118, 119, 122, 125, 126, 192,
198, 210, 215, 220, 225
Люклян Іван 117, 224
Маєвський 15
Мазепа Іван 20
Мазепа Ісаак 207
Маїк Наталка 141, 220
Максимович Михайло 39, 114

Малецька Софія 26, 32, 115, 116, 136, 143
Мандичевський Єусебій 121
Манжура Іван 154
Марків Руслан 150, 217
Марченко Михайло 155
Матейко Катерина 14, 26, 32, 49, 115, 116, 136, 143, 144, 148, 194, 195, 220
Мацкевич А. 117, 224
Машура Г. 111, 221
Мечник Петро 15, 28-32
Микола Іван 213
Милорадович Василь 154
Михайлов М. М. 66, 168, 169, 183, 184
Михальчук Костянтин 154
Міллер Всеволод 33
Мількеєв Євгеній 164
Мовчан Євген 144
Могила Петро 104
Моздир Микола 132, 221
Морган Льюїс 28
Мороз Мирослав 109, 120, 185, 215, 218
Моторний Володимир 177, 221
Мошинський Казимир 138, 221
Мурко Матіяш 78, 98, 176
Мюнцер Леопольд 124
Науман Гане 52, 55, 159
Нестюк Ярина 50, 66, 88, 151, 158, 195
Нечиталюк Михайло 115, 153
Нечуй-Левицький Іван 154
Никорак Олена 132, 221
Нікіфоров Олександр 71, 94, 96, 175
Новицький Яків 154
Новіков Микола 167, 169

Нудьга Григорій 109
Образцов Василь 168
Обрембський Юзеф 138
Овсієнко Євгенія 48, 143, 147, 194
Огієнко Іван 176
Оглоблин Олександр 155
Огоновський Омелян 49, 153-155
Околот Іван 26, 116, 136
Ольденбург Сергій 172
Остафійчук Яків 212
Охримович Володимир 104
Павлик Михайло 146
Павлюк Степан 131, 217, 221
Пазяк Надія 224
Палій Семен 10, 14, 20-22, 110, 210, 216, 219, 223
Панькевич Іван 176
Паньків Володимир 48, 147, 194
Пастух Надія 2
Пастущин Василь 4, 10, 12-17, 23, 24, 32, 36, 39, 44, 45, 105-108, 112, 131, 137, 138, 145, 190, 191, 193, 194, 199, 210
Пахомов Володимир 140, 221
Перетц Володимир 56, 163, 175
Перльс Генріх 50, 151, 158
Підгородецький Микола 213
Плісецький Марко 144, 153
Погребняк Петро 207
Полонська-Василенко Наталія 155
Померанцева Ерна див.: Гофман (Померанцева) Ерна
Попов Павло 11, 114, 144, 153, 221, 222
Потебня Олександр 154
Потурняк (Роздольська) Марія 12, 13, 24, 32, 106, 119
Прилипко Яків 222

Пристай Ольга 26, 116, 136, 143
 Пропп Володимир 97, 175, 189
 Пулюй Іван 101
 Путілов Борис 170, 222
 Пушкін Олександр 167
 Рибак Юрій 216
 Рибникова Марія 94, 188
 Рильський Максим 4, 9, 32, 104, 114, 143, 144, 153, 156, 165, 205-207, 218,
 222, 223
 Роздольський Осип 8, 11, 14, 23, 32, 40-42, 112, 118-122, 124, 131, 146, 179,
 180, 192, 198, 215, 216, 223
 Родіонівна Аріна 167
 Рудницький Степан 101
 Руткович Іван 140
 Сабат Микола 104
 Савицька Ольга 143
 Савін Гурій 205, 208
 Сапеляк Оксана 102, 103, 222
 Свенціцька Віра 14, 27, 32, 45, 140,
 Свенціцький Іларіон 28, 68, 98, 104, 140, 165, 166, 173, 181, 206, 222
 Сетон-Томпсон Ернест 172
 Сидорович Савина 14, 26, 32, 49, 115, 116, 136, 143, 144, 149, 194, 195, 222
 Сімович Василь 176
 Скоба Антон 129
 Скорик Мирослав 4, 109, 110, 217
 Скорик Михайло 4, 10-12, 14, 15, 18-25, 32, 105, 109-111, 132, 133, 138, 144,
 191, 193, 194, 199, 204, 207, 210, 216, 217, 219, 222, 223,
 239
 Скрипник Ганна 153, 218, 223, 224
 Сластіон Опанас 129
 Сливинський Юрій 119
 Сливчук Лукин 212

Слободанюк М. 180
Смаль-Стоцький Роман 176
Смаль-Стоцький Степан 176
Смішко Маркіян 15, 202
Сокіл Ганна 118, 119, 122, 223
Соколов Борис 173
Соколов Юрій 6, 39, 55, 68, 89, 90, 92, 93, 96, 113, 114, 162, 173, 187, 219, 222,
223
Сорока Олександр 206
Сороковіков Є. І. 167, 183, 184
Спасович Володимир 153
Спенсер Герберт 30
Старчук Іван 15
Стельмах Михайло 212
Стельмащук Галина 132, 223
Степанова Олександра 169, 223
Степанченко Олена 125, 223
Стефаник Василь 133
Стефаник Семен 207
Стеценко 211
Стражеско Микола 62, 167, 180
Струве Василь 29
Студинський Кирило 89, 104, 185
Суша Любов 14, 26, 32, 48, 116, 136, 143, 144, 145, 194, 195, 220
Сухобрус Галина 212
Тейлор Едуард 30, 31
Товарницька С. 117, 224
Толошняк Наталія 121, 122, 223
Турчин Микола 115
Українка Леся 43, 125, 127-129, 215, 218, 220, 221
Фадейко (Федейко) О. 27, 32, 45, 139
Федусевич Юліан 143

Фещенко-Чопівський Іван 104
Фіголь Данило 25, 26, 105, 116, 136, 143
Фіголь Роман 4, 138, 146, 147, 219
Фіголь Ярослава 12, 13, 24, 26, 32, 106, 115, 137, 193
Філевич Наталія 220
Фішер Адам 50, 66, 71, 88, 150, 151, 157, 217
Франко Іван 21, 41-43, 48, 49, 58, 60, 61, 65, 67, 73, 83, 84, 87, 89, 108, 110,
118, 123-125, 127, 133, 140, 145, 146, 150, 152, 154-156,
180, 181, 194, 206, 210, 218, 220, 223, 224
Францев Володимир 98, 189
Фрейденберг Ольга 176, 225
Фрідель І. 212
Фройд Зигмунд, 28
Хмельницький Богдан 22, 39, 115
Хомяк 202
Хржановський Володимир 205, 206, 208
Хрущов Микита 206
Цертелев Микола 154
Цимбалістий Богдан 212
Цішевський Станіслав 150
Чабан Іван 40, 112, 116, 129, 191
Чайковський Микола 104
Частій Микола 206
Чернявська Софія 154
Четкарьов К. А. 167, 170, 220
Чехович Софія 24, 26, 116, 136
Чижевський Дмитро 176
Чорнопиский Михайло 217, 224
Чубатий Микола 104
Чумак М. С. 12, 13, 106
Шалак Оксана 224
Шевченко Тарас 33, 51, 60, 62, 73, 101, 114, 141, 153, 156, 168, 222, 225

Шевчук Оксана 19, 112, 224
Шевчук Тетяна 224
Шкрибляк (Токарник) Василь 44, 53, 133, 134, 193
Шкрибляк (Шкрілбляк) Юра 44, 53, 133, 134, 193
Штундер Зеновія 119, 220, 225
Шубравська Марія 19, 112, 224
Шуст Ярослав 81, 177, 178, 216, 225
Шухевич Варвара 143
Шухевич Володимир 45, 105, 138, 139, 146, 206, 225
Щепанська Марія 17, 32, 43, 116, 129, 192, 225
Щурат Василь 15, 122, 206, 210,
Юзвенко Вікторія 218, 219
Юськевич Софія 15, 138
Яблонська Віра 131
Яворницький Дмитро 8, 18, 36, 110-112, 154, 191, 201-204, 210, 224, 239
Яворський Юліан 167
Язиков Микола 167
Яновська Марія 168
Ярема Яким 15
Ясенчук Алла 224
Ястребов Володимир 154
Яценко Микола 224

Перелік умовних скорочень

- АН – Академія наук
- БСЭ – Велика радянська енциклопедія
- ВВВ – Велика вітчизняна війна
- ВУАН – Всеукраїнська академія наук
- ГПБ – Державна публічна бібліотека ім. М. Є. Салтикова-Щедрина (Санкт-Петербург)
- ДАЛО – Державний архів Львівської області
- ЕЗ – Етнографічний збірник
- ЕУ – Енциклопедія Українознавства: В 11 т. – Львів, 1991-2005.
- ЗНТШ – Записки Наукового товариства ім. Тараса Шевченка
- ЗО – Західні області
- ІМФЕ – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
- ІН – Інститут народознавства НАН України (м. Львів)
- Мороз – Бібліографія українського народознавства у 3-х томах / Зібрав і впорядкував Мирослав Мороз. – Т. 1. Фольклористика. Кн. 1. – Львів, 1999; Кн. 2. – Львів, 1999.
- НАН – Національна Академія наук
- НАРФ ІМФЕ – Наукові архівні фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ НАН України
- НИОР РГБ – Науково-дослідний відділ рукописів Російської державної бібліотеки при Російській державній бібліотеці в м. Москві (Відділ створений у 1862 р. у складі Московського публічного музею і Румянцівського музею. Його фонд містив унікальне рукописне зібрання державного канцлера Росії М. П. Румянцева. У наш час здійснює збір, зберігання, дослідження і відає для користування дослідникам Російської Федерації і світу рукописні книги та архівні документи VI-XX століть. У фондах зберігається понад 650 тис. одиниць зберігання).
- НТЕ – Народна творчість та етнографія
- НТШ – Наукове товариство ім. Тараса Шевченка
- УРЕ – Українська радянська енциклопедія

ЗМІСТ

<i>Ірина Коваль-Фучило</i> . Від упорядника	4
<i>Ірина Коваль-Фучило</i> . Філарет Колесса і його Відділ	5
Філарет Колесса	
Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР	33
ЛИСТУВАННЯ	
Листи Ф. М. Колесси до М. К. Азадовського	60
Лист М. Ф. Колесси до Л. В. Азадовської	81
Листи М. К. Азадовського до Ф. М. Колесси	82
КОМЕНТАРІ	
Неопубліковані наукові дослідження, завершені або майже готові, згадані у статті Ф. Колесси «Возобновление работы по украинской этнографии и фольклористике в Западных областях УССР»	
	190
ДОДАТКИ	
Михайло Скорик	
Работа Львовского отдела Института искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР в 1947 г.	197
Передмова до фольклорних записів акад. Д. І. Яворницького. Том 1. Українські народні думи і пісні	201
Протокол засідання Ювілейної комісії святкування 50-річчя Львівського етнографічного музею	205
Архів праць з 1947-1948 років	210
Список найновіших фольклорних матеріалів із польової експедиції і від кореспондентів, Відділу Інституту українського фольклору АН УРСР у Львові від 1940 р.	211
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ	214
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	226
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	238
ЗМІСТ	239